

En empirisk undersökning av mikronivåns
samproduktion i samarbete med
ledningsgruppen för en företagsforskar skola

*Abduktion som metod för att analysera den
relationsorienterade forskningsprocessens bidrag till
utveckling*

Manus – ett oavslutat arbete

Ulf Grundel
2021-08-31

Sammanfattning

Avhandlingen handlar om mikronivåns samproduktion av kunskap. Den undersöker i samarbete med en ledningsgrupp för en företagsforskarskola med stöd av ett processororienterat arbetssätt hur gruppen samproducerar. Syftet är att visa hur deltagares interaktioner kan identifieras och analyseras mot bakgrund av mikronivåns dynamik och komplexitet för att samproduktion ska kunna äga rum.

Fyra forskningsfrågor har varit vägledande för avhandlingen. Den första undersöker om det processororienterade arbetssättet möter den efterfrågan av psykologiska teorier och tillämpningar på samproduktionens mikronivå som forskningsfältet efterlyser. Den andra undersöker om den nya teorin – och tillämpningen av den – som avhandlingen utvecklat och introducerar svarar an mot de behov av relationell utveckling som forskningsfältet identifierar. Den tredje, om det framgår av tillämpningen vad som stödjer respektive hindrar samproduktion på mikronivå samt om forskningsprocessen leder till att samproduktion på nivån fullföljs och avslutas. Slutligen den fjärde forskningsfrågan. Subjektivitet används som metod för att tillföra avhandlingen data. Visar tillämpningen trovärdighet, som ledningsgruppen diskuterar och ifrågasätter i inledningen till forskningsprocessen men som avhandlingen menar är en förutsättning för att besvara avhandlingens tre första forskningsfrågor?

Avhandlingen är en empirisk studie som under sitt relationella och processororienterade förlopp mött skeenden och utmaningar som inte kunnat förutses. Sättet att arbeta har bidragit till att belysa mikronivåns komplexitet och dynamik och vad en forskare som arbetar med ett processororienterat arbetssätt kan möta på ett personligt plan. Vad som inträffat – skeenden och utmaningar – har kommit att ligga till grund för beskrivningar och urval av situationer som gjorts till föremål för abduktiva analyser att användas till att besvara forskningsfrågorna. På så sätt har avhandlingen expanderat forskningsfältet genom att ge också subjektiviteten en bidragande uppgift och brutit ny mark för att mikronivåns samproduktion ska kunna etableras till stöd för att lösa de problem och utmaningar som även övriga nivåer av samproduktionsforskning arbetar med.

Avhandlingens empiriska process genomfördes till en början som en studie med utgångspunkt från aktionsforskning, deltagande aktionsforskning (PAR) och interaktiv och utvecklingsorienterad forskning. Med anledning av ett abrupt avbrott i det tänkta upplägget kom inriktningen att förändras. Empirin kom i stället att struktureras och uppmärksammas på så sätt att den kunde bli föremål för abduktiva analyser av mikronivåns samproduktion. Det betyder att empirin är intakt som den först producerades. Avbrottet kom att bli ett väsentligt bidrag till avhandlingen i stället för ett avslut som kunnat medföra att den inte hade fullföljts.

Resultatet visar hur mikronivån kan samproducera men också hur den bidrar till att lösa även de problem och utmaningar som berör samproduktion mellan grupper, organisationer, institutioner,

regioner, nationer... rent av globala problem och utmaningar. Samproduktion av kunskap innebär slutligen och sist *alltid* ett samarbete på mikronivån.

Avhandlingens nyckelord är Samproduktion, Mikronivån, Aktionsforskning, Psykologi, Abduktion.

Abstract

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Abstract.....	1
Introduktion.....	7
Bakgrund.....	10
Forskningsfältet.....	11
En socioteknisk modell för samproduktion.....	18
Forskningsfrågor.....	38
Teori.....	40
Den transatlantiska traditionen.....	42
Mikronivåns nya relationella samproduktionsteori.....	48
Gestaltpsykologi och Figur & Grund.....	49
Fältteori.....	51
Dialogfilosofi.....	53
Erfarenhetscykeln.....	56
Subjektiviteten.....	60
Teorin om 'Självvet'.....	62
Metod.....	69
Dokumentation av den empiriska processen.....	69
Den empiriska processens metoder.....	70
Aktionsforskning.....	71
Deltagande forskning (PAR).....	80
Interaktiv forskning och utvecklingsinriktad forskning.....	84
Den empiriska analysens metod.....	88
Abduktion.....	88
Subjektiviteten och teorin om Självvet.....	90
Empiri.....	91
Faser, situationer och tillspetsade lägen.....	91
Den empiriska berättelsen.....	93

Fas 1 – en flyktig start.....	93
Situation 1 – en flyktig start.....	93
Situation 2 – mobilisering inför en omsorgsfull start.....	93
Situation 3 – en omsorgsfull start.....	95
Situation 4 – starten som kom av sig.....	97
Situation 5 – studiebesök hos företagsdoktoranderna.....	99
Fas 2 – en omstart.....	99
Situation 6 – en omstart.....	99
Situation 7 – ett genombrott med stöd av forskningscirkeln.....	100
Situation 8 – en undersökning av tillit.....	101
Fas 3 - utforskande av samproduktionens mikronivå.....	104
Situation 9 – en första upplevelse av mikronivåns samproduktion.....	104
Situation 10 – en andra upplevelse av mikronivåns samproduktion.....	108
Situation 11 – den tredje upplevelsen av mikronivåns samproduktion.....	109
Fas 4 - vägen fram och ett beslut om en test av en modell för mikronivåns samproduktion.....	113
Situation 12 – en insikt!.....	115
Situation 13 – beslut om test med skarpt läge.....	117
Situation 14 – genomförande av test.....	118
Fas 5 – uppmarsch inför summering av analysen.....	122
Situation 15 – individuell uppföljningsuppgift.....	122
Fas 6 – sammanbrott och ett etiskt ärende.....	125
Situation 16 – sammanbrott och ett etiskt ärende.....	125
Fas 7 - avslut.....	128
Situation 17 - avslut.....	128
Analys.....	131
Avhandlingens teorier.....	132
Analysen del 1.....	134
Resultat.....	134
Analysens del 2.....	135
Resultat.....	144
Analysens del 3.....	146
Resultat.....	149
Diskussion.....	150

Avhandlingens utmaningar.....	150
Forskningsfrågornas svar.....	158
Styrkor och svagheter.....	161
Fortsatt forskning.....	161
Sista ordet.....	162
Bilaga x - Awarenessbaserad Nulägesanalys av en Organisationsförändring (ANO) och modellens tillämpning.....	163
Referenser.....	166

Introduktion

I början av 2012 startade ett lärosäte i samarbete med åtta av landets största industriföretag en företagsforskarskola. Det övergripande syftet med skolan var att stärka svensk konkurrenskraft på den globala marknaden. Projektet fokuserade både innovation och produktion för att utveckla miljömässiga smarta produktionsprocesser. Det finansierades med resurser från såväl lärosätet, de medverkande företagen som stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling (KK-stiftelsen).

Lärosätet hade som plattform att vara en samproducerande och framträdande aktör av kunskap med inriktning att bidra till den egna regionens utveckling. Lärosätets forskningsprofiler skulle framför allt kännetecknas av flerdisciplinära perspektiv, samproduktion och samhällsnytta. För att stödja utvecklingen betonade lärosätet målet att det inom samtliga sina inriktningar skulle finnas långsiktiga kontrakt om samproduktion av kunskap med det privata näringslivet, offentliga aktörer och andra lärosäten. När det gällde ambitioner och förväntningar på lärosätets medarbetare lyfte lärosätet specifikt fram förväntningarna på att deras förmåga till samproduktion av kunskap skulle utvecklas.

I ansökan till KK-stiftelsen om finansiering betonades att utgångspunkten för samproduktion mellan akademi och industri är de problem och utmaningar som industrin upplever. Behov av forskning skulle formuleras utifrån industrins behov och få sin lösning i det sammanhang forskning bedrevs. Forskningsresultat skulle valideras med stöd av industrins tillämpningar.

Frågan om att stödja utveckling av innovationer och innovativ utveckling betonades i ansökan. Man relaterade framför allt till tillverkningsindustrins behov att med stöd av innovationer och ökad innovativ förmåga utveckla tillverkningsprocesser på sätt så att industrin utvecklar konkurrenskraft. I ansökan utlovades att innovation skulle komma att vara ett ämne i samtliga de doktorandprojekt som företagsforskarskolan avsåg att genomföra.

Företagsforskarskolans projekt omfattade perioden 2012 – 18.¹ 20 företagsdoktorander rekryterades. Skolan kom att ledas av en ledningsgrupp bestående av en övergripande ansvarig föreståndare, dennes ställföreträdare samt ytterligare fyra forskare med stöd av en informationsansvarig.

Våren 2015 tog ledningen för företagsforskarskolan initiativ till ett doktoranduppdrag i ämnet samproduktion av kunskap mellan universitet och näringsliv. Fokus var ledningsgruppens arbete mot bakgrund av gruppens uppdrag. Denna avhandling initierades med uppgiften att i samarbete med gruppen utveckla en teori med tillämpningar som uppmärksammar mikronivåns samproduktion.

För ledningsgruppen presenterade jag en prototyp till en teori *Awarenessbaserad Nulägesanalys av en Organisationsförändring (ANO)* jag utvecklat med stöd av ett antal doktorandkurser och konsultuppdrag. Jag föreslog gruppen att undersöka teorin med frågan om den kunde prövas för att analysera och utvärdera samproduktion av kunskap med ledningsgruppens erfarenheter och behov som utgångspunkt. Teorin var ett återkommande tema i den empiriska processen men inte i en tillräcklig omfattning för att bidra som tänkt. Arbetet med den skapade dock ett empiriskt underlag som kunde användas för att utvärdera en ny samproduktionsteori på mikronivån som kom att

¹ Projektet kom att genom en tilläggsöverenskommelse förlängas till 2022. Ytterligare fem företagsdoktorander rekryterades.

utvecklas i ett senare skede av doktorandprocessen. Så som den empiriska processen kom att utspela sig genererade arbetet med ANO ett värdefullt bidrag till avhandlingen utan att vara föremål för bearbetning och analys utöver prototypstadiet.

En komplicerande faktor i den empiriska processen var skilda synsätt på kunskapsprocesser som aldrig diskuterades. Studien planerades som en aktionsforskningsstudie med en kunskapsprocess baserad på pragmatisk filosofi och *Learning by doing* med humanvetenskap, relationer och sociala processer som grund (Dewey 2009, James 2003, Lewin 1997). Som en kontrast till den framträdde en strukturerad och organisatoriskt präglad kunskapsprocess med inslag av managementstrategier förankrad i den industriella kulturen och tekniska processer av hur förutsättningar för kunskap skapas (Alvesson & Sveningsson 2007, Mintzberg 1983). KK-stiftelsens modell för samproduktion – som studeras i avhandlingen som en väsentlig del av bakgrunden till doktoranduppdraget – utgör ett exempel kännetecknat av ingenjörsvetenskapens fokus på arbetsorganisation, tekniska processer och teknisk utveckling (Grundel 2017, Waltré 2016).

Den empiriska processen med ledningsgruppen inleddes i maj 2015 för att abrupt avslutas i september 2016. Avslutet kan relateras till frågan om att kunskapsprocessen inte diskuterades i en tillräcklig omfattning för att vinna stöd. Det plötsliga avslutet var en omtumlande upplevelse som inte omedelbart gick att lämna därhän. Först i juni 2017 kom processen att slutligen summeras i ett möte med endast två av ledningsgruppens medlemmar.

En annan kunskapsprocess – fortfarande med pragmatismen som element – än den interaktiva och dialogbaserade *Learning by doing* blev konsekvensen även om den inte omedelbart kunde inledas. Den nya inriktningen ställde krav på att utveckla ämneskunskap om forskningsområdets behov av utveckling som saknades.

Efterhand kunde en allt bättre kunskap om forskningsområdet och områdets behov av forskning också leda fram till att en ny kunskapsprocess med stöd av *abduktion* mejslades fram. Fram växte också en ny relationell teori om mikronivåns samproduktion som kunde analyseras och utvärderas med utgångspunkt från den befintliga empirin.

I avhandlingen definieras samproduktion av kunskap – med referenser till mikronivån – som en interaktiv process mellan en grupp forskare som i dialog med varandra arbetar tillsammans för att med utgångspunkt från sina respektive erfarenheter och kunskaper av samproduktion undersöka dessa för att åstadkomma ny kunskap på nivån. Den nya samproduktionsteorin introduceras. Tillämpningen analyseras med abduktion som metod. Resultatet presenteras och diskuteras i relation till forskningsområdets behov av utveckling med fokus på framtiden. På så sätt kan avhandlingens uppdrag fullföljas.

Disposition

I det första kapitlet introduceras avhandlingens forskningsområde: *Samarbete mellan universitet och näringsliv med inriktning på samproduktion*. Kapitlet är uppdelat i två avsnitt. Det första avser områdets position. Var befinner sig forskningsfronten? Vilka behov av fortsatt forskning framträder? En befintlig teori med fokus på mikronivåns samproduktionsteori introduceras. Det andra redogör för synen på samproduktion av kunskap – och hur begreppet samproduktion utvecklats och

konkretiserats – i det sammanhang KK-stiftelsen, lärosätet och företagsforskarskolan avhandlingen studerat. Ges någon vägledning när det gäller behov av forskning? Kapitlet avslutas med att redogöra för avhandlingens forskningsfrågor.

Det andra kapitlet redogör för teorierna *gestaltpsychologi*, *Lewins fältteori*, *dialogfilosofin* och *erfarenhetscykeln* samt för *den transatlantiska traditionen* som avhandlingen tagit stöd av för att besvara forskningsfrågorna. De fyra teorierna relateras till varandra i form av ett system och introduceras som *mikronivåns nya relationella samproduktionsteori*. Den nya teorin är svar på kritik av den befintliga teorin och kapitlet inleds därför med att redovisa kritiken. Tillämpningen av den transatlantiska traditionen är relationell med utgångspunkt från teorin om *awareness*. Avsnittet redogör för såväl traditionen som för teorin. Med stöd av traditionen ges tillträde till *mikronivåns inre scen för samproduktion*. Den nya teorin utforskar den inre scenens samproduktion med utgångspunkt från att använda *subjektiviteten* och *teorin om människans Själv* – ”Use of Self” – som metod. Kapitlet avslutas med att redovisa teoretiska aspekter på subjektivitet och teorin om människans ’Själv’.

I det tredje kapitlet introduceras avhandlingens metoder. Kapitlet består av tre avsnitt. I det första beskrivs hur arbetet med att dokumentera och validera den empiriska processen utfördes. I det andra redogörs för den empiriska processens aktionsbaserade och interaktiva metoder: *Aktionsforskning*, *deltagande aktionsforskning (PAR)* samt *interaktiv- och utvecklingsorienterad forskning*. Dessa kom att användas i processens faser utifrån den pragmatiska principen ”försök och misstag”. I det tredje och sista avsnittet av kapitlet redogörs för *den abduktiva metoden* som kom att användas för att analysera empirin när avhandlingens ursprungliga inriktning med aktionsforskning inte längre var aktuellt.

Det fjärde kapitlet redovisar avhandlingens empiri. Kapitlet beskriver ingående en aktionsbaserad och interaktiv forskningsprocess över ca 1,5 år. Processen har *sju faser*. Dessa bestyckas med stöd av *mikronivåns nya relationella samproduktionsteori* samt *17 situationer* och *21 tillspetsade lägen*. Ett första steg till analys tas i den empiriska processen. De tillspetsade lägena tillkommer abduktivt baserade på erfarenheter och tillämpningar av mikronivåns teorier och förmågan att formulera hypoteser.

I det femte kapitlet analyseras empirin med utgångspunkt från avhandlingens forskningsfrågor. Kapitlet är uppdelat på fyra avsnitt. Det första redogör i sammanfattande form för de teorier som ligger till grund för avhandlingen och för att empirin ska kunna analyseras. I det andra (analys del 1) analyseras om den empiriska processen hade ett processorienterat arbetssätt eller inte mot bakgrund av vad den forskning som redovisas i avhandlingens första kapitel förutser som ett behov av utveckling. I det tredje (analys del 2) analyseras den empiriska processen med utgångspunkt från de situationer och tillspetsade lägen som uppstod i processen och som i empirin markerats för analyser. Empirin analyseras med stöd av *mikronivåns nya samproduktionsteori*. Analysen visar hur mikronivåns samproduktion etableras och kan fullbordas med tillämpningar av den nya teorin. I det fjärde (analys del 3) analysavsnittet – som belyser tillämpningen av subjektivitet som metod i forskning – analyseras den empiriska processen med stöd av *teorin om ’Själv’*. I starten av den empiriska processen diskuterades frågan om subjektivitet/objektivitet i forskning. Diskussionen

resulterade inte i ett vägledande ställningstagande för avhandlingen som den underliggande avsikten upplevdes vara. Avhandlingen har gjort frågan till en av sina forskningsfrågor. Den har tagit ställning för att göra subjektiviteten till en av sina metoder och som den tillämpar. Detta fjärde avsnitt av analysen visar hur subjektiviteten kan användas som metod samt vad resultatet blir.

Det sjätte kapitlet avslutar avhandlingens arbete med att diskutera de förutsättningar och villkor avhandlingen mött och de resultat den uppnått. Den väsentliga händelsen – som var den empiriska processens avbrott – utgör utgångspunkten. Den upplevs som avgörande och bidragande till att avhandlingen på ett tillfredsställande sätt kunnat tillgodose forskningsfältets behov av kunskap fältet efterfrågat. Avhandlingens forskningsfrågor besvaras. Avslutningsvis sammanfattas avhandlingens styrkor och svagheter samt ges förslag till fortsatt forskning. Sist, men inte minst! Några ord inför vägen framåt.

Bakgrund

I detta inledande kapitel redogör jag för bakgrunden till avhandlingen. Kapitlet består av två delar. I den första – forskningsfältets aktuella position – introducerar jag forskningsfältet och redogör för dess position vad avser samarbete mellan universitet och näringsliv samt samproduktion av kunskap. Vilka behov av fortsatt forskning framkommer i forskningsfältet som avhandlingen uppmärksammar?

I den andra – en socioteknisk modell för samproduktion – redogör jag för hur synen på vad samproduktion är och hur förutsättningar för samproduktion utvecklats i det sammanhang – KK-stiftelsen, lärosätet och företagsforskarskolan – denna avhandling vuxit fram. Vilka behov av forskning identifieras som avhandlingen uppmärksammar?

Mellan forskningsfältet och sammanhanget finns gemensamma nämnare.

I fråga om samarbete mellan universitet och näringsliv och samproduktion av kunskap konstateras att forskningen befinner sig i ett snabbt och expansivt skede med fokus på behov att utveckla mikronivåns samproduktion och behov av empirisk forskning. Forskningen präglas av att förverkliga det teoretiska genombrott som ägde rum vid sekelskiftet 2000: Komplexitet, systemperspektiv, immanens och teorin om det entreprenöriella universitet men också av att förverkliga tillämpningar och praktiska erfarenheter baserade på Triple Helix (Etzkowitz & Leydesdorff 2000, Etzkowitz 2001, Etzkowitz 2003).

Vad gäller avhandlingens sammanhang relateras detta till en socioteknisk modell för samproduktion KK-stiftelsen tog initiativ till att utveckla med syfte att förklara vad samproduktion är och hur förutsättningar av samproduktion skapas. Modellen åberopas av företagsforskarskolan som referens för sitt uppdrag. Den baseras på en pragmatisk inställning till att det är de samproducerande parterna som genererar den relationella dynamik som skapar mening åt samarbetsformen och kom i sin tur att i avhandlingens empiriska process utgöra en utgångspunkt för att utveckla teori och tillämpningar för samproduktionens mikronivå. På så sätt kom avhandlingens empiriska process att svara an på de behov av forskning som forskningsfältet synliggör. Hur modellen och dess tillämpning utvecklades – och påverkade forskningsfrågorna – redogörs för i detta avsnitt. Hur avhandlingens empiriska process påverkades dynamiskt av utvecklingsprocessen avhandlas i diskussionen.

Sammantaget leder de två delarna till avhandlingens forskningsfrågor. Kapitlet avslutas med att redovisa dem.

Forskningsfältet

Samarbete mellan universitet och näringsliv – med stöd av politik och samhälle – har uppmärksammats som en väsentlig drivkraft till stöd för utveckling av näringsliv, akademi och samhälle de senaste två decennierna (Alexander, Martin, Manóchev, Miller 2018, de Wit-de Vries, Dolfma, van der Windt, Gerkema 2018, Galvão, Mascarenhas, Marques, Ferreira, Ratten 2019, Mascarenhas, Ferreira, Marques 2018, Rybníček & Königsgruber 2018, Secundo, Ndou, Del Vecchio 2019, Sjö & Hellström 2019, Skute, Zalewska-Kurek, Hatak, de Weerd-Nederhof 2017).

Samproduktion av kunskap förutsätter samarbete. Forskning med inriktning på samproduktion av kunskap – och *samskapande* och *kundmedverkan* som närstående tillämpningar – belyser aspekter av samarbetet; vad samproduktion är och hur samproduktion organiseras (Auh, Menguc, Katsikeas, Sung Jung 2019, Dong & Sivakumar 2017, Haumann, Güntürkün, Schons, Wieseke 2015, Hickey, Coldham, Green, Staniszevska, Tembo, Torok, Turner 2018, Holmström, Stier, Tillgren, Östlund 2016, O’Cathain, Croot, Duncan, Rosseau, Sworn, Turner, Yardley, Hoddinott 2019, Sharma & Conduit 2016, Stokurger-Sauer, Scholl-Grissemann, Teichmann & Wetzels 2016).

Metaforen ”två ben att gå med” – samarbete och samproduktion – ligger nära i tanken när forskningsfältets position uppsöks och preciseras. Båda behövs för att positionen ska hittas.

Samarbetets position

Samarbetets forskningsfält präglas framför allt av forskning om och tillämpningar av Triple Helix som modell och teori för samarbete (Galvão et al. 2019, Mascarenhas et al. 2018), överföringsprocesser av kunskap mellan samarbetande aktörer (Alexander et al. 2018, de Wit-de Vries et al. 2018, Mascaretas et al. 2018), referenser till ekosystem och komplexitet när det gäller att beskriva samarbetets dynamik (Alexander et al. 2018, Galvão et al. 2019, Mascarenhas et al. 2018, Secundo et al. 2019, Sjö & Hellström 2019 Skute et al. 2017), samt att lyfta fram praktikens betydelse i sammanhanget (Rybníček & Königsgruber 2018, Sjö & Hellström 2019). Idén om det entreprenöriella universitetet förenar inriktningarna.

Triple Helix

Samarbetet och samspelet mellan Helix-aktörer är det mest beforskade perspektivet sedan Etzkowitz och Leydesdorffs artikel *The Dynamics of Innovation: From National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of University-Industry-Government Relations* (2000) publicerades anser Galvão et al. (2019). De menar att Etzkowitz och Leydesdorffs artikel är en markering av det paradigmskifte forskningsområdet tog från att betona ett linjärt synsätt till att i stället betona ett evolutionärt. Även Mascarenhas et al. (2018) refererar till Etzkowitz och Leydesdorffs artikel 2000 (Etzkowitz & Leydesdorffs 2000) genom att uppmärksamma den som en signal på att nya synsätt på vad som genererar ekonomisk utveckling växte fram vid sekelskiftet: Från industriell produktion till innovativa system baserade på socioekonomiska processer.

Paradigmskiftet förstärktes med Etzkowitz artikel *The second academic revolution and the rise of entrepreneurial science* (Etzkowitz 2001). Etzkowitz menade att utvecklingen runt senaste sekelskiftet var lika omvälvande för akademien som den som ägde rum vid sekelskiftet 1700/1800-talet då forskning och akademisk utbildning integrerades under ett och samma akademiska ansvar till stöd för det som kom att bli starten av det industriella samhällets utveckling (Etzkowitz 2001).

Överföring av kunskap

Frågan om överföring av kunskap har prioriterats av forskningsfältet mot bakgrund av att idén om att det akademiska entreprenörskapet etablerades vid sekelskiftet. Det akademiska entreprenörskapet medförde ett större åtagande för universitetet (Alexander et al. 2018, de Wit-de Vries et al. 2018, Mascaretas et al. 2018). Mascaretas et al. (2018) lyfter fram Triple Helix som dominerande tillämpning i fråga om överföring av kunskap.²

Ekosystem och komplexitet

Ekosystemet tar plats i utvecklingen som beskrivningsmodell av komplexitet med utgångspunkt från Triple Helix. Ekosystemets samarbete utvecklas organiskt mot bakgrund av de behov som de samproducerande aktörerna identifierar baserade på roller, uppgifter och sammanhang (C.f. Baccarne, Logghe, Schuurman, De Marez 2016, Galvao et al. 2019). Aktörernas samarbetsmekanismer utmärks av komplexitet. Alexander et al. (2018) menar att beslutsprocesserna regleras av immanenta tillämpningar.

Skute et al. (2017) undersöker samarbetets dynamik i samspelet mellan universitet och näringsliv med utgångspunkt från Triple Helix. De lyfter fram mellanmänniska relationer på mikronivå som centrala med utgångspunkt från ett holistiskt och dynamiskt perspektiv som också relaterar till meso- och makronivåer. De söker mönster och beskriver forskningsfältet i termer av ekosystem i vilket samarbete integreras mellan systemnivåerna individ, organisation och samhälle.

Mascarenhas et al. (2018) diskuterar samarbetets komplexitet med utgångspunkt från Triple Helix, Alexander et al (2018) evolutionär utveckling, Secundo et al. (2019) det evolutionära universitetet och Mascarenhas et al. (2018) samt Sjöo & Hellström (2019) det entreprenöriella universitetet/akademiskt entreprenörskap.

Praktikens betydelse

Rybnicek & Königgruber (2018) betonar praktiken med utgångspunkt från det entreprenöriella universitetet (C.f. Clarc 2001, C.f. Etzkowitz 2003, Rybnicek & Königgruber 2018) och Triple Helix (C.f. Etzkowitz & Leydesdorff 2000, Rybnicek & Königgruber 2018). Artikelförfattarna undersöker samarbetets framgångsfaktorer och levererar konkreta rekommendationer för hur ett samarbete mellan universitet och näringsliv kan organiseras. Sjöo & Hellström (2019) uppmärksammar faktorer som inspirerar till innovation i ett samarbete.

Samproduktionsforskningens position

Samproduktionens forskningsfält präglas av forskning om vad som karaktäriserar samproduktion och under vilka omständigheter samproduktion äger rum. Forskningsfältet utvecklar också begrepp,

² Triple Helix upphovsperson är Henry Etzkowitz i nära samarbete med Loet Leydesdorff (Etzkowitz & Leydesdorff 1995).

tillämpningar och metoder för samproduktionens mikronivå. Forskningsfältet är omdanande till sin inriktning. Forskningen söker positioner i fältet genom att pröva definitioner och tillämpningar med begrepp som *samskapande* och *kundmedverkan*. Det närmar sig samarbetsforskningens utveckling mot komplexitet och psykologiska tillämpningar. Forskningsfältet breddar sig.

Bredden visas som exempel med av å ena sidan Haumann, Güntürkün, Schons, Wieseke (2015) och Hickey, Coldham, Green, Staniszevska, Tembo, Torok, Turner (2018) som menar att samproduktion kan äga rum när parter levererar bidrag vid olika tillfällen utan aktiva interaktioner sig emellan. Å andra sidan av Auh, Menguc, Katsikeas, Sung Jung (2019) och Dong & Sivakumar (2017) som diskuterar kundmedverkan som alternativ till samproduktion och samskapande med vilket man menar att parter förenas i en djupgående interaktion som kan beskrivas ha en organismisk karaktär.

Mellan dessa två kan andra tillämpningar positioneras.

- O'Cathain, Croot, Duncan, Rosseau, Sworn, Turner, Yardley, Hoddinott (2019) definierar samproduktion med utgångspunkt från att två eller flera parter med stöd av olikheter samordnar och gemensamt genomför aktiviteter.
- Holmström, Stier, Tillgren, Östlund (2016) och Waltré (2016) definierar samproduktion utifrån ett övergripande perspektiv och menar att samproduktion sker när lärosäten med utgångspunkt från att utbilda, forska och stödja innovation driver praktisk forskning i samarbete med externa partners.
- Sharma & Conduit (2016), Stokurger-Sauer, Scholl-Grissemann, Teichmann, Wetzels (2016) som använder samskapande som begrepp och menar att detta förutsätter en högre grad av social interaktion och ett större utbyte deltagande parter emellan än samproduktion gör.

Samproduktionens flerfald

Samproduktionen präglas av omfattande flerfald.

- Denti & Hemlin (2016) diskuterar sambandet mellan å ena sidan individuella egenskaper hos medarbetare, ledarskap och organisatoriska förutsättningar och å andra sidan individens förmåga till innovation i FoU.
- Westerdahl & Lindkvist Scholten (2018) diskuterar *transdisciplinär samproduktion* som en forskningsinriktning som löser konkreta problem med stöd av relationell utveckling.
- Hemström (2018) diskuterar *samkunskapande* som innebär att forskare och praktiker gemensamt utvecklar kunskap kring verklighetsbaserade utmaningar och presenterar relationella metoder till stöd för lösningar: Hur man involverar och formulerar, hur man skapar ett gemensamt språk samskapande parter emellan, hur man gemensamt strukturerar och syntetiserar forskningsuppgiften samt slutligen förverkligar.
- Pohl, Krütli, Stauffacher (2017) redogör för den *transdisciplinära forskningsprocessens* relationella perspektiv med vilket man menar att det är i det sociala mellanrummet mellan forskare och praktiker som interaktionen äger rum och där ny kunskap samskapas.
- Mulvade, Moll, Miatello, Robert, Larkin, Palmer, Powell, Gable, Girlin (2019) betonar praktiken och praktiker som väsentliga med utgångspunkt från tillämpningarna *Codesign* och *Deltagarmedverkande design*. Artikelförfattarna konkretiserar interaktionens funktion för samspelskvalitet och sätter ljus på relationen till stöd för att utveckla samproduktion.

- Denner, Bean, Campe, Martinez, Torres (2019) diskuterar den relationella dynamiken som mer betydelsefull att utveckla än fokus på det praktiska resultatet. Artikelförfattarna lyfter behovet av att arbeta med tillit, makt och kultur, det som förekommer på det jag kallar för *mikronivåns inre scen*, det som är förnimbart deltagare emellan i en samproducerande forskningsprocess men som inte exponeras och därmed inte blir arbetsmaterial i samarbetet. Exempel på vad som förekommer på den inre scenen – och som påverkar en samarbetsprocess som Denner et al. nämner – är social tillhörighet och bakgrund, makt utifrån etnicitet, klass, genus, sexualitet, funktion och position.
- Drain & Sanders (2019) tar upp frågan om moral och etik, vars fokus kan variera från situation till situation varför absoluta etiska villkor inte kan fastställas en gång för alla utan återkommande måste prövas och omprövas i takt med att samproduktionsprocessen fortskrider. Moral och etik är sammanhangsberoende.
- Kyakulumbye, Pather, Jantjies (2019) betonar metoder kopplade till social interaktion, reflektion med syfte att utveckla *empatisk design*, en samproduktionsprocess av intensitet och djup inlevelse i den andres behov och önskemål.

Forskningsfronten

Med stöd av de två benens positionsförflyttningar nås ett område att undersökas; samarbetets och samproduktionens mikronivå. Området präglas av behov att utveckla tillämpningar av psykologisk vetenskap, teorier och metoder.

Noble, Charles, Keast (2017) menar att samproduktionens mikronivå bör beforskas om hur kunskap utvecklas. Albats, Fiegenbaum, Cunningham (2018) om hur processen på samproduktionens mikronivå kan användas för att utvärdera resultatet.

Skute et al. (2017) uppmärksammar samarbetsforskningens systemperspektiv individ, organisation och samhälle. Man menar att systemperspektivet förutsätter kunskaper om sociala processers förlopp och sammanhang. Man anser att individnivån och kunskaper om processperspektivets relevans är eftersatt och därför bör ges en större uppmärksamhet. Deras slutsats är att fortsatt forskning bör intressera sig för det mellanmännsliga och de sociala perspektiven.

Det finns för lite samproduktionsforskning när det gäller hur personliga egenskaper och erfarenheter påverkar samarbetsprocesser menar Mensha & Enu-Kwesi (2018) och Würmsehere (2017). Miron & Geherasim (2018) är kritiska till att samproduktionsforskningen inte svarar på frågan hur synergier mer effektivt kan tas tillvara i fråga om beslutsfattande och mot bakgrund av deltagares olikheter.

Goda relationer i forskningsprocessen på en personlig nivå betonar samarbetsforskare (C.f. Barnes, Pashby, Gibbons 2002, C.f. Collier, Gray, Ahn 2011, Rybnicek & Königsgruber 2018), återkommande interaktioner mellan deltagare, regelbunden återkoppling, kontinuerligt utbyte av information mellan parterna om händelser och aktiviteter, fortlöpande mailkommunikation och möten ”face to face” som förutsättningar (C.f. Clauss & Kesting 2017, C.f. Hong, Heikkinen, Blomqvist 2010, Rybnicek & Königsgruber 2018), tillit, engagemang och stödjande kultur med ledarskap som präglas av uppmärksamhet, tydlighet och närvaro för att mikronivåns samarbete ska utvecklas (Rybnicek & Königsgruber 2018, Skute et al. 2019). Fortsatt samarbetsforskning bör ägna sig åt vilket ledarskap

som bäst stödjer deltagarnas egenskaper och motivation att komma till sin rätta i samarbetet (C.f. Link 2015, Skute et al. 2019).

Att deltagare inte kommunicerar förväntningar på varandra – framför allt mot bakgrund av hur över- och underordning samproducerande deltagare emellan begränsar forskningsprocessen – behöver belysas av forskningen (McCabe, Parker, Cox 2017). Andra forskare diskuterar makt, obalanser i samarbetet och ojämlika relationer som behov av forskning (Heule, Knutagård, Kristiansen 2017, Miller, McAdam, Moffet, Alexander, Puthussery 2016, Palmer, Weavell, Callander, Piper, Richard, Maher, Boyd, Herman, Furler, Gunn, Iedema, Robert 2019).

Alexander et al. (2018) diskuterar hinder för kunskapsöverföring mot bakgrund av organisationers dynamik som önskemål om fortsatt forskning. Hinder uppstår både i och mellan de samarbetande organisationerna men också mellan systemnivåer och mellan nyckelpersoner, såväl externa som interna (C.f. Robinson, Lockett, Bicknell, Francis-Smythe, Arthur 2010, C.f. Miller, McAdam, M., McAdam R. 2014, Alexander et al. 2018). Alexander et al. (2018) menar att fortsatt samarbetsforskning bör fokusera stöd för praktiska åtgärder att hantera hinder av kunskapsöverföring.

Forskningsfronten pekar på att det finns utrymme för en relationell teori om samproduktionens mikronivå.

Relationell samproduktion

Samproduktionens mikronivå är inte utan tillämpningar med utgångspunkt från psykologiska teorier och metoder. Det finns en *relationell samproduktionsteori* (Gitell & Douglass 2012, Gitell 2016) som tillsammans med annan forskning denna avhandling tillför utgör ett steg in mikronivåns utforskade del av samproduktion.

Gitells teori *relationell samproduktion* är en teori i tre delar tillsammans med teorin *relationell koordination* och teorin *relationellt ledarskap* (Gitell 2016).

Relationell samproduktion avser enligt Gitell (Ibid.) samarbete mellan å ena sidan experter eller producenter och å andra sidan klienter eller kunder. Relationell koordination avser samarbetet mellan experter eller mellan producenter. Relationellt ledarskap utövas i samarbete mellan ledare och medarbetare av experter eller producenter.

Gitells teori och tillämpningar tillför – tillsammans med andra psykologiska teorier och aktionsbaserade metoder och tillämpningar denna avhandling introducerar – de behov av teoretisk och praktisk utveckling som samarbetets och samproduktionens forskning efterfrågar.

Gitell anger det övergripande syftet med sin teori att öka talutrymmet deltagare mellan genom påverkan av relationer. Deltagare ska kunna säga vad de tycker och tänker. En ny och mer produktiv relationell dynamik ska utvecklas samtidigt som förutsättningar för ett större och ömsesidigt lärande ska skapas. En högre grad av relationell öppenhet eftersträvas. Ökad öppenhet inträffar när samproducerande deltagares beteendemönster förändras genom att deras sätt att arbeta förändras (Ibid.).

Gitells teori i sammanfattning:

1. Teorin betonar att förändring åstadkoms genom att deltagare med stöd av dynamisk träning i grupp utvecklar förmågan att uppmärksamma såväl egna som andras reaktioner på interpersonell kommunikation. Arbete med relationell dynamik är en väsentlig utgångspunkt för teorins tillämpning.
2. En forskningsprocess bör präglas av uppskattande undersökningsmetoder – *appreciative inquiry* – som efterfrågar uppmärksamhet på *vad* som går bra, *hur* det går bra och *vad* deltagare önskar *mer av* i stället för att fokusera brister och misslyckanden.
3. Underlaget ska vara det som är deltagarnas autentiska uppdrag och inte bestå av konstruktioner av sammanhang som de upplever som irrelevanta. Uppgifter från arbetets vardag ska vara i fokus.

Gitell & Douglass (2012) och Gitell (2016) refererar till gestaltpsykologin (Follet 1942 a, b, 1949) i tillämpningen av sin teori. Gestaltpsykologin betonar det relationella samspelet människor emellan i en process som leder till ett gemensamt handlande med upplevelsen av meningsfullhet som resultat (C.f. Follet 1924, Westlander 2016).

Bloch (2018) – som diskuterar Gitells (2016) teori – betonar att tillämpningen av gestaltpsykologin i relationella sammanhang förutsätter att forskningsprocessens deltagare förstår sina roller och arbetsuppgifter men också förstår samspelet med andra deltagare och med omvärlden – och andras samspel med andra och omvärlden – för att en meningsfull helhet ska uppstå (C.f. Gitell 2016, C.f. Follet 1924, Bloch 2018). Med den kompetensen förankras gestaltpsykologin i Gitells relationella samproduktionsteori och teorins komplexitet kan framträda i avhandlingens tillämpning och analyseras.

Arbete med återkoppling vid tillämpningar av teorin är en återkommande arbetsform (Gitell 2016). När det gäller samarbetet mellan experter eller mellan producenter – teorin om relationell koordination – menar Gitell att resultat från undersökningar om hur deltagare upplever samarbetet är ett väsentligt bidragande inslag i ett utvecklingsarbete. Att gemensamt ta del av undersökningsresultat innebär möjligheter för deltagare att tillsammans utveckla kunskaper om hur samarbetet upplevs och gemensamt komma fram till åtgärder som utvecklar det. Gruppens teamkänsla utvecklas som en effekt av processen betonar Gitell.

Forskningsfrontens gräns

Den forskning som redovisas i detta bakgrundskapitel tillsammans med Gitells (2016) teori besvarar frågan om samarbetets förutsättningar vad gäller status om vad samproduktion av kunskap är och hur förutsättningar för mikronivåns samproduktion kan skapas men behöver fördjupas. Forskningen har pekat ut mikronivån som central för fortsatta forskning med utgångspunkt från psykologisk vetenskap – mellanmännsliga relationer (Rybnicek & Königsgruber 2018, Skute et al. 2019), sociala interaktioner (de Wit-de Vries et al. 2018), relationell utveckling (Rybnicek & Königsgruber 2018) – men inte preciserat beteendemodelleringar; *hur* individer bör samarbeta och samproducera på mikronivån med syfte att fördjupa samarbetets och samproduktionens kvalitet och resultat. Gitell (2016) bidrar med metoder som coachning, handledning och liknande med referenser till Action

Learning, dock utan ett tillräckligt utvecklat teoretiskt stöd. En mer genomarbetad psykologisk teori för samproduktionens mikronivå baserad på de behov forskning identifierar saknas.

Utmaningar möter i forskningsfronten. Alexander et al. (2018), Galvao et al. (2019) och Sjöo & Hellström (2019) uppmärksammar de sociala processernas komplexitet och de immanenta tillämpningarna. Om samarbetet och samproduktion betraktas i termer av ekosystem – som präglar forskningsfältet som Galvao et al. (2019), Mascarenhas et al. (2018) och Skute et al. (2017) menar – behöver komplexitetens immanenta tillämpningar på mikronivån beforskas.

Exempel på mikronivåns komplexitet ger Mensha & Enu-Kwesi (2018). Komplexiteten sträcker sig utöver det uppenbara menar dessa. Artikelförfattarna diskuterar samproducerande deltagares tendens att tolka upplevelser olika – mot bakgrund av att deras erfarenheter är olika – även om de är överens om den teoretiska grunden för sina upplevelser. Om inte tolkningarna gemensamt undersöks, analyseras och bearbetas uppstår relationella immanenta data som påverkar mikronivåns organisering med störningar. Om så sker är det störningarna som bemannar och befäster *den inre scenen* – det som är förnimbart deltagare emellan i en samproducerande forskningsprocess och som inte exponeras – och inte de mer konkreta data som vanligtvis eftersträvas i en forskningsprocess.

Ett annat exempel på komplexitetens immanenta utmaningar diskuterar Denner, Bean, Campe, Martinez och Torres (2019). Också detta exempel på att komplexiteten sträcker sig utöver det uppenbara. Forskarna menar att det som tar plats på *den inre scenen* är sociala krafter som relateras till social tillhörighet och person och som inte synliggörs i samarbetet. Krafterna påverkar med störningar och upprätthåller ojämlikheter med stöd av etablerade teorier och metoder – om dessa inte uppmärksammas – som forskningsprocessen styrs av. Eller med stöd av teorier och metoder för kulturella sammanhang som har andra villkor än de sammanhang i vilka de tillämpas. För att krafterna ska kunna regleras behöver det som sträcker sig utöver det uppenbara uppmärksammas.

Det finns idéer om hur utmaningarna kan hanteras. Hickey et al. (2018) menar att makt kan utjämnas med stöd av strukturer när ett forskningsprojekt etableras. Detta är ett exempel på en icke dynamisk konstruktion för att bearbeta *den inre scenens dynamik* som inte ersätter effekten av uppmärksamhetsprocesser. Bearbetningen blir ofullständig. Kyakulumbye, Pather, Jantjies (2019) föreslår *empatiskt präglad reflektion* som uppmärksamhetsprocess för att frigöra taktik kunskap. Detta är ett exempel på en dynamisk konstruktion som behöver en struktur som kan härleda reflektionen som vetenskaplig för att tillträde till den inre scenens dynamik ska ges. Abduktion är en sådan.

Den forskning som såväl Hickey et al. (2018) och Kyakulumbe et al. (2019) refererar till är inte relationell i den meningen att den konkretiserar relationella tillämpningar som leder till ett nytt perspektiv. Snarare befäster deras forskning det befintliga.

Gitells (2016) teori utgör ett omfattande och genomarbetat förslag på hur de utmaningar som möter en ansats baserad på hur psykologisk teori ska tillämpas – framför allt med stöd av Action Learning – men har också brister. Det är inte tillräckligt att genom Action Learning fokusera på förändringar av beteendemönster i den utsträckning Gitell förordar utan förändrade beteendemönster behöver

också stöd av förändrade strukturer för att vara hållbara. Båda behövs för att den psykologiska teorin ska tjäna sitt syfte.

Vid forskningsfronten efterfrågas också empiriska studier och utforskande tillämpningar på samarbetets- och samproduktionens mikronivå (Secundo et al. 2019) med utgångspunkt från aktionsforskning (C.f. Martincic & Dovey 2011, Secundo et al. 2019) och interventionistisk forskning (C.f. Dumay, J. 2010, Secundo et al. 2019). Dessa behövs även för att fältteorin inom ramen för mikronivåns nya relationella samproduktionsteori ska tjäna bidra som metod med tillämpningar i det empiriska arbetet.

Gitell (2016) tar upp Action Learning som ett förhållningssätt i grupprocessen.

Samproduktionsforskning efterfrågar aktionsforskning och interventionistisk forskning som stödjer deltagares interaktivitet och särskilt den erfarenhet som praktiker har av sin verksamhet (Molvade, Moll, Miatello, Robert, Larkin, Palmer, Powell, Gable, Girlin 2019). Forskningen efterfrågar också möjligheter att arbeta med den taktila kunskap som förekommer på den inre scenens samproduktion (Kyakulumbye, Pather, Jantjies 2019) och refererar då till aktionsforskning och interventionistisk forskning. Action Learning är ett inslag i denna avhandling som ett pedagogiskt stöd till det som kallas den transatlantiska traditionen och som ett komplement till aktionsforskning och interventionistisk forskning. Aktionsforskning utgör avhandlingens tyngpunkt vad gäller den empiriska processens metoder.

Samproduktionsforskning påpekar att praktiker och praktiken ska ges en större behörighet. Molvade, Moll, Miatello, Robert, Larkin, Palmer, Powell, Gable & Girlin (2019) menar att den erfarenhet som praktiker har av sin verksamhet gör dem till experter på mikronivåns forskning. Den expertisen bör prioriteras till stöd för utveckling av mikronivåns samproduktionsforskning anser artikelförfattarna. Deltagarnas erfarenheter utgör den centrala aspekten i interaktionen mellan dem anser Molvade et al. Deras forskning är ett stöd för mer av aktionsbaserade tillämpningar inom området.

Forskningsfältet har gjort ett val när det gäller utveckling av kunskap om praktikens metoder: Aktionsforskning, deltagande forskning och interaktiva forskningsmetoder (Denti & Hemlin 2016, Hemström 2018, Holmberg & Tystrup 2013, Kreuger, Crevani & Larsen 2013, Lindhult 2020, Westerdahl & Lindqvist Scholten 2018). Rosenlund (2015), som beforskar Triple Helix-tillämpning, menar att aktionsforskning förenar teori och praktik, forskning och samhälle samt samhällsvetenskap och praktik. Hemström (2018) ger konkreta och pedagogiska förslag till den som söker stöd för interaktiv och praktisk forskning med relationell tillämpning på samproduktionens mikronivå. Men forskningen kliver inte in på den inre scenens nivå. Detta återstår att göra.

Framkommer forskningsfältets val i det sammanhang företagsforskarskolan befinner sig i?

En socioteknisk modell för samproduktion

I inledningen till detta kapitel introducerades det sammanhang – KK-stiftelsens initiativ till att utveckla en modell för samproduktion, lärosätets bidrag till modellen och företagsforskarskolans förverkligande av den – i vilket denna avhandling blivit till som en bidragande del till avhandlingens forskningsfrågor.

Forskningsfältet identifierar mikronivåns samproduktion med stöd av psykologisk teori och tillämpningar samt aktionsbaserade och interaktiva metoder som underlag för fortsatt forskning. Erbjuder det sammanhang som utgör KK-stiftelsen och dess modell för samproduktion, lärosätets stöd och företagsforskarskolans tillämpning möjligheter att utforska samproduktionens mikronivå utifrån vad forskningsfältet identifierat som behov? Företagsforskarskolan sjsätter ett projekt med inriktning på samproduktion baserat på KK-stiftelsen modell och lärosätets understöd.

KK-stiftelsen

KK-stiftelsen publicerade 2008 en rapport i vilken man diskuterade begreppet *samverkan* med utgångspunkt från samarbete mellan akademi och näringsliv (Rydell, Windell, Fazzi, Jansson, Vogel, Ehneström 2008). En övergripande slutsats i rapporten – med referenser till Karlsson (2008) och till Brulin (1998) – var att samverkan är positivt. En mer preciserad slutsats var att samverkan förutsätter interaktion mellan akademi och näringsliv och att kunskap genereras i interaktion mellan forskare och praktiker.

Rapporten definierade kritik. Den menade att det var oklart vad samverkan betyder och att det saknades en definition av vad samverkansaktiviteter innebär. Det saknades också ställningstaganden för vilka resultat och effekter samverkan förväntades generera. Slutligen – menade man – att det saknades kunskaper om hur akademien påverkas av samverkan med näringslivet (Rydell, Windell, Fazzi, Jansson, Vogel, Ehneström 2008). Rapporten redovisade inte några överväganden kring mikronivåns relationella aspekter av samverkan.

Året efter – 2009 – lanserade KK-stiftelsen *samproduktion* som begrepp (Waltré & Vogel 2009). Samproduktion introducerades som "ett begrepp för kunskaps- och kompetensutveckling då flera olika aktörer är aktiva deltagare... Samproduktion är en process. Det är en process mellan flera aktörer" (Sid 3).

Lanseringen av samproduktion och introduktion av begreppet uppfattas som svar på kritiken av samverkan. KK-stiftelsen menade att samproduktion som tillämpning bättre skulle möta de möjligheter som förväntades bli både fler och större i möten mellan akademi och näringsliv samtidigt som samproduktion också bättre skulle bidra till att utveckla förutsättningarna för samarbete mellan akademien och näringslivet (Ibid.).

Samproduktion definierades av Waltré & Vogel (ibid.) som "när inblandade parter gemensamt identifierar behov, möjligheter och problem, och utifrån detta gemensamt beslutar om hur aktiviteter ska genomföras och sedan genomför dem så att resultaten skänker värde för alla inblandade parter" (Sid 6).

Definitionen utvecklades med stöd av ett schema i form av en social process mellan parter som samproducerar. Tre förväntade effekter av samproduktion preciserades:

1. Bättre kvalitet – ny kunskap – som effekt av att olika perspektiv och olika intressen möts.

2. Samproduktion bidrar till att högre krav ställs på såväl innehåll som leverans eftersom samproduktion förutsätter beroende mellan parter. Beroende medför som effekt att en större grad av ansvarstagande utvecklas.
3. Samproduktion ger ny kunskap en större legitimitet eftersom den produceras i en demokratisk process. Den demokratiska processen bekräftar samhällets grundläggande principer: Delaktighet, förtroende, öppenhet och transparens.

Waltré & Vogel (ibid.) argumenterar för att samproduktion är nödvändigt för att näringsliv och akademi tillsammans ska åstadkomma framsteg i den värld präglad av komplexitet som man menar växer fram och för att nya impulser – som skapar förutsättningar för kreativitet – ska uppstå. Man underströk att den olikhet som präglar samarbetet – när parter från olika sammanhang samproducerar – är ett villkor för utveckling.

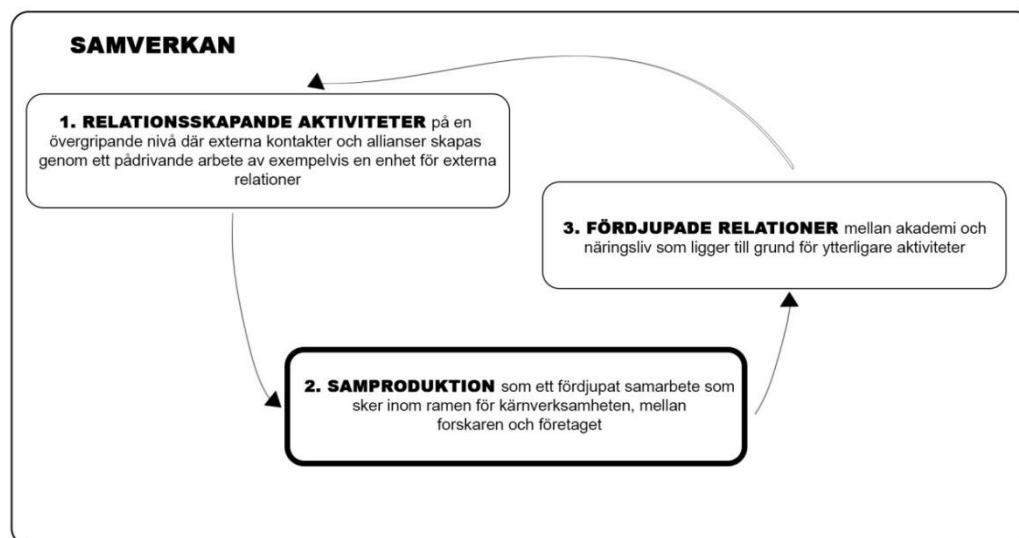
2013 konkretiserar KK-stiftelsen sin beskrivning av samproduktion och en beskrivning av hur en samproducerad forskningsprocess kan organiseras.³ Man menade att det var viktigt att sammanföra forskare från akademien och experter från näringslivet i gemensamma projekt för att samproducerande forskning skulle komma till stånd. Detta möjliggjorde för deltagare från olika håll att belysa intressanta och viktiga perspektiv som man har behov av att arbeta med. Forskare får kunskaper om näringslivet som kan leda till kunskapsutveckling som inte enbart bidrar till att tillgodose akademiens behov, utan som också bidrar till ökad samhällsnytta. KK-stiftelsen betonade att det i själva samarbetet skapas insikter om att det uppkommer resultat som gynnar såväl akademien som företag och som annars inte skulle uppkomma.

Samverkan diskuterades med referens till högskolelagen (Svensk författningssamling 1992:1434).⁴ Det konstaterades att samverkan är ett mer övergripande och lösligare begrepp än samproduktion. Samverkan ska stödja utveckling av goda och väl fungerande relationer till stöd för den gemensamma uppgiften att samproducera. Samverkan är ett paraplybegrepp som syftar till att skapa förutsättningar för nytta av forskningsresultat utanför akademien men som även bidrar till informationsspridning om högskolans verksamhet i samhället samt till att utveckla och stärka relationer mellan högskolan och dess omvärld. Samproduktion ska betraktas som en delmängd av samverkan och förutsätter en koppling till de samproducerande parternas kärnverksamheter. Samverkan går utanför kärnverksamheten även om begreppet relateras till samproduktion. KK-stiftelsen betonade att samproduktion förutsätter god samverkan mellan akademi och näringsliv.⁵

³ <http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx>

⁴ http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434

⁵ <http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx>

Figur 1: Samverkan (KK-stiftelsen 2013)⁶

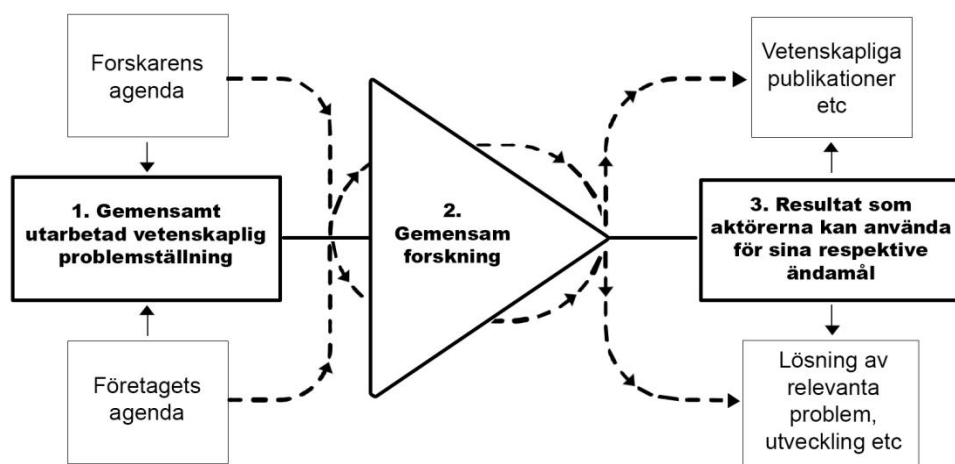
KK-stiftelsen introducerade en utvecklad definition av samproduktion: "Samproduktion är en delmängd av samvekan och är betydligt mer specifik då den inte kan bedrivas utanför kärnverksamheten. Samproduktion innebär att akademien och näringslivet tillsammans i forskningsprojekt eller högre utbildningsverksamhet gemensamt från sina respektive perspektiv arbetar tillsammans för att åstadkomma forskningsresultat". En definition som VINNOVA refererar till.⁷

KK-stiftelsen fördjupade sina resonemang om förutsättningarna för samproduktion. Starten ska vara ett väl definierat forskningsprojekt. Personal från såväl näringslivet som akademien ska tillsammans ta fram den vetenskapliga frågeställningen. Frågeställningen ska relateras till ett verkligt problem som näringslivet upplever och där det vetenskapliga resultatet kan bidra till en lösning. En gemensam plan som fördelar ansvar och uppgifter mellan näringslivets representanter och forskare ska ligga till grund för samarbete. Löpande under projektets gång ska man gemensamt stämma av den vetenskapliga frågeställningen ur både näringslivets och akademins perspektiv för att säkerställa att båda når ett relevant resultat med utgångspunkt från sina respektive behov och önskemål. Den avgörande faktorn med samproduktion är att parternas perspektiv och olikheter bidrar till ett mervärde som annars inte skulle ha uppnåtts om man arbetat var för sig. KK-stiftelsen betonar att det framför allt är aktörernas olikheter, med utgångspunkt från att man fokuserar målet för det egna bidraget som skapar förutsättningar för framgång.⁸

⁶ <http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx>

⁷ <https://pub lector.org/publication/Langsiktig-utveckling-av-svenska-larosatens-samverkan-med-det-omgivande-samhallet>

⁸ <http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx>

Figur 2: Samproduktionsprocessen (KK-stiftelsen, 2013)⁹

KK-stiftelsen lägger stor vikt vid sin egen insats som bidragande till utvecklingen och etablerandet av samproduktionsprojekt. Man menade att man bidrar till en högre tillväxt och till mer forskning (DAMVAD 2014). "Produktivitetstillväxten är 60 procent högre i de företag som deltagit i forskningssamarbeten och som fått stöd av KK-stiftelsen än i jämförbara företag. Samtidigt har forskningsproduktionen ökat vid de lärosäten som deltagit i samarbeten med näringslivet" (KK-stiftelsens verksamhetsberättelse 2014, Sid 10).¹⁰

KK-stiftelsen hävdade att de företag som har deltagit i projekt finansierade av stiftelsen har stärkt sin konkurrenskraft och positionerat sig som världsledande. För lärosäten betonas att forskningsprofiler stärks och att forskningsproduktionen ökat, en slutsats mot bakgrund av att antalet vetenskapliga publiceringar ökat. Framgången "handlar om gemensam kunskapsproduktion där akademi och företag löser problem och arbetar tillsammans för att åstadkomma forskningsresultat" (Ibid., Sid 4).

2015 publicerar KK-stiftelsen en rapport *SAMVERKAN – EN UTMANING. Lärdomar av KK-stiftelsens samverkansprogram* i vilken man sammanfattar slutsatser och lärdomar från programsatsningar stiftelsen gjort under åren 1997 – 2013.¹¹ Rapporten positionerar samproduktion i relation till samverkan. Samproduktion definieras som "en aktiv samverkan mellan parterna i såväl problemformulering som tillvaratagande av resultat som utgör den högsta formen av samverkan" (Sid 45).

Rapporten konstaterar att en av de viktigaste lärdomarna från perioden var svårigheten att åstadkomma långsiktig samverkan mellan lärosäten och näringsliv trots omfattande och uthålliga

⁹ <http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx>.

¹⁰ <https://www.kks.se/app/uploads/2017/06/kk-stiftelsens-verksamhetsberattelse-och-arsredovisning-2014.pdf>

¹¹ https://www.researchgate.net/publication/275347936_Samverkan_-_en_utmaning_Lardomar_av_KK-stiftelsens_samverkansprogram

satsningar från KK-stiftelsen. Rapporten lyfter fram svårigheterna att hitta en väl avvägd balans som tillgodoser bådas parter behov av utveckling. Som rapporten uttrycker sig får resultatet av samarbetet ett lägre värde för näringslivet om akademien eller forskarna har initiativet. Man menar att samverkan fungerar bäst om näringslivet utövar ledarskapet över samarbetet. Samtidigt medger rapporten att akademiens behov av utveckling kommit på undantag. Svaret på hur en bättre balans ska åstadkommas är att skapa incitament för näringslivet att ta till sig de akademiska resultaten. För det behövs mer resurser menar man. Mer specifikt – vad gäller att åstadkomma en bättre balans mellan parternas inflytande och påverkan – anser rapporten att företagsforskarskolor ska prioritera doktorander som har förutsättningar att röra sig mellan näringslivet och akademien. Rimligen bör detta betyda att doktoranderna presumtivt är anställningsbara som såväl forskare eller som experter efter sin examen.

Finns det ett dominerande problem i samarbetet mellan universitet och näringsliv som rapporten pekar på? Frågan om hur akademien påverkas av samarbetet stod på dagordningen 2008 som en angelägen fråga när utveckling mot att befästa samproduktion som arbetsform inleddes. Har frågan fått svar?

Vad rapporten säger är att akademisk kunskap och akademiskt inflytande underordnas näringslivets behov. Näringslivets nytta och användbarhet upplevs som mer angeläget än akademisk utveckling. Samarbetsparterna har olikartade motiv, olika mål och olika uppfattningar baserade på att man arbetar med olika verkligheter som samsarbetsformerna inte tycks kunna förena på ett tillfredsställande sätt. Lättkomliga vägar för att utveckla samarbeten föredras – redan etablerade verksamheter präglade av samarbete och samverkan – oftast i större industriföretag med egna avdelningar för Forskning & Utveckling. Mindre och små företag – som inte hade kulturen av forskning och utveckling etablerad på samma sätt – hade det svårare att ta del av KK-stiftelsens resursförstärkningar trots att behoven av samverkan kunde antas vara större för dessa.

Är detta svaret på frågan hur akademien påverkas av samarbetet? Att akademien underordnas näringslivet och att nytta och användbarhet prioriteras framför akademisk kunskap? Är lösningarna – som rapporten föreslår – incitament och resurser för näringslivet att ta till sig akademiska resultat och doktorander som är anställningsbara såväl som experter som forskare efter examen? Eller kan svaret vara att utveckla samproduktionens teori och tillämpningar – framför allt mikronivåns – som denna avhandling förordar? Samproduktion får dock ett genomslag som policybegrepp och tillämpningar i samband med rapporten *SAMVERKAN – EN UTMANING. Lärdomar av KK-stiftelsens samverkansprogram* (2015)¹². KK-stiftelsens årsredovisning för 2015 ger samproduktion stort utrymme. Med utgångspunkt från exempel introduceras erfarenheter av samproduktionsprojekt mellan näringsliv och lärosäten; vad som görs och effekter av dessa. Noteras att samproduktion illustreras som ”byggstenar för profilering och samproduktion” (KK-stiftelsens verksamhetsberättelse 2015, Sid 7)¹³. Utmaningen – som denna avhandling förordar också med stöd av forskningsfronten –

¹² https://www.researchgate.net/publication/275347936_Samverkan_-_en_utmaning_Lardomar_av_KK-stiftelsens_samverkansprogram

¹³ <https://www.kks.se/app/uploads/2017/06/kk-stiftelsens-verksamhetsberattelse-och-arsredovisning-2015.pdf>

är att gå från ett tekniskt perspektiv på samproduktion till ett psykologiskt och relationellt. Uppmärksammas detta av lärosätet?

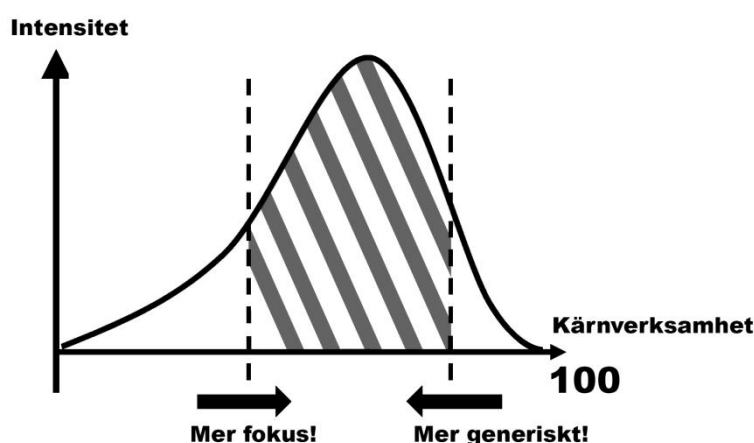
Lärosätet

På lärosätet presenterades samproduktion av KK-stiftelsen 2016 i en föreläsning av Mats Waltré med utgångspunkt från de principer och definitioner stiftelsen fastställde 2009 (Waltré & Vogel 2009): "När inblandade parter gemensamt identifierar behov, möjligheter och problem, och utifrån detta gemensamt beslutar om hur aktiviteter ska genomföras och sedan genomför dem så att resultaten skänker värde för alla inblandade parter" (Waltré 2016).

Waltré återgår till den ursprungliga definitionen av samproduktion (Waltré & Vogel 2009) och lämnar den utvecklade definitionen från 2013.¹⁴

Waltré (2016) menar att en ideal samproduktionssituation innebär förutsätter att makten över samproduktionsprojekt fördelas mellan akademi och företag baserad på att akademi och företag är överens om den mängd tid som krävs för att förverkliga projektet och att man är överens om vilka arbetsformer som krävs för att åstadkomma det önskvärda resultatet. För att nå den nödvändiga intensiteten i samproduktionsprojektet – den som skapar engagemang i ett samarbete – krävs att både akademi och företag fullt ut fokuserar sina respektive kärnverksamheter inför ett samarbete betonar Waltré.

En slutsats är att Waltré och KK-stiftelsen söker en lösning på den brist av balans av påverkan och nytta mellan de samproducerande parterna som KK-stiftelsens rapport *SAMVERKAN – EN UTMANING. Lärdomar av KK-stiftelsens samverkansprogram (2015)* lyfte fram.

Figur 3: Intensitet i samarbetet mellan akademi och företag (Waltré 2016)

Waltré betonar kvalitetsperspektivet i sin diskussion om samproduktion; att samproduktion är kvalitetsdrivande genom att den genererar ny kunskap. Utgångspunkten för Waltrés resonemang är att när flera olika perspektiv, intressen och behov möts så ökar sannolikheten för relevans. Ökad

¹⁴ <http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx>.

relevans innebär en snabbare process av kunskapsutveckling menar Waltré. Dessutom, när kompletterande kunskaper och kompetenser uppstår skapas förutsättningar för nya kunskapsområden. Kvalitetsdrivande är också det sammanhang som skapas med stöd av ett kontrakt i vilket samarbetsrelationen preciseras. Det beroende av ömsesidiga leveranser som kontrakteras skärper processen och bidrar till utveckling av kvalitet (Waltré 2016).

I avslutningen av föreläsningen inviterar Waltré lärosätet till samproduktion:

- Stiftelsen vill ha en fördjupad förståelse för hur samproduktion konkret går till. Man vill belysa hur en extern aktör i en samproduktionsprocess – t.ex. KK-stiftelsen – kan bidra som katalysator?
- KK-stiftelsen har ett behov av att samla intressanta samproduktionsfall.
- KK-stiftelsen önskar ett utbildningsmaterial i samproduktion för samproducerande forsknings- och utbildningsmiljöer.

Föreläsningen centrala budskap är att samproduktion presenteras som en möjlighet för vardera parten att till 100 % fokusera sitt egenintresse och med det som utgångspunkt att utveckla ett samarbete. Kontrollerade och strukturerade samarbetsprocesser tycks vara vägen till samproduktion. KK-stiftelsens avslutande invitation uppfattas som en inbjudan till lärosätet att delta i kunskapsutveckling om samproduktionens hantverk.

Den 16 mars 2017 träffar jag Mats Waltré för att med föreläsningsunderlaget från lärosätet följa upp utvecklingen (Grundel 2017). Finns det fler aspekter ett år senare om samproduktion än de Waltré tog upp 2016?

Waltré menar att samproduktion är en process av samverkan mellan aktörer i ett forskningsprojekt. Samverkan ska förstås som en relation mellan de som samproducerar. Den relationella aspekten uppfattas som diffus varför den behöver preciseras. Waltré lyfter fram fyra grundaspekter – som han också diskuterade i sin föreläsning – av samverkan som måste konkretiseras för att samproduktion ska kunna ta vid och oklarheterna kring begreppet reduceras:

- Att parterna fördelar makt och inflytande i förhållande till vad man träffat överenskommelse om att åstadkomma. Waltré betonar att det inte handlar om över- eller underordnad makt utan om överenskommen och samordnad makt.
- Att samarbetet är varaktigt över tid (att samarbetet får ta den tid som krävs).
- Att samarbetet har en form som är stödjande för samproduktion (att det utvecklas med stöd av de arbetsformer som krävs).
- Att samarbetet har en intensitet där man ligger nära varandra utan att man kommer in på varandras kärnverksamheter (Waltré refererar till figur Z).

Av figuren framgår att intensitet (figur Z) är en effekt av engagemang och intresse. Energi och hög grad av energi i samarbetet kan förena skilda verksamhetsmässiga intressen till ett gemensamt drivet projekt om båda parter till 100 % tar ansvar för den egna kärnverksamhetens behov och intressen. Det är inte samproduktion i sig som ska vara det som är drivande enligt Waltré utan det är respektive

parts behov av utveckling och kunskap kopplat till den egna kärnverksamhet som ska driva. Men när så blir fallet handlar det om att också respektera den andra partens behov och stödja processen så att även dessa kan tillgodoses.

Sociala processer kräver stödjande, hållbara och gemensamt överenskomna samarbetsstrukturer för att leda till resultat betonar Waltré. KK-stiftelsens struktur för att stödja samarbete och samproduktion:

- Parterna behöver fastställa *när* samarbete äger rum. Det handlar om att komma överens om gränser för i *vilka* sammanhang man samarbetar och *när* man samarbetar.
- Parterna behöver förtydliga *hur* samarbetet äger rum. Det handlar om att komma överens om konkreta former för samarbetet. Hur formulerar man intressanta frågeställningar, hur samlar man in data, hur analyserar och värderar man data, hur utvecklar och testar man resultat och hur presenterar man och utvärderar resultat. En överenskommelse om hur samarbetet äger rum är angeläget när samproduktion sker mellan akademi och industri som kan ha skilda perspektiv på behov av resultat.
- Parterna behöver respektera att man har olika agendor.
- Arbetet måste vara målinriktat, det ska leda till resultat. Men det är viktigt att "för sin egen skull vinnlägga sig om att den andra partens behov är, eller blir tillfredsställda".

Den stödjande strukturen befästs med hjälp av ett samarbetskontrakt om samproduktion mellan företag och lärosätet. Waltré uttrycker det som att samproduktion är *kontraktuellt*. Med detta menas att det handlar om att med stöd av ett samarbetsavtal skapa ett sammanhang som stödjer samproduktion. Det som gäller mellan organisationer, när det gäller att skapa förutsättningar för samproduktion, gäller också för individer. Också relationer mellan individer kan vara kontraktuella enligt Waltré.

Hur förhåller sig lärosättet till KK-stiftelsens ställningstagande?

Av policydokument framgår att samarbete, samverkan och samproduktion har en stark förankring i lärosättets verksamhet, framför allt vad gäller den övergripande visionen för lärosätet samt frågan om mål- och strategier. Lärosätet framhåller positionen som ledande i Sverige bland högskolor och universitet när det gäller samverkan och samproduktion. Samhällskontraktet hävdas som en förutsättning för samproduktion.¹⁵

Samhällskontraktet är en överenskommelse om samverkan mellan lärosätet samt kommuner och landsting/regionen eller mellan lärosätet och näringslivet eller myndigheter med förankring i regionen. Syftet med kontraktet är att stärka lärosätets verksamhet – i första hand forskning och utbildning – samtidigt som verksamheterna i kommuner, landsting, näringsliv och myndigheter får stöd att utvecklas. Samhällskontraktet betonar gemensam kunskapsutveckling som förväntas skapa förutsättningar för tillväxt till nytta och värde för medborgare, företag och organisationer i regionen. Lärosätet framhåller att man sedan 2009 har en särskild centrumbildning som tillsammans med

¹⁵ Lärosätets Vision och långsiktiga plan 2011 – 2014, Lärosätets Forsknings- och utbildningsstrategi 2013 – 2016 samt Lärosätets Forsknings- och utbildningsstrategi 2017 – 2022

kommuner och landsting driver aktiviteter som stödjer det gemensamma lärandet inom regionen. Samhällskontraktet ligger till grund för avtal mellan lärosätet och samverkande parter om gemensamma projekt och utgör basen för överenskommelser om mål, syfte, roller, ansvar och befogenheter. Samverkansavtal öppnar upp för gemensamma forskningsprojekt, examensarbeten och praktikarbeten för studenter. Samarbetet kan också ha karaktär av att stärka inkludering och vardagsdemokratisk utveckling.¹⁶

Lärosätet antog i slutet av 00-talet en forsknings- och utbildningsstrategi för perioden 2009 – 2012. Strategin betonade samverkan och samproduktion som central för lärosätet. Man menade att lärosätet varit nationellt ledande i fråga om samverkan sedan det grundades för då ca 10 år tidigare baserad på väl beprövad erfarenhet av samproduktion. Med samproduktion avsågs att i samarbete med intressenter i omvärlden ta fram och utveckla kunskap till stöd för hållbar nytta och tillväxt.¹⁷

Med stöd av lärosätets utbildning och forskning samt förankring i samverkan och samproduktion definierade man sig som en resurs för bidrag till samhällets utveckling. Ett medel för detta var att för perioden 2009 – 2012 planera för att i samarbete med den offentliga sektorn och näringslivet genomföra två ledarskapsprogram med samproduktion som ämne. Målet för programmen var att utbilda minst tio framtida s.k. gränsövergångare. Med gränsövergångare avsågs individer som kan växla yrkesposition mellan å ena sidan anställning i näringslivet eller offentlig sektor och å andra sidan lärosätet. Också det motsatta skulle vara möjligt (Ibid.).

Forsknings- och utbildningsstrategins ambition för 2009 – 2012, när det gäller samverkan och samproduktion, förstärktes i lärosätets Vision och långsiktig plan för 2011 – 2014: "Ett starkt lärosäte - det samproducerande lärosätet". Visionen preciserades med stöd av mål för såväl utbildning på grundnivå och avancerad nivå som för forskning. Förmåga till samproduktion framhävdes som en prioriterad egenskap hos anställda att stödja och utveckla.¹⁸

För att stödja utvecklingen av samproduktion tog lärosätet 2011 initiativ till en seminarierie som man kallade *Samverkans ABC – former, modeller och metoder* med syfte att skapa kunskap kring samverkan i olika former.¹⁹

Seminariets rubrik var *S som i Samproduktion. Från samverkan till samproduktion – framsteg eller begreppsförvirring?* I inbjudan till det första seminariet i maj 2011 – med fokus på att reda ut utvecklingen från samverkan till samproduktion – refererar lärosätet till KK-stiftelsens definition av samproduktion: "Samproduktion är en modell som kan användas för att lösa och utveckla vetenskapliga frågeställningar och problemområden i näringslivet genom samarbete i forskningsfrågor mellan forskare vid universitet och högskolor och experter från näringslivet" (Ibid).

¹⁶ <https://www.vasteras.se/download/18.3ff54ef414ba63027dc1606/1554823321272/06%20Beslut%20-%20Nytt%20avtal%20f%C3%B6r%20samh%C3%A4llskontraktet.pdf>

¹⁷ Lärosätets Forsknings- och utbildningsstrategi 2009 – 2012

¹⁸ Lärosätets Vision & Långsiktig Plan 2011 - 2014

¹⁹ Inbjudan från STAMP (Styrning för samproduktion) till seminarierie Samverkans ABC – Former, Modeller och Metoder

Med referenser till KK-stiftelsen preciserades också i underlaget inför seminariet syftet med samproduktion: "Att samproducera kunskap syftar till att frambringa ny kunskap genom att behov och perspektiv från olika aktörer möts" Det betonades att en av aktörerna ska vara ett nytt lärosäte och att samproduktion är lika med kollektiv problemlösning. Som utmaningar lyftes fram att processen ska hållas flexibel och öppen för nya aspekter och möjligheter men samtidigt också balanseras gentemot stabilitet och tydlighet. Dessutom att uthållighet bör prägla processen, inget "quick fix" kan prägla samproduktion (Cæsar 2011).

Lärosätet lyfter fram nyckelfaktorer som betydelsefulla för att samproduktion ska leda till framgång. En är den "tysta kunskapens" betydelse som bärare av förändring och utveckling. Ett annat behov är att fokusera relationer och tillit i stället för ett samarbete som baseras på ett allmänt hålllet och artigt förhållningsätt. Tillit ges ett extra starkt värde när lärosätet lyfter fram nyckelfaktorer (Norström 2011).

Lärosätet lägger fast en forsknings- och utbildningsstrategi för perioden 2013 – 2016. 2016 ska lärosätet vara "det ledande lärosätet i Sverige för excellent samproduktion med olika samhällsaktörer, både internationellt och nationellt". Fortsatt ska man vara det samproducerande lärosätet. Strategin definierar samproduktion i relation till sin ambition: "Med samproduktion avser lärosätet att i utbildnings- eller forskningsprojekt, med utgångspunkt i en gemensam kunskapsbas, samarbeta långsiktigt med företag, samhällsinstitutioner eller organisationer där båda parter är ansvariga och aktiva för att åstadkomma resultat" (Forsknings- och utbildningsstrategi 2013 – 2016, Sid 9).

Lärosätet fastställer i strategin vad kunskap är och hur kunskap utvecklas: "Kunskap utvecklas alltid i ett socialt och praktiskt sammanhang, som avgör vad som ses som relevant och legitim kunskap. Den kritiska dialogen bygger på respekt för andras erfarenheter. Lärosätet lägger därför också stor vikt vid kunskaper och erfarenheter, såväl bortom akademien och strävar efter att tillsammans med andra aktörer i samhället skapa ny kunskap och gemensamt förmedla den i utbildning och forskning, utan att göra avkall på akademisk kvalitet" (Ibid., Sid 9). I forsknings- och utbildningsstrategin för görs ett viktigt konstaterande i tillägg: "Det saknas bra metoder att mäta värde och nytta av samproduktion och behovet av att kunna mäta detta är påtagligt" (Ibid., Sid 9).

I den därpå följande forsknings- och utbildningsstrategin 2017 – 2022 betonas att lärosätet 2022 ska vara positionerad som den främsta bland samtliga lärosäten i Sverige vad gäller samproduktion. För att detta ska ske ska samproduktion etableras med stöd av strategiska partnerskap i samarbete med offentlig sektor, näringslivet och andra lärosäten. Partnerskapet bidrar till utveckling av värde och nytta regionalt och nationellt. En ny definition av samproduktion framträder: "Med samproduktion avser lärosätet att i utbildnings- eller forskningsprojekt, med utgångspunkt i ett ömsesidigt intresse, samverka långsiktigt med privat och offentlig sektor eller andra organisationer för att utveckla en gemensam kunskapsbas" (Forsknings- och utbildningsstrategi 2017 – 2022, Sid 7). För att detta ska åstadkommas preciserar strategin förutsättningar:

- Samtliga som deltar i samarbetet har ett ansvar för att åstadkomma resultat.
- Till grund för överenskommelsen ska finnas avtal med strategiska partners för lärosätets utbildnings- och forskningsverksamhet.
- Samproduktionens värde och nytta ska upplevas av såväl de medverkande organisationerna som det omgivande samhället.

Lärosätet befäster samproduktion som policy och begrepp med budskap att samproduktion ställer krav på utveckling av arbetssätt och relationer; mer av direkta kontakter och öppna relationer som genererar tillit i stället för ett allmänt, försiktigt och artigt förhållningssätt (Norström 2011). Att den relationella aspekten behöver utvecklas håller Waltré med om genom att bl.a. betona jämbördighet och varaktighet samt tydliga kontrakt om samarbetets gränser och möjligheter (Grundel 2017).

Lärosätet inviterades till ett samarbete av KK-stiftelsen om utveckling av samproduktion (Waltré 2016). KK-stiftelsen ville ha en fördjupad förståelse för hur samproduktion konkret går till och man ställde frågan om stiftelsen kunde bidra som en extern aktör i en samproduktionsprocess, i så fall hur? Stiftelsen hade också ett behov av att samla intressanta samproduktionsfall och stöd för att utveckla ett utbildningsmaterial i samproduktion för samproducerande forsknings- och utbildningsmiljöer.

Lärosätet lyfter återkommande fram relationella och dynamiska aspekter på samproduktion som kan ställas mot KK-stiftelsens mer tekniska och strukturella samtidigt som stiftelsen önskar en utveckling – och vill samarbeta – för att utveckla kunskap kring de relationella och dynamiska aspekterna; en möjlighet för företagsforskarskolan att svara an.

Samtidigt finns det anledning att påpeka att företagsforskarskolans samproduktionsprojekt inte var det enda på lärosätet. Inom Hälsa och Välfärd på lärosätet var samproduktion med också relationella perspektiv ett ämne (Holmström, Stier, Tillgren, Östlund 2016). Kunskapen fanns nära företagsforskarskolan.

Hur förhåller sig företagsforskarskolan vad som framkommer beträffande behov av utveckling av samproduktion också inom det socialt relationella området?

Företagsforskarskolan

I juni 2012 meddelade lärosätet att man i samarbete med åtta av landets största tillverkningsföretag startar en företagsforskarskola. Syftet med skolan förklarades med att bidra till att stärka den svenska industrins konkurrenskraft på den globala marknaden. Skolan ska fokusera på innovation och produktion med sikte på att stödja utveckling av produktionsprocesser i företagen.²⁰

Frågan om innovation och produktion var företagsforskarskolans väsentliga förankring, specifikt med inriktning på utveckling av produktionssystem. Detta lyftes fram i skolans ansökan om finansiering till KK-stiftelsen. Företag hade mot bakgrund av den allt större globala konkurrensen behov av att investera än mer i utveckling av kreativitet, entreprenörskap och utveckling av innovationsmodeller. Företagsforskarskolans fokus låg starkt på industrins behov. Forskningsfrågor skulle formuleras utifrån industrins behov och resultaten valideras genom industrins tillämpningar. Samproduktion av

²⁰ <https://www.mdh.se/idt/forskning/2.1994/innofactory-1.22347>

kunskap uppgavs i ansökan som en väsentlig metod för att möta behoven av investeringar (Description of... – An Industrial Graduate School within Innovative Production System Development 2012).

Lärosätet framhövdes av företagsforskarskolan som resurs med stöd av den erfarenhet man hade av en intern och väl utvecklad multidisciplinär samarbetskultur och erfarenheter av att samarbeta regionalt med det privata näringslivet. Företagsforskarskolan ville med utgångspunkt från den multidisciplinära kultur man menade man var en del av bygga vidare på lärosätets position med målet att ge stöd till såväl nationell som global utveckling. Skolan omnämndes i ansökan till KK-stiftelsen som en del av en akademisk avdelning organiserad utifrån tre samverkande forskargrupper: Innovation, design och teknik. I skolans ansökan om finansiering till KK-stiftelsen framhölls att forskargrupperna bemannades av erfarna forskare som också skulle vara verksamma som forskningshandledare i företagsforskarskolans projekt (Ibid.).

En tilläggsansökan om expansion av skolan med ett antal företagsdoktorander lämnades in mars 2014 (Proposal for expansion of current research school 2014).

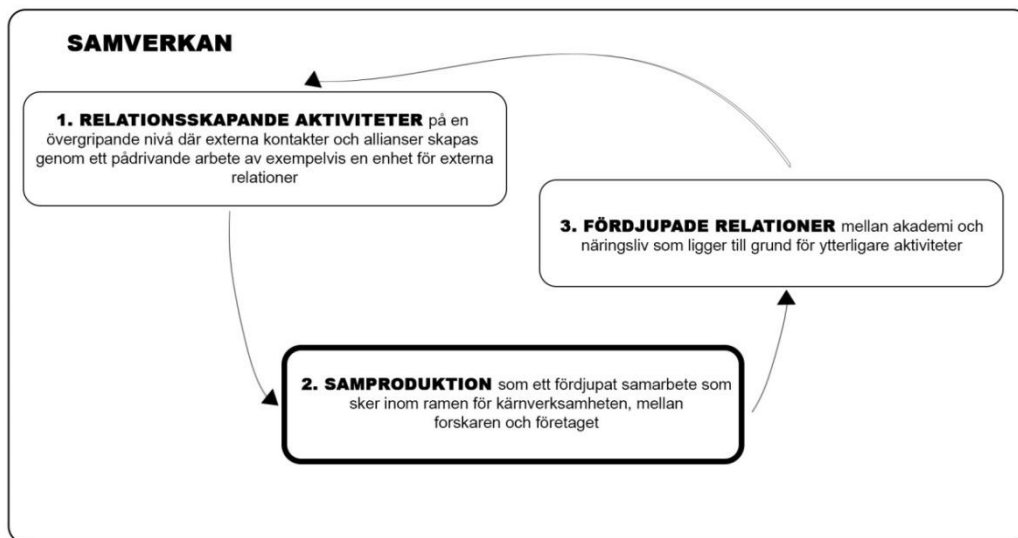
I oktober 2015 genomfördes en konferens med samtliga doktorander vid skolan då frågan om samproduktion togs upp som angelägen. Jag medverkade i konferensen i egenskap av en observerande deltagare. Min akademiska hemvist var inte företagsforskarskolan utan den akademi som skolan tillhörde.

Syftet med konferensen var bl.a. att stödja skolans företagsdoktorander att reflektera över hur man samproducerar forskning. I förlängningen förväntades doktoranderna presentera forskningsbidrag i sammanfattningar (Research Proposals) med utgångspunkt från de egna doktorandprojekten. Av sammanfattningarna skulle framgå hur man tänker sig att samproducera.

I dialogen med företagsdoktoranderna fick frågan om skillnader mellan samverkan och samproduktion ett stort utrymme (Grundel 2015). I fråga om vad samverkan var refererades till högskolelagen.

”I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta”.²¹ Samverkan betonades som ett första steg mot samproduktion. Företagsforskarskolan anammade den syn på samverkan och samproduktion som KK-stiftelsen etablerat och som också lärosätet omfattat.

²¹http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434

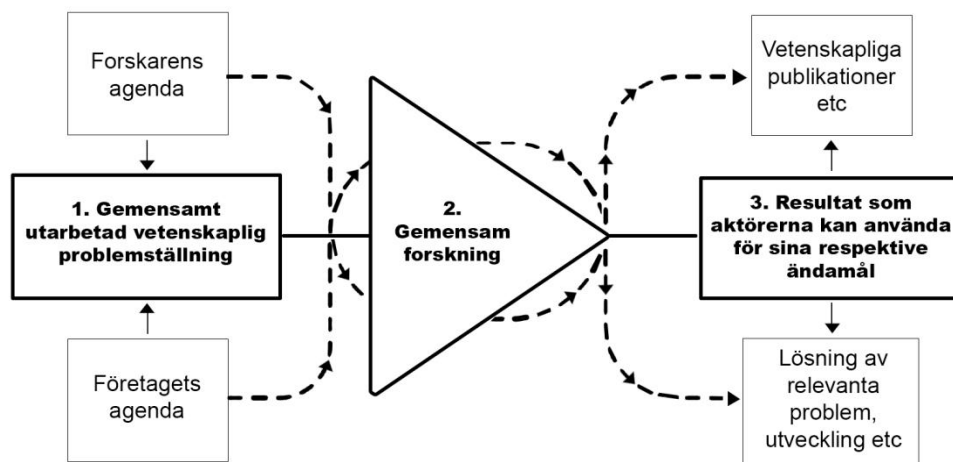

Figur 1: Samverkan (KK-stiftelsen 2013).²²

I fråga om hur samproduktion definieras refererade företagsforskarskolan till KK-stiftelsen (2013). "Samproduktion innebär att akademi och näringsliv tillsammans i forskningsprojekt eller högre utbildningsverksamhet gemensamt från sina respektive perspektiv arbetar för att tillsammans åstadkomma forskningsresultat" (ibid.).

I frågan om hur samproduktion bör organiseras refererades till KK-stiftelsens modell och tillämpning så som den introducerade på stiftelsens websida 2013. I workshopen betonades att tillämpningen startas genom att respektive samproducerande aktör sätter de egna behoven främst och uppmärksammar dessa. Utifrån den positionen möter man den andre parten för att i samarbete med denne formulera den gemensamma uppgiften. KK-stiftelsens figur Samproduktionsprocessen presenterades till stöd för att förtydliga tillämpningen (Grundel 2015).

²² <http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx>.

Figur 2: Samproduktionsprocessen (KK-stiftelsen 2013).²³

Behovet av en stödjande struktur baserad på fyra faser lyftes fram för att beskriva hur en samproducerande forskningsprocess kan åstadkommas. I den frågan refererades till lärosätets utvecklingsarbete (Grundel 2015).

1. **Attraktion** som innebär att man i nätverk, möten och konferenser erbjuder varandra sin kompetens och gemensamt undersöker behov.
2. **Möjlighetsformulering** som innebär att man utifrån sina respektive olika utgångspunkter söker etablera samarbete och gemensamma mål även om olika mål som styr processen också föreligger. Efterhand kan fler mål än de man till en början kommit överens om utvecklas.
3. **Implementering** som innebär att parterna gemensamt formulerar forskningsfrågor, utvecklar kunskaper, skapar prototyper och därigenom ökar kvaliteten i det man avser att åstadkomma genom sitt samarbete.
4. **Resultat** i olika former blir effekten av en samproducerande forskningsprocess: Publikationer, bättre utbildning, nya produkter och nya metoder etc.

De tre första faserna uppfattas lägga stor omsorg vid det som kan kategoriseras som förberedande arbetet.

Påverkade konferensen företagsdoktorandernas Research Proposals? Jag har läst 18 av dem. Framträder intressanta och viktiga perspektiv på mikronivåns samproduktion.

En doktorand betonar: "Graden av samproduktion och arten av samproduktion måste anpassas till sammanhanget. Och detta kan se olika ut."

²³ <http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx>

En annan att samproduktion betyder samarbete mellan två parter: Akademi och näringsliv. Doktoranden problematiserar genom att beskriva sin process med aktörer från fler lärosäten och fler industriella organisationer än de egna.

En doktorand problematiserade genom att beskriva att samskapande inom ett och samma projekt på en och samma gång kan innehålla en rad olika samskapande relationer som ökar graden av komplexitet: Doktorand/universitet/industri, doktorand/industri, doktorand/universitet och doktorand/doktorand.

Begreppen samproduktion (co-production) och samskapande (co-creation) används som synonyma utan att definieras. När så sker refereras till KK-stiftelsens modell figur Y (KK-stiftelsen 2013). Det förekommer att begreppen diskuteras och utvecklas. De fyra faserna som introducerades i konferensen som en stödjande struktur för samproduktion refereras (Grundel 2015).

Action Research (AR) och Participated Action Research (PAR) tas upp som tillämpningar.

- En doktorand menar att samproduktion innebär en hög grad av kontakt mellan de samproducerande parterna och förutsätter ett omsorgsfullt delande av ansvar dem emellan. Samarbetet anges ha karaktär av aktionsforskning. Doktoranden och företagets projektledare utgör den övergripande ledningen för det projekt som är underlaget för dennes avhandling. De två kommer överens om förutsättningar för samspel och roller. Man agerar samstämmigt i relation till det team man leder. Teamet görs på så sätt delaktig i forskningsprocessen och bidrar till att kunskap samproduceras menar doktoranden.
- En doktorand menar att samproduktion ger fördelar under villkor av PAR. En PAR-process förutsätter en transparent organisation och med detta följer att tillförlitliga och användbara kunskaper genereras av den.
- En tredje doktorand betonar, med referenser till PAR, att den lärandeprocess mellan forskare och experter som uppstår som en följd av samproduktion säkerställer nytta för företaget.

Doktorander diskuterar också hur förutsättningar för samproduktion skapas.

- En doktorand har varit involverad som projektledare i flera olika projekt. Det har skapat både möjligheter och erfarenheter för denne att utveckla tillämpningar och testa idéer med utgångspunkt från både vetenskapliga och praktiska utgångspunkter. Utmaningen har varit att hitta en balans mellan tid och omfattningen av arbetsinsatser när det gäller metodutveckling.
- En doktorand betonar att samproduktion förutsätter att både akademi och industri beaktar sina specifika behov och intressen för att nå framgång. Projektets mål behöver formuleras utifrån de behov som respektive aktör har. Forskningsprocessen ska ha både akademisk relevans och bidra till att lösa företagets praktiska problem menar doktoranden.
- En tredje aspekt – som en doktorand betonar – är att stödja en samarbetskultur som präglas av kreativitet. Förutsättningar för kreativitet skapas genom:
 1. Att mål och syfte med projektet fastställs både ur ett akademiskt och industriellt perspektiv.

2. Att behovet av både användbar akademisk kunskap med stöd av litteraturreferenser och att den praktiska kunskap som deltagare från företagen uppmärksammas.
3. Att data från processen stäms av till stöd för såväl reflektion som analys med en extern resurs för att slutligen också valideras av både projektets forskare och företagets deltagare.

I Research Proposals finns kritiska reflektioner om utmaningen att säkerställa samskapande forskningsresultat samt att involvera företagets deltagare i samarbetet.

Slutligen och sist, en specifik utmaning tas upp av en doktorand. Svårigheten att leda den kunskapsöverförande processen mellan deltagare när man forskar i sin egen organisation. Det förväntas av en forskare att vara objektiv, att inte påverka den egna organisationen otillbörligt för att upprätthålla tilliten. Men att inte delta och inte påverka – att t.ex. inte återföra data – påverkar också tilliten menar doktoranden.

De data som redovisas i denna avhandling från företagsdoktorandernas Research Proposals är fragmenterade – urvalet är begränsat till ett antal av samtliga, alla tog inte upp frågan – och gäller endast en anhalt i doktorandernas forskningsprocess. De ger inte rättvisa åt doktorandernas projekt vad avser samproduktion eller åt företagsforskarskolans verksamhet att utveckla samproduktionens forskning; de utgör en ögonblicksbild utan referenser till vad som i övrigt kan ha diskuterats i doktorandprojekten. Men de är intressanta som ett nedslag på data som matchar de behov av forskning på samproduktionens mikronivå som framkommer i undersökningen av forskningsfältet (Del 1).

Denna avhandlings doktorandprojekt avslutades i september 2016 vad avser mikronivåns samproduktion baserad på aktionsforskning, deltagande aktionsforskning samt interaktiv- och utvecklingsorienterad forskning. Tillgång till fortsatta empiriska data om hur företagsforskarskolans ledningsgrupp fullgjorde sitt uppdrag – och om man utvecklade samproduktion i sin egen process – begränsades. Det empiriska materialet fram till dess kom att analyseras på annat sätt än i ett aktionsbaserat samarbete med företagsforskarskolans ledningsgrupp. Hur och med vilket resultat – fortfarande med inriktning på samproduktion av kunskap – kommer att framgå av metod- och analyskapitlen.

Frågan återstår – för att detta bakgrundskapittel ska kunna avslutas – om företagsforskarskolan kom att tillämpa KK-stiftelsens modell och den policy om samproduktion lärosätet utvecklade? Kom samproduktion av kunskap att konkretiseras på företagsforskarskolans systemnivå med stöd av ledningsgruppens process? En handbok – *How to succeed with Co-production. Experiences from industrial researches* - redovisar erfarenheter och lärdomar från företagsforskarskolans uppdrag (Ericson Öberg, Sannö, Jackson 2018)²⁴. I denna avhandling tas handbokens pragmatiska upplägg – som i första hand vänder sig till företrädare för näringslivet – som underlag för att besvara frågorna.

²⁴ https://www.researchgate.net/publication/325756189_How_to_succeed_with_Co-production_Experiences_from_industrial_researchers/link/5b2219a7a6fdcc69745e4b19/download

Definierar handboken samproduktion? Med hänvisning till KK-stiftelsen förklaras samproduktion som när behov av forskning och behov av lösningar på industriella problem förenas i en och samma forskningsprocess. Samproduktionens komplexitet lyfts fram. Den förklaras i en skala/modell från 1 till 7, från låg till hög komplexitet. Komplexitet framställs i en steg-för-steg-modell. Ett uttryck för den förenklade syn som präglar samproduktionens komplexitet – inte endast på företagsforskarskolan – och som denna avhandling vill förändra. Men också avhandlingens teorier och modeller är i praktiken förenklingar av komplexitetens dynamik eftersom modeller alltid innebär förenklingar av verkligheten oavsett ambitioner.

Det samproducerande arbetssättet – som det beskrivs i handboken utan att begreppen används – är aktionsforskarens, den interaktive forskarens och/eller den utvecklingsorienterade forskarens. Ett intryck är att begreppen undviks genom omskrivningar. Att forska *tillsammans* betonas, inte att forska *på*. Frågan om att överbrygga de organisatoriska och kulturella skillnaderna mellan akademi och industri framträder som det dominerande problemet genom hela handboken oavsett vilken aspekt av samproduktion som diskuteras. Lösningarna – som handboken förordar – kan sammanfattas med att öka graden av kontakt, lära känna varandra och varandras förutsättningar bättre samt öka graden av tillit. Att gå utanför vad som är komfortabelt i ett samarbete är en avslutande rekommendation från handboken för att åstadkomma samproduktion. Hur detta låter sig göras diskuteras inte.

Handboken bekräftar KK-stiftelsens rapport från 2015 *SAMVERKAN – EN UTMANING. Lärdomar av KK-stiftelsens samverkansprogram*²⁵ som lyfte fram svårigheterna att hitta en väl avvägd balans mellan akademi och näringslivet. Det problem som 2015 var framträdande – obalansen mellan akademi och näringslivet – framstår fortfarande i handboken som påtagliga sett till vad som betonas i den. Kravet på nytta och användbarhet trumfar akademisk kunskap.

Ett preciserat svar på vad samproduktion av kunskap är och hur förutsättningar för samproduktion skapas framträder inte i företagsforskarskolans del av utvecklingsarbetet annat än genom att skolan tar till sig KK-stiftelsens modell och synsätt som sin egen. Företagsforskarskolan levererar genom handboken möjligheter och lösningar på samproduktionens utmaningar baserade på i första hand strukturer och allmänt hållna regelverk.

I några av företagsdoktorandernas Research Proposals framträder autentiska och problemorienterade situationer på samproduktionens mikronivå. Lösningar efterfrågas. Handbokens är outvecklade, ev. inte avsedd att presentera sådana. Också handboken – underförstått – visar på mikronivåns behov av teoretisk utveckling och praktisk tillämpning av samproduktion baserad på interaktiva och aktionsforskningsorienterade metoder.

²⁵ https://www.researchgate.net/publication/275347936_Samverkan_-_en_utmanning_Lardomar_av_KK-stiftelsens_samverkansprogram

I en föreläsning på lärosätet 2016 inviterade Mats Waltré lärosätet till ett samarbete om samproduktion utifrån ett antal frågeställningar (Waltré 2016). Frågorna speglar såväl de behov forskningsfältet identifierar (Del 1) – gränsen mot det utforskade – som vad som framkommer från perioden av utveckling – KK-stiftelsen-lärosätet-företagsforskarskolan – beträffande synen på samproduktion. Avhandlingens forskningsfrågor kommer att svara an på Waltrés invitation när dess forskningsfrågor formuleras.

Sammanfattning

Samproduktionsforskning och samarbetsforskning efterfrågar studier på mikronivån vad avser förutsättningar och villkor för mikronivåns interaktioner (Albats et al. 2018, Heule et al. 2017, McCabe et al. 2017, Mensha & Enu-Kwesi 2018, Miller, et al. 2016, Miron & Geherasim 2018, Noble et al. 2017, Palmer et al. 2019, Würmsehere 2017). Empiriska studier som fokuserar relationell utveckling och deltagares sociala interaktioner med stöd av psykologisk vetenskap efterfrågas specifikt av några (de Wit-de Vries et al. 2018, Rybnicek & Königsguber 2018, Skute et al. 2019).

Mot bakgrund av samproduktionens komplexitet och immanens på mikronivån flaggar forskningen för att empiriska mikrostudier kommer att möta både teoretiska och processmässiga utmaningar (Alexander et al. 2018, Denner et al. 2019, Galvao et al. 2019, Mascarenhas et al. 2018, Mensha & Enu-Kwesi 2018, Sjöo & Hellström 2019, Skute et al. 2017).

Studier med stöd av aktionsforskning och interventionistisk forskning efterfrågas även (Kyakulumbye et al. 2019, Mulvade et al. 2019, Secundo et al. 2019).

Aktionsforskning, deltagande forskning och interaktiva forskningsmetoder som tillämpningar finns etablerade inom forskningsfältet (Denti & Hemlin 2016, Hemström 2018, Holmberg & Tystrup 2013, Kreuger, Crevani & Larsen 2013, Lindhult 2020, Rosenlund 2015, Westerdahl & Lindqvist Scholten 2018).

I Sverige har KK-stiftelsen varit drivande av utvecklingen när det gäller samproduktionsforskning (Grundel 2017, KK-stiftelsen 2013²⁶, KK-stiftelsen 2015²⁷, Lindberg, Karlson, Larsson, Vogel 2015²⁸, Waltré & Vogel 2009, Waltré 2016).

Det finns en teori för relationell samproduktion med referenser till gestaltpsykologin (C.f. Follet 1942 a, b, C.f. Follet 1949, Gittell & Douglass 2012, Gitell 2016, C.f. Follet 1924, Bloch 2018,) men även till dialogfilosofin (C.f. Buber 1937, Gitell 2016) med Action Learning som praktik.

Med utgångspunkt från Gitells teori presenterar avhandlingen en ny samproduktionsteori för att möta behoven av fortsatt forskning men också för att svara an på invitationen till lärosätet och företagsforskarskolan från Waltré och KK-stiftelsen till samarbete om att skapa en fördjupad förståelse för hur samproduktion konkret går till (Waltré 2016).

²⁶ <http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx>

²⁷ https://www.researchgate.net/publication/275347936_Samverkan_-_en_utmaning_Lardomar_av_KK-stiftelsens_samverkansprogram

²⁸ https://www.researchgate.net/publication/275347936_Samverkan_-_en_utmaning_Lardomar_av_KK-stiftelsens_samverkansprogram

Samproduktion definieras – med referenser till samproduktionens mikronivå – som en interaktiv process mellan en grupp forskare som i dialog med varandra arbetar tillsammans för att med utgångspunkt från sina respektive erfarenheter och kunskaper av samproduktion undersöka dessa för att åstadkomma ny kunskap på nivån.

Den nya teorin är relationell i den meningen att deltagares interaktioner utgör dess fokus. Teorins komponenter kallas för *mellanrumsteorier* utifrån att de används för att studera deltagares interaktioner inte endast mot bakgrund av *vad* som sägs utan också utifrån *hur* det sägs; hur utsagor och mellanrummen mellan dem bidrar till en tolkning av sammanhanget som en emergent helhet. För att ge utsagor och mellanrum en mer processmässig och vetenskaplig stabil tillvaro i sina tillblivelser än Action Learning används aktionsforskningsbaserade och interaktiva *mellanrumsmetoder* som drivbänkar i den empiriska processen. Av forskningsrådet framgår att Action Research, deltagande aktionsforskning (PAR) och interaktiv och utvecklingsorienterad forskning har en högre grad av behörighet än Action Learning. Däremot används Action Learning som ett pedagogiskt stöd inom ramen för den transatlantiska traditionens tillämpning. Gitell (2016) är ett väl utvecklat exempel på en sådan men innehåller brister jag redogör för i inledningen till avhandlingens kapitel om dess teorier.

Komponenter i den nya samproduktionsteorin:

1. **Gestaltpsykologi** (Ask 1995, Ellis 1997, Hartmann & Poffenberg 1935, Hostrup 2002, Koffka 1935, Mann 2010, Spillman 2012, Wertheimer 1912, Wertheimer 1923, Woldt & Thomas 2005, Yontef 1993).
2. **Fältteori** (Billing 2014, Bowman & Nevis 2005, Burke 2006, Burnes & Bargal 2017, Burnes & Cooke 2013, Cummings, Bridgman, Brown 2016, de Board 2009, Durkin 1964, Gaffney 2010a, Lewin 1997, Marrow 1984, Martin 2003, Nistelrooij 2018, Olsson 1998, Olsson & Martin 2012, Plank & Eneroth 2008).
3. **Dialogfilosofi** (Buber 1997, 2000 Granström 2019, Israel 1998, Nordström-Lytz 2013, Smith 1992, Theunissen 1986).
4. **Erfarenhetscykeln** (Chidiac 2018, Finlay 2016, Gaffney 2010b, Marmgren 2014, Nevis 1987, Nevis, Lancourt, Vassallo 1996, Perls 1972, 1992, Zinker 2008).

För att nå mellanrummen – tillämpningen av samproduktionens nya mikroteori – använder forskaren/deltagaren sin subjektivitet. Teorin om människans psykologiska själv utgör basen för detta (Brown 1996, Coffey 2011, Freilich 1970, Gallagher & Shear 1999, Lipson 2013, Michailova, Piekari, Plakoyiannari, Ritvala, Mihaolova och Salm 2014, Robine 2019). Avhandlingens vetenskapliga metod för att nå självet är *abduktion* (Alvesson & Sköldberg 1994, Bertilsson 2004, Jacobsson 2010, Peirce 1990).

Mikronivåns nya relationella samproduktionsteori i denna avhandling ges ett empiriskt underlag med stöd av aktionsforskningsorienterade och utvecklingsinriktade tillämpningar och kallas därför för *processmetoder*:

1. **Aktionsforskning och pragmatism** (Bavelas 1942, Boalt Boëthius & Jern 1996, Coghlan & Brannick 2014, Cunningham 2001, de Board 1978, Durkin 1964, Herr & Anderson 2005,

Holmstrand 2014, Johansson 2008, Lewin 1946²⁹, 1947, 1997, Lindhult 2016a, Lindhult 2016b, Marrow 1969, McGill & Brockbank 2004, McNiff & Whitehead 2009, Nilsson 2020, Olsson 1998, Reason & Bradbury 2008, Svensson 2008, Aagaard Nielsen & Svensson 2006).

Pragmatism (Allport & Kramer 1946, Allport 1997, Alvesson & Skoldberg 1994, Aspelin 1990, Bertilsson 2004, Dewey 2009, Greenwood & Levin 2007, Herr & Andersen 2005, James 2003, Johansson 2008, Lewin 1946, 1997, Marrow 1969, Peirce 1990, Rorty 2003).

2. **Deltagande aktionsforskning (PAR) och forskningscirkeln** (Eikeland 2006, Freire 1972, Herr & Anderson 2005, Aagaard Nielsen & Svensson 2006). **Forskningscirkeln** (Andersson 2007, Holmstrand 2008, Holmstrand och Härnsten 2003, Lahdenperä 2014³⁰, Lönnheden 1997).
3. **Interaktiv och utvecklingsinriktad forskning** (Brulin, Brulin & Svensson 2013, Freire 1972, Gunnarsson 2006, Jansson & Sjöberg 2013, Johansson 2008, Svensson 2008, Gunnarsson, Hansen, Steen Nielsen, Sriskandarajah 2016, Westlander 2006, Aagaard Nielsen & Svensson 2006).

De aktionsbaserade processmetoderna relateras till vad som i avhandlingen kallas för den **transatlantiska traditionen** (Bråkenhielm, Grenholm, Koskinen, Thorsén 1991, Burnes & Bargal 2017, Buber 2000, Crocker & Philippon 2005, Frager & Fadiman 1998, Gaffney & O'Neill 2013, Goodman 1977, Hostrup 2002, Huarng & Mas-Tur 2016, Levine 2012, Lewin 1997, Mann 2010, Maurer & Gaffney 2005, Perls, Hefferline, Goodman 1977, Perls 1992, Philpson 2012, Smartt, Casey, Ferreira 2018, Spagnuolo Lobb 2013, Woldt & Toman 2005, Wollants 2012, Yontef 1993.)

Forskningsfrågor

Forskningsfältet efterfrågar forskning med stöd av psykologiska teorier och tillämpningar på samproduktionens mikronivå. Forskares och deltagares interaktioner och relationer utgör fokus. Avhandlingen introducerar ett processororienterat arbetssätt baserat på aktionsforskning och på interaktiv samt utvecklingsorienterad forskning med utgångspunkt från den transatlantiska traditionen. En ny teori – *mikronivåns nya relationella samproduktionsteori* – utvecklas och tillämpas. Avhandlingens syfte är att visa hur forskares och deltagares interaktioner kan identifieras och analyseras mot bakgrund av mikronivåns dynamik och komplexitet för att en genomförd samproduktion på nivån ska kunna konstateras.

Avhandlingen ställer fyra forskningsfrågor:

1. Möter avhandlingens processororienterade arbetssätt baserat på forskares och deltagares interaktioner och relationer forskningsfältets efterfrågan av tillämpningar av psykologiska teorier och tillämpningar på samproduktionens mikronivå?

För att besvara frågan har det empiriska materialet studerats med syfte att identifiera och analysera deltagarnas förhållningssätt till det som benämns för ett processororienterat arbetssätt. Med ett processororienterat förhållningssätt menas i avhandlingen ett interaktivt och iterativt utbyte av erfarenheter, kunskaper och information.

²⁹ https://www.cscd.osaka-u.ac.jp/user/rosaldo/K_Lewin_Action_research_minority_1946.pdf

³⁰ <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:762093/FULLTEXT01.pdf>

2. Svarar mikronivåns nya relationella samproduktionsteori och tillämpning an mot de behov av relationell utveckling som forskningsfältet – mot bakgrund av mikronivåns dynamik, komplexitet och utmaningar – identifierar?

Konsten att avsluta situationer och händelser är ett signum för den transatlantiska traditionen.

Oavslutade situationer genererar bristfälliga resultat (Chidiac 2018, Finlay 2016, Nevis 1987).

Kännetecknande för oavslutade situationer i det sammanhang avhandlingen studerar är när forskare inte kommunicerar sina tolkningar av samproduktionssituationer med varandra eller inte fullföljer sina intentioner. Ofullständigheter i forskningsprocessen uppstår. Samproduktion äger inte rum.

Mikronivåns nya samproduktionsteori beaktar detta med stöd av *teorin om erfarenhetscykeln* som en av komponenterna och som visar hur samproduktion kan fullföljas

3. Framgår av tillämpningen vad som bromsar mikronivåns utveckling av samproduktion och vad som stödjer? Vad som leder till att samproduktionsprocesser fullföljs och avslutas?

För att besvara den andra och tredje forskningsfrågan har *abduktion* använts för att ur det empiriska materialet generera analysunderlag.

Den transatlantiska traditionen använder *subjektiviteten* som processmetod i forskning vad avser att stödja forskarens medvetenhet över hur subjektiviteten hos denne framträder och påverkar (Brown 1996). Subjektivitet som metod diskuterades i inledningen av den empiriska processen. Den ifrågasattes men framhölls också. Ett antal exempel på subjektivitet från det empiriska materialet analyseras med stöd av *teorin om Självet* och diskuteras.

4. Visar tillämpningen av subjektivitet som processmetod trovärdighet genom att tillföra avhandlingen användbara data eller inte?

Slutligen och sist.

Avhandlingen kan utgöra en studie för att svara an mot Waltrés och KK-stiftelsens (2016) behov att i samarbete med lärosätet och företagsforskarskolan skapa kunskap om hur samproduktion går till. Stiftelsen söker intressanta samproduktionsfall. Doktoranduppdraget kan vara ett. Stiftelsen ville få belyst hur en extern aktör i en samproduktionsprocess – t.ex. KK-stiftelsen – skulle kunna bidra som katalysator. Sist önskade stiftelsen ett utbildningsmaterial i samproduktion för samproducerande forsknings- och utbildningsmiljöer. Avhandlingen kan bidra till ett sådant.

Teori

I detta kapitel redogör jag för forskningsprocessens teorier, framför allt för mikronivåns nya relationella samproduktionsteori: Gestaltpsykologi, fältteori och dialogfilosofi tillsammans med erfarenhetscykeln som är den processbeskrivande teori och modell inom vilken de tre övriga komponenterna ges möjligheter att empiriskt tillämpas och analyseras. Jag kallar teorierna för mellanrumsteorier. Med stöd av dem skapar jag förutsättningar för att undersöka mikronivåns inre scen av samproduktion. Den nya teorin tar avstamp i kritik mot den etablerade samproduktionsteorin (Gitell 2016, Gitell & Douglass 2012). Jag inleder kapitlet med kritiken för att därefter redogöra för den transatlantiska traditionens organisationstillämpning som tillsammans med den nya teorin är svaret på kritiken mot den etablerade teorin och en möjlighet att tillgodose forskningsfältets behov av utveckling.

Den transatlantiska traditionens organisationstillämpning kännetecknas av den betydelse som relationell utveckling ges förändrings- och utvecklingsarbete av grupper och organisationer. Teorin om awareness är central för traditionen. Jag refererar till Yontef (1993) när jag beskriver teorin och dess beståndsdelar. Den består av fältteori, dialogfilosofi, fenomenologi och existentialism; en teori med sina beståndsdelar nära mikronivåns nya samproduktionsteori. Tillämpningen av awareness är relationell och förutsätter en tät kontakt mellan deltagare för att fullgöra sin funktion. Därefter redogör jag för den nya samproduktionsteorin och dess komponenter: Gestaltpsykologi, fältteori och dialogfilosofi tillsammans med erfarenhetscykeln.

Efter detta redogör jag för några teoretiska aspekter som stödjer ett samband mellan mikronivåns nya relationella samproduktionsteori, den transatlantiska traditionen med awareness och tillämpningen av abduktion som analysmetod: Att använda subjektiviteten som metod i forskning som genom abduktionen som metod kom att bli avhandlingens kunskapsprocess i stället för den aktionsbaserade processen.

Allra sist redogör jag för den underliggande teorin till att använda subjektiviteten som metod, teorin om människans Själv. Teorin bidrar till en större förståelse för vilka underliggande aspekter som förmedlar subjektivitetens uttryckssätt och som också har betydelse för att förstå den dynamik som ligger till grund för abduktionen som analysmetod.

En ny teori för mikronivåns relationella samproduktion av kunskap bestående av *gestaltpsykologi*, *fältteori* och *dialogfilosofi* introduceras i detta kapitel tillsammans med *erfarenhetscykeln* som ramverk för de tre komponenternas tillämpning.

Den befintliga teorin

Den nya teorin och dess tillämpning svarar an mot de behov av utveckling som forskningsfältet efterlyser; studier på samproduktionsforskningens och samarbetsforskningens mikronivå vad avser förutsättningar och villkor för mikronivåns interaktioner (Albats et al. 2018, Heule et al. 2017, McCabe et al. 2017, Mensha & Enu-Kwesi 2018, Miller, et al. 2016, Miron & Geherasim 2018, Noble et al. 2017, Palmer et al. 2019, Würmsehere 2017) samt empiriska studier som fokuserar relationell

utveckling och deltagares sociala interaktioner med stöd av psykologisk vetenskap (de Wit-de Vries et al. 2018, Rybníček & Königsgruber 2018, Skute et al. 2019).

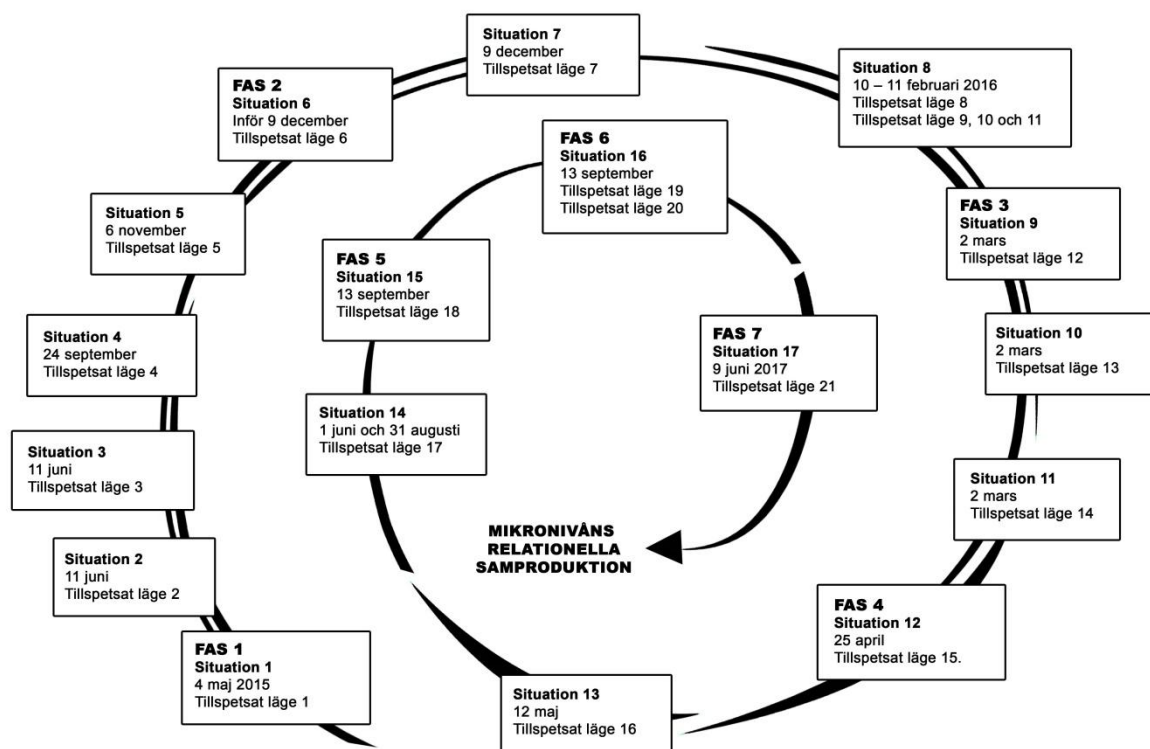
Element av den nya teorin – gestaltpsykologi och dialogfilosofi – finns etablerad i forskningsfältet (Gitell 2016, Gitell & Douglass 2012). Teorin möter inte de behov forskningsfältet identifierar. Hållbara vetenskapliga resultat levereras inte. Mikronivåns mellanmännsliga interaktioner identifieras inte och analyseras inte så att de genererar vetenskapliga data och möjligheter till teoretisk utveckling – eller idéutveckling – som är användbar för andra forskare eller i andra samproduktionssammanhang.

Teorins styrka är dess förankring i Action Learning. Den har ett starkt fokus på praktik och att åstadkomma förutsättningar för handling. Den bidrar till pedagogisk utveckling och kan utgöra ett gott stöd i en samproducerande forskningsprocess om den tillförs en högre grad av vetenskaplighet med stöd av andra komponenter som utvecklar dess tillämpbarhet. Teorin tillfredsställer gruppdynamiska behov av beslut och handling med upplevelser av gemenskap och interaktion. Teorins psykologi är behaviorism. Behaviorismen medför att den inte möter samproduktionens komplexitet med en tillräcklig grad av psykologisk och teoretisk komplexitet för att de underliggande aspekterna av mikronivåns samproduktion ska kunna synliggöras och göras till arbetsmaterial. En konsekvens av detta är att tillämpningen inte stödjer utveckling av förmåga till självreglering utan utvecklar i stället ett beroende av auktoritativ vägledning som mönster. Teorins hållbarhet blir därmed svag. Dess tillämpning blir en upplevelse för stunden som måste reproduceras på nytt och på nytt, på nytt... för att tjäna sitt syfte.

Den nya relationella teorin åtgärdar den etablerades brister. Den lägger en större vikt vid vetenskaplighet och hållbarhet i och med sin koppling till Action Research. I stället för behaviorismen har den humanismen som psykologi.

Gestaltpsykologin klargör att deltagarens upplevelser och handlingar av samproduktion har karaktär av organiserade helheter som inte kan förklaras som endast summan av delarna utan som framträder som meningsfulla först när deras karaktär av helheter fastställs (Ask 1995, Lewin 1979, Spillman 2012). Fältteorin är en metod för att analysera vad som pågår i samspelet mellan samproducerande deltagare och som stödjer framväxten av helheten (Lewin 1997). Dialogfilosofin är en filosofi och en tillämpning som frigör den kunskap som helheten bär på (Buber 1997, Buber 2000). Erfarenhetscykeln är den teori/modell av den mänskliga processen som möjliggör för helheten att framträda och exploatera dess resultat utan ofullständiga resultat. Forskningsprocessen fullbordas (Nevis 1987, Zinker 2008, Finlay 2016, Chidiac 2018).

I detta kapitel och i kommande metodkapitel hänvisar jag vid tillfällen till den empiriska processens faser, situationer och tillspetsade lägen för att kunna följa upp mina påståenden när jag diskuterar teorin och tillämpningarna. Antal faser var 7, antalet situationer 17 och tillspetsade lägen 21.

Figur 4: Forskningsprocessens faser, situationer och tillspetsade lägen

Den transatlantiska traditionen³¹

Traditionens ursprung relateras till gestaltterapi. Terapeutiska metoder och förhållningssätt kan ligga till grund för tillämpningar för också utveckling av grupp och organisation (Boalt Boëthius & Jern 1996, Boscolo & Bertrando 1998, Anderson 2002).

Den tradition jag relaterar till är gestaltterapiens organisationstillämpning i samband med aktionsforskning, deltagande aktionsforskning samt interaktiv och utvecklingsorienterad forskning. Kännetecknade för traditionen är den betydelse relationen ges i fråga om utveckling och förändring av människan och hennes sammanhang samt den förankring som traditionen har i psykologisk vetenskap och filosofisk tankevärld, framför allt med stöd av fenomenologi, fältteori, existentialism och dialogfilosofi. Central är teorin om *awareness* som förenar de fyra komponenterna och som kan betraktas som dominerande teoretiska perspektiv inom traditionen. Tillämpningar är påtagligt

³¹ Den transatlantiska traditionen kan inte tillskrivas en för alla given och bestämd form. Traditionen baseras på eklektiskt förhållningssätt till teorier och tillämpningar som lämnar en stor frihet till den enskilde utövaren att sätta sin personliga prägel på dessa vad gäller den tyngd som ges de transatlantiska teorierna. Förenklat kan sägas att det finns två skolor på ett kontinuum som polariteter till varandra. Den ena polariteten präglad av pragmatismen som filosofi (Kitzler 2007). Den andra präglad av existentialismen som filosofi med en individualistisk inriktning, främst manifesterad genom den s.k. "gestaltbönen" <https://www.religion-online.org/book-chapter/chapter-7-growth-resources-in-gestalt-therapy/>

relationella och förutsätter nära kontakt mellan deltagare. De ger tillträde till inre scenens samproduktion på mikronivån.

Aktionsbaserade metoder är länkade till den transatlantiska traditionen främst genom Kurt Lewin och de teorier och forskningsmetoder han utvecklade och etablerade som aktionsforskare (Chidiac 2018, Cunningham 2001, Gaffney 2010a, Gaffney 2010b, Kato, Klaren Levi 2019, Karp 1996, Nevis 1987, Spagnuolo Lobb & Meulmeester 2019).

Gaffney lyfter begreppet Organization and systems development (OSD) som kännetecknande för organisationstillämpningen. Gaffney menar att Gestalt OSD inte ska betraktas som en avlägsen släkting till gestaltterapi, snarare som ett syskon eller ännu hellre som en tvilling, eftersom både Gestalt OSD och gestaltterapi bygger på samma grundläggande koncept (Maurer & Gaffney 2005).

Traditionens organisationstillämpning är etablerad som forskningsmetod även utanför det aktionsbaserade fältet (Barber 2006, Brown 2006, Brownell 2019, Mistler & Brownell 2015).

I början på 1950-talet grundades gestaltterapin som en klinisk metod för psykologisk och terapeutisk behandling i USA med referenser till gestaltpsykologin (Figur & Grund), fältteorin och dialogfilosofin (Woldt & Toman 2005). På 1960-talet inleddes utvecklingen av en organisationstillämpning med utgångspunkt från gestaltterapiens centrala idéer och Kurt Lewins bidrag till organisationsutveckling (Nevis 1987).

Begreppet gestalt introducerades av Fritz Perls (1893 – 1970) och Laura Perls (1905 – 1990), gestaltterapiens grundare. Den styrande principen i ett gestaltterapeutiskt förhållningssätt är att en analys av separata komponenter i en terapi aldrig är möjlig om syftet är att skapa förståelse för helheten därför att helheten består av såväl komponenterna som av interaktionen och beroendet mellan dessa. För att en persons perception ska kunna förstås behöver hela dennes sammanhang klargöras; hur terapeuten i stunden tolkar vad som är av ett specifikt intresse sett till helheten och utifrån de behov denne har. Att en människa endast kan förstås utifrån sin egen beskrivning av sina erfarenheter och att dessa aldrig kan separeras från hennes omgivning är ett grundantagande (Frager & Fadiman 1998, Perls 1992³², Perls, Hefferline, Goodman 1977).

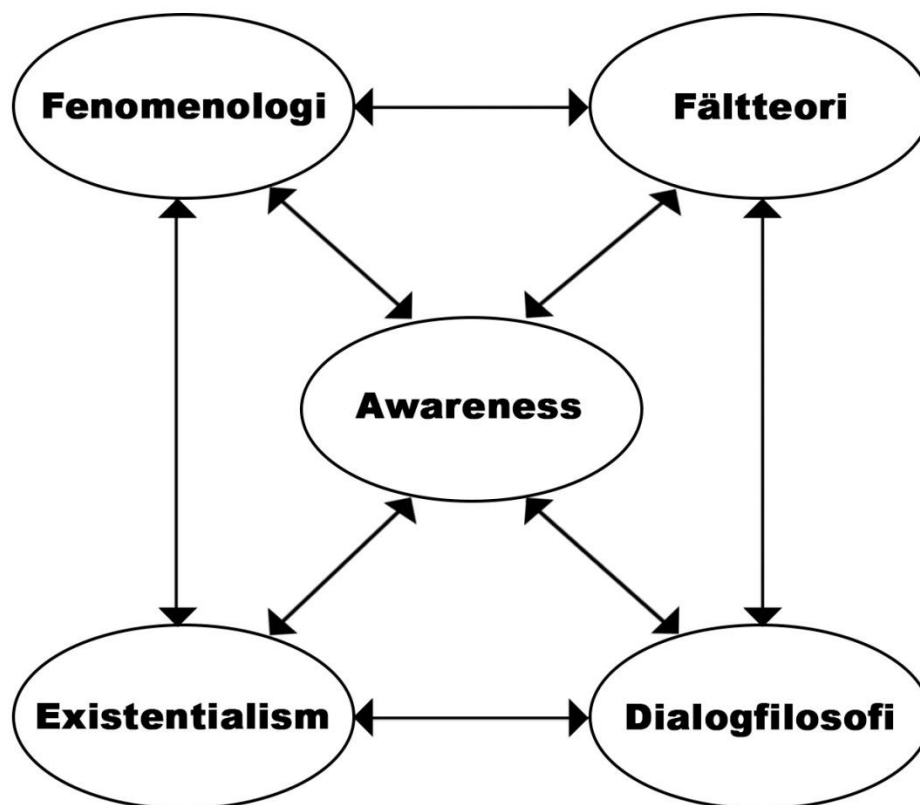
Gestaltterapin uppstod som kritik mot psykoanalysen. Fritz Perls var delvis samtida till Sigmund Freud (1856 – 1939) och till en början psykoanalytiker. Psykoanalysen hävdade att människans beteende kunde analyseras mot bakgrund av hennes drifter. Omedvetna psykologiska försvarsmekanismer kunde medvetandegöras med stöd av analytisk terapi och ligga till grund för utveckling av mental hälsa. Kritiken från gestaltterapin riktade sig mot den analytiska terapeutens distanserade förhållningssätt; att skilja ut sin egen föreställningsvärld från klientens så att dennes reaktioner på analytikerns interventioner kunde göras till föremål för tolkningar som gavs vetenskaplig behörighet. Gestaltterapiens förespråkare menade att detta inte var möjligt. Gestaltterapin fokuserar klientens upplevelse av tidigare erfarenheter och undersöker hur dessa framträder i nuet med stöd av den relation som terapeuten och klienten samskapar. Under senare

³² Perls dedicerade Max Wertheimer (1880 – 1943) denna bok för att markera det värde han satte på gestaltpsykologins bidrag till hans teori men också för att markera sin nära relation som han upplevde till Wertheimer.

tid har vikten av att terapeuten förmår att samtala med en väl avvägd grad av närvaro i förhållande till klienten betonats. Terapeuten ska kunna lyssna till sin klient på ett sinnligt förnimbart sätt så att denne förstår att terapeuten kan leva sig in i den upplevda situationen; hur det är att vara klient och hur det är för denne att möta terapeuten. Gestaltterapin definieras idag som en relationell och humanistisk terapiform (Finlay 2016, Frager & Fadiman 1998, Levine 2012, Mann 2010, Perls 1992, Philpson 2012, Spagnuolo Lobb 2013, Woldt & Toman 2005, Wollants 2012).³³

De fyra teoretiska perspektiven

Denna traditionens utveckling och tillämpning – specifikt i organisationsarbete med sin påtagliga förankring i teorier om sociala relationer och deras förutsättningar att bidra samt i psykologisk vetenskap och filosofiskt förhållningssätt – har också vad som metaforsikt kan kallas för ett nervsystem – *awareness* – som kan tillföra mänsklig energi i tillämpningar av aktionsforskning, deltagande aktionsforskning samt interaktiv och utvecklingsorienterad forskning.

Figur 5: Den transatlantiska traditionens teoretiska perspektiv

³³ När Perls, Hefferline och Goodman 1951 presenterade sin teori och tillämpning i boken *Gestalt Therapy* var teorin nyskapande. Idag går det att nämna minst ytterligare fem etablerade och väl beforskade terapiformer som tagit den relationella och integrativa profil som gestaltterapin en gång var ensam om (Finlay 2016). Psykoanalysen är en av dem som i början av 1980-talet åstadkom vad somliga av dess utövare anser vara ett paradigmskifte. Man förde Freuds ursprungliga driftsteorier till en bakgrund för att i stället etablera psykoanalysen som en relationell och integrativ teori och terapi (Greenberg & Mitchell 1983).

”Samproduktion av kunskap är en relationell process” är en återkommande utsaga i avhandlingens empiriska process. Den speglar den transatlantiska traditionens teorier och tillämpningar med dess referenser för att säkerställa relationella kvaliteter i samtal människor emellan och i grupprocesser.

En relation – med utgångspunkt från traditionen – förutsätter både fysisk och mental närvaro. *Awareness* är det transatlantiska begreppet för detta. Att vara mentalt närvarande är att vara ”aware”. Det betyder att lyssna till den andre på ett sinnligt och förnimbart sätt med samtliga sinnen så att den som säger något förstår att den som lyssnar inte gör detta utifrån enbart tolkanden aspekter utan lever sig in i den faktiska erfarenhet den talande delar (Yontef 1993). *Awareness* tillför på så sätt mänsklig energi till samtalet och bidrar till dess utveckling och resultat.

Awareness ställer även krav på den som säger något:

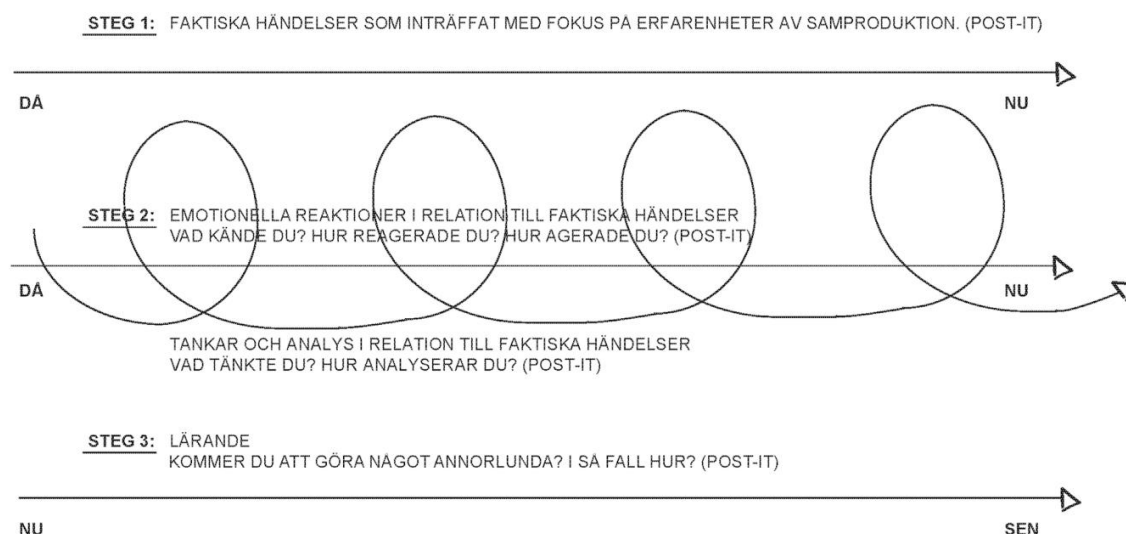
- Vad ser och hör jag? Vilka känslor exponeras hos mig? (Fenomenologi)
- Mot bakgrund av det jag ser, hör och upplever, vilka tolkningar gör jag? (Fältteori)
- Vad väljer jag att säga? (Existentialism)
- Uppriktighet i budskapet. (Dialogfilosofi)

Awareness är också att uppmärksamma mönstret de fyra perspektiven genererar. På vilket sätt stödjer mitt mönster samproduktionsprocessen? På vilket sätt bromsar jag den?

Denna avhandling var från start – som känt är – tänkt att belysa *awareness* som teori och tillämpning i fråga om ledningsgruppens samproduktion av kunskap. Teorin om *awareness* är grundfundamentet i den analysmodell *Awarenessbaserad Nulägesanalys av en Organisationsförändring (ANO)*³⁴ jag introducerade. Arbetet med modellen kom att koncentreras till fas 5 och 6 i den empiriska processen och med en fulltalig ledningsgrupp samlad i det som kom att bli gruppens sista fas 6.³⁵

³⁴ Bilaga X Modellen och hur den pedagogiskt tillämpas.

³⁵ **Fas 5** Situation 15 *Uppmarsch inför summering av analysen* med tillspetsat läge 18 samt **Fas 6** Situation 16 *Sammanbrott och ett etiskt ärende* med tillspetsade lägen 19 och 20. Sid. 118 – 124.

Fi

gur 6: Awarenessbaserad Nulägesanalys av en Organisationsförändring (ANO)

Om awareness i teori och tillämpning – och som förhållningssätt – är den transatlantiska traditionens bidrag genom att tillföra mänsklig energi till de aktionsbaserade metoderna, vad konstituerar teorin?

Yontef (1993) menar att awareness konstrueras med stöd av fyra perspektiv: *Det fenomenologiska, det fältteoretiska, det existentiella och dialogperspektivet*. De fyra i samverkan genererar förutsättningar för den mentala närvaro som stödjer deltagare att i samarbete med varandra arbeta med aktionsbaserade tillämpningar i frågan om samproduktion av kunskap. Den ger tillträde till samproduktionens *inre scen*.

Det fenomenologiska perspektivet

Det fenomenologiska perspektivet kopplas till det fältteoretiska men också till det existentiella genom att perspektivet stödjer ett utforskande i stunden av människans själva existens, människans relationer samt alla hennes känslouttryck; vad som faktiskt är och inte vad som är tolkningar (Yontef 1993).

Yontef (1993) menar att *det fenomenologiska perspektivet* stödjer individens förmåga att skilja mellan å ena sidan att uppfatta och känna och å andra sidan att tolka och värdera, upplevelsen av vad som faktiskt är i en situation skild från vad som kan tolkas. Han hävdar att utifrån ett fenomenologiskt perspektiv är det alltid en skillnad mellan vad som "subjektivt" uppfattas i nuet och vad som "objektivt" kan konstateras utifrån verkliga fakta. En fenomenolog håller sig till det som går att beskriva vilket kan vara såväl observerbara data i den materiella världen som tankar, bilder och kroppsförnimmelser som upplevs och beskrivs av ett subjekt men som inte kan observeras eller verifieras av andra än den som beskriver (Ibid.).

Det fältteoretiska perspektivet

Kurt Lewin utvecklade en tillämpning av fältteori som en metod för beteendeanalys av såväl individer, grupper som organisationer (Lewin 1997) som Yontef (1993) menar utgör teorin om awareness

fältteoretiska perspektiv. Det fenomenologiska perspektivet i Lewins fältteori framträder mot bakgrund av att betraktarens referensram är en förutsättning. *Vad* betraktaren ser är också en funktion av *hur* och *när* denne ser. Å ena sidan ett ontologiskt synsätt som innebär ett konstaterande att något rent faktiskt finns och å andra sidan ett fenomenologiskt som innebär ett medskapande av fenomenet (Hostrup 2002, Yontef 1993). Att arbeta fältteoretiskt är att arbeta systematiskt beskrivande av det som observeras i stället för spekulativt, tolkande eller förklarande. På så sätt skapas en oförfalskad insikt om vad som faktiskt är och inte en föreställning baserad på tolkningar (Yontef 1993).

Det existentiella perspektivet

Existentialismen är det tredje perspektivet Yontef (1993) framhåller. Den centrala frågan för den klassiska existentialismen är frågan om *att välja*, att göra medvetna val och att agera utifrån dessa. Søren Kierkegaard (1813 – 55), som etablerade existentialismen som filosofi, menade att människan skapar sin personlighet genom att välja. Om människan låter bli att välja (vilket också är ett val) väljer omständigheterna åt henne (Bråkenhielm, Grenholm, Koskinen, Thorsén 1991)

Dialog och kontakt är grunden för det existentiella ansvaret. Dialogen förutsätter uppriktighet när det gäller att uttrycka uppfattningar och värderingar men också respekt för den andres uppfattning och värderingar. Utifrån ett dialogfilosofiskt perspektiv (Martin Buber 1878 – 1965) är respekt i första hand förbehållet en människa, inte hennes åsikter eller värderingar. Med kontakt menas den genuina upplevelsen av det som är mellan jag och icke jag. För att förstå vad detta betyder behöver vi föreställa oss att det väsentliga i ett samtal mellan två människor inte är vad den ene säger till den andre och vad den andre svarar. Kontakt finns inte i endera personen eller i båda tillsammans utan i själva det levande samspelet mellan dem (Buber 2000, Crocker & Philippon 2005).

Dialogperspektivet

Slutligen och sist, *dialogperspektivet*. Dialogen är av fundamental betydelse när det gäller tillämpningen av awareness. Dialogen visar framför allt på hur det existentiella perspektivet appliceras på förutsättningar för kontakt och utveckling av mellanmänskliga relationer. Dialogen kännetecknas av en uppriktig och accepterande attityd med fokus på individens möjlighet att utveckla självstöd och kontaktkompetens. Att tillämpa dialog betyder att säga vad man uppmärksammar och menar, stämma av sina tolkningar, och förvänta sig att bemötas på samma sätt (Yontef 1993).

Påståendet i denna avhandling att "samproduktion av kunskap är en relationell process" är en tydlig markör av den transatlantiska traditionens uppfattning om samproduktion. Tre förutsättningar för att en samproduktionsprocess ska kunna uppfattas som relationell kan konstateras mot bakgrund av redogörelsen för traditionen.

1. Tillämpningarna av samproduktionsteorin bygger på ett nära samarbete mellan deltagare som omfattar såväl sakförhållanden som personliga aspekter av forskningsprocessen.
2. Erfarenheter är den centrala kunskapsbasen inom den transatlantiska traditionen. En erfarenhet inträffar mot en bakgrund den är en del av. Den står inte fri från sammanhang. Sammanhang avgränsas av det nätverk av relationer som relateras till erfarenheten. Ska en erfarenhet diskuteras behöver också dess sammanhang och dess relationer synliggöras. Att

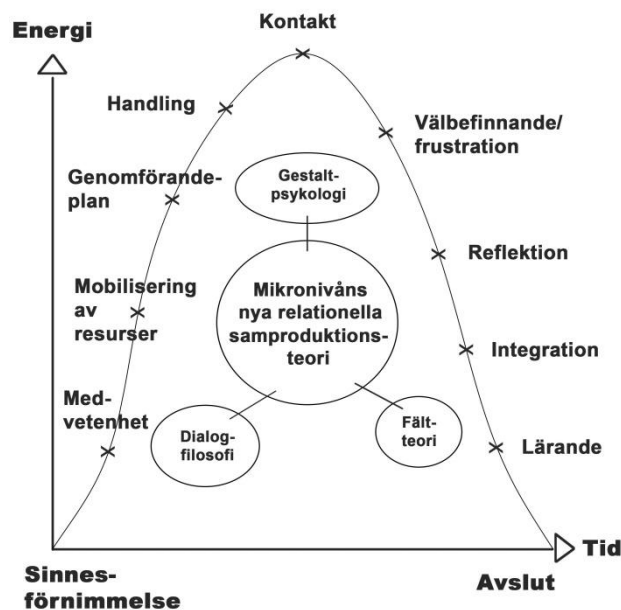
vara deltagare i en samproduktionsprocess förutsätter att man kan leva sig in i den andres upplevelser och erfarenheter och ge uttryck för dessa så att de upplever sig delaktiga utan att delade slutsatser om handlingar är målet.

3. När sammanhang och relationer synliggörs är fokus på upplevelser i nuet av erfarenheten. Största möjliga närvaro i ögonblicket eftersträvas med stöd av ett nyfiket och öppet undersökande samt ett uppriktigt förhållningssätt. Det betyder att lyssna till den andre på ett sinnligt och förnimbart sätt med stöd av samtliga sinnen så att den som säger något förstår att den som lyssnar inte gör detta utifrån tolkningar utan lever sig in i den faktiska erfarenhet den talande delar. Att vara i nuet är att involvera sig i sammanhanget och att inte leda in samtalet på det som tidigare ägt rum eller vad som i framtiden kan inträffa utan att upprätthålla detta till den omedelbara upplevelsen i stunden.

Allra sist, den transatlantiska traditionens forskningsmetod i fråga om samproduktion av kunskap – som beaktar dessa förutsättningar – är att använda subjektiviteten som stöd i tillämpningen av processmetoder (Brown 1996) och abduktion som analysmetod av den empiriska processen (Alvesson & Skoldberg 1994, Bertilsson 2004, Jacobsson 2010, Peirce 1990).

Mikronivåns nya relationella samproduktionsteori

Mikronivåns nya relationella samproduktionsteori konstitueras av tre komponenter: *Gestaltpsykologi*, *fältteori* och *dialogfilosofi*. Två av dessa – gestaltpsykologi och dialogfilosofi – är etablerade inom forskningsfältet som relationell samproduktionsteori (Gitell 2016, Gitell & Douglass 2012). Som ramverk – verktygslåda – för de tre används *erfarenhetscykeln*. Fältteorin tillförs som komponent i den nya teorin för att en empirisk tillämpning och utveckling på samproduktionens mikronivå ska bidra till att växla ut den möjliga erfarenhetsbaserade kvalitet som gestaltpsykologin, fältteorin och dialogfilosofin bär på. De tre bildar en teoretisk triad som i tillämpning, tillsammans med erfarenhetscykeln, bidrar till att ett nytt relationellt tankesystem etableras inom samproduktionens mikronivå.

Figur 7: Mikronivåns nya relationella samproduktionsteori

Teorierna och ramverket har var och en för sig – och gemensamt – att de utforskar relationens mellanrum. Det är i mellanrummen som mikronivåns samproducerande kunskap finns. Därför kallas teorierna i denna avhandling för *mellanrumsteorier*.

Jag startar detta avsnitt med att redogöra för gestaltpsykologin, därefter fältteorin, därefter dialogfilosofin och slutligen erfarenhetscykeln med de tillämpningar som konstituerar mikronivåns nya relationella samproduktionsteori.

Gestaltpsykologi och Figur & Grund

Gestaltpsykologin är den första komponenten i mikronivåns nya relationella samproduktionsteori.

Gestaltpsykologin förklarar i avhandlingens tillämpning deltagares upplevelser av samproduktionssituationer som perceptuellt organiserade helheter. Gestaltpsykologen Wolfgang Köhler (1887 – 1967) menade att lärande uppstår när helheten ger mening åt situationen som en effekt av en process i vilken själva processen är mer väsentlig för sammanhanget än det faktiska resultatet är. En upplevelse av *insikt* är liktydigt med att uppfatta mening – att lära – enligt Köhler. Meningen – helheten – är annorlunda än summan av delarna. Neurofysiologisk forskning bekräftar gestaltpsykologins klassiska resultat (Ask 1995, Hostrup 2002, Spillman 2012).

Grundläggande för gestaltpsykologin är att människans upplevelser och handlingar har karaktär av organiserade helheter som inte kan förklaras som summan av delarna. Meningsfullhet uppstår endast när delar kopplas till varandra, när ett mönster av relationer uppstår. Max Wertheimer (1880 – 1943) bevisade att människans perception är en självverkande och holistisk process (Ash 1995, Spillman 2012).

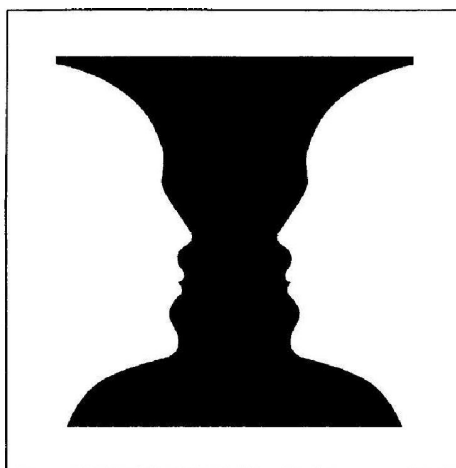
Wertheimer la fram sina bevis med stöd av två avgörande vetenskapliga artiklar, den första 1912 och den andra 1923. Spillman (2012) menar att det är få vetenskapliga artiklar som efter 100 år framträder med samma lyskraft som när de publicerades men att detta gäller Wertheimers två artiklar.

1912 publicerade Wertheimer resultatet av ett experiment *Experimental Studies of the Perception of Movement* (Wertheimer 1912). Experimentet svarade på frågan vad relation är och hur relation kan förstås genom att visa att en upplevelse framträder hos människan i en form av en helhet även om den de facto är ofullständig. Människan har en tendens att fylla i det som saknas för att skapa mening. Wertheimer studerade ett ljusfenomen.

Med stöd av artikeln *Investigations on Gestalt Principles* (Wertheimer 1923) redogör Wertheimer för de gestaltpsykologiska lagarna; att det sammanhang människan förnimmer – med sin perception – består av separerade objekt som spontant organiseras till en helhet. Organiseringen analyseras inte fram utan framträder med förväntade oreflekterade sammankopplingar. Lagarna beskriver hur organiserandet går till (Ash 1995).

En framträdande gestaltpsykologisk princip till stöd för meningsskapande är Figur & Grund ³⁶ (Ash 1995, Ellis 1997, Hartmann & Poffenberg 1935, Koffka 1935, Spillman 2012). Principen föreskriver att människan organiserar sin perception till meningsfulla helheter – gestalter – med stöd av en *figur* och en *bakgrund*. Figuren framträder i en kvalitativ form som visar en konkret företeelse medan bakgrunden upplevs som diffus (Ellis 1997, Hartman & Poffenberger 1939, Koffka 1935, Mann 2010, Woldt & Thomas 2005, Yontef 1993).

En ofta återgiven Figur & Grund presenterades 1915 av psykologen Edgar Rubin (1886 – 1951). Figuren kallas Rubins vas. Den visar en figur vas i svart positionerad mellan två ansiktsprofiler som bakgrund i vitt som möter varandra och som omger vasen (Ash 1995, Hartman & Poffenberger 1939, Koffka 1935, Mann 2010).

³⁶ Men också lagen om symmetri. Betyder att människan tenderar att uppfatta motstående symmetriska objekt som en figur mot en bakgrund. Människan har en preferens för symmetri. Men lagen om symmetri beskriver också hur människan i sin varseblivning kan pendla mellan två motsatta intryck i sin strävan efter att förstå vad som sker (Koffka 1935).

Figur 8: Rubins vas

Människan uppmärksammar som regel omedelbart figuren men inte lika omedelbart bakgrunden. Människan uppmärksammar inte heller såväl figur som bakgrund i en och samma perception. Inte heller fler figurer i en och samma perception. Koffka (1935) menar att detta förklaras genom att uppmärksamhetsprocessen startar i människans inre mentala värld som en dynamisk process utifrån perceptionens grundläggande uppdrag att söka den fulländade meningsskapande formen (Koffka 1935).³⁷

Ett figurskifte kan inträffa plötsligt som i den empiriska processens fas 4, situation 12 och det tillspetsade läget 15 när företagsforskarskolans föreståndare ställde frågan: "Menar du att hur vi internt inom ledningen samproducerar har betydelse för samproduktion inom företagsforskarskolan?"³⁸

Fältteori

Fältteorin är den andra komponenten i mikronivåns nya relationella samproduktionsteori.

Fältteorin är – trots benämningen – en metod med gestaltpsykologin som utgångspunkt för att analysera vad som pågår i samspelet mellan samproducerande deltagare. "*Field theory is probably best characterized as a method: namely, a method of analyzing causal relations and of building scientific constructs*" (Lewin 1997, Sid. 201, Lewins kursivering).

Metoden stödjer helheten att framträda genom att utforska det sammanhang inom vilket händelsen är en del – hur sammanhanget påverkar händelsen – i stället för att analysera händelserna som företeelser utan koppling till varandra eller till omvärlden. Fältteorin fokuserar de mönster av interaktioner som förekommer mellan deltagare inom fältet (Burnes & Bargal 2017, Burnes & Cooke 2013, Lewin 1997).

Lewins utgångspunkt för sin fältteori är att människan aldrig är ensam utan ingår i en psykologisk gemenskap med andra, en gemenskap hon intuitivt förnimmer. I närheten av andra konstruerar människan en föreställning om ett gemensamt fält. Detta fält benämnde Lewin för Lifespace (LSp). Lewin refererade till Einstein och dennes definition av ett fysikaliskt fält när han definierade LSp: "Ett av existerande fakta som uppfattas som ömsesidigt beroende". Lewin använde begrepp från fysikens värld i sina teoretiska konstruktioner när han beskrev psykologin, t.ex. begrepp som dynamik och krafter (Billing 2014, Bowman & Nevis 2005, Burke 2006, Burnes & Cooke 2013, de Board 2009, Durkin 1964, Lewin 1997, Martin 2003).

Lewin hade en pragmatisk inställning till vad som kan ingå i ett fält; allt som har en påvisbar effekt på människan: Såväl individens fysiska omgivning, kognitiva strukturer som medvetna och omedvetna

³⁷ Spillmann (2012) visar med stöd av referenser till aktuell neurofysiologi överensstämmelsen mellan vad Wertheimer och hans kollegor vid förra seklets början kom fram till i fråga om hur människans perception fungerar och vad neurofysiologin i modern tid konstaterar. Att gestaltpsykologin kunde åstadkomma sina banbrytande resultat måste tillskrivas Wertheimers exceptionella förmåga som experimentell psykolog i kombination med en lysande förmåga att göra fenomenologiska observationer.

³⁸ Fas 4 Situation 12 Vägen fram till en insikt och ett beslut om test av en modell för mikronivåns samproduktion med tillspetsat läge 15. Sid. 109 – 112.

känslomässiga förhållningssätt (Cartwright 1997). Med Lewins ord: *Beteende är en funktion av såväl person som dennes sammanhang eller en funktion av personens tolkning av sammanhanget LSp* (Lewin 1997).

Teorin om LSp är tillämplig för också grupp och organisation. En grupp består inte av individer enligt Lewin, den består av relationer. Relationer skapar beroenden mellan gruppens medlemmar och reglerar deras förhållningssätt till varandra och till gruppen som helhet. Relationerna genererar egenskaper utöver summan av gruppmedlemmarnas egenskaper (Lewin 1997, Martin 2012, Olsson 1998, Olsson & Martin 2012).

Gruppens beteende justeras med utgångspunkt från interaktionen mellan ledaren och medarbetare. Interaktionen skapar standards för vad som är möjligt att säga och vad som inte är möjligt att säga i gruppen. Också gruppen har ett psykologiskt sammanhang LSp som avgränsas utifrån de erfarenheter, behov, den aktuella situationen gruppen upplever och den föreställning om framtiden den har. Lewin benämner effekten av vad som pågår i gruppen för *gruppdynamik* (de Board 2009, Burnes & Bargal 2017, Durkin 1964, Lewin 1997, Marrow 1984).

Gruppdynamiken har ett syfte. Lewin menar att den stödjer gruppen att på en och samma gång bevara stabilitet samtidigt som den strävar efter att förändra tillståndet. Stödjande och bromsande krafter i förhållande till förändring möts oupphörligt i gruppens processer. Krafter ska förstås i relation till en specifik tolkning av förändring, inte till förändring som sådan. Stödjande kan ha en tolkning av förändring, bromsande av samma skede i förhållande till en annan tolkning. Ett nytt förändrat läge förutsätter att gruppens medlemmar kommer överens om att omtolka vad som pågår genom att förändra sina beroenderelationer. Man kan också säga att genom att förändra sina beroenderelationer skapar gruppens medlemmar möjligheter att omtolka sin gruppdynamik. Lewin benämner resultatet av gruppens strävan att på en och samma gång förändra som bevara för *kvasistationärt equilibrium*. Tillståndet upplevs till synes som stabilt eftersom det kontinuerligt utmanas samtidigt som det försvaras (Burke 2006, Cummings, Bridgman, Brown 2016, de Board 2009, Lewin 1997, Olsson 1998, Plank & Eneroth 2008).^{39,40} Utmaningen av tillståndet kan komma till

³⁹ Koffka (1935) refererar till *Humphreys General Principle: Conservation and Development* (Georg Humphrey 1889 – 1996) i sin diskussion om innebörden av equilibrium, ett begrepp Koffka härleder till Humphreys organismiska grundsyn giltig för utveckling av såväl organiska som icke organiska system innebärande att systemen i sitt utgångsläge alltid strävar efter att förhålla sig bevarande i relation till förändringar i deras omvärld. Organismen och dess omvärld betraktas som ett system i sig vilket leder till att när omvärlden förändras uppstår en störningsprocess för organismen som leder till också dennes förändring. Ett nytt tillstånd av equilibrium etableras. Koffka menar att i praktiken innebär detta att system till sin karaktär både är bevarande och föränderliga på en och samma gång.

⁴⁰ Komplex Adaptiv Systemteori (KAS) har väsentligt utvecklat de teoretiska perspektiven av Lewins fältteori. Russ Marion (1999) diskuterar holism och systemets förmåga att skapa kunskap utöver summan av den kunskap som varje enskild del i systemet har: "Complex systems, like open systems, are holistic: the total transcends the sum of the parts. A holistic system is composed of correlated resonances, referring to a synchronous state that emerges when entities interact" (Sid. 81). Marion diskuterar även systemets förmåga till interaktion, homeostas och lärande. "CAS are characterized by such things as interaction among constituent parts, by homeostasis, by the ability to map their environments, and by positive feedback."... "CAS are composed of a limited number of moderately interacting substructures and that such differentiation allows a system to map, and process information about, its environment" (Sid. 136). Slutligen och sist lyfter Marion fram systemets starka beroenderelationer och förmåga att skapa nätverk som kännetecken, något som leder

uttryck på fler sätt än ett. Ett är läckage av motstånd mot gruppens process. Att visa motstånd kan deltagare göra genom att utebli från möten och samtal.

Ett dilemma uppstår när forskaren arbetar med att visualisera den inre scenens dynamik.

Nistelrooij (2018) menar att förändrade beroenderelationer kan åstadkommas med samtal utifrån vad han kallar transformerande frågor. Detta är också ett arbete med att uppmärksamma den inre scenens dynamik.

- Vem eller vilka interagerar med varandra?
- Hur bidrar det relationella samspelet mellan individer till beroenden?
- Hur relaterar beroende och interaktivitet mellan individer till den mening som fältet är en förutsättning för?

Dialogfilosofi

Dialogfilosofin är den tredje komponenten i mikronivåns nya relationella samproduktionsteori.

Dialogfilosofin är en filosofi om det personliga. Filosofins huvudtema är människans situation i den värld hon lever med relationer av många slag. Med dialogfilosofin strävar Buber efter att skapa kunskap om hur de inskränkningar människan upplever i världen begränsar henne. Filosofin ger också vägledning över hur människan med stöd av kunskapen kan bli fri från sina inskränkningar (Israel 1998, Smith 1992).

Buber menar att det finns två sätt för människan att möta världen, ett *Jag-Det* eller ett *Jag-Du* (Buber 1997). Att förena de två är att tillämpa dialogfilosofin, att skapa kunskap och att bli fri från det som inskränker. *Jag-Det* och *Jag-Du* i förening skapar den helhet som människan bör sträva efter enligt Buber (Buber 1997, Buber 2000).

Buber publicerade sin filosofi *Ich und Du* samma år 1923 som Wertheimer publicerade *Investigations on Gestalt Principles*, båda artiklarna banbrytande i sin tid med holismen som den gemensamma filosofin. Båda efterforskar helhetens egenskaper. *Hur* egenskaperna efterfrågas skiljer dem dock åt. Wertheimer och gestaltpsykologin intresserar sig för hur människan organiserar sina upplevelser till helheter utifrån en naturvetenskaplig utgångspunkt (Ash 1995, Spillmann 2012). Buber och dialogfilosofin för hur människan utifrån ett filosofiskt och spirituellt förhållningssätt skapar helheten (Israel 1998, Smith 1992).

Människan uppmärksammar världen antingen med ett *Du* eller med ett *Det*. Med *Jaget* som utgångspunkt preciseras relationerna med stöd av de parvisa grundorden *Jag-Du* eller *Jag-Det*. Grundordens funktion är att åstadkomma relationer men dessa framträder först när de parvisa grundorden används. *Jaget* av olika karaktär framträder beroende på val av grundord. Som *Det* betraktas världen utan relationer människor emellan, som *Du* är världen relationell. Att betrakta

till att system blir robusta i förhållande till påverkan från omgivningen. "...this has to do with the nature of complex adaptive systems, or CAS. Such a system is strong and robust: its many interdependencies and complex networks of behavior and support imbue it with a degree of fitness and strength that resists perturbation, invasion and usurpation" (Sid. 313).

världen som Det är att se den som ett redskap eller objekt. Det-världen framträder i form av materiella beståndsdelar och egenskaper skrudade i fakta. Att betrakta världen som ett Du är att uppleva dess närvaro som en helhet. Som sådan framträder den med en spirituell sinnesstämning (Granström 2019, Israel 1998).

Uppmärksamheten, oavsett Jag-Du eller Jag-Det, riktas inte mot Jag, Det eller Du utan mot mellanrummet mellan Jag och dessa. Det som är i mellanrummet Jag-Du är översinnligt och upplevs som fritt från någon av Jag-Du-Det eller något från dem gemensamt (Buber 1997, C.f. Theunissen 1986, Nordström-Lytz 2013).

Jag-Du

Jag-Du uppstår i mötet med den andre när denne betraktas som subjekt. Jag-Du har ingen historia och ingen framtid. Jag-Du finns endast i nuet. Jag-Du består av det som äger rum mellan människan och hennes omvärld i stunden. Jag-Du kan liknas vid en konstnärlig process som baseras på ömsesidighet och växelverkan människor emellan, *en dialogisk relation*. Den dialogiska relationen äger rum på jämställd nivå. Relationerna Jag-Du är inte hierarkiskt strukturerade eller beroende av auktoritet (Israel 1998, Smith 1992).

I Jag-Du framträder människan som *person* genom att träda in i en relation med den andre och i den bli medveten om sig själv som subjekt. Att vara medveten om sig själv som subjekt är att vara en person med en upplevelse av ett totalt engagemang i den andre utan reservationer (Israel 1998, Smith 1992). "Människan blir genom Duet till ett Jag" (Buber 1997, Sid. 40).

Att vara en person, att uppleva den andre, är en förutsättning för att kunna bedöma effekten av sina handlingar. Det är inte en empirisk händelse som ligger till grund för upplevelsen utan Jagets konstruktivistiska skapande av handlingen. Att vara en person Jag-Du är att vara fri i relationen. Det är att uppleva sig själv utan begränsningar (Israel 1998).

Att vara du: "När vi verkligen står i relation till något i världen upphör det att vara en knippe separata egenskaper, och övergår till något annat, ett obetvingligt och starkt lysande enhet" (Granström 2019).

Jag-Det

I Jag-Det framträder människan som *individ*. Människan avgränsar sig från den andre. Individen – till skillnad från personen – konstitueras som objekt och dennes frihet går förlorad. En beroenderelation etableras. Objektet framträder genom att individen distanserar sig från den omedelbara upplevelsen av den andre. Dennes egenskaper framträder och uppmärksammas. Individen upprätthåller sig vid den empiriska erfarenheten. Detet är aldrig närvarande i nuet. Empirin framträder med fokus på sakfrågor där beståndsdelar isoleras men länkas till varandra med stöd av kausalitet. Jag-Det är en systematisk, reduktionistisk och monologiskt framställning till skillnad från Jag-Du som är holistisk och dialogisk (Buber 1997, Israel 1998, Smith 1992).

Jag-Du och Jag-Det står i ömsesidighet till varandra. Varje Jag-Du kan övergå till ett Jag-Det i samma stund som Duet framstår som ett objekt eller när det görs till ett sådant. Jag-Du återuppstår inte av sig själv. Det måste återställas med hjälp av en medveten strävan (Israel 1998). Buber betonar ömsesidigheten i Jagets förhållande till omvärlden och menar att varje Du måste bli till ett Det när

relationsförloppet är över och att detta är en förutsättning för ordning i samhället. Människan kan leva i både Jag-Du och Jag-Det och men lever hon endast i Jag-Det lever hon inte som människa (Buber 1997, Smith 1992).

Om den samproducerande forskningsprocessen stödjer deltagaren med förutsättningar att framträda som både person och individ – stödjer såväl subjektets som objektets bidrag till forskningen – ges mikronivån den holistiska kvalité som leder till resultat oavsett svårigheter processen möter.

Individen saknar som regel inte uppmärksamhet. Jag-Det – saken – både ges och tar uppmärksamhet som regel i överflöd. Men hur är det med personen? Vad gör denne med sina behov? Den hänvisas till *den inre scenen* där den som regel hålls på plats med stöd av den makt och hierarki som saken mobiliserar. Vad kan stödja personen att utmana makten, hierarkin, att påkalla uppmärksamhet? Att låta Jag-Det och Jag-Du samskapa den helhet som förlöser den kunskap mikronivåns samproduktion bär på? Buber ger svar: Den äkta dialogen, det egentliga mötet och den mellanmänskliga sfären.

Den äkta dialogen

Det äkta samtalet - den äkta dialogen – är den scen två personer eller fler kan åstadkomma för att upprätta Jag-Du-världen. "För att ett äkta samtal skall komma till stånd måste var och en som deltar däri bidra med sig själv. Det innebär att han måste vara villig att yttra vad som helst som faller honom in om det dryftade samtalsämnet. Det betyder att han lämnar ifrån sig sin andes bidrag oavkortat och utan uppskov" (Buber 1997, Sid. 66).

Smith (1992) menar att ett äkta samtal Jag-Du omsluter deltagarna av en gemensam livssituation. Samtalet karaktäriseras av ömsesidighet, de som deltar förflyttar sig mot varandra. Samtalet förverkligas så som deltagaren verkligen är och denne får sin bekräftelse som människa. Situationen kännetecknas av äkta uppmärksamhet, att vara ett autentiskt möte och upplevelse av total bekräftelse. Det råder ett genuint förtroende i ett äkta samtal deltagare emellan präglad av fullständig och gemensam närvaro.

Det egentliga mötet

Det egentliga mötet sker när man uppfattar den andre som jag. Att uppfatta den andre som jag är Bubers alternativ till att uppfatta denne som en individualist eller kollektivist (Buber 1997, Smith 1992). Det egentliga mötet karaktäriseras av interaktioner som driver människor mot förnyelse, nya beslut och nya strukturer för sina liv. I det egentliga mötet söker allt mänskligt handlande och alla kreativa impulser sitt förverkligande (Smith 1992).

Det mellanmänskliga

Det mellanmänskliga är den sfär som människor utan begränsningar delar fullt ut mellan sig i ett möte. Sfären är inte endast psykologiskt förnimbar utan inrymmer också den verklighet som den äkta dialogen skapar. Att tillåta och acceptera spontanitetens uttryck utan begränsningar upprätthåller sfärens funktion medan dolda och maskerade budskap eller samtal om erfarenheter får den att lösas upp. Sfären är basen för att åstadkomma den handling som leder till kunskap och förändring (Buber 2000, Smith 1992).

Buber (2000) refererar till Kants etiska princip som en förutsättning för det mellanmännsliga i sin diskussion: "En människa får aldrig betraktas och behandlas blott och bart som ett medel utan måste alltid samtidigt ses som ett ändamål i sig själv" (Sid. 59).

Vägen till den mellanmännsliga upplevelsen guidas av Buber (2000) med några av subjektets främsta attraktorer:

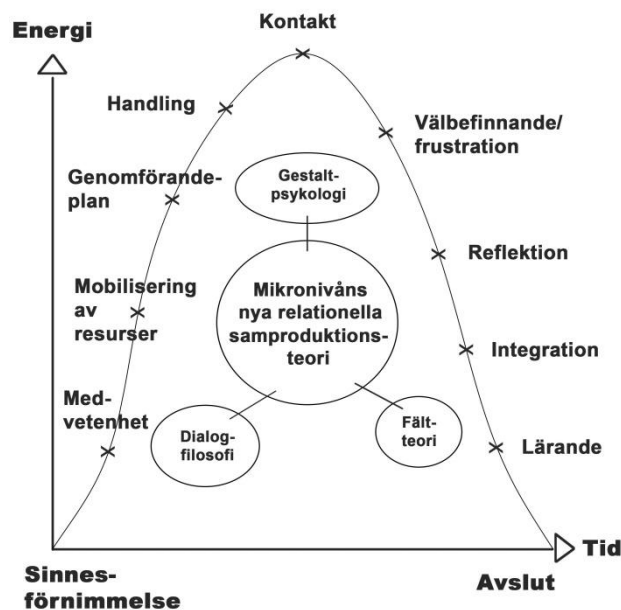
- Att till fullo respektera och acceptera ömsesidigheten Jag-Du som förutsättningen att vara en människa och för relationens betydelse i sammanhanget.
- Att vända sig till den andre som just denne är.
- Att den ene hos den andre i mötet söker efter och stödjer det som redan finns och vad denne hos sig själv känner till som sant och riktigt.
- Att inte övertyga den andre om en specifik uppfattning utan att lita till dennes förmåga att hitta sina svar med stöd av de krafter som omger det mellanmännsliga (Buber 2000).

Erfarenhetscykeln

Erfarenhetscykeln är verktygslådan för mikronivåns nya relationella samproduktionsteori. Den nya teorin med dess tre komponenter positioneras inom ramen för cykeln och bidrar till att cykeln – och därmed momentet av samproduktion – fullbordas.

Den nya relationella teorin och tillämpningen tar hand om de störningar som mikronivåns samproduktion kan drabbas av. Teorier och metoder i denna avhandling förenas av att de karaktäriseras som relationella och interaktiva. De präglas av pragmatismens släktskap; teories bidrag till utveckling av metoder och metoders bidrag till utveckling av teorier: *There is nothing so practical as a good theory* (Lewin 1997, Sid. 288) och Greenwald (2012) *There Is Nothing So theoretical as a Good Method*. Erfarenhetscykeln är en konstruktion som vilar på såväl pragmatisk teori som metod.

Erfarenhetscykeln integrerar i tillämpning gestaltpsykologins princip om Figur & Grund och fältteorin med utgångspunkt från att ett socialt fält konstrueras på basis av "multipla verkligheter". Dessa behöver framträda för att cykeln ska kunna tillämpas (Marmgren 2014, Nevis, Lancourt, Vassallo 1996). Erfarenhetscykeln framhäver som mål i denna tillämpning också undersökandet av dialogfilosofins det mellanmännsliga (Buber 2000, Smith 1992) som vägen till upplevelse av kunskap och en känsla av frihet. Detta borde också vara målet för mikronivåns samproduktion.

Figur 7: Mikronivåns nya relationella samproduktionsteori

Erfarenhetscykeln löper genom ett antal faser. Processen startar med en *sinnesförmåelse* som uppmärksammar något att reagera på, ett behov av innovation som exempel. Uppmärksamheten genererar *medvetenhet* om företeelsen. Det innebär att den bearbetas och analyseras. Att bli medveten är en förutsättning för att bli motiverad. Tillgång till resurser och förmåga att agera på basis av uppmärksamheten övervägs. Resurser *mobiliseras* inför handling och genomförande planeras. Att agera – att genomföra en *handling* – är den därpå följande fasen. Om handlingen genomförs leder den till *kontakt*. Kontakt är en mental upplevelse av välbefinnande eller frustration. Det behov som sinnesförmåelsen uppmärksammat är tillgodosedd. Välbefinnande inträffar. Om inte, frustration. Om ett lärande av handlingen ska infinna sig, oavsett om den präglas av välbefinnande eller frustration, behöver processen stanna upp och en *reflektion* över hur den genomfördes ske. Resultatet av reflektionen – framför allt över det som är nytt – ligger till grund för en *integration* med det som är etablerat och skapar *lärande*. Den sista fasen i erfarenhetscykeln är att göra ett *avslut*. Att avsluta innebär att summera och uppmärksamma vad som åstadkommit. Att uppmärksamma är att fullborda processen, det som Marmgren (2014) refererar till som ett fullbordande av en gestaltbildningsprocess. Fullbordandet öppnar upp för att möta en ny situation med engagemang utan kvarlagrade dominant emotioner från tidigare situationer, s.k. "unfinished business" som försvårar uppgiften att möta en ny situation (Chidiac 2018, Finlay 2016, Gaffney 2010b). Samproduktion har ägt rum.

Erfarenhetscykeln är en modell av en mänsklig psykologisk process som har ursprung i teori och terapeutisk tillämpning med syfte att stödja individen till ökad medvetenhet över hur denne skapar mening i en situation baserad på tidigare erfarenheter och på tolkningar (Perls 1992, Zinker 2008). Modellen är tillämpbar på grupp och organisation (Chidiac 2016, Gaffney 2010b, Nevis 1987).

Erfarenhetscykeln uppmärksammar människans tendens till sinnesförnimmelser mot bakgrund av vad som händer i dennes omgivning, de tankar och emotioner dessa skapar samt den kraft av vilja eller motvilja som uppstår som en följd av uppmärksamheten. Erfarenhetscykeln stödjer möjligheter att göra övervägda val för att lösa de behov som uppmärksamheten frilägger. Lösningen ligger alltid i handling, att göra något. Utmaningen, när erfarenhetscykeln tillämpas på grupp och organisation, är att stödja självreglering som involverar de som är berörda av situationen (Nevis 1987).

Människans tillvaro är komplex. Den präglas av mängder av erfarenhetscykler, flera pågår parallellt. Några är korta, kanske bestående av sekunder eller minuter? Några är längre, kanske bestående av ett eller flera år? Forskningsprocessen med företagsforskarskolans ledningsgrupp var 1,5 år lång. Den innehöll i sig en gigantisk mängd cykler. Min egen process i anslutning till forskningsprocessen sträckte sig ytterligare 9 månader. Doktorandprocessen, när denna text skrivs, så här långt är sex år. En cykel i sammanhanget startade för över 70 år sedan.

Erfarenhetscykeln har sitt ursprung i teorin om hur människan genom självreglering upprätthåller sin balans av energi (Marmgren 2014, Perls 1972). Människans behov att stilla sin hunger brukar tas som pedagogiskt exempel. Hunger upplevs från början som en vag förnimmelse men växer efterhand till att påtagligt signalera organismens behov. En erfarenhetscykel påbörjas när sinnesförnimmelsen uppenbaras och avslutas förhoppningsvis med en känsla av välbefinnande, reflektion och lärande. Möjligen firas processen med en kopp kaffe och en chokladtryffel. Eller så avslutas processen med beslutet att måltiden inte ska genomföras på nytt utan förändring.

En cykel kan också benämnas som en *gestaltbildningsprocess*. Gestaltbildningsprocessen beskrivs som en process som skapar en meningsfull helhet med stöd av de data som en människa tar in med sina sinnen. Vad som framträder filtreras genom tidigare lagrade erfarenheter och genom människans behov. Helheten – *Figur & Grund* – visar sig när gestaltbildningsprocessen fullbordas. Den kan framträda som en bild, metafor, ett ord, en mening, en röst, en idé... (Marmgren 2014).

Gestaltbildningsprocessen – eller tillämpningen av erfarenhetscykeln – stödjer en ökad förståelse för den helhet en situation är en del av och som omfattar människan både som organism och person i det fysiologiska och psykologiska fält hon oundvikligen ingår i. Modellen ska användas för att förstå sammanhanget och hur det påverkar, inte som ett schema för att åstadkomma ett specifikt resultat (Gaffney 2010b).

Dialoger med berörda individer i grupper och organisationer är metoden att söka en eller flera gemensamma figurer; att undersöka tolkningar – de ”multipla verkligheterna” av en situation och att möta det motstånd som kan uppstå (Nevis, Lancourt, Vassallo 1996).

Det motstånd som kan förekomma måste komma till uttryck och mötas för att en situation ska generera hållbara lösningar och gestaltbildningsprocessen – eller erfarenhetscykeln – fullföljas. Med dialogfilosofin som förhållningssätt kan alltid saken ifrågasättas – saken behöver inte respekteras – men respekten för människan upprätthållas.

Erfarenhetscykeln är tillämpbar som modell för också grupp och organisation (Chidiac 2018, Gaffney 2010b, Nevis 1987). Utmaningen är att – med ett självreglerande förhållningssätt som

utgångspunkt – stödja individers eller grupper koordinat av faserna. Osäkerhet, förvirring eller konflikter kan uppstå i en grupp – eller organisation – om individer eller grupper befinner sig i olika faser av processen. Därför kan krävas en rejäl portion av tålamod och återhållsamhet från den eller de som först upplevde sinnesförnimmelsen i väntan på att övriga kommer i fas. När de uppmärksammar övriga involverade uppstår en ny initial fas. Nevis (1987) ger en grafisk och pedagogisk beskrivning av dilemman som uppstår med aktörer som befinner sig i olika faser.

Såväl Chidiac (2018) som Nevis (1987) betonar trygghet som viktigt för att uppmärksamhet och tillit till processen ska upplevas och för att en gemensam figur mot en bakgrund (teorin om Figur & Grund) ska växa fram. Tilliten måste vara av den graden att gruppen – eller organisationen – kan bemästra konflikter som ev. uppstår om situationen, framför allt om dess ursprung och konsekvenser.

Störningar av erfarenhetscykelns process

En gemensam figur i en grupp kan inte beordras fram. Den framträder genom en dialog i vilken alla berörda kommer till tals. Olika perspektiv undersöks i samarbete och i en öppen process.

Psykologiska störningar kan inträffa under processen som kan innebära att en erfarenhetscykel avslutas ofullständigt. Olika figurer, eller ofullständiga figurer kommer då att påverka processen. Den oavslutade lämnar efter sig emotioner av olust som infekterar nya situationer eller nya erfarenhetscykler när de uppstår (Chidiac 2018) därför kan det vara bra att ha en sökare tillgänglig för tidiga störningsvarningar.

Chidiac (2018) definierar sju slag av störningar som har sin utgångspunkt i den teori som ligger till grund för modellen (Finlay 2016). Störningar – om dessa inte bearbetas – genererar oavslutade processer och figurer. Omfattande störningar kan generera relationella och bestående påfrestningar mellan deltagare.

1. En auktoritativ ledning som hävdar att "den vet bäst" eller som agerar på så sätt och som också bekräftas av medarbetare. Medarbetare "köper" budskapet att "någon vet bättre" än vad de själva gör. Konsekvent undervärderar medarbetarna sina egna lösningar. Över- och underordning etableras och påverkar processen.
2. En ledning som menar att den är den enda i sammanhanget som anstränger sig och att övriga söker genvägar i situationen. I själva verket är det ledningen som söker genvägar och som möter motstånd. Ledningar kan anklaga deltagare för att inte vara transparenta medan de i själva verket själva arbetar taktiskt för att få igenom sina förslag.
3. En deltagare – såväl ledning som medarbetare – håller konsekvent tillbaka sina synpunkter utifrån möjligheten att "de är felaktiga". Man undviker att tydligt ta ställning för att inte löpa risken att uppfattas som att man inte förstått situationen.
4. En deltagare som självupptaget och självkritiskt ständigt för en inre dialog – och ett inre ifrågasättande – med sig själv över vad denne gör eller säger. Den inre dialogen sätter stopp för den yttre. En ledning kan i ett samtal med medarbetare fångas av sökandet efter en strategi hur driva frågor vidare utan att dennes inre ifrågasättandet uppdagas av medarbetare.

5. Ett starkt behov av tillhörighet och gemenskap med någon eller flera. En deltagare avvaktar vad någon annan säger för att kunna ansluta sig till dennes uppfattning. Förekommer i grupper eller organisationer där en ledning konsekvent omger sig med "ja-sägare".
6. Ett förhållningssätt att göra sig okänslig inför situationen, vad som händer, ofta utifrån en rädsla att bli emotionellt överväldigad. Kan uppstå mot bakgrund av förvirring eller osäkerhet över vilka behov som kan uppdagas eller att inte förmå ta in ny data utan utgår från tidigare historiska data som förment mer relevanta.
7. Styra uppmärksamheten mot ett annat håll genom att missförstå – eller vilja missförstå – eller omdefiniera vad som visar sig i situationen. Kan inträffa när samtalet om situationen blir ansträngande. En grupp kan utveckla en kultur av överdriven skämtsamhet eller jargong som strategi för att undvika att ta ansvar.

Chidiacs (2018) definitioner av störningar kan tjäna som underlag för ett samtal i en samproducerande forskningsgrupp för att diskutera förekomsten mer eller mindre av störningar för att på så sätt underlätta ett fullbordande av samproduktionsprocessen.

Subjektiviteten

Forskare och deltagare tillämpar mellanrumsteorierna med stöd av tolkningar av vad som pågår på den inre scenens samproduktion. För att scenens data ska kunna uppmärksammas och bearbetas behöver den göras känd. Att uppmärksamma, dela och bearbeta subjektiva data är att använda subjektiviteten som metod.

I *The I in Science – Training to Utilize Subjectivity in Research* beskriver Judith Brown (1996) – med utgångspunkt från den transatlantiska traditionen – en doktorandkurs vid University of Oslo för deltagare från såväl naturvetenskapliga som samhällsvetenskapliga fakulteter med inriktning på hur forskaren kan använda sitt psykologiska själv som underlag i kvalitativ forskning. Teorin om – och tillämpningen av – *awareness* och "Use of Self" är en central del av kursen.

I kontrakteringsfasen av denna avhandlings doktorandprojekt ställdes frågan om en forskare bör förhålla sig opartisk och arbeta med stöd av ett distanserat förhållningssätt eller om denne bör arbeta i nära interaktion med deltagare men upprätthålla en objektiv marginal. Frågan ställdes också hur denna marginal kan upprätthållas och var gränsen går mellan att vara objektiv eller subjektiv. I samtalet framställdes objektiv och opartisk som synonyma begrepp. Det diskuterades om det är möjligt att vara opartisk/objektiv. Svaret var att forskaren bör arbeta med metoder som synliggör relationer och beroenden för att de data som framkommer ska kunna användas i forskningsprocessen i stället för att sträva efter att minimera insynen i dessa.

Nistelrooij (2018) fältteoretiska frågor om vem eller vilka som interagerar med varandra, hur det relationella samspelet mellan individer bidrar till beroenden och hur beroende och interaktivitet mellan individer relaterar till forskningsprocessens mening är ett stöd för att lyfta subjektiviteten.

Brown (1996) diskuterar aspekter på forskarens användande av 'Själv' i forskning. Hon är kritisk till tanken att forskaren kan skilja ut 'Själv' i processen för att undvika att personliga data influerar

resultatet eftersom forskarens själv de facto utgör den andres omgivning. Hon förespråkar metoden att i stället använda 'Självvet' som verktyg i forskningen, men att göra detta medvetet och öppet.

Jag delar Browns uppfattning att forskning äger rum i ett sammanhang av relationer mellan forskare och deltagare. Forskare och deltagare påverkar varandra ständigt och ömsesidigt i forskningsprocessen. Påverkan sker framför allt på systemnivå. Det sociala systemet påverkas och systemet påverkar forskaren (Brown 1996). Brown menar att påverkan ska betraktas som en faktisk omständighet som genererar data till stöd för forskningsprocessen i stället för att betrakta påverkan som otillbörlig. Emellertid, för att dessa data ska bli användbara anser Brown att processen behöver innehålla moment av personlig utveckling till stöd för ökad medvetenhet hos forskaren om hur det egna psykologiska 'Självvet' agerar.

Frågan om 'Självvet' som metod i forskning är inte begränsad endast till den transatlantiska traditionen. Framträdande utövare av den transatlantiska traditionen nämner antropologins metoder som möjliga för traditionens metodutveckling (Robine 2019). Robine menar att med stöd av antropologin kan traditionen välja en fenomenologisk tillämpning och med den etablera en länk mellan antropologi och den transatlantiska traditionen.

Antropologernas – men också etnografernas – teorier och tillämpningar om 'Självvet' är okomplicerade för transatlantiska utövare att reflektera över då uttryckssätten är snarlika även om tillämpningarna skiljer sig åt.

Michailova, Piekkari, Plakoyiannari, Ritvala, Mihaolova och Salm (2014) menar att det är viktigt att i forskningsprocessen synliggöra såväl forskarens som deltagarens föreställning om vem man är som vad man har med sig in i forskningsprocessen. Författarna skriver att utan att forskare arbetar med att förstå sig själva i relation till sina sociala sammanhang kan de inte heller ta till sig resultaten baserade på sina teorier. Michailova et al. menar att forskare arbetar i sociala fält som är fyllda av införlivade emotionella och fysiska själv som påverkar. De sociala sammanhangen är aldrig stabila. Instabiliteten förutsätter att forskaren kontinuerligt förmår att omdefiniera sig, framställa sig på nytt och utmana sig själv både som forskare och som människa i sammanhanget.

Coffey (2011) – som Michailova et al. (2014) refererar till – menar att det inte går att särskilja det subjektiva förkroppsligade 'Självvet' från det socialpolitiska sammanhanget eller från forskarens professionella själv. Forskarens subjektiva personlighet utgör en del av den forskning som forskaren bedriver. Forskarens subjektiva personlighet framförhandlas i det forskningsfält som forskaren arbetar i. Utifrån ett etnografiskt perspektiv är forskaren inte en outsider som studerar en insider utan en reflekterande insider som med ett framförhandlat förhållningssätt utifrån roll och subjektivitet betraktar insiderns omvärld (Coffey 2011).

Som jag tidigare upplyst om – i avhandlingens kapitel om teorier – och diskuterat det jag kallar för den transatlantiska tillämpningen (gestaltterapi) har den ett aktivt och medvetet förhållningssätt till tillämpning av subjektivitet som metod i forskning (Brown 1996). Att använda subjektivitet som metod förutsätter att forskaren arbetar med en väl avvägd grad av närvaro i förhållande till deltagare. Forskaren ska kunna leva sig in i hur det är att vara deltagare och hur det är för dessa att möta forskaren i dennes arbete (Yontef 2016).

Teorin om 'Självet' är inte endast relaterat till antropologer, etnografer eller transatlantiska utövare. Teorin om 'Självet' kan också relateras till neurovetenskap, teorier om utveckling och metoder som påverkar det autonoma nervsystemet, meditativa metoder och förhållningssätt samt också till artificiell intelligens (Gallagher & Shear 1999).

Teorin om 'Självet' – den transatlantiska tillämpningen – tar sin utgångspunkt i psykoanalytisk teori. Den tillämpningen stödjer möjligheten för forskaren att utveckla och använda sin subjektivitet som metod för samproduktion av kunskap. Vad krävs för att forskaren ska skaffa sig kompetensen och förmågan?

Teorin om 'Självet' erbjuder inte en modell eller checklista för tillämpning. Lipson (2013) menar att 'Självet' kan liknas vid ett musikinstrument som måste stämmas för att det ska bli spelbart. Forskaren måste diskutera sitt instrument – sitt själv – på ett sådant sätt att det verkligen tjäna sitt syfte, dvs. att instrumentet samlar in data som möjliggör validering.

Lipson (2013) refererar till Freilich (1970) om vikten av att forskaren är klar över sitt psykologiska förhållningssätt i mötet med sitt forskningsfält, dvs. förstår att förhållningssättet avgör vilka data forskaren tar in och hur vederbörande tolkar dessa. En etnografisk forskare observerar interaktionen mellan sig själv och det denne observerar så att alla observationer även inkluderar en del av forskaren konstaterar Lipson.

De psykologiska tillämpningarna som denna avhandling arbetar med – awareness och övriga mellanrumsteorier – baseras på erfarenhetsbaserat lärande – learning by doing – och en utvecklad hantverksskicklighet med Kurt Lewin (1890 – 1947) och John Dewey (1859 – 1952) som de främst kända föregångspersoner men också Mary Parker Follet (1868 – 1933) som oförtjänt sällan omnämns i sammanhanget.

En skicklig hantverkare blir man genom att under psykologisk handledning regelbundet träna sin upplevelseförmåga och omsätta denna som underlag för kvalitativ forskning med stöd av återkoppling och *mellanrumsmetoder* som aktionsforskning och interaktiv forskning. Men hantverkskompetensen omfattar inte endast *hur* verktygen ska användas utan också teoretisk kompetens om verktygens konstruktion, i avhandlingens fall den transatlantiska traditionens teori om 'Självet'.

Teorin om 'Självet'

Syftet med detta avsnitt är att ge en teoretisk bakgrund till teorin om människans subjektivitet. Om subjektiviteten är forskarens metod kan 'Självet' relateras som en underliggande och som regel inte uppmärksammas medverkande kraft. Avsnittet bidrar till en större förståelse för de underliggande aspekterna som förmedlar subjektivitetens uttryckssätt och som också har betydelse för att förstå den dynamik som ligger till grund för abduktion som analysmetod.

Teori om 'Självet' är en teori om människan, hennes meningsskapande och psykologiska växt. Den skildrar en psykologisk process i människan. När jag beskriver teorin om 'Självet' relaterar jag till moment i en händelse i vilken jag upplevde mitt Själv för att stödja begripligheten av min beskrivning. Jag kursiverar momenten.

‘Självet’ visar sig i människans kontakt med sin omgivning: Kontakt med idéer, naturen, andra människor... ‘Självet’ definieras inte utifrån en människas fysiska uppenbarelse – hennes kropp – utan utifrån hennes subjektivitet, hennes synsätt på sig själv och hennes antaganden om världen (Perls 1992, Perls, Hefferline, Goodman 1977).

‘Självet’ utgör ett system som reglerar människans kontakt med omgivningen. Systemet är en konstant pågående process. Funktionen är flexibel och ständigt växlande utifrån de behov som påkallar uppmärksamhet i mötet med omgivningen, en omgivning som oavbrutet genererar ett flöde av stimuli. När behoven inte är dominanta avtar ‘Självet’s grad av aktivitet och människans uppmärksamhetsfokus minskar. Men uppmärksamheten upphör aldrig helt och hållet (Ibid.).

‘Självet’ reglerar omgivningens stimuli. Vilka som framträder som angelägna, vilka som framträder som mindre angelägna och vilka som avfärdas som inte angelägna. De som framstår som angelägna relateras till de dominanta behoven för det aktuella tillfället (Ibid.).

Vid ett tillfälle – när jag hade påbörjat arbetet med att skriva en text om fenomenologi – hämtade jag två böcker jag beställt från en bokhandel i Stockholm. Väl ute ur bokhandeln styrde jag riktningen mot närmaste T-banestation för att så snabbt som möjligt ta mig hem för att kunna ge mig i kast med dem. Jag passerade ett café och varseblev min längtan efter en kopp kaffe som förenades i min iver att läsa böckerna. Jag insåg att jag omedelbart skulle kunna kasta mig över introduktionskapitlen om jag stannade till i sällskap av en kopp kaffe. Mina underliggande behov av kaffe och läsande framträdde påtagligt.

Människans behov relateras inte enbart till stimuli från hennes organism utan framträder också i kontakt med omgivningen. ‘Självet’ ska betraktas som en integrerare, en syntiserande enhet av behov och stimuli från omgivningen och organismen som skapar mening och växt i ögonblicket. Perls, Hefferline, Goodman (1977) refererar till Kant och dennes begrepp “the artist of life” som integreraren: “‘Självet’ utgör en mindre del av den funktion som reglerar samspelet mellan organismen och dess omgivning men spelar en avgörande roll för att identifiera och skapa mening till stöd för individens utveckling” (sid 276) (egen översättning)⁴¹.

När jag uppmärksammade caféet vägledde min iver över att få läsa i de nyinköpta böckerna med en kopp kaffe framför mig till ett omedelbart initiativ som innebar utveckling och behovstillfredsställelse. Jag kom till insikt om en möjlighet jag annars inte skulle ha gjort om jag valt en annan väg utan att passera ett café.

‘Självet’ förutsätter en omgivning (Hostrup 2002, Mann 2010). Hostrup definierar ‘Självet’ som den vid varje enskild tidpunkt rådande upplevelsen av att vara en person i relation till en omgivning. Hostrup distanserar sig från uppfattningen att ‘Självet’ är något konkret. “‘Självet’ är alltså inte en kärna i personligheten – inne i individen – som kan skiljas från omgivningen. Det är inte heller en slags inre iakttagare (psykisk instans) som kan förstå sig själv. ‘Självet’ uppstår och utvecklas i den process som karaktäriserar personens sätt att vara på i kontakten med omgivningen...” (Sid 110). Självet och personlighet hänger nära ihop enligt Hostrup. ‘Självet’ är jag är medan personligheten är jag

⁴¹ “It is only a small factor in the total organism/environment interaction, but it plays the crucial role of finding and making the meaning that we grow by.”

gör. Mann (2010) beskriver 'Självet' som en funktion; en process som arbetar utifrån individens situation i varje stund. Inte heller Mann definierar 'Självet' som något konkret.

Kennedy (2013) etablerar 'Självet' som ett fältfenomen och fördjupar därmed Hostrups (2002) begränsade förklaring – "att vara en person i relation till sin omgivning" – genom att relatera 'Självet' till fältteorin som en fenomenologisk tillämpning ur ett individperspektiv. "I fältet – LifeSpace – blir jag till."

Wheeler (2016) lyfter fram Paul Goodmans (1911 – 1972) bidrag till teorin om 'Självet' som knyter an till gestaltpsykologin. Goodman menade att människan formar meningsfulla helheter med stöd av sin perception och med stöd av detta åstadkommer en meningsfull anpassning i förhållande till sin omgivning. Med meningsfull anpassning menade Goodman avvägningen mellan att införliva nya förutsättningar som framträder och avvisa de som inte kan införlivas. Bandin (2012) skriver att det är i valet mellan införlivande och avvisande som 'Självet' – dess 'Ego' – får sin mest framträdande uppgift även om 'Självet' är ständigt aktiverat. Yontef betonar att ju mer komplex en situation är och desto starkare engagemang individen har, desto mer aktiv är 'Självet' (Yontef 1993, Yontef 2016).

Mann (2010) refererar till Perls et al. (1977) i fråga om uppmärksamhetsprocessens dynamik. Underliggande en människas fokus på en uppgift förekommer vaga eller obestämda företeelser som inte är uppenbara i stunden men som kan väcka intresse om de framkallas. Men för att dessa ska bli intressanta och meningsfulla krävs att fokus på uppgiften klingar av. Detta eftersom människan enligt gestaltpsykologins lagar bara kan ha en figur i taget i fokus behöver hon avsluta den pågående för att en ny ska kunna framträda.

När jag uppmärksammade caféet uppstod möjligheten till en meningsfull helhet utifrån mina behov och mot bakgrund av de stimuli som uppenbarade sig. Min iver att fullfölja min ursprungliga intention var stark men jag anade ett alternativ. Början till en ny figur initierades. Jag stod i valet och kvalet och anpassade mig. Jag tog vara på möjligheten och påbörjade att införliva en ny figur.

'Självet's tre funktioner

Enligt gestaltterapiens teori består 'Självet' av tre samverkande funktioner: 'Id', 'Ego' och 'Personality' (Mann 2010, Perls, Hefferline, Goodman 1977, Spagnuolo Lobb & Lichtenberg 2005). Chidiac och Denham-Vaughan (2009) menar att det i praktiken inte går att skilja dem åt och betrakta dem fristående från varandra. Var och en är som mest betydelsefull utifrån sin specifika uppgift men inte utan en nära samverkan med övriga. Risken med att separera dem är att anlägga ett reduktionistiskt betraktelsesätt på 'Självet'. Då reduceras förståelsen för dess holistiska perspektiv: "Helheten är något annat än summan av de enskilda delarna."

Robine (2019) menar att svårigheten att beskriva 'Självet' består i att 'Självet' på en och samma gång är en process som det är en struktur. Robine jämför med hur en fysiker beskriver ljuset. Denne beskriver emellanåt ljuset i form av partiklar, emellanåt i form av våglängder. 'Självet's "partiklar" består enligt Robine av de tre funktioner 'Id', 'Ego' och 'Personality' medan kontakten med omgivningen består av "våglängder".

`Id´

`Id´ är den första funktionen av `Själv´ som beskrivs i detta avsnitt.

`Id´ är den funktion som är mest invecklad. `Id´ framträder inte lika tydligt i samspelet de tre emellan som de övriga två gör.

`Id´ skapar kontakten med omgivningen. `Id´ kan beskrivas som ett sensoriskt känselspröt med uppgiften att instinktivt scanna det som sker i omgivningen och leda upplevelsen in "under skinnet" och vidare in i medvetandet `Ego´ på människan (Mann 2010, Perls, Hefferline, Goodman 1977, Spagnuolo Lobb & Lichtenberg 2005).

Chidiac och Sally Denham-Vaughan (2009) och Chidiac (2018) beskriver `Id´ som en receptiv funktion som medvetandegör latent behov, önskemål och intressen som inte har blivit till figurer men som till en början framträder instinktivt i människans kontakt med omgivningen. Initialt i processen kan människan uppleva osäkerhet och ett behov av sökande ger sig tillkänna. När figuren framträder och följs av handling reduceras osäkerheten. Figuren löses upp och mening uppstår.

`Id´ har betydelse för människans förmåga att skapa tillit menar Spagnuolo Lobb och Lichtenberg (2005). `Id´ är länken mellan den instinktiva föreställningen om omvärlden och den faktiska omvärlden. Själva tilliten relateras till `Personality´. Ju mer tillit desto större förmåga att efterforska omgivningen. Ju större förmåga att efterforska omgivningen ju större tillit i den instinktiva världen.

I kontakt med omgivningen uppstår erfarenheten. Teorin om *kontakt* förklarar hur. "Experience occurs at the boundary between the organism and its environment, primarily the skin surface and the other organs of sensory and motor response. Experience is the function of this boundary and psychologically what is real are the "whole" configuration of this functioning, some meaning being achieved, some action completed. The wholes of experience do not include everything but they are definite unified structures" (Perls, Hefferline, Goodman 1977, Sid 267).

Erfarenheten inträffar på *kontaktgränsen* mellan organismen och omgivningen. Med kontaktgräns menas den yta i vilken en organism möter sin omgivning. Kontaktgränsen är inte endast begränsad till människan eller till omgivningen. Kontaktgränsen finns *exakt* mellan människan och dennes omgivning. Gränsen hör till *både* människan *och* dennes omgivning (Spagnuolo Lobb & Meulmeester 2019).

Johansson (2009) sätter likhetstecken mellan erfarenhet och kontakt. "Erfarenhet sker vid kontaktgränsen mellan organismen och dess omgivning. Erfarenhet är denna gränsfunktion"... "Erfarenhet är i slutändan alltid kontakt och ett resultat av det specifika sätt som gränsen mellan organismen och dess omgivande sociokulturella och fysiska fält (etc) fungerar. Det är således inte organismen som "har" erfarenhet eller "omgivningen" som "bestämmer" organismens erfarenhet utan erfarenheten skapas i kontakten *mellan* organismen och dess omgivning" (Johansson 2009, Sid 9). Borglund (2019) preciserar erfarenheten som en följd av kontakt med kontakten mer påtaglig än erfarenheten.

Kontakt äger rum i mellanrummet. Men *vad* äger rum? Borglund (2019) relaterar till fältteorin: "Kontakt är varje form av växelverkan mellan organism och omgivning" (Sid 15). Borglund

menar att växelverkan ska förstås i vid bemärkelse där olika former av energi mellan människan och omgivningen utvecklas och som denne upplever genom sina sinnesorgan. Han betonar att upplevelsen behöver vara strukturerad och meningsfull och att den stödjer människan att interagera med omgivningen. *Meningsskapande* äger rum och människan växer.

Johansson (2009) menar att för att psykologisk växt ska inträffa förutsätts en integration av figur och bakgrund. Kontakt/erfarenhet inträffar när det genom en förnimmelse skapas en meningsbärande helhet av figur och bakgrund som också leder till handling.

*Det är dags att runda av berättelsen om mitt cafébesök om ännu inte avsluta den. En aktiv handling ägde rum. Jag klev in i caféet, beställde en cappuccino, fick den och tog plats vid ett bord. En sällsam känsla av tillfredsställelse och förnöjsamhet infann sig, en transcendental upplevelse uppstod, en bekräftelse av meningsfullhet. Jag kunde plocka upp böckerna och läppja på kaffet. Jag koncentrerade mig mot bakgrund av en ny figur, Ernesto Spinellis första mening i *The Interpreted World* (2005): "As human beings, we attempt to make sense of all our experiences" (Sid 5).*

Personality

‘Personality’ är den andra funktionen av ‘Självvet’ som beskrivs i detta avsnitt.

Perls, Hefferline och Goodman (1977) beskriver ‘Personality’ som det samlade systemet av de erfarenhetsbaserade attityder och förhållningsätt som människan har och som denne använder när hon relaterar till andra. Hon är väl bekant med det egna systemet – sin självbild – och förstår hur det ska användas, bl.a. till att både besvara frågor hon ställer sig själv och frågor andra ställer henne om vem hon är. ‘Personality’ är som regel väl känt för innehavaren eftersom det som visas upp är det som återkommande visas upp. ‘Personality’ kan förenklat förstås som en verbal kopia av det egna ‘Självvet’ när en människa beskriver sig själv. Eftersom ‘Personality’ är öppen och präglad av en hög grad av självmedvetenhet kan den också hålla sig själv ansvarig på ett annat sätt än ‘Id’ kan.

‘Personality’ beskrivs av Mann (2010) som en struktur av attityder och trossatser som bär föreställningen om identitet. I kontakt med omgivningen svarar människan på frågan vem hon är i relation till den och till andra människor. ‘Personality’ är en självstyrande och ansvarskännande funktion med utgångspunkt från sina föreställningar om sig själv och som sådan den införlivade skepnaden i ‘Självvet’ som synliggörs när människan visar upp sig för omvärden och andra enligt Mann.

Enligt Spagnuolo Lobb och Lichtenberg (2005) uttrycker ‘Personality’ ‘Självvet’'s förmåga att skapa kontakt med omgivningen baserat på de erfarenheter och upplevelser som har gjort människan till den hon är. Det är ‘Personalitys’ mer specifika uppgift att förmedla de erfarenheter som ‘Id’ leder in i "under skinnet" på människan enligt Lobb och Lichtenberg. Detta gör ‘Personality’ till bidragande att upprätthålla människans förmåga att utveckla de sociala roller som är nödvändiga för att denne ska fungera i samvaro med andra. Samspelet mellan ‘Id’ och ‘Personality’ skapar förutsättningar för att tidigare kontakter och erfarenheter integreras med nya för att anpassa det egna beteendet till stöd för växt och utveckling.

Också Chidiac och Denham-Vaughan (2009) och Chidiac (2018) beskriver 'Personality' som den funktion som förmedlar berättelsen om vem man är, en berättelse som utgår från de samlade erfarenheter och upplevelser i livet människan bär på. 'Personality' är människans sediment, det som gör denne förutsägbar, de mönster som kan innebära att människan återkommande ställer samma slags frågor och ger samma slags svar. 'Personality' är den långsamt förändrande delen av 'Självvet'. I regel visar sig inga överraskningar när 'Personality' framträder. 'Personality' har en tendens att reproducera sig återkommande i samma version enligt Chidiac och Denham-Vaughan (2009) och Chidiac (2018).

Ego

'Ego' är den tredje funktionen av 'Självvet' som beskrivs i detta avsnitt.

Perls, Hefferline och Goodman (1977) beskriver 'Ego' som en beredskapsfunktion positionerad inför en omgivning av flera möjliga och vaga överväganden, alla mer eller mindre accepterade men inte någon av dem framträdande eller prioriterad. Så utvecklar sig ett intresse för något framför andra och psykologiska krafter organiserar sig genom att 'Id' agerar. 'Ego' processar överväganden och valmöjligheter. Uppmärksamhetsgraden ökar efter hand olika slag av bedömningar ställs mot varandra baserade på tid, resurser och hjälpmedel. Fram växer ett ökat fokus på situationen; vad som kan accepteras och vad som inte kan accepteras av det som framträder. 'Ego' initierar en samverkan med 'Id' och 'Personality'. Olika figurer provas på vägen fram mot beslut. Om en meningsfull helhet framträder som en följd av ett beslut infinner sig ett transcendent tillstånd av meningsfullhet.

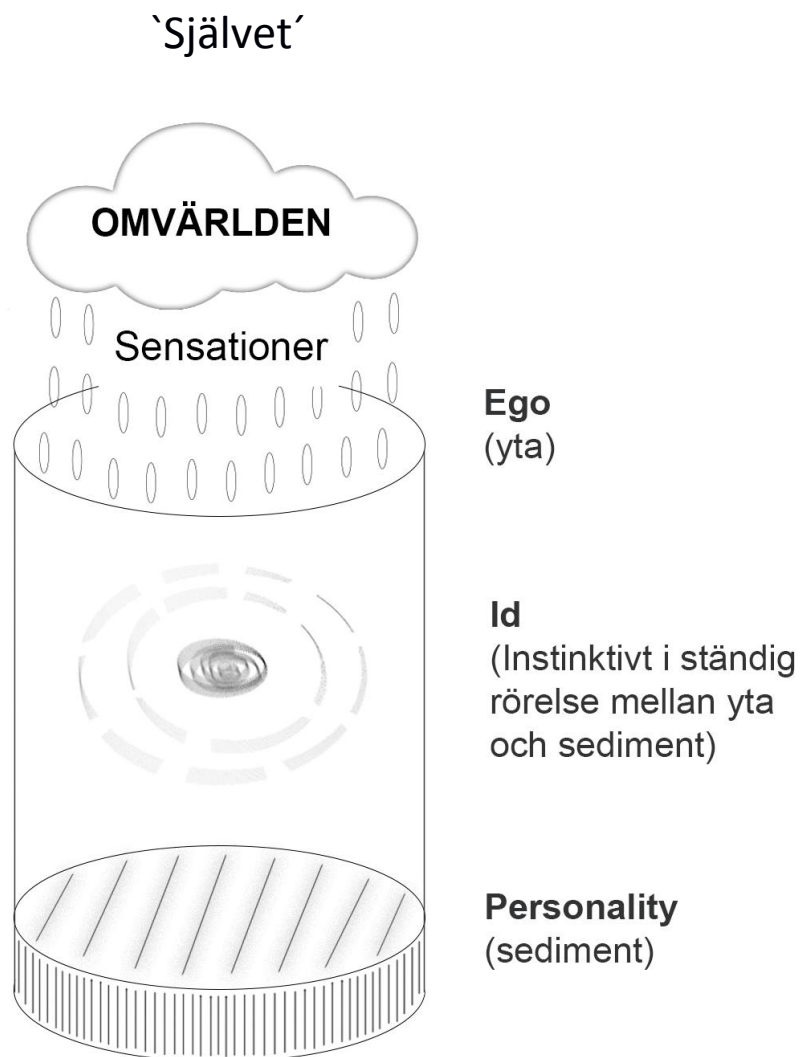
Mann (2010) anger 'Ego' som bärare av förmågan att vara medveten över sig själv utan att vara i kontakt med någon annan eller annat och beskriver 'Ego' som en funktion som väljer och förkastar. 'Id' samlar in möjliga figurer medan 'Ego' sorterar, avfärdar och identifierar det användbara som kan visas upp. Det är intresset och styrkan i det som styr sorteringsprocessen och som avgör vilken figur som tar plats framför andra. Det som avfärdas förs till bakgrunden i enlighet med gestaltpsykologins antagande om att människan endast kan skilja ut en figur i taget från en bakgrund.

Bandin (2012) menar att 'Ego' är den del av 'Självvet' som reglerar människans förmåga att göra medvetna val och som leder till meningsfulla handlingar. Bandin påpekar att för att 'Ego' ska fungera relevant måste det komma fram till vad som ska väljas, kunna orientera sig i sammanhanget och ha en uppfattning om vad som ska identifieras.

Spagnuolo Lobb och Lichtenberg (2005) beskriver 'Ego' som 'Självvet's gränssättare. 'Ego' väljer vad som ska tas emot och vad som ska avvisas, vad som "är jag" och "inte jag". I 'Ego' ligger kraften att välja och möjligheten att ta det personliga och unika beslutet om hur gå vidare samt förmågan att organisera sin självständighet. Därigenom leder 'Ego' personligheten till ett meningsfullt uttryck. 'Ego' är den del av 'Självvet' som ger människan en upplevelse av att vara aktiv och genomtänkt. 'Ego' driver upplevelsen målmedvetet, med iver och med syfte att skapa upplevelser av meningsfulla helheter av situationer (Spagnuolo Lobb & Lichtenberg 2005).

Också Chidiac och Denham-Vaughan (2009) lyfter fram 'Ego' som den del av 'Själv' som väljer och sorterar av vad som framskymtar av omvärldens stimuli mot bakgrund av intresse och med syfte att åstadkomma mening.

'Id' vägledde mig i promenaden från bokhandeln till att tillfredsställa behov som omvärlden utvecklade och erbjöd. Jag upplevde kontakt – meningsfullhet – i "splendid isolation", en paradox. I en terapeutisk bearbetning framstår erfarenheten som symptomatisk för mitt 'Ego'. Den figur som caféet utlöste visade sig som en pärla i ett livslång band, ett mönster i livet och som präglar min relation till omvärlden. Säkert också i egenskap av en samproducerande forskare i relation till företagsforskarskolan och dess ledningsgrupp och som doktorand i relation till lärosätet och till mina handledare. Något att beakta när jag tillämpar "Use of Self" i min forskning och ger mig i kast med min empiri med stöd av "The Self as Research Instrument". Subjektiviteten kommer till uttryck genom mitt 'Själv'.

Figur 9 'Själv' som meningsskapande

Metod

I detta kapitel redovisar jag avhandlingens metoder. Kapitlet är uppdelat i tre avsnitt. I det första beskriver jag hur jag arbetade med att dokumentera och validera den empiriska processen.

I det därpå följande redovisar och diskuterar jag de aktionsbaserade traditioner och metoder aktionsforskning, deltagande aktionsforskning (PAR) – forskningscirkeln – samt interaktiv och utvecklingsorienterad forskning som ligger till grund för den empiriska processens genomförande. Den empiriska processen kom att omfatta ett spektrum av aktionsforskning som kan härledas till perioden från det att aktionsforskning etablerades i mitten av 1900-talet fram till senare tid

Jag kallar metoderna för mellanrumsmetoder för att visa på sambandet med avhandlingens teorier, den transatlantiska traditionen och analysmetoden abduktion som alla också beaktar ett mellanrum som väsentliga i sina tillämpningar.

Tillämpningar av processens metoder växte fram i den empiriska processen som ett resultat av den pragmatiska hållningen "försök och misstag". Processens omständigheter förändrades efter hand och som följd av detta inträffade en anpassning av metoderna. Processen kom på så sätt att leva Lewins aktionsforskning (1997) med pragmatismen som kännetecknande varför filosofin särskilt uppmärksammas i avsnittet.

Jag avslutar kapitlet med att redogöra för abduktionen som analysmetod (Alvesson & Skoldberg 1994, Bertilsson 2004, Jacobsson 2010, Peirce 1990). Eftersom abduktion är den pragmatiska metoden ger detta möjligheter till ett fördjupat perspektiv på pragmatismen utifrån hur den i övrigt framstår i kapitlet.

Jag relaterar redogörelsen av processens metoder till den empiriska processens 7 faser, 17 situationer och 21 tillspetsade lägen. Vad som menas med faser, situationer och tillspetsade lägen redogör jag för i inledningen till det kapitel som följer detta i vilket jag redovisar den empiriska processens förlopp.

Dokumentation av den empiriska processen

Hur har jag dokumenterat den empiriska processen?

- Inför möten med deltagare har jag skrivit PM som redovisar mina aktuella frågor, intressen och behov jag önskar få behandlade.
- Jag har inför möten med ledningsgruppen föreslagit förberedelseuppgifter och övningar som jag förankrat hos den ansvarige mötesledaren. Övningarnas resultat har jag dokumenterat och återfört till de som medverkat eller varit berörda.
- Efter möten har jag skrivit minnesanteckningar med tillägg av mina slutsatser och reflektioner från mötet samt med ev. förslag till hur gå vidare. Minnesanteckningarna har jag delgivit de som deltagit i mötet och de som förväntades att delta men som uteblev.
- Jag har genomfört en filminspelning med deltagare från ledningsgruppen som jag använt som underlag till ett textavsnitt i empirin.

- Jag har genomfört tre ljudinspelningar från en konferens med ledningsgruppen varav en transkriberats till text och övriga två använts som underlag till textavsnitt utan att transkriberas.
- Jag har utarbetat förslag till tid- och arbetsplaner samt förslag till dagordningspunkter inför möten som jag delgivit mötesledningen och ledningsgruppen.
- Jag har skrivit rapporter om mitt doktorandläge och om möjlig fortsättning av doktorandprojektet som jag delgivit föreståndaren för företagsforskarskolan och dennes ställföreträdare.
- Jag har delgivit ledningsgruppen vad som var avsett att vara ett slutdokument på forskningsprocessen – den s.k. ”ANO-analysen” – av deras samproduktion med möjlighet till korrigeringar i dokumentet för dem.

Vid fyra mötestillfällen av mer omfattande grad har dokumentationen av processen stöttas av deltagarna genom att de bidragit med anteckningar på post-it i syfte att säkerställa att reflektioner, svar och synpunkter korrekt dokumenteras.

I övrigt har jag samlat och systematiserat allt material som redovisats och diskuterats när sådant redovisats även om det inte avsett ledningsgruppens interna samproduktion. Materialet har bidragit till att öka min förståelse för ledningsgruppens uppdrag och jag har refererat till det när det har varit relevant för forskningsprocessen.

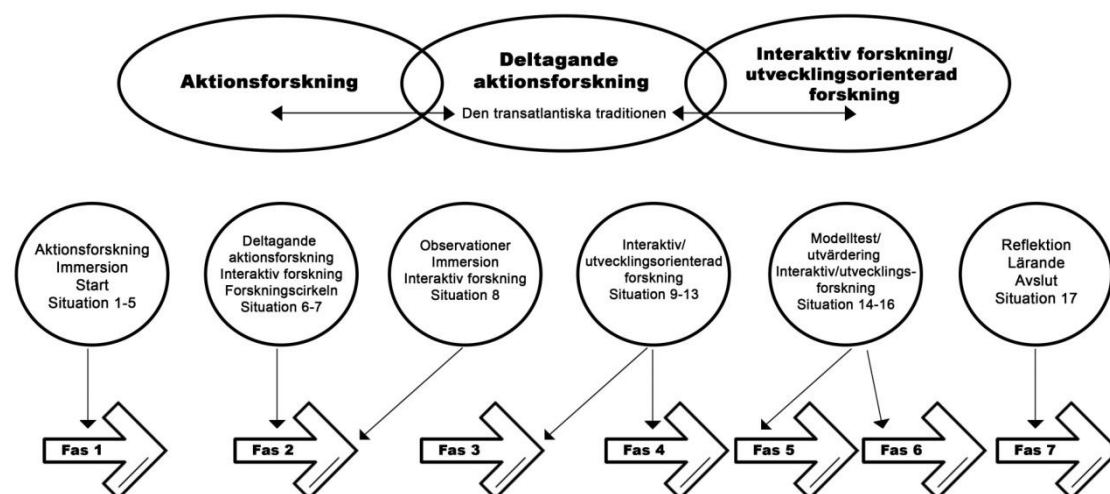
Samtliga mail i fråga om mitt doktorandprojekt med start mars 2015 och till juni 2017 har jag arkiverat och systematiserat till stöd för minnet. I begränsad utsträckning har jag refererat till dessa i empirin. Endast när kommunikationen kopplats till minnesanteckningar, arbetspm, tid- och arbetsplaner eller liknande – som jag kommunicerat med deltagare – har jag hänvisat till mail. Allt material som gäller forskningsprocessens dokumentation i övrigt har kommunicerats med deltagare och i stor utsträckning med tillägg av önskemål om återkoppling.

Minnesanteckningar ledningsgruppen	PM förberedelser ledningsgruppen	Filminspelning ledningsgruppen	Ljudinspelning ledningsgruppen	Aktivitetsplan för företagsdoktorander	PM lägesrapporter doktorandprojektet
2015-05-04 2015-11-15 2016-04-17	2015-05-03 2015-09-18 2015-12-04 2016-04-12	2016-02-03	2016-03-02	2016-04-19	2016-05-06 2016-06-20
Förslag till dagordning möte med ledningen 2016-05-06	Minnesanteckningar möte med ledningen 2016-08-16	Förslag till process med företagsdoktorander 2016-05-12	Arbetsmaterial ledningsgruppen 2016-02-24 2016-05-06	Transkriberad text från möte den 2 mars 2016-03-22	PM ledningsgruppens lärande 2012-2016 ANO-analysen 2016-09-11

Tabell 1: Forskningsprocessens dokumentation

Den empiriska processens metoder

Aktionsforskning, deltagande aktionsforskning (PAR) – forskningscirkeln – och interaktiv samt utvecklingsorienterad forskning var processens baserade på interaktiva dialogövningar i den empiriska processen i denna avhandling.

Figur 10: Mikronivåns traditioner och samproduktionsmetoder

Figuren ger en överblick av processen vad gäller traditioner och metoder. De aktionsbaserade metoderna är inte påtagligt skilda från varandra. Aktionsforskning är inte en metod. Aktionsforskning är en forskningstradition som kan betraktas som ett system med olika variationer.

Sambandet mellan den transatlantiska traditionen och aktionsforskning, deltagande aktionsforskning och interaktiv forskning är märkbar, även med stöd av pragmatismen som filosofi: Cunningham (2001) relaterar till aktionsforskning, gestaltpsykologi och fältteori, Barber (2009) som även denne relaterar till gestaltpsykologi och fältteori men också till organisationstillämpningar av gestaltterapi, Gaffney (2010a, 2010b) som genom sina fallstudier visar på de gestaltteoretiska organisationstillämpningarna med utgångspunkt från organisationstillämpningar av gestaltterapi och aktionsforskning samt Mistler & Brownell (2015) som i en forskningsantologi beskriver en bred palett av interaktiva gestaltteoritillämpningar.

Pragmatismen som väsentlig i den transatlantiska traditionen framhävs av Richard Kitzler (1927 – 2008) som hävdar i sin artikel *The Ambiguities of Origins: Pragmatism, the University of Chicago and Paul Goodmans Self* (2007) att pragmatismens influenser på det teoretiska fältet – den transatlantiska traditionen – hade en större betydelse än influensen från gestaltpsykologin hade. Detta skulle Paul Goodman kunnat hålla med om. I sin slutreplik i dokumentären *Paul Goodman changes my life* (2012) betonar Goodman sitt pragmatiska förhållningssätt: "Allt jag gör fokuserar nytta" (Lee 2012) vilket är en av pragmatismens mer centrala teser.

Aktionsforskning

Mitt perspektiv på aktionsforskning och dess tillämpningar är historiskt. Det tar sin utgångspunkt i värderingar som låg till grund för etableringen av traditionen under senare delen av 1900-talets första hälft; samarbete mellan forskare och praktiker, erfarenhetsbaserad problemlösning på en empirisk nivå, demokratisk utveckling, fokus på arbetsliv och ett bättre samhälle med den klassiska pragmatismen som vägledande förhållningssätt (Dewey 2009, James 2003, Lewin 1997, Rorty 2003).

Mitt perspektiv är också personligt. Jag är en senior och erfaren person. Jag har genom livet varit engagerad i samhället med utgångspunkt från de värderingar och det förhållningssätt som präglar pragmatismen.

I mötet med ledningsgruppen för företagsforskarskolan den 11 juni 2015 – som var starten för den empiriska processen – introducerade jag den tänkta tillämpningen av aktionsforskning med stöd av begreppet *immersion* (Cunningham 2001). Jag var angelägen om att hitta en väl avvägd utgångspunkt för samarbetet till såväl sak som relation. Begreppet, som jag använde det, innebar ett initialt fokus på forskningsprocessen med syfte att skapa förutsättningar för en överenskommelse om samarbete ur såväl ett formellt som ett psykologiskt perspektiv.

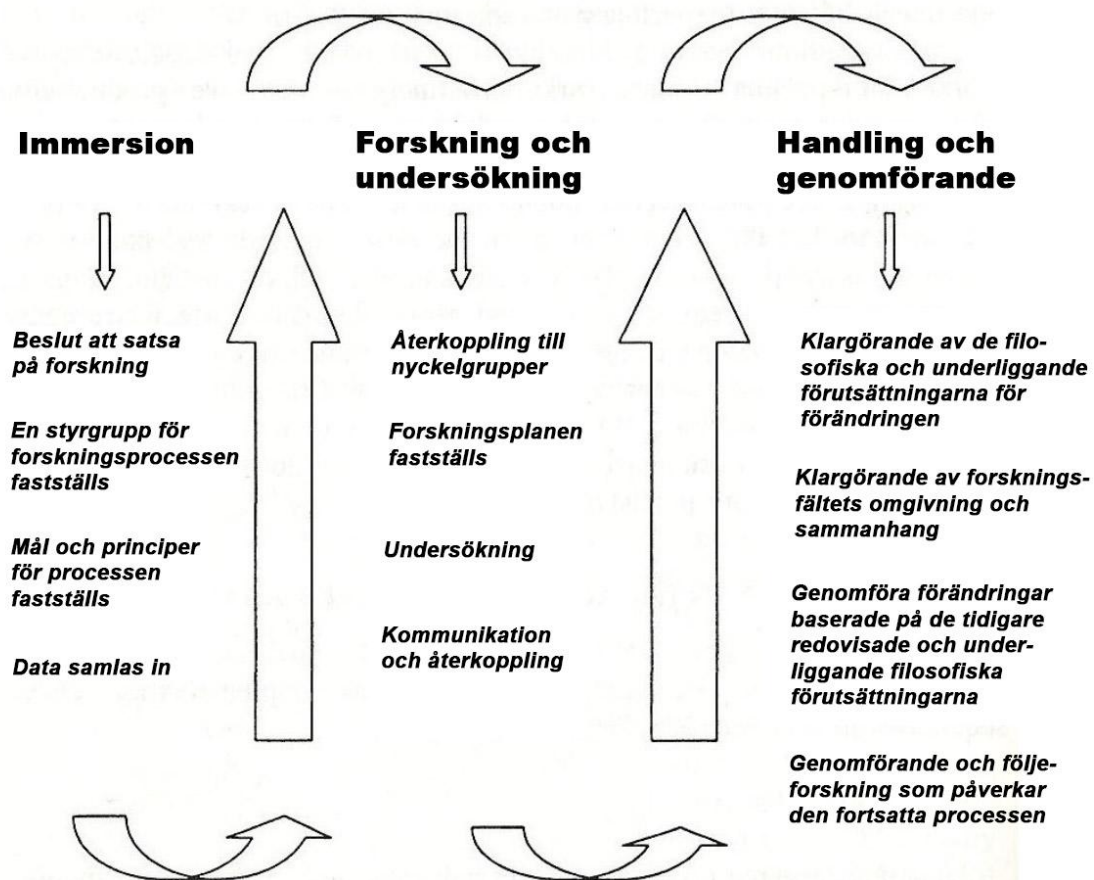
Jag tolkar immersion på två sätt. Det första är att immersion synliggör såväl sammanhangets helhet som dess delar. Det andra är att immersion befäster ett hållbart åtagande av forskningsuppgiften och får en start med stöd av en ändamålsenlig styrning med en överenskommelse om principer för aktionsforskning och mål för processen. Som jag tolkar begreppet ställs dessa inte mot varandra. Cunninghams process som helhet för aktionsforskning framgår av figur X.

Den forskare jag strävade efter att vara under framför allt den första fasen av den empiriska processen präglades av den tradition som Lewin etablerade och som med stöd av input och arrangemang genomförde sociala experiment. Lewin la grunden för forskarrollen redan på 1920-talet när han arbetade med Berlin School of Gestalt Psychology i vilken experimentell psykologi med naturvetenskapens laboratorier som förebild utgjorde en inriktning (Ash 1995). Cunningham (2001) lyfter fram Lewins experimentella aktionsforskning som den mest krävande av traditionens att genomföra men också som den som bäst genererar ny kunskap.

Cunningham utvecklade, med utgångspunkt från Lewins aktionsforskning och dennes betoning på demokrati och demokratiska arbetsformer, en tillämpning med referenser till *The Echo method* Bavelas (1942). Cunningham menade att metoden utvecklar en större grad av förståelse för vad som upptar en grupp eller organisation av dilemman och svårigheter och som framträder i samtal och intervjuer med de som är berörda av framför allt den kultur som präglar sammanhanget. *The Echo method* signalerar aktionsforskarens strävan efter att beskriva gruppens eller organisationens dilemman och problem exakt som de återges i samtal och intervjuer. "We are representing them as they are, as an exact "echo" of what they see, say, think, or feel" (Cunningham 2001, Sid. 4).

Intervjuer, samtal, övriga möjligheter till frågor och svar samt observationer av gruppprocesser bidrar till ekoprocessens förutsättningar enligt Cunningham att klargöra vad deltagare betraktar som värdefullt att bevara och vad de menar behöver förändras. Cunningham menade att immersion i sig ska betraktas som ett väsentligt projekt till stöd för aktionsforskaren att förstå deltagarnas sammanhang, de behov de uttrycker och de möjligheter till produktiva forskningsprojekt som initieras med anledning av vad de förmedlar (ibid.).

Cunninghams och Bavelas ambitioner – *The Echo method* – internaliserade jag i mitt arbete med företagsforskarskolans ledningsgrupp när jag dokumenterade den empiriska processen.

Figur 11: Aktionsforskningsprocessen (Cunningham 2001, Sid. 200).

Aktionsforskning benämndes inte som en tradition för företagsforskarskolan att tillämpa i sin ansökan till KK-stiftelsen 2012 om finansiering av skolans projekt. Traditionen tog begränsad plats i företagsdoktorandernas Research Proposals inför sina avhandlingar. I miljön fanns dock aktionsforskning med inriktning på samproduktion etablerad (Lindhult 2016a) som också gavs uppmärksamhet i verksamheten genom en konferens (Lindhult 2016b). I relation till detta ställdes mitt kontrakt om aktionsforskning samt att samtalet om aktionsforskning upptog ett stort utrymme i den empiriska processen, dock utan att konkretiseras.

Den första fasen hade som fokus immersion med inriktning att skapa förutsättningar för processen som helhet.⁴² "Vilka dilemman och svårigheter i fråga om samproduktion upplevde ledningsgruppen och vilka idéer och uppfattningar om hur samproduktion utövas hade man?" Kunde diskussionen leda fram till en organisering av ett forskningsprojekt?

Vad är aktionsforskning?

⁴²Fas 1 Situation 1 En flyktig start med tillspetsat läge 1, Situation 2 Mobilisering inför en omsorgsfull start med tillspetsat läge 2, Situation 3 En omsorgsfull start med tillspetsat läge 3, Situation 4 Starten som kom av sig med tillspetsat läge 4, Situation 5 Studiebesök hos företagsdoktoranderna med tillspetsat läge 5. Sid. 90 – 96.

Holmstrand (2014) poängterar att "aktionsforskning inte är en metod, den är en tradition". Svensson (2008) menar att "aktionsforskning ska inte ses som en samling principer eller regler med bestämda teorier och metoder, utan som ett perspektiv och ett förhållningssätt på hur forskning bör bedrivas" (Sid. 369).

Skiljer sig aktionsforskning från andra samhällsvetenskapliga forskningsmetoder?

McNiff & Whitehead (2009) menar att syftet med aktionsforskning är att genom en process utveckla ett personligt och socialt sammanhang samt skapa en vetenskapligt hållbar teori för processen och att arbetet dokumenteras i en avhandling eller i en forskningsrapport i syfte att skapa vetenskaplig legitimitet och stöd. De anser att traditionell forskning i stor utsträckning handlar om abstrakta idéer, och syftar till att förutsäga och skapa kontroll över verkligheten, medan aktionsforskning handlar om själva verkligheten och syftar till att förbättra den. Aktionsforskning stödjer alltid utveckling och lärande i sammanhanget och har på så sätt också alltid ett politiskt syfte konstaterar McNiff och Whitehead (ibid).

Enligt Reason & Bradbury (2008) ska aktionsforskning betraktas som en tradition som upprätthålls med stöd av ett antal tillämpningar som tillgodoser människors behov av lösningar på angelägna och praktiska problem de upplever i samhället och i organisationer:

- Aktiviteter som stimulerar deltagare att genom kreativa arbetsformer och dialoger samarbeta för att åstadkomma förändring.
- Arbetssätt som präglas av olika vägar till kunskap. Från systematiska undersökningar som skapar evidens till samtal i former som medför att lärandet delas mellan deltagare.
- Stödjande och värdebaserat förhållningssätt som skapar förutsättningar för människans och samhällets utveckling och i ett vidare perspektiv för det ekologiska sammanhang som människan är en del av.
- Insikten om aktionsforskning som en emergent process som inte kan förutbestämmas men som ständigt utvecklas och förändras genom att deltagare allt efterhand utvecklar en större förståelse för de omständigheter och de problem som präglar den situation de undersöker.

I fråga om hur aktionsforskning definieras refererar såväl Coghlan & Brannick (2014), Herr & Anderson (2005) som Reason & Bradbury (2008) till Lewins artikel *Action Research and Minority Problems* (Lewin 1946⁴³, Lewin 1997). Lewin introducerade i samband med en konferens aktionsforskning i form av en cirkulär process. Moment följer på varandra. Varje moment består av planering, aktivitet och uppföljning. Enligt Lewin leder forskning till en aktivitet som leder till fortsatt forskning som leder till aktivitet som... Resultatet var inte det väsentligaste för Lewin. Han menade att förståelsen för själva processens dynamik – hur den bidrar till lärande och utveckling – är mer bidragande än det konkreta resultatet är (Lewin 1997). Att sätta processen framför resultatet är att arbeta pragmatiskt (Peirce 1990).

I den initiala fasen av den empiriska processen med företagsforskarskolans ledningsgrupp saknades ett arbete om vad *process* innebär; vad en process är. Är en process en serie aktiviteter där

⁴³ https://www.cscd.osaka-u.ac.jp/user/rosaldo/K_Lewin_Action_research_minority_1946.pdf

aktiviteterna steg för steg utgör processen eller är en process såväl aktiviteter som det som inträffar mellan dem oavsett om "det emellan" uppmärksammas eller inte? Framför allt när humanvetenskapen tar till sig tekniska begrepp som tillämpas i ett sammanhang präglad av relationer till industriell och teknisk verksamhet. Den typen av samtal behövs i tvärvetenskapliga sammanhang (Nilsson 2020).

Aktionsforskning och Lewin

Avhandlingen tar Lewins tillämpning av aktionsforskning som utgångspunkt i den empiriska processen.

Lewin var inte först med att utveckla idéer kring aktionsforskning men han var först med att konstruera metoder och teorier för att tillämpa aktionsforskning på arbetsplatser. Centralt för Lewin var hans syn på forskarens uppdrag; att arbeta med utveckling av demokrati och människors villkor i samhället. Han menade att detta förutsatte ett samarbete mellan forskare och praktiker kopplade till de problem och möjligheter som praktikerna upplever i sin vardag och att forskningen i huvudsak ska bedrivas i den (Herr & Anderson 2005, Marrow 1969).

Metoden av samarbete mellan forskare och praktiker kom till av en tillfällighet i det sammanhang som Lewin redogör för i sin artikel *Action Research and Minority Problems* (Lewin 1946, Lewin 1997). Lewin organiserade 1946 en konferens med syfte att stödja deltagare i deras praktiska uppgifter som ledare för att samtidigt leda forskning kring utveckling av effektiva metoder till stöd för att bekämpa rasfördomar och religiösa fördomar. Deltagare var lärare, socialarbetare, fackliga ledare och personer från näringslivet. Ca hälften av deltagarna var svarta och hälften var judar. Konferensen arbetade i huvudsak i mindre grupper med stöd av dialog, samtal och rollspel. Syftet var att analysera och förstå olika slag av problem som uppstod i samspelet. Som regel lämnade deltagarna konferensen på kvällarna för att bege sig hem. Kurt Lewin och hans kollegor genomförde då egna möten utifrån de data man under dagen samlat. Några av deltagarna, som bodde på området, frågade en kväll om de kunde få vara med på mötet och så blev fallet. Resultatet av interaktionen deltagare och forskare emellan blev banbrytande och kom att ligga till grund de första erfarenheterna att utveckla metoder som stödjer återkoppling och dialog i grupp kring den process som gruppen och dess deltagare upplevt. Konferensen brukar beskrivas som det första tillfället när forskare och deltagare gemensamt och i dialog med varandra skapade både praktiskt lärande och vetenskapliga resultat (de Board 1978).

Denna arbetsform har den transatlantiska traditionen internaliserat i en sådan omfattning att den av utövare är att betrakta som given i sammanhang dialog och öppenhet eftersträvas i grupper och organisationer. Den är ett exempel på en arbetsform som förutsätter öppenhet och tillit och som behöver diskuteras och etiskt förankras i samband med att den introduceras. För den otränade kan den upplevas som krävande. McGill och Brockbank (2004) presenterar en introduktion av Action Learning som kan utgöra en grund för introduktion av handlingsbaserad forskning. Inför den empiriska processen med företagsforskarskolans ledningsgrupp ägde inte en sådan introduktion rum.

Samproduktionsforskning är forskning i vilken intressenter utifrån sina skilda perspektiv och med olika bakgrunder och roller har uppdraget att åstadkomma utveckling och resultat till gagn och nytta för var och en men också för det gemensamma och det övergripande samhälleliga. Lewin

kombinerade praktisk problemlösning i arbetslivet med vetenskaplig teoribildning med stöd av sin tillämpning. Han menade – utifrån de erfarenheter som konferensen från 1946 genererade – att forskaren och praktikern ska arbeta gemensamt för att lösa praktiska problem samtidigt som man i samarbete utvecklar vetenskapliga teorier och metoder till stöd för kunskap om hur problem ska lösas (Cunningham 2001).

Lewin hade en kritisk inställning till den människosyn och de arbetsformer som taylorismen stod för – hierarki, byråkrati och direkt övervakning – som påverkade hans konstruktion av aktionsforskning. Han menade att utvecklingen av produktionen inte endast skulle fokusera rationalitet och effektivitet som taylorismen förespråkade. Hans uppfattning var att arbetet hade ett högre livsvärde än så och att varje yrkesuppgift borde bidra till att utveckla förutsättningarna för livsvärdets tillväxt (de Board 1978, Herr & Anderson 2005). Nilsson (2020) visar att taylorismen fortfarande kan prägla industriarbetets organisering om än med andra termer.

Lewin tänkte sig aktionsforskning som en process för att stödja människan, grupper, organisationer och samhället att utforska förändring. Han formulerade tre förutsättningar (Lewin 1997).

1. Förändring kräver en målinriktad aktivitet för att nå ett önskvärt resultat.
2. Den aktuella situationen – som är föremål för förändringen – behöver analyseras omsorgsfullt och flera möjliga lösningar behöver identifieras för att den som är den bästa ska kunna väljas.
3. I systemet föremål för ambitionen behöver finnas ett påtagligt behov av förändring om än inte uppenbart.

Lewin tog stöd av gestaltpsykologin när han utvecklade sina idéer om aktionsforskning. Han menade att en förändring bara kan bli möjlig om forskningsprocessen stödjer individer att nå nya insikter om upplevelsen av helheten i sin situation. Insikten infinner sig aldrig omedelbart (Ibid.). I denna inställning finns ett påtagligt samband mellan aktionsforskning som en processtödjande tillämpning, mikronivåns nya samproduktionsteori och avhandlingens analysmetod abduktion.

Denna avhandling för in Lewins gruppdynamiska tänkande med stöd av aktionsforskning som en förutsättning för samproduktion. Mikronivåns samproduktion förutsätter uppmärksamhet på den gruppdynamik som präglar nivån och en utveckling av den i förhållande till sitt sammanhang för att lösa uppgiften. Inte minst vad gäller hur grupprocessens beslutsfattande ska hanteras för att stödja samproduktion.

Lewin redovisar sambandet mellan aktionsforskning och sina teorier om förändring och gruppdynamik i artikeln *Group Decision and Social Change* (Lewin 1947). I artikeln beskriver Lewin de system av krafter som reglerar samspelet mellan individer i en grupp och hur dessa samverkar såväl stödjande som bromsande. Krafterna utgör gruppens mekanismer för att upprätthålla gruppens normer och värderingar till stöd för en till synes stabil jämvikt, "till synes" enligt Lewin eftersom jämvikten ständigt utsätts för påverkan att förändras. För att en förändring ska äga rum måste gruppens medlemmar göras delaktiga genom att involveras i en process av aktionsforskning enligt Lewin (Lewin 1997, Lewin 1947). Jämvikten studeras i ledningsgruppens process och analyseras

abduktivt som en del av tillämpningen av mikronivåns nya samproduktionsteori (Alvesson & Skoldberg 1994, Bertilsson 2004, Peirce 1990).

Lewin etablerar ett samband mellan aktionsforskning och sin fältteori samtidigt som han utvecklar gruppdynamiska och experimentella metoder för att stödja förändring och utveckling. Detta samband är essensen av mikronivåns nya samproduktionsteori så som den tillämpas experimentellt i denna avhandling.

Den teoretiska inspirationen till den experimentella aktionsforskningen hämtade Lewin och hans kollegor från den s.k. sociotekniska inriktningen och framför allt från *Tavistock Institute of Human Relations* i Storbritannien (Aagaard Nielsen & Svensson 2006).

Vid Tavistock integrerades socialpsykologisk och psykoanalytisk teori med kunskaper om tekniska styrsystem och aktionsforskning. Synsättet bygger på att se såväl individer som grupper och organisationer som öppna system som växelverkar med sin omvärld. Påverkan sker genom återkoppling och utbyte av information. Den forskning som bedrevs vid Tavistock tog sin utgångspunkt i aktionsforskning som tillämpning. Det innebar att forskaren – förutom att beskriva och förklara skeenden i en verksamhet – också verkade som konsult och påverkade den verksamhet som var föremål för forskning (Boalt Boëthius & Jern 1996).

Tavistock sökte i slutet av 40-talet samarbete med Lewin – bl.a. utifrån de erfarenheter som utvecklats under Lewins tid vid Massachusetts Institute of Technology (MIT) och National Training Laboratories (NTL) i USA – men på grund av att man uppfattade en bristande anknytning till tillämpning i verkliga organisationer valde Tavistock att inte fördjupa samarbetet. Lewins tänkande var dock en fortsatt viktig del av institutets utveckling (Boalt Boëthius & Jern 1996, Durkin 1964).

Tavistock utförde organisatoriska experiment som forskare tog initiativ till. I samarbete med praktiker designade och prövade man nya organisationsformer som man därefter utvärderade utifrån sina subjektiva upplevelser och faktiska resultat. Intressant för de som designade och prövade var att undersöka var om den experimentella organisationen utvecklade mer konkurrenskraftiga rutiner. Men också om det gick att dra några generaliserbara slutsatser utifrån experimentet (Aagaard Nielsen & Svensson 2006).

40- och 50-talets erfarenheter från aktionsforskning bidrog framför allt till metodutveckling när det gällde organisationsutveckling, metoder för utvärdering av utvecklingsprogram samt metoder för sensitivitetsträning (Eikeland 2006). Utvecklingen av sensitivitetsträning var ett av de mest betydelsefulla resultaten av Kurt Lewins forskning. Sensitivitetsträning innebar övning av socialt samspel i grupp med hög grad av öppenhet och känslighet för vad som händer och uppmärksamhet på det egna inflytandet på arbetsgruppen och organisationen (Olsson 1998).

ANO-processen hade ett inslag av socialt samspel – dock inte sensitivitetsträning – med ambitionen att öka graden av öppenhet mellan ledningsgruppens medlemmar och uppmärksamma dem på vad som i samspelet stödjer respektive bromsar ledningsgruppens samproduktion med utgångspunkt från ett pragmatisk arbetssätt.

Den klassiska aktionsforskningen präglas av pragmatiska tillämpningar (Johansson 2008) har jag tidigare hävdad. Vad innebär detta? Jag har en personlig läggning som pragmatiker.

Jag deltog i en konferens med ett internationellt nätverk i november 2012 bestående av forskare och praktiker inom det gestaltteoretiska området. Man önskade ta del av det projekt som låg till grund för min licentiatsuppsats. Mitt konferenssuppdrag var att med utgångspunkt från mina tidiga erfarenheter som barn och ungdom diskutera hur dessa påverkat mig i min forskarutbildning.

Inför konferensen tog jag stöd av en handledningsgrupp av kollegor jag var en del av och den handledare i psykologi som ledde gruppen. Fram växte insikten om en konsensusökande person som söker möjligheter till lösningar på problem med kompromisser när motsättningar tycks sätta stopp för en fortsättning. Jag blev till som forskare under utbildning som jag hade blivit till som barn och ungdom.

Jag är en konsensusökande person som i pragmatismen finner en karta och kompass för min läggning. Men en personlighet och ett liv är mer komplext än så med fler parametrar än vad som ryms på några rader. Jag är mer än konsensusökande. Framför allt, pragmatismen är mer än konsensusökande.

Pragmatism

Kurt Lewin var pragmatiker. Beviset är Lewins klassiska utsaga *There is nothing so practical as a good theory* (Lewin 1997, Sid. 288) som Marrow (1969) också pryder sin genomarbetade beskrivning av Lewin och hans forskargärning med. Lewin var påtagligt inspirerad av den amerikanske pragmatikern John Dewey (1859 – 1952) även om de aldrig lär ha träffats. De uppfattades som idémässigt starkt sammanlänkade (Allport & Kramer 1946). Lewin menade att kunskap utvecklas med stöd av handling (Lewin 1946, Johansson 2008) vilket också var vägledande för Dewey (2009).

I USA har pragmatismen sitt ursprung från senare delen av 1800-talet och början av 1900-talet. William James (1842 – 1910) och John Dewey ges stor uppmärksamhet som pragmatismens centralpersoner. Pragmatismen blev under deras tid en filosofi för till stöd för demokratisk utveckling, mångfald och förändring. För Dewey var samverkan människor emellan med hopp om en bättre framtid en förutsättning för samhällets utveckling. Metoden för detta var *Learning by doing* (Aspelin 1990, Marrow 1969). James och Dewey utvecklade pragmatismens politiska tillämpningar men det var Charles Sanders Peirce (1839 – 1914) som formulerade grunderna för pragmatismen och som gav James och Dewey en utgångspunkt för sina bidrag. Deweys tillämpningar är dock de som relateras till Lewin och hans pragmatiskt inriktade aktionsforskning och därför intressanta för denna avhandling när pragmatismens inflytande som processmetod diskuteras. Peirce och hans pragmatiska analysmetod abduktion – som uppfattas ha en mer vetenskapsteoretisk inriktning än James och Deweys tillämpningar (Bertilsson 2004) – återkommer jag till när jag diskuterar hur jag analyserar empirin.

Dewey menade att demokratisk utveckling åstadkoms genom att samhället kontinuerligt utvecklas med stöd av alla dess nivåer involverade i gemensamma processer. Det viktigaste instrumentet för detta är att ge alla medborgare möjligheter att delta och bidra med erfarenheter och kunskaper (Dewey 2009, Greenwood & Levin 2007).

Dewey integrerade idé och handling i en och samma process. På så sätt skapas kunskap menade han. Skolsystemets viktigaste uppgift var att bistå eleverna genom att de med hjälp av vetenskap, historia och humaniora möter verkliga utmaningar och att lösningarna på dessa leder till kunskaper som stärker det demokratiska samhället (Dewey 2009, Greenwood & Levin 2007).

Både Lewin och Dewey var djupt engagerade i uppgiften att bidra till demokratisk utveckling. Båda såg relationen mellan forskning och demokrati till stöd för samhällets och människans utveckling som avgörande för framsteg. Deras pedagogik och arbetsmetoder var snarlika, bl.a. genom att i sin praktik stödja deltagare att i dialog med varandra öka motivation och delaktighet till stöd för förändring (Allport 1997, Marrow 1969).

Lewins aktionsforskning påverkad av pragmatismen karakteriseras som konsensusökande. Aktionsforskaren söker samförstånd och lösningar baserade på kompromisser (Johansson 2008). Kritiker av tillämpningen menar att forskarens involvering och ansvar för utvecklingsarbetet försvårar för denne att kritiskt granska processen och sin roll (Svensson 2008).

Den pragmatiskt inriktade forskarrollen är problematisk om inte tillämpningen sätts in i sitt sammanhang och om den inte diskuteras, som var fallet i denna avhandling. Om pragmatismen begränsas till kompromissökande blir den en komponent som kan generera förvirring och som föringar pragmatismens möjliga roll och uppdrag som bidragande. Problemet – som det uppfattas i denna avhandling – är inte pragmatismen som sådan. Problemet är den svaga förankringen av aktionsforskning och av pragmatismen som processtödande metod.

Herr & Andersen (2005) har ett fältteoretiskt perspektiv på forskarrollen – som kan ge en förklaring till problematiken – även om de inte använder Lewins begrepp. De menar att rollen som aktionsforskare påverkas av både det aktuella sammanhang som forskaren ingår i och av forskarens sociala referenser i övrigt. Enligt Herr & Andersen är forskarrollen inte en gång för alla given utan har inslag av olika karaktärer. Dessa växlar över tid och integreras. De menar därför att det är nödvändigt för aktionsforskaren att reflektera över sina roller eftersom när dessa förändras påverkas också förutsättningarna för såväl validitet som för de etiska villkoren.

Rollerna utvecklas mot bakgrund av graden av närhet och distans menar Herr & Anderson (2005). De betonar att närheten är som mest påtaglig när forskaren forskar på sin egen praktik och distansen mest påtaglig när forskaren forskar på aktionsforskning som sådan. Jag menar att i mitt fall ägde båda rum växelvis som en konsekvens av att närhet och distans inte diskuterades.

Forskare kan antingen beskrivas som insiders eller outsiders beroende på position till sitt uppdrag menar Herr & Andersen (2005). Inte heller den positionen är en gång för alla given menar man. Beroende på vad som inträffar kan positionen förändras från en stund till en annan. Dessutom kan en fas i en forskningsprocess ha en specifik karaktär för att i nästa ha en annan skriver man. Detta speglar erfarenheten från den empiriska process denna avhandling redovisar.

Forskarrollen konkretiserades eller diskuterades inte i starten av den empiriska processen. Det fick konsekvenser för det fortsatta förloppet. Forskarrollen kom att utvecklas i termer av "försök och

misstag" utifrån det sammanhang som fältteoretiskt samskapades i processen. Detta kan analyseras i termer av självreglering.

Deltagande forskning (PAR)

Den mer kritiska inställningen till den klassiska aktionsforskningen – som kom att ligga till grund för utveckling av deltagarbaserade metoder – formulerades under 70-talet, bl.a. utifrån Paulo Freires teorier och metoder (Freire 1972). Freires pedagogik och kritik fick stor uppmärksamhet bland aktionsforskare genom hans bok *Pedagogik för förtryckta* (Herr & Anderson 2005).

Den kritik som Herr & Anderson (2005) formulerade tog sin utgångspunkt i att den tradition som aktionsforskning (och traditionella forskningsmetoder över huvud taget) vilar på och som man menade försöker förena olika grundprinciper; t.ex. makro- och mikroperspektiv, teori och praktik, subjekt och objekt samt forskning och undervisning, förlorat sitt värde. Deras uppfattning var att aktionsforskning fokuserade på problemlösning på individ- och gruppnivå medan de strömningar som då utvecklades, framför allt på samhällsnivå, lyfte fram forskningsmetoder som i större utsträckning betonade frigörelse från etablerade maktordningar. Herr & Anderson hävdade att traditionell aktionsforskning betonar frågor som har med effektivitet och utveckling av verksamhet att göra medan deltagande forskningsmetoder betonade värdet av forskning när det gäller rättvisa, självtillit och förtryck.

Men också utvecklingen från 70-talet har ifrågasatts, framför allt utifrån brister på tydlighet när det gäller roller deltagare emellan och gränser i forskningsprocessen (Eikeland 2006). Kritikerna av 70-talet utveckling menade att aktionsforskning blev en del av den allmänna samhällskritiska utvecklingen som då rådde och att metoden utvecklades till att i stort sett endast samla deltagare – utifrån deras erfarenheter som professionella och praktiker – till dialoger med låg grad av struktur. Eikeland menade att man inte observerade graden av påverkan i processerna, inte studerade interventioner eller arbetade med deltagarnas verklighet utan fokuserade framför allt på experimentella dialoger (Ibid.).

Efter hand kom Lewins ursprungliga tradition där forskarens roll var mer traditionell genom en överordnad position – om det uppfattades att det var en sådan roll jag utövade i doktorandprojektet – att ifrågasättas om deltagares frånvaro från möten och samtal som präglade avhandlingens empiriska process ska uppfattas som ett budskap.

Lewins tradition kom att beskrivas som forskning *på* snarare än *med* deltagare. Den ursprungliga traditionens forskare uppfattades som ensam planera och organisera förutsättningarna för forskningen. Traditionen kom efterhand att alltmer ifrågasättas till förmån för ett mer interaktivt förhållningssätt som kritikerna menade innebar en utveckling av forskningsmetoder som i större utsträckning var deltagarbaserade (Aagaard Nielsen & Svensson 2006).

Även den sociotekniska utvecklingen av aktionsforskningen ifrågasattes. Under senare delen av 1990-talet kom aktionsforskare att i större utsträckning organisera arenor och metoder för att skapa förutsättningar för dialoger i stället för att designa och utföra experiment i enlighet med den klassiska traditionen menar kritiker. Aktionsforskare kom att alltmer fokusera utveckling av effektiva och användbara metoder till stöd för ökad grad av reflexivitet i stället för att fokusera på

produktivitet. Teorier kring den *utvecklande organisationen* skapades. Till grund för teorin låg antaganden att demokratiska förändringar i organisationer skapas genom att inkludera alla intressegrupper i den i samarbete med berörda intressegrupper utanför. Dialogen dem emellan förväntades genererar kunskaper och nytta för båda parter (Ibid.).

Under framför allt senare decennier har forskningsstrategier mer präglade av samarbete och samverkan mellan forskare och deltagare utvecklats. Graden av interaktivitet när det gäller genomförande är mer påtaglig än tidigare. Deltagarna ses inte längre som klienter som är i behov av stöd och bemöts inte heller som oförmögna i forskningsprocessen som kritikerna av den traditionella aktionsforskningen menade, utan som aktiva partners som kan ta ansvar för innovativ utveckling och lärande i ett bredare perspektiv. Den tradition som utvecklats under senare tid innebär att forskare och deltagaren gemensamt planerar och organiserar förutsättningarna för forskningen. Processen har utvecklats mot mer öppenhet där forskaren förväntas ha en mycket större beredskap för alternativa förhållningssätt och olika perspektiv när det gäller deltagarnas delaktighet, ansvar och behov av utveckling och lärande än tidigare (Ibid.).

Svaret på den eventuella frågan ”från pragmatiker till kritiker”? Från fas 1 till fas 2? Nej, men ett större fokus på deltagarnas delaktighet, ansvar- och behov av utveckling fas 2. Forskningscirkeln introducerades.

Forskningscirkeln

Fas 1 av den empiriska processen ledde inte till en hållbar struktur baserad på aktionsforskning så som den beskrevs av Cunningham 2001).⁴⁴ Detta ledde till att jag introducerade *forskningscirkeln* med syfte att utveckla en stödjande struktur för processen. Som sådan tjänade cirkeln sin mening även om inte heller den kom att genomföras. Cirkeln lade grunden för en högre grad av struktur i processen och fungerade på så sätt som en stödjande intervention. Den bidrog till en högre grad av interaktion. I empirin framställer jag den som Fas 2.⁴⁵

Fas 2 med forskningscirkeln som metod⁴⁶ karaktäriserar jag som en övergångsfas till faserna 3 – 6.⁴⁷ Det hade inte med forskningscirkeln som teori och metod att göra utan i stället att själva upplägget med ett delat ansvar över tid inte fullföljdes. Faserna 3 – 6 präglades av interaktiv forskning med stöd

⁴⁴ **Fas 1** Situation 1 *En flyktig start* med tillspetsat läge 1, Situation 2 *Mobilisering inför en omsorgsfull start* med tillspetsat läge 2, Situation 3 *En omsorgsfull start* med tillspetsat läge 3, Situation 4 *Starten som kom av sig* med tillspetsat läge 4, Situation 5 *”Studiebesök” hos företagsdoktoranderna* med tillspetsat läge 5. Sid. 90 – 96.

⁴⁵ **Fas 2** Situation 6 *En omstart* med tillspetsat läge 6 samt Situation 7 *Ett genombrott med stöd av forskningscirkeln* med tillspetsade läge 7, Situation 8, *En undersökning av tillit* med tillspetsade lägen 8, 9, 10, 11. Sid 96 – 101.

⁴⁶ **Fas 2** Situation 6 *En omstart* med tillspetsat läge 6, Situation 7 *Ett genombrott med stöd av forskningscirkeln* med tillspetsade läge 7, Situation 8, *En undersökning av tillit* med tillspetsade lägen 8, 9, 10, 11. Sid 96 – 101.

⁴⁷ **Fas 3** Situation 9, *En första upplevelse av mikronivåns samproduktion* med tillspetsade läge 12, Situation 10, *En andra upplevelse av mikronivåns samproduktion* med tillspetsat läge 13, Situation 11, *En tredje upplevelse av mikronivåns samproduktion* med tillspetsat läge 14, **Fas 4** *Vägen fram till en insikt och ett beslut om en test av mikronivåns samproduktion*, Situation 12 *En insikt* med tillspetsat läge 15, Situation 13 *Beslut om test med skarpt läge* med tillspetsat läge 16, Situation 14 *Genomförande av test* med tillspetsat läge 17, **Fas 5** med Situation 15 *Uppmarsch inför summering av analysen* med tillspetsat läge 18, **Fas 6** med Situation 16 *Sammanbrott och ett etiskt ärende* med tillspetsade lägen 19 och 20. Sid 101 – 123.

av utvecklingsinriktad forskning, en inriktning som kom att samskapas mellan mig och ledningen och som jag uppfattar en effekt av fas 2.

Var i traditionen har forskningscirkeln sin hemvist? Om man lyssnar till Holmstrand (2008) så befinner sig forskningscirkeln i samma fält som deltagarorienterad forskning, deltagarorienterad aktionsforskning och interaktiv forskning.

Forskningscirkeln etablerades som metod på 1970-talet. LO-förbund och fackligt arbete erbjöd möjligheter till tillämpning med stöd av de erfarenheter från studiecirkeln som metod och som arbetarrörelsen hade av att driva lärprocesser och utvecklingsarbete. Utbildningsbehoven var påtagliga under 1970-talet. Arbetsrättlagstiftningen var omfattande och förutsatte kompetensutveckling bland fackligt förtroendevalda. Samarbete mellan fackföreningsrörelsen och högskolan, framför allt i södra Sverige, skapades för att bidra till en högre kompetensnivå (Ibid.).⁴⁸

Forskningscirkeln genererade erfarenheter av interaktiv forskning med stöd av demokratiska arbetsformer på mikronivå. Arbetslivsforskningen kunde hitta nya vägar att bidra till lösningar av problem och möjligheter som löntagare upplevde i sin arbetsvardag (Ibid.).

Holmstrand & Härnsten (2003) ger både en bred och djup beskrivning av forskningscirkelns historia, teori och tillämpning. Forskarna beskriver framför allt förutsättningarna för att använda forskningscirkel som underlag för kritiska reflektioner och handlingsinriktad kunskapsutveckling inom skolan. De delar samtidigt även erfarenheter från tillämpningar från andra branscher och sammanhang av forskningscirkeln som metod för kunskapsutveckling.

Forskningscirkeln har tagit sig vidare från folkrörelsernas värld till att etablera sig i akademiska samproduktionssammanhang. Lahdenperä (2014)⁴⁹ tillsammans med ett antal kollegor från Mälardalens Högskola, redovisar forskningscirkeln inom en rad samhällsliga områden som metod för deltagarbaserad och verksamhetsnära forskning vad gäller samproduktion med högskolan som part.

Jag har erfarenhet av arbete med forskningscirkeln. Månaden innan jag introducerade forskningscirkeln som metod för företagsforskarskolans ledning avslutade jag ett konsultuppdrag, en forskningscirkel "by the book" med Svenska Elektrikerförbundets ledning som uppdragsgivare. Syftet med cirkeln var till en början att inspirera ledningen – och i förläggningen organisationens övriga förtroendevalda och anställda – till tankar och idéer om metoder till stöd för politisk och facklig förnyelse mot bakgrund av de behov och önskemål som förbundets medlemmar uttryckt. I den rapport som producerades som slutprodukt betonades att den inte var ett resultat av en utredning och att den inte heller satte upp några mål för förnyelsen. Rapporten beskrevs som ett resultat av en undersökande process där själva metoden var det centrala. Kort sagt, en pragmatisk process.

Hur beskrev jag forskningscirkeln för företagsforskarskolans ledningsgrupp?

⁴⁸ Min anställning på LO på 1970-talet gav mig en inblick i den aktuella arbetsrättsliga utvecklingen genom att jag skrev en 2-betydsuppsats i arbetsrätt – "Studieledighetslagen – en möjlighet för facket att påverka personalpolitiken" – med tillgång till primärmaterial från de förhandlingar mellan LO och Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) – föregångare till Svensk Näringsliv – som föregick lagstiftningsprocessen.

⁴⁹ <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:762093/FULLTEXT01.pdf>

Jag beskrev den som en mötesplats – ett forum – där det sker ett organiserat kunskapssökande och en kunskapsutveckling i dialog mellan alla deltagare (Andersson 2007, Holmstrand 2008).

Holmstrand och Härnsten (2003) anger som kännetecknande:

- Att det deltagarbaserade perspektivet, där den deltagande forskaren i samarbete med övriga deltagare formulerar frågor, bildar utgångspunkt för studien.
- En metod som breddar och fördjupar vuxnas lärande kring det egna arbetet.
- En möjlighet för deltagare att lyfta fram egna upplevelser och erfarenheter. Syftet är att upplevelser ska synliggöras och bearbetas och därigenom bli användbara.
- Ett bidrag till öppna och kritiska samtal med syftet att ur olika perspektiv undersöka frågor som studeras för att bättre förstå den problematik som är i fokus.

Kännetecknande är att cirkeln behandlar problem som upplevs som gemensamma för deltagare och att det klarläggs på ett så mångsidigt sätt som möjligt för att skapa kunskap. Fokus är själva problemet tillsammans med tillväxt av den kunskap som skapas under processen. När deltagarnas erfarenheter och kunskaper kanaliseras in i sammanhanget skapas något nytt. Detta nya kan bidra till att förändra den problembelastade situationen (Holmstrand 2008).

Forskningscirkeln beskrivs också som en metod för att säkerställa ett brett och nyanserat kunskapsunderlag från deltagarnas erfarenheter och sammanhang. Deltagarna kan också bidra genom att ta initiativ till att andra kunskapskällor som kan användas till gemensamt utforskande relaterat till forskningscirkelns inriktning. Idealt sett tillvaratas alla deltagares erfarenheter i processen och allas bidrag bemöts likvärdigt. Om detta fullt ut är möjligt kan diskuteras. I realiteten handlar detta om att det bör vara forskarens absoluta strävan att bemöta alla likvärdigt (Andersson 2007).

Holmstrand och Härnsten (2003) menar att forskningscirkelns största bidrag är att den skapar kunskapsmöten på delvis annorlunda sätt än traditionella, ett sätt som betonar deltagarnas kunskaper som väsentliga. Man menar också att den kunskap som forskaren har ska ingå i det kunskapsarbetet som är gemensamt mellan forskaren och deltagarna. Själva mötet mellan forskare och deltagare utgör kärnan i den process av gemensam kunskapsutveckling som kännetecknar en forskningscirkel. I den processen ska forskaren vara öppen för andra kunskapsformer anser Holmstrand och Härnsten.

Lahdenperä (2014) diskuterar processen av lärande i forskningscirkeln. Processen är långvarig och kvalitativ. Deltagarna bygger efter hand upp sin förståelse för den problematik man studerar och sin förmåga att agera. Processen är cyklisk och nya frågor dyker upp efter hand som indikerar behov av handling. Lahdenperä menar att forskningsprocessen äger rum i form av två parallella processer. Den ena är den egentliga forskningsprocessen. Den andra är en reflektionsprocess över själva forskningsprocessen.

Metodens stödjer möjligheter till reflektion och eftertanke. Lönnheden (1997) menar att den aktiva deltagarmedverkan – som en forskningscirkel förutsätter – skapar goda förutsättningar för reflektion

och eftertanke, framför allt om cirkelarbetet bedrivs i en mindre grupp. Cirkelformen erbjuder bra tillfälligheter att tänka igenom arbetsprocesser; hur arbetet utförs, hur det kommer sig att det utförs på ett visst sätt, hur det kan förändras, hur andra gör, vilken kunskap som finns etc. Graden av kvalitet utvecklas positivt om cirkelmötet är ett stående och återkommande inslag i en process över tid.

Även om de demokratiska aspekterna och deltagarperspektivet är väsentliga i en forskningscirkel är forskarkompetensen viktig!

”Kompetens att sammanfatta och utveckla kategorier, lyfta på hemliga eller oanade stenar, komma med frågor och hypoteser som kanske stämmer, kittlar, provocerar eller tilltalar. Detta blir i mötet mellan praktikern och teoretikern, ett tillfälle till reflektion för båda parter och som jag redan beskrivit så är det den bästa tänkbara jordmånen för vuxnas lärande” (Lönnheden 1997, Sid. 33).

Forskningscirkeln erbjuder en struktur för roller och samspel i en interaktiv forskningsprocess, specifikt för den som har uppdraget att leda processen. I den första fasen prövade jag att tillämpa några av dessa men fas 2 gav en ökad behörighet att pröva mer fullt ut även om forskningscirkeln inte kom att fullföljas som tänkt.⁵⁰

Forskningscirkeln innebar ett större inslag av interaktiv och utvecklingsinriktad forskning än Lewins aktionsforskning även om tillämpningen inte nådde sin potential. Pragmatiskt kom strukturen – den tänkta planen för genomförandet – att bidra till en större trygghet i processen genom fortsatta ”försök och misstag” och kom på så sätt öppna upp för en mer interaktiv och utvecklingsinriktad forskning.

Interaktiv forskning och utvecklingsinriktad forskning

Inför det som kom att bli den sista fasen med företagsforskarskolans ledningsgrupp fanns ambitionen att bryta med de mönster av tröghet som tidigare faser genererat.

Vad kännetecknar interaktiv och utvecklingsinriktad forskning?

Som ett alternativ till den konsensusinriktade aktionsforskningen med motsatt förhållningssätt tog interaktiv forskning plats. Interaktiv forskning söker konfliktområden och blottlägger dessa för att åstadkomma en utveckling (Johansson 2008). Jag betraktar den utvecklingsinriktade forskningen som en variant av interaktiv forskning med influenser av aktionsforskning och i min tillämpning påverkad av den transatlantiska traditionen. Min tillämpning var i denna fas inte påtagligt konfliktsökande men mer inriktad på att fördela ansvar mellan mig och ledningen för processen än vad som var under framför allt den första fasen.

Johansson (2008) menar att aktionsforskningen har två huvudgrenar: Den klassiska aktionsforskningen som med sin pragmatiska tillämpning strävar efter konsensus – samförståndslösningar – och den interaktiva som med sin kritiska tillämpning söker lägen där olika ståndpunkter – grundläggande konflikter – råder i sociala strukturer. Svensson (2008) anser att den

⁵⁰ **Fas 2** Situation 6 *En omstart* med tillspetsat läge 6, Situation 7 *Ett genombrott med stöd av forskningscirkeln* med tillspetsade läge 7 Situation 8 *En undersökning av tillit* med tillspetsade lägen 8, 9, 10, 11. Sid 96 – 101.

interaktiva forskningen är en vidareutveckling av den klassiska och att det som förenar de båda är deras strävan att åstadkomma en demokratisk utveckling av forskningen.

En skillnad dem emellan är ansvaret för forskningsprocessens resultat. Svensson (2008) menar – när det gäller den klassiska aktionsforskningen – att ansvaret för forskningsprocessen är kopplat till en ledande forskare som har uppdraget som förändringsledare medan ansvaret delas mellan forskare och övriga deltagare inom den interaktiva forskningen. Det delade ansvaret etableras genom ett större fokus på samlarbetsformer och den gemensamma kunskapsprocessen – framför allt när det gäller analyser – än forskningsprocessens resultat enligt Svensson. Med aktionsforskaren som en handlingsorienterad forsknings-/förändringsledare blir ledaruppdraget krävande och svårhanterlig anser Svensson. Den interaktiva processen – med fokus på samlarbetsformer och gemensamma kunskapsprocesser – underlättar för forskaren och gör dennes ledaransvar mindre krävande och mer lätthanterligt enligt Svensson. Under denna utvecklingsinriktade fas introducerade jag idén ”train the trainer” med syftet att ledningsgruppens medlemmar skulle ta ett större och mer personligt ansvar för forskningsprocessen när den i ett senare skede var tänkt att expandera till deltagare från företagsforskarskollan och från det akademiska kollegiet. Men inte endast detta skiljer de två huvudgrenarna från varandra.

Svensson diskuterar också den klassiska aktionsforskningens utmaning när det gäller att möta akademins och samhällets traditioner, kulturer och regelsystem som utvecklas från en övergripande nivå. Aktionsforskningens metodutveckling sker på lokal nivå och fokuserar främst på arbetsplatsnära processer av medinflytande och arbetsmiljö. Den interaktiva forskningen kan däremot ta plats på institutionell nivå (Bulin & Svensson 2013, Svensson, Bulin, Jansson & Sjöberg 2013) vilket ger den försteg när det gäller att påverka samhället och akademien i jämförelse med vad som är möjligt för aktionsforskning.

Johansson (2008) menar den interaktive forskaren genom sitt förhållningssätt skapar en större distans till situationen än vad den konsensusinriktade forskaren förmår att göra. Johansson refererar Freire (1972) vad gäller distansens möjligheter att generera förutsättningar för det nya att framträda med en större självklarhet än vad närhet gör. Distansen underlättar möjligheten för forskaren menar Johansson att ta ett steg tillbaka och reflektera över processens skeenden.

Gränser mellan aktionsforskning, PAR och interaktiv forskning är inte absoluta även om det finns tillämpningar från den klassiska aktionsforskningen som inte ges samma grad av uppmärksamhet inom senare tillämpningar som tidigare. Det som är bestående och förenar tillämpningarna är fokus på demokrati och demokratiska metoder. Där står de olika tillämpningarna stadigt eniga (Gunnarsson, Hansen, Steen Nielsen, Sriskandarajh 2016).

Mina preferenser har varit samförståndssökande. Forskningscirkeln kom till genom ett försök att bryta mönstret. Fas 2 i den empiriska processen inleddes med en struktur som förändrade förutsättningarna, villkoren och rollerna för samlarbetet.⁵¹ Grunden lades för ett mer deltagarbaserat arbete med möjligheter till också kritiska inslag i processen och en utvecklingsinriktad forskning.

⁵¹ **Fas 2** Situation 6 *En omstart* med tillspetsat läge 6, Situation 7 *Ett genombrott med stöd av forskningscirkeln* med tillspetsade läge 7, Situation 8, *En undersökning av tillit* med tillspetsade lägen 8, 9, 10, 11. Sid 96 – 101.

Vad kännetecknar en utvecklingsinriktad forskning? Forskarrollen ges en starkare betoning som jag uppfattar.

Jag bär med mig den transatlantiska traditionen från min vidareutbildning vid Gestaltakademin. I det sammanhanget har begreppet praktiker en positiv laddning. Vi är alla praktiker – om än med olika perspektiv – som arbetar med verkligheten. Det betyder också – med stöd i min tradition – att arbeta med en hög grad av kontakt och närhet.

Bland aktionsforskare i Skandinavien har frågan om närhet och distans i flera år varit föremål för debatt kopplat till dikotomiseringen mellan begreppen forskare och praktiker. Sett ur ett deltagarperspektiv kan det tolkas som att underordnas forskare om man definieras som praktiker. Ett dilemma uppstår: Att dikotomisera är en stark vetenskaplig tradition men som aktionsforskare gäller det att undvika separation mellan teori och praktik (Gunnarsson 2006).

Westlander (2006) menar att vara forskare och konsult är två olika saker med skilda förutsättningar och reflekterar över forskarrollen som aktionsforskare ur ett utvecklingsperspektiv.

I sin diskussion tar Westlander avstamp utifrån aktionsforskningens ursprungliga uppgift med fokus på demokratiutveckling, samhällsutveckling och stöd för utveckling av ett bättre arbetsliv. Forskaren fokuserade uppgiften att stödja praktikern med råd när det gällde handling, bedömningar av olika slag och design av undersökningar. Forskaren skulle också självständigt leda forskningsprojekt med långsiktiga kunskapsperspektiv till stöd för förändring. Westlander menar att Lewins uppfattning var att forskaren framför allt skulle stå för social ledning av projekt som hade syfte att skapa förändring, särskilt gällde det själva planeringsfasen av förändringen (Ibid.).

När det gäller den utvecklingsinriktade aktionsforskningen tar Westlander (2006) sin utgångspunkt i den kritik som uppstod i början av 1970-talet mot den typ av forskarroll som Lewin och hans närmast efterföljande etablerade. Kritiken handlade om att aktionsforskaren styrdes av en alltför auktoritär attityd i relation till praktikern. Forskaren överordnade sig praktikern, t.ex. i frågan om problemformulering och teoriförståelse. Det uppstod också kritik mot att Lewin hade konstruerat en forskarroll som liknade en laboratorieledares med möjligheter till manipulativ påverkan. Lewins uppfattning om förändring med stöd av enbart grupprocess och konflikthantering som metoder ifrågasattes även. Kritikerna menade att inte enbart socialpsykologiska metoder är tillräckliga som underlag för förändring utan att dessa måste kompletteras med tekniska och strukturella metoder. Effekten av kritiken blev enligt Westlander en utveckling mot mer samarbetsorienterade forskningsprocesser och aktionsforskning fick under 1970-talet en inriktning mot mer samskapande, praktikern fick en större och mer betydelsefull roll som initiativtagare till aktionsforskning (Ibid.).⁵²

Utvecklingen ställde krav på ökad grad av tydlighet att diskutera ett antal frågor menar Westlander:

⁵² Samproduktionsforskning visar att den kritisk som tidigare decennier riktats mot den klassiska aktionsforskningen har uppmärksamats och beaktats. Frågor om makt, obalanser i samarbetet samt ojämlika relationer tas upp ur ett kritiskt perspektiv av samproduktionsforskare (Miller, McAdam, Moffet, Alexander, Puthussery 2016, Palmer, Weavell, Callander, Piper, Richard, Maher, Boyd, Herman, Furler, Gunn, Iedema, Robert 2019), Heule, Knutagård, Kristiansen 2017).

1. Hur ska balansen mellan forskarens vetenskapliga intresse och ambition å ena sidan och å andra sidan deltagarnas önskemål om omedelbar, direkt och praktiskt stöd när det gäller att lösa problem upprätthållas?
2. Behovet av att uppmärksamma risken för att forskaren tar över ansvaret eftersom det i regel var forskaren som var den som först analyserade och diagnostiserade situationen.

Även frågor om etik och praktisk tillämpning av etiska principer fick en större betydelse. Ett exempel på detta är frågan hur forskaren ska hantera sina kunskaper och erfarenheter i förhållande till konkurrerande intressenter (Westlander 2006).

Westlander lyfter fram den skandinaviska utvecklingen av aktionsforskning och utveckling av rollen som aktionsforskare som betydelsefull och menar att den i hög grad har påverkat. Det är framför allt två saker hon refererar till, bl.a. med stöd av den norske forskaren Einar Thorsrud:

1. Vikten av att forskaren öppnar upp inför det praktiska fältet och prövar alternativa och hypotetiska svar på olika problemställningar för att skapa en tydligare uppfattning om vad problemet handlar om och hur förändringsprocessen ska formges.
2. Vikten av att uppmärksamma forskarens behov av integritet och självständighet i relation till klientens behov och önskemål.

Westlander menar att aktionsforskning i organisationsutvecklingssammanhang är mycket mer fokuserad på praktisk nytta och resultat än andra forskningsinriktningar och kommer fram till att forskarrollen och rollen som konsult är två olika saker. Som konsult har man framför allt uppgiften att stödja uppdragsgivarens behov. Skapas det därutöver intressanta forskningsresultat så ska dessa naturligtvis kunna publiceras. Å andra sidan är det en utmaning även för en forskare att i sin uppgift balansera uppdragsgivarens krav på nytta och användbarhet mot den mer akademiska användbarheten.

Westlander lyfter fram utvecklingen av PAR under 1980-talet som ett väsentligt bidrag till förnyelse av traditionen. Hon menar att PAR innebär en form av deltagande forskning där forskaren och deltagaren bildade en allians. Formen ställde i ännu större utsträckning krav på deltagarna när det gällde ansvar att driva forskningsprojekt och gjorde det än mer angeläget att arbeta med reflektion som en del av forskningsprocessen.

Aagaard Nielsen och Svensson (2006) definierar forskarrollen så som Westlander (2006) diskuterar den: "Action Researchers see themselves as co-producers in the creation of new knowledge, but they do not see themselves as being in a privileged position in this joint learning process. On the contrary, Action Researchers can only create knowledge in co-operation with social actors based on trust and free agreement to participate" (Aagaard Nielsen & Svensson 2006, Sid. 4).

Hur forskarrollen i den sjätte fasen utvecklades och konkretiserades och vad som slutligen kan konstateras om den är svårt att fastslå. Den sista situationen med ledningsgruppen – för första gången fulltalig under det ca 1 och ½ år forskningsprojektet pågick – bekräftades å ena sidan som positiv till innehållet, å andra sidan kritisk till hur processen genomfördes. Frågan kom heller inte upp

på dagordningen i den sista sjunde fasen som avsåg att vara ett avslut på hela forskningsprocessen ca nio månader efter ledningsgruppens sista möte i sitt samarbete med mig.

Den transatlantiska traditionen har en påtaglig förankring på mina tillämpningar, framför allt när det gäller Kurt Lewins fältteori (Burnes & Bargal 2017, Gaffney & O'Neill 2013, Huarng & Mas-Tur 2016, Smartt, Casey, Ferreira 2018) specifikt när det gäller forskarrollen och hur den utövas. Inom forskningen – framför allt i Sverige – finns det brister när det gäller att diskutera den (och konsultrollen!). Och som sagt, i det projekt som denna avhandling fokuserar diskuterades den inte alls.

Jag avslutar redogörelsen för processens metoder för att gå över till att redogöra för empirins analysmetod.

Den empiriska analysens metod

Abduktion

Abduktion är Charles Sanders Peirces bidrag till pragmatismen. Abduktionen är också empirins analysmetod. Pierce publicerade endast en bok under sitt liv – baserade på åtta föreläsningar om pragmatismen han höll vid Lowell Institute i Boston och Columbia University i New York 1906 och 1907 (Peirce 1990). Föreläsningarna är relevanta för filosofin och dess vetenskapliga tillämpning än idag hävdar Jacobsson (2010).⁵³

Tillsammans med deduktion och induktion utvidgar abduktionen analysen genom att även använda forskarens intuitiva och erfarenhetsbaserade kunskap. Forskaren upplever omedelbart när en hypotes är riktig och prövar den mot verkligheten. En kunskapsprocess inträffar i form av en pendelrörelse mellan teori och empiri som antingen ger svar omedelbart eller som kan pågå under en tid för att ge svar. Med stöd av intuitionen söker forskaren sig bort från verkligheten för att återvända med avsikt att verifiera sin ingivelse (Bertilsson 2004, Jacobsson 2010, Peirce 1990). Abduktion visar – genom att använda intuitionen som metod – släktskap till teorin om subjektiviten som metod (Brown 1996). Båda undersöker tolkningar av data från det som kan benämnas för forskarens *inre scen*.

Abduktionen fokuserar empiriska data i likhet med induktionen men bortser inte från de teoretiska mönstren i dessa och tar på så sätt stöd av deduktionen. Abduktionen utvecklar en analys med stöd av fantasins kreativitet baserad på tidigare erfarenheter formulerade som hypoteser samtidigt som den justerar och förfinar perceptionen av det underliggande teoretiska mönstret (Bertilsson 2004, Peirce 1990). Mönstret bekräftas och förstärks efterhand (C.f. Hanson 1958, C.f. Eco 1985, Alvesson & Skoldberg 1994). Vid ett visst tillfälle i den abduktiva analysen av det empiriska materialet sker ett mönsterfinnande som är vetenskapens viktigaste uppdrag att söka (C.f. Hanson 1958, Alvesson & Skoldberg 1994). Att upptäcka mönstret präglas av känslan "Aha!" och ger mening åt sammanhanget (Jacobsson 2010).

⁵³ http://matrixtidsskrift.no/wp-content/uploads/2015/01/matrix_2010_4.pdf

Alvesson & Sköldbberg (1994) exemplifierar abduktion med att beskriva en läkares sätt att arbeta; ett sökande fram och åter mellan etablerad medicinsk kunskap, diagnos, åtgärder och effekt. Processen genererar utveckling av kunskap och lärande för läkaren. Ett annat exempel är hur felsökning av störningar i tekniska system – och åtgärder för att häva störningarna – bedrivs. Sökandet efter sambandet mellan ohälsa/störning, diagnos, åtgärd och effekt definieras som en pragmatiskt abduktiv process.

Den pragmatiska metoden fokuserar lösningar inom en domän, i avhandlingens fall mikronivåns samproduktion av kunskap utifrån att mikronivåns nya samproduktionsteori är något som används, inte verifieras. Frågan ställs inte om teorin är sann. Sanningen finns i processen. Det är teorins nytta och användbarhet som ställs i centrum.

Den pragmatiska tillämpningen utvecklas med stöd av en nära växelverkan mellan de empiriska och teoretiska aspekterna utifrån hur tillämpningen kan skapa mening på samproduktionens mikronivå snarare än evidens. Domänen avgränsas av de teoretiska perspektiv som framträder i empirin genom teoretiska utsagor eller i beskrivningar av betydelsefulla regler. De teoretiska perspektiven och reglerna i avhandlingens exempel gäller endast mikronivåns samproduktion och inte andra domän. Perspektiven och reglerna gäller dessutom inte för alla fall som kan identifieras i avhandlingens empiri. De gäller för de 21 tillspetsade lägen av handlingen uppmärksammar (C.f. Toulmin 1953, C.f. Stegmüller 1973, Alvesson & Sköldbberg 1994).

Det nyttoorienterade perspektivet innehåller fallgorpar. Alvesson & Sköldbberg (1994) uppmärksammar att om processen blir påtagligt nyttoorienterad reduceras graden av förståelse och kunskapsaspekt. De vetenskapliga resultaten kan bli svaga.

De pragmatiska abduktiva tillämpningarna kan utvecklas utifrån alternativ. Abduktionen kan med stöd av befintlig kunskap söka empirins teoretiska mönster – djupstrukturer – som om de är faktiska. De teoretiska mönstren förklaras genom tolkningar av enskilda fall i den empiriska ytstrukturen (C.f. Eco 1985, C.f. Hanson 1958, Alvesson & Sköldbberg 1994). Men utgångspunkten kan också vara att ytstrukturerna består av redan tolkad teori. Det är alternativets grundantagande att empiri alltid sätts samman av strukturerade data varför den empiriska ytan är teoretisk till sin karaktär och kan svara på frågan om mönstrets särdrag (C.f. Chomsky 1968, Alvesson & Sköldbberg 1994).

Hanson (1958) menar att enskilda sinnesdata aldrig kan uppfattas utan att det alltid är tolkade data som fångas upp och som placeras i ett perspektiv i form av en syntes. Data är impregnerade med teori som när dessa relateras till ett sammanhang ges mening och som definierar mönstret (Alvesson & Sköldbberg 1994). Den transatlantiska traditionens tillämpning – teorin om awareness (Yontef 1993) – är ett exempel på detta. Awareness i tillämpning är också ett exempel på det som Jacobsson (2010) menar är en generaliserande teknik som den erfarna forskaren kan utveckla för att träna sina sinnen att lyssna efter det oväntade – det som överraskar – och som denne genom livet tränats att bortse ifrån.

Avhandlingens förklarar genom sin abduktiva analys de teoretiska mönstren i interaktionen på samproduktionens mikronivå mellan deltagare i företagsforskarskolans ledningsgrupp och visar på vilket sätt dessa stödjer respektive bromsar samproduktion av kunskap; vad som döljer sig i

interaktionen. Avhandlingen beaktar i analysen såväl interaktionens utsagor, vad som förekommer mellan dem och deras sammanhang. Tillsammans förklarar utsagorna, mellanrummen och sammanhangen mikronivåns helhet. Helheten är annorlunda än summan av de enskilda utsagorna och mellanrummen enligt den gestaltpsykologiska principen (Ash 1995, Lewin 1997).

Avhandlingens abduktiva analys baseras på den empiri som genereras med stöd av mikronivåns nya samproduktionsteori: *Gestaltpsykologin* med teorin om *Figur & Grund* (Ash 1995, Lewin 1997), *fältteorin* $B = f(P, E) = (P, LSp)$ (Lewin 1997), *dialogfilosofin* (Buber 1997, 2000) samt *erfarenhetscykeln* som en processbeskrivande teori och modell från en händelsesensation till en gestalt (Chidiac 2016, Finlay 2016, Gaffney 2010b, Marmgren 2014, Nevis 1985). Samtliga teorier är ense med Hansons (1958) uppfattning att enskilda sinnesdata aldrig kan uppfattas utan att det alltid är tolkade data som fångas upp och placeras i ett perspektiv i form av en syntes. Data är impregnerade med teori som när de relateras till ett sammanhang ges en mening som definierar mönstret (C.f. Hanson 1958, Alvesson och Sköldberg 1994).

Subjektiviteten och teorin om Självet

Är det möjligt för en forskare att analysera sitt Själv oberoende med utgångspunkt från en empirisk process? Det är det inte. Lika lite som forskaren kan analysera gruppdyamikens inre scen oberoende (Gaffney 2010). Också i detta sammanhang upplever forskaren sitt Själv baserat på tolkningar – subjektiviteten – samtidigt som denne är en del av det ontologiska fältet som det framstår i den empiriska processen.

Däremot kan forskaren läsa empirin och med den som underlag beskriva sina upplevelser av sitt Själv som det framträder. Forskaren kan uppmärksamma resultatet och öka sin kunskap om sitt Själv och om sin subjektivitet genom att delat detta med andra och få återkoppling från dessa. ”I Du blir jag till” (Buber 1997).

Att läsa empirin är en annan situation än dess ursprung. Självet är – som bekant – en process i ständig förändring och är inte den samma från en tid till en annan. Den ansvarstagande funktionen i Självet är dock ’Personality’ som i regel befäster sitt innehåll återkommande men som också kan förhålla sig ansvarstagande. Att kritiskt reflektera över ’Personality’ är möjligheten att utvecklas som samproducerande forskare och också då nå ’Ego’ och ’Id’,

Inför ledningsgruppens möte den 13 september och utvärderingen av ANO fick deltagarna en utskrift av de egna svaren på det personliga bidraget till analysen. ”Läs dokumentet och fyll på med dina kommentarer i slutet. Tänk dig att du läser en annan persons material.”

Frågeställningarna var:

- Vad är det du läser?
- Vilka tankar får du om det du läser?
- Vilka emotioner väcker det du läser?
- Vad skulle du vilja föreslå den personen att ta initiativ till?
- Något i övrigt som du vill kommentera och/eller lägga till?

Syftet med frågorna var att med stöd av svaren öka självkännedom om ”jag som samproducerande

forskare”; ett experiment att stödja medlemmen i ledningsgruppen att komma i kontakt med sitt Själv och bli mer medveten över sin subjektivitet och hur den påverkar. Svaren var personliga och modiga. Behov av utveckling och åtgärder för att förbättra förutsättningar för såväl den egna som ledningsgruppens samproduktion utvecklades.

Empiri

I detta kapitel beskriver jag den empiriska processen med mikronivåns samproduktion av kunskap som fokus. Processen – som var aktionsbaserad pågick mellan maj 2015 och september 2016 – fullföljdes inte som tänkt. Den avslutades abrupt. Först i juni 2017 kunde den summeras med endast två av sju deltagare från ledningsgruppen medverkande.

En alternativ användning av empirin har tänkts över inom ramen för avhandlingens uppdrag. De förändrade omständigheterna har inneburit ett förändrat analysperspektiv. Empirin används som underlag för en abduktiv analys. Sett ur det abduktiva perspektivet representerar beskrivningen av empirin en verklighet. Med stöd av den tar intuitionen spontana språng ut i infallets omedelbara analys av specifika skeenden. Sprången kan relateras till mina gruppdynamiska erfarenheter och min förmåga att formulera hypoteser baserad på de teorier som utgör den nya relationella samproduktionsteorin samt vad som utspelar sig på min inre scen. Fantasi med öppenhet kan bidra till vetenskapliga framsteg är en abduktiv tes. Infallets omedelbara analyser rubriceras löpande i empirin som tillspetsade lägen. Kommande analyskapitel innebär att återvända från spontanitetens tillvaro till verkligheten för att göra det möjligt att fastställa de tillspetsade lägenas tillförlitlighet i förhållande till de forskningsfrågor avhandlingen avser att besvara.

Den empiriska processen är indelad i 7 faser, 17 situationer och 21 tillspetsade lägen. Jag inleder kapitlet med att redogöra för vad faser, situationer och tillspetsade lägen är och hur de ska förstås. Begreppen är centrala för att förklara tillämpningen av mikronivåns nya relationella samproduktionsteori.

Efter detta följer en ingående beskrivning av den empiriska processen från start till slut. Situation för situation och de tillspetsade lägena beskrivs och analyseras intuitivt i en första ansats med stöd av komponenter i den nya relationella samproduktionsteorin. De tillspetsade lägena uppmärksammas som signifikanta för att belysa samproduktionens mikronivå.

Faser, situationer och tillspetsade lägen

Skifte av faser i empirin karaktäriseras av en påtaglig förändring av processens utveckling. Fasen innebär en ny riktning skild från den tidigare.

Faserna:

1. En flyktig start
2. En omstart
3. Samproduktionens mikronivå gästas
4. Test av en analysmodell av samproduktion

5. Uppmarsch inför summering av analysen
6. Sammanbrott och ett etiskt ärende
7. Avslut

En situation definieras som en "sammanfattningen av de rådande omständigheterna ofta med tanke på de åtgärder som dessa naturligen ger upphov till." ^{54, 55} I denna avhandling förekommer *händelse* som synonymt begrepp till situation.

Den psykologiska teorin om situation menar att en situation ska förstås som en intrapsykisk upplevelse, en subjektiv bedömning hos en individ. Fälteorin och begreppet Lifespace tas som utgångspunkt för den psykologiska teorins definition (Lewin 1997, Cartwright 1997, Seeman 1997, Reis 2008, Hample 2016).

En situation kan även beskrivas som en erfarenhetscykel bestående av ett antal stadier från att situationen initialt uppmärksammas till den är avslutad. Syftet med tillämpningen av erfarenhetscykeln inom ramen för den nya samproduktionsteorin är att stödja fullbordade processer. Finlay (2016), Wollants (2012) och Zinker (1978) beskriver terapeutiska tillämpningar. Hur erfarenhetscykeln kan tillämpas i projektarbete diskuterar Zwinkel & Bar-Yoseph (2004). Nevis (1987) utvecklar tillämpningen som en metod för att stödja organisationer i förändringsprocesser. Såväl Alänge & Book (2001) som Matthew & Sayers (1999) belyser tillämpningar i akademiska sammanhang.

Gestaltpsykologi är erfarenhetscykelns teoretiska fundament; hur människan skapar mening, bildar gestalter och avslutar dessa. Marmgren (2014) etablerar samband mellan teori och tillämpning relaterat till grupp och organisation med stöd av begreppet *gestaltbildningsprocessen*.

Tillspetsat läge förekommer som begrepp i Svenska Akademiens Ordböcker relaterat till en fotbollsmatch i fråga om lägen som kan avgöra matchens utveckling.⁵⁶ Med tillspetsat läge i empirin avses ett avgörande moment; ett möjligt tillfälle av genombrott på samproduktionens mikronivå vad gäller fortsatt utveckling. Tillspetsade lägen uppmärksammas i empirin när de uppstår.

I empirin utvecklas en situation utifrån tre aspekter.

1. En ingress – *kursiverad* – som introducerar situationen inklusive tolkningar av vad som karakteriserar den.
2. Data om situationen.
3. En första analys av situationen – *tillspetsat läge* – med stöd av mikronivåns nya samproduktionsteori.

⁵⁴ <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/situation>

⁵⁵ <https://svenska.se/tre/?sok=situation&pz=1>

⁵⁶ <https://svenska.se/tre/?sok=situation&pz=1>

Den empiriska berättelsen

Fas 1 – en flyktig start

Situation 1 – en flyktig start

4 maj 2015

Ett introduktionsmöte som hade en informell karaktär av kollegialt umgänge, utan dagordning, med en upplevd avspänd och konfliktfri samtalston utan undersökande eller problematiserande frågor. Inga relationella obalanser av inflytande i mötet uppfattades. Ingen talade mer påtagligt än någon annan. Alla tre forskare gav ett intryck av att vara insiders.

Mitt första möte med ledningen för företagsforskarskolan var ett introduktionsmöte. Jag träffade skolans föreståndare och dennes ställföreträdare tillsammans med en av mina handledare som tillika var medlem i ledningsgruppen. Föreståndaren och dennes ställföreträdare var professorer och män. Min handledare är lektor och kvinna. Ledningsgruppen i övrigt bestod av ytterligare en professor/man, tre lektorer/två kvinnor och en man samt en kommunikationsansvarig/kvinna.

Syftet med mötet var en introduktion. Jag berättade om mitt intresse, ställde frågor och besvarade frågor relaterade till ett tänkt forskaruppdrag om samproduktion av kunskap.

Med mig in i mötet hade jag en analysmodell som jag utvecklat och kallade för Awarenessbaserad Nulägesanalys av en Organisationsförändring (ANO)⁵⁷. Jag ville ta reda på om jag kunde använda modellen till att undersöka samproduktion av kunskap på företagsforskarskolan.

Dagen innan mötet hade jag mailat en PM till de tre (2015-05-03). I den beskrev jag min utbildningsbakgrund, mina yrkeserfarenheter, konsulterfarenheter, min aktuella arbetssituation, min röda tråd i livet samt mina önskemål när det gällde den fortsatta forskarutbildningen. Den gemensamma nämnaren för det jag redogjorde för var intresset för de mänskliga aspekterna av arbetslivet; samarbete, delaktighet och demokratiska processer.

Jag hade förberett mötet genom att läsa vad som publicerats om företagsforskarskolan på nätet.

Vi kom överens om en workshop med företagsforskarskolans ledningsgrupp den 11 juni 09.15 – 12.00. Syftet med mötet var att lägga grunden för mitt forskningsuppdrag.

Tillspetsat läge 1

Låg grad av mobilisering, ett nytt möte bokades. Gestaltbildningsprocessen Figur & Grund var vag liksom upplevelsen av ett gemensamt lifespace. Kommunikation ägde rum på en alldaglig jag-det-nivå. En erfarenhetscykel i det korta perspektivet fullföljdes inte och en i det långa perspektivet påbörjades inte. Ett tillspetsat läge uppstod.

Situation 2 – mobilisering inför en omsorgsfull start

Inför 11 juni

⁵⁷ Bilaga X Modellen och hur den pedagogiskt tillämpas.

”Förberedelser är halva jobbet”, en känd utsaga – jag använder den själv – väl värd att beakta inför varje nytt arbetsmoment. Etiken är en viktig aspekt som tidigt bör lyftas inför ett samarbete.

Initiativ för att påtagligt ta ett första steg i en erfarenhetscykel – att åstadkomma en sinnesförnimmelse – kring det tänkta forskningsprojektet – togs genom dels en kallelse till ett möte med företagsforskarskolans ledningsgrupp den 11 juni, dels ett mail med förslag till en uppdragsbeskrivning för projektet samt frågor till grund för att starta processen med att samla data. Frågan om etik syftade till att etablera en framträdande figur om seriositet mot bakgrunden av det tänkta projektet. Men figurer kan inte beordras fram. De uppstår i interaktion.

Samma dag som mötet den 4 maj genomfördes skickades en kallelse till ledningsgruppens sex forskare med den lektor som deltagit i mötet som avsändare. ”Ulf Grundel håller en WS med oss för att vi tillsammans skall börja identifiera behov/frågeställningar om vad samproduktionsforskning inom ramen för företagsforskarskolan kan innebära? Vilka frågor/behov/problem har vi?” Den sjunde medlemmen, gruppen informationsansvarige, kallades inte till workshopen.

Några interaktioner mellan den 5 maj och 11 juni förekom inte annat än ett mail jag skickade till ledningsgruppen den 3 juni med förslag på en uppdragsbeskrivning inför workshopen. Jag knöt an till kallelsen; ”att undersöka olika perspektiv när det gäller samproduktion och samskapande av forskning sett utifrån deltagarnas erfarenheter och upplevelser samt särskilt utifrån tankar om behov och utveckling när det gällde företagsforskarskolans behov.”

Jag föreslog mål för workshopen och beskrev det tänkta arbetssättet som aktionsforskning. Jag uttryckte en förväntan över att deltagarna öppet och förtroendefullt skulle bidra med erfarenheter och synpunkter.

Jag formulerade ett antal frågor till grund för förberedelser inför mötet att undersöka samproduktion och samskapande:

- Vad betyder samproduktion och samskapande? Syn på hur kunskap skapas? Tradition, erfarenheter, värderingssystem, normer, regler...
- Samproduktion och samskapande av kunskap inom ledningsgruppen? Med lärosätet i övrigt?
- Med företrädare för företagen, industrihandledare och vetenskapliga handledare?
- Mellan handledare och doktorander?
- Med andra intressenter och mellan andra intressenter?
- Kompetenser och styrkor när det gäller samproduktion och samskapande? Utmaningar? Behov av förändring och utveckling? KK-stiftelsens krav och förväntningar? Hindrande faktorer? Stödjande faktorer?

Slutligen och sist föreslog jag forskningsetiska principer att diskutera för processen genom att referera till Chatam House Rule: <http://www.chathamhouse.org/about/chatham-house-rule#sthash.hOoUo4NV.dpuf> samt Vetenskapsrådets rekommendationer när det gäller humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Tillspetsat läge 2

Syftet med förberedelserna var att stödja framväxten av en gemensam gestalt av meningsskapande. Men också den måste diskuteras för att uppstå. Ett önskemål om kontakt på Jag-Du-nivå framfördes. Förutsättningar för en sinnesförnimmelse skapades. Ett tillspetsat läge uppstod.

Situation 3 – en omsorgsfull start

11 juni

Även möte den 11 juni präglades av en informell karaktär, umgänget var fortsatt kollegialt, samtalet höll sig på en konfliktfri och alldaglig nivå, inga kritiska frågor ställdes om det tänkta forskningsprojektet. Däremot ställdes i sak ett antal undersökande och problematiserande frågor av avgörande betydelse relaterat till sammanhanget. De relationella obalanserna i mötet bestod dels av att den kommunikationsansvarige inte var kallad till mötet, dels till att tre forskare från ledningsgruppen uteblev. Obalansen uppmärksammades inte. Inte heller etiken diskuterades.

Mötet den 11 juni fick en annan karaktär än förväntat eftersom endast de tre från ledningsgruppen deltog som också deltog i introduktionsmötet. De minnesanteckningar jag skrev från mötet den 4 maj (2015-05-04) justerades med tillägget att inte tappa bort de industriella handledarna i sammanhanget; att dessa borde ingå i den systembeskrivning jag redovisade i anteckningarna.

Huvudfokus i mötet en 11:e var: "Vad betyder samproduktion inom företagsforskarskolan? Finns det vetenskapliga utmaningar och möjligheter för skolan när det gäller samproduktion, i så fall vilka?"

Två perspektiv dominerade samtalet.

1. Bland forskare och doktorander inom skolan finns rikligt med tyst kunskap när det gäller samproduktion; vad samproduktion är och hur samproduktion kan utvecklas. Forskare och doktorander är överens om att det finns problem och svårigheter när det gäller samproduktion som man behöver arbeta med för att kunna utveckla uppgiften till en användbar vetenskaplig metod.
2. Forskare och företagsforskarskolans doktorander tillämpar teorier och metoder när det gäller samproduktion men tvekar och reflekterar över om man gör rätt. Doktorander frågar sig om det är möjligt att arbeta med samproduktion, och tillämpa subjektivitet i forskningsprocessen, om man skall förhålla sig vetenskapligt och om metoden kan bidra till ökad nytta för industrin?

Det finns olika uppfattningar och synsätt, bl.a. mellan ledningen och kollegiet, när det gäller hur man ska förhålla sig till samarbete och samproduktion mellan industri och akademi. Man betonade i mötet att det behövs en konkretisering kring hur man ser på samproduktion och industrinära forskning.

Ett antal frågor diskuterades som jag dokumenterade i minnesanteckningar (2015-08-15).

1. Hur ser man på närhet mellan akademi och industri i forskningsprocessen och vad menar man med närhet?

2. I vilken utsträckning stödjer, respektive bromsar, närhet goda forskningsresultat? Är det möjligt att förstärka det stödjande och bearbeta det bromsande med stöd av vetenskaplig metod, i så fall hur?⁵⁸
3. Bör man som forskare förhålla sig opartisk och arbeta med stöd av ett distanserat förhållningssätt eller bör man arbeta i nära samarbete och integration men ändå upprätthålla en objektiv marginal? Hur ska det i så fall gå till och var går gränsen? Är det över huvud taget möjligt att förhålla sig opartisk? Bör man inte i stället arbeta med metoder för att synliggöra relationer och beroenden i sammanhanget och i stället använda dessa som data i sin forskning?

Jag summerade diskussionen.

”Vi har olika syn på nytta, vad nytta är och hur nytta kan utvecklas. Detta skulle vi behöva jobba med. Framför allt i dialog mellan ledning, kollegium, doktorander och administration samt en sammanfattande fråga: Hur går den samproduktion till som har stöd i ett vetenskapligt förhållningssätt och i så fall hur dokumenteras detta?”

Behovet av forskning på företagsforskarskolans samproduktionsprocess diskuterades. Jag bidrog med mina reflektioner och frågor. Två övergripande slutsatser noterade jag i minnesanteckningar.

1. Ett forskningsprojekt startas som stödjer skolan att skapa kunskap om processer kring samproduktion i olika former utifrån interaktioner ledning, vetenskapliga och industriella handledare, doktorander och kollegium.
2. Syftet med forskningsprojektet bör vara att utifrån ett vetenskapligt synsätt utveckla tillämpningar, kunskaper och stöd för ökad grad av samproduktion och nytta.

I minnesanteckningarna (2015-08-15) från mötet diskuterade, utvecklade och definierade jag min syn på samproduktion, bl.a. med betoning på att samproduktion är en fråga om relation och en praktik – något man gör – med fokus på det som inträffar i samspelet mellan aktörer.

Jag presenterade ett förslag till hur den fortsatta forskningsprocessen skulle kunna ta form: ”Det rådande förhållningssättet inom skolan, när det gäller samproduktion, bygger både på vad forskare och doktorander har för tidigare erfarenheter och kunskaper relaterat till den analys av den aktuella situation man arbetar utifrån samt de mål för forskningen som gäller *och* vad som i övrigt utvecklas i relation till skolans intressenter och omvärld. Tolkningarna är ständigt pågående och variabla i förhållande till händelser och skeenden. Tolkningarna kan synliggöras, bearbetas i dialog och ligga till grund för utveckling av teorier och metoder.”

Allra sist skrev jag i minnesanteckningarna att jag planerade att genomföra projektet med stöd av interaktiva metodteorier. Jag bifogade litteraturreferenser på aktionsforskning, deltagande aktionsforskning, följeforskning/on going evaluation samt gestaltteori för att förtydliga vad jag avsåg.

⁵⁸ Lewins kraftfältanalys (Smartt, Casey, Ferreira 2018, Sharmaz, Singh, Matai 2018, Toves, Graf, Gould 2016).

Inför mötet den 24 september skrev jag ett arbetspapper (2015-09-18). Jag mailade detta till föreståndaren samt dennes ställföreträdare med förslag på frågor att diskutera samt prioriteringar.

Jag ville ha en fördjupning, nyansering och utveckling av de frågor som tidigare diskuterats. Jag ville summera samtalen så långt som möjligt och mot bakgrund av dessa konkretisera mina forskningsfrågor. Jag ville diskutera min forskning ur ett innovativt perspektiv.

Jag tog upp aktionsforskaren Cunninghams (2001) modell *The Action Research Process* och föreslog att min tänkta forskningsprocess skulle starta med det som Cunningham benämner för immersion. Begreppet innebär att *dels* skapa förutsättningar för fragmentering av den helhet som kan framträda, *dels* stödjer att såväl delarna som helheten i det som studeras framträder med tydlighet.

Tillspetsat läge 3

Ledningspersonernas analys redogör för en i organisationen grundläggande skillnad i synsätt på vad samproduktion är och hur samproduktion utövas och som inte har bearbetats. Frågan om vad samproduktion är i sammanhanget – i huvudsak på mesonivå – inte avslutad. En tydlig figur framträder av ett obearbetat dilemma mot en komplex bakgrund. Men även en figur av två ledande och aktiva ansvariga mot en bakgrund av övriga medlemmar i ledningsgruppen med oklara relationer till gruppen och behoven framträdde. Det som gäller organisationen – skillnader i synsätt på vad samproduktion är – gäller det också ledningsgruppen? Ett tillspetsat läge uppstod.

Analysen möttes med förslag på åtgärder för att starta en bearbetningsprocess, en erfarenhetscykel för att mobilisera energi inför handling på samproduktionens mikronivå.

Situation 4 – starten som kom av sig

24 september

Mötet hade en formell karaktär. Det fanns en dagordning. Men det leddes med stöd av en informell samtalston av den ställföreträdande föreståndaren. Samtalstonen kommenterades under mötet av en medlem i ledningsgruppen som positivt. Mina förslag till frågor fanns inte med på dagordningen. De relationella obalanser i fråga om inflytande som förekom i mötet relaterades till att två forskare från ledningsgruppen inte deltog samt att de frågor jag önskade behandla inte hade uppmärksamats.

En omfattande dagordning med både övergripande och detaljerande frågor för det 1,5 timme långa planerade ledningsgruppsmötet presenterades. Huvudfokus var ett kommande möte med företagsforskarskolans doktorander. Dessa skulle stödjas att reflektera över samproduktion med utgångspunkt från sin forskning. Mina frågor fanns inte med på dagordningen. Ett samtal om vad samproduktion är och hur samproduktion går till diskuterades med utgångspunkt från KK-stiftelsens definition. Jag deltog i samtalet mot bakgrund av mina erfarenheter från mitt licentiatsarbete.

I ett mail dagen efter till samtliga i ledningsgruppen kvitterade mötesledaren den positiva återkoppling denne fått på sitt sätt att leda mötet med egen positiv kommentar i retur. Också jag fick positiv återkoppling på mina bidrag utifrån mina erfarenheter från licentiatsarbetet.

Tillspetsat läge 4

Ledningsgruppens figur mot bakgrund av ett planerat möte med företagsdoktorander upptog gruppens behov. En ny sinnesförnimmelse var inte möjlig. Ett figurskifte blev inte möjligt. En gruppgestalt med referenser till hur företagsdoktorander ska stödjas i fråga om samproduktion framträdde. Ett "kvasistationärt jämviktsläge" i ledningsgruppen av konfliktfrihet upprätthölls genom att referera till KK-stiftelsen och förstärktes genom bekräftande återkoppling. Polarisering undveks genom att de frågor jag ställde inte beaktades. Kommunikationen upprätthölls på Jag-Det-nivå. Processen gjorde halt. Ett tillspetsat läge uppstod.

Situation 5 – studiebesök hos företagsdoktoranderna

6 november

Konferensen styrdes av en dag- och arbetsordning av formell karaktär. Frågorna betonades som angelägna och behandlades i tur och ordning. Sammanhanget var organiserat. Informella samtal förekom i mindre grupper. Ett antal av medlemmarna från ledningsgruppen deltog inte. Jag fick i slutet av konferensen, i samband med att jag presenterade mig och det tänkta forskningsprojektet, en fråga om aktionsforskning från en kollega företagsdoktorand.

Den 6 november genomfördes en heldagskonferens med företagsforskarskolans doktorander. Syftet med konferensen var att företagsforskarskolans doktorander skulle ges möjligheter att diskutera sina respektive Research Proposals utifrån de frågeställningar om samproduktion som ledningsgruppen hade arbetat fram den 24 september.

Jag fick möjligheter att dela information om min bakgrund som organisationskonsult samt informera om mina erfarenheter från ett organisationsutvecklingsprojekt från ett tekniskt universitet som låg till grund för mitt licentiatarbete. Jag beskrev i sammanfattning de metoder och teorier jag avsåg att använda: Aktionsforskning, deltagande aktionsforskning och gestaltteori (interaktiva metodteorier). Jag redovisade min Research Proposal i sammanfattning samt mina forskningsfrågor.

Jag betonade den innovativa delen av min forskning mot bakgrund av mina antagande att samproduktion av kunskap är relationell och kan definieras som en praktik mellan aktörer, dvs. något som aktörer gör. Jag berättade att jag tänkte arbeta experimentellt, bl.a. utifrån upplevelser och erfarenheter av vad deltagare upplever av forskningsprocessen i stunden.

Dagen efter mailade jag till ledningsgruppen och tackade för att jag hade gjorts delaktig i sammanhanget. Jag bifogade en sammanfattning av min ISP och berättade att jag återkommer med ett bredare underlag inför kommande ledningsgruppsmöte den 9 december. Jag ville ha två timmar av mötet för min fråga. Jag berättade att jag kommer att presentera ett förslag till en design inför det fortsatta arbetet. Jag formulerade en idé om ett gemensamt aktionsforskande. Jag fick ett mail i retur från en i ledningsgruppen med positiv återkoppling på min ISP.

Tillspetsat läge 5

Frågan som ställdes till mig av en företagsdoktorand om aktionsforskning kan betraktas som figur med gruppen som bakgrund (Widlund 1995). Ville gruppen veta mer om aktionsforskning? Ett tillspetsat läge uppstod.

Fas 2 – en omstart

Situation 6 – en omstart

Inför 9 december

Ett behov av omstart. Struktur – forskningscirkeln som metod – kan öka tryggheten i en aktionsforskningsprocess. Roller, ansvar, mål och samspel tydliggörs och regleras.

Jag planerade att introducera och förankra en stödjande struktur inför det fortsatta arbetet med målet att etablera en långsiktig och hållbar metod (2015-12-04). Jag tog avstamp från en doktorandkurs. Doktorandkursen ledde fram till att jag kom att medverka i en forskningsantologi med en text baserad på en doktoranduppsats om forskningscirkeln som metod (Holmstrand & Härnsten 2015). Med stöd av denna erfarenhet föreslog jag företagsforskarskolans ledningsgrupp forskningscirkeln som metod för att undersöka samproduktion av kunskap. Mitt förslag innehöll en tid- och arbetsplan i utkast. I anslutning till förslaget, som beskrev deltagande aktionsforskning och forskningscirkeln som metod, ställde jag ett antal principiella frågor som jag menade var väsentliga att besvara för att ledningsgruppen skulle kunna ta ställning till förslaget.

- 1) Vilket uppdrag har ledningen och hur tolkar ledningen sitt uppdrag mot bakgrund av det sammanhang som man är en del av. Finns det olika aspekter av uppdraget beroende på delar av sammanhanget? I så fall vilka? Är dessa kongruenta, kompatibla...?

Jag frågade också efter hur ledningen f.ö. definierar sitt sammanhang? Lärosätet, akademi, industri, KK-stiftelsen, vetenskapliga handledare, kollegium, industriella mentorer, doktorander...? Hur relaterar sig delarna till varandra?

- 2) Hur tolkar ledningen mitt doktoranduppdrag? Vilka behov av kunskapsutveckling har ledningen som man önskar att jag stödjer?

Stämmer tolkningen överens med mina forskningsfrågor?

För att inga oklarheter skulle råda med avsikten av underlaget kommunicerade jag mina forskningsfrågor ytterligare en gång.

Tre medlemmar i ledningsgruppen anmälde hinder till mötet. Jag kontaktade den biträdande föreståndaren av företagsforskarskolan. Denne hade uppdraget att leda mötet och jag frågade efter konsekvenserna av frånvaron. Jag betonade behovet av svar på de frågor jag hade formulerat och framför allt mitt behov att få en hållbar överenskommelse inför det fortsatta arbetet. Den biträdande föreståndaren svarade att mötet kommer att genomföras som planerat eftersom det är svårt att hitta tider när samtliga i ledningsgruppen kan delta och att det finns ett antal angelägna administrativa frågor i övrigt på agendan angelägna att ta ställning till. Deflektera

Tillspetsat läge 6

Att deflektera – att inte påbörja, undvika eller avbryta – är ett försvar för att inte genomföra eller fullfölja en erfarenhetscykel. Att inte delta är att undvika. Undvikandet är en återkommande figur i processen mot bakgrund av motstånd. En organisation, grupp precis som människa kan ha som mönster att undvika. Ett tillspetsat läge uppstod.

Situation 7 – ett genombrott med stöd av forskningscirkeln

9 december

Mötet hade en framåtsträvande karaktär. De relationella obalanserna av frånvarande medlemmar i ledningsgruppen konstaterades som ett mönster. Det finns insiders och det finns outsiders men inte

utifrån i vilken grad man deltar. I stor utsträckning var det dock samma medlemmar som uteblev från möte till möte. Ledningsgruppens kommunikationsansvarige deltog sporadiskt och när så skedde som regel endast under begränsad tid av mötet. Ett etablerat mönster var också att ledningsgruppens möten alltid leddes av den biträdande föreståndaren.

Mötet genomfördes. Det resulterade i att forskningscirkeln fick klartecken som metod med budskapet att den också skulle svara an på de behov och frågor jag lyft. Inga kritiska frågor formulerades under mötet avseende förslaget vare sig från de som deltog i samtalet eller från de som inte var närvarande. Datum för fem cirkelträffar under första halvåret 2016 fastställdes. Ett antal uppslag vad gäller ämnen och innehåll i anslutning till den planerade forskningscirkeln diskuterades. Jag föreslog – i tillägg till det som diskuterades – ett programinslag i forskningscirkeln, ett erfarenhetsutbyte om samproduktion av kunskap mellan företagsforskarskolans ledningsgrupp och ledningen för det tvärvetenskapliga centrum jag lärde känna från ett tekniskt universitet under mitt licentiatarbete.

Tillspetsat läge 7

För första gången i forskningsprocessen togs ett steg vidare från en sinnesförnimmelse i erfarenhetscykeln till medvetenhet och vidare till mobilisering av energi. Ett tillspetsat läge uppstod.

Enskilda samtal

2 – 3 februari 2016

Enskilda samtal mellan mig och ledningsgruppens medlemmar bokades till den 2 och 3 februari 2017. Syftet med dessa var att dela information i personliga möten till stöd för mitt forskningsuppdrag. Ett inslag av osäkerhet uppstod kring hur den delade informationen skulle användas varför samtalen genomfördes mot löfte att de inte skulle utgöra en del av det empiriska materialet. Mitt primära behov i stunden var relationsskapande varför jag inte ifrågasatte detta.

Situation 8 – en undersökning av tillit

10 – 11 februari

Ledningsgruppen presenterade dag 1 i en konferens med företagsdoktorander ett förslag till en strategi för skolan inför en ev. förlängning av skolans uppdrag. Gruppens tre professorer hade tagit fram förslaget utan att samarbeta med övriga. De var också de som redogjorde för förslaget. Ledningsgruppens obalanser i makt och inflytande visades upp inför företagsdoktoranderna. Obalansen återskapades i ledningsgruppens möte dag 2 då en av de tre professorerna hade lämnat konferensen när skeendet från dag 1 diskuterades. I mötet dag 2 deltog endast föreståndaren, dennes ställföreträdare och den medlem som oftast närvarat och som också var den som markerades som en outsider dag 1 och som då synliggjorde obalansen. Min intervention i ledningsgruppens möte dag 2 kan på etiska grunder ifrågasättas. Jag bekräftade och befäste en outsiderposition som diskussionen kom att genomföras. Frågan om tillit blev central och kan relateras till ett antal tillspetsade lägen dag 2.

En konferens över två dagar med företagsforskarskolans företagsdoktorander med efterföljande ledningsgruppsmöte dag 2. Detta efterföljande möte planerades som forskningscirkelns första. Jag

deltog i konferensen utan preciserad uppgift. Tre medlemmar i ledningsgruppen deltog inte i konferensen. En deltog endast dag 1.

Ett väsentligt inslag i konferensen var ledningens presentation av förslag till strategi inför en ev. förlängning av skolans uppdrag.

Under presentationen av strategin noterade jag en händelse som jag menade var angelägen för ledningsgruppen att diskutera. En obalans visades och en outsider tog plats.

De två övergripande ansvariga forskarna presenterade tillsammans med en tredje – även denne en professor – ett förslag till principer som ska vara vägledande för hur forskarskolan ska drivas vidare i ett kommande steg när det aktuella avtalet har avslutats. De tre professorerna hade förberett förslaget utan att diskutera detta med övriga i ledningsgruppen. Förslaget presenterades som ledningsgruppens förslag.

När ledningsgruppmötet startade dag 2 tog jag initiativ till ett samtal om presentationen av strategin och den efterföljande diskussionen med företagsskolans doktorander jag observerat.

Hela mötet spelades in som film (2016-02-11).

En av dem i ledningsgruppen som inte deltagit i förarbetet blev under processen avbruten av en manlig företagsdoktorand när hon framförde synpunkter. Hon poängterade för denne att det var hon som hade ordet och fortsatte sitt inlägg. Jag ställde frågan till de tre om detta var en följd av sättningen och presentationen. ”Kunde man reflektera över detta?” Den tredje i ledningsgruppsmötet hade inte deltagit i förarbetet och blev avbruten av en företagsdoktorand. ”Att hon inte deltagit i förarbetet, spelade detta i någon roll för hur processen föll ut?”

De tre var inte var eniga om situationen och konsekvenserna av den. En två mot en-situation uppstod. Utanförskapet bekräftades på nytt. Samtalet klingade av och fick inte något avslut. De tre övergick efter en stund till att arbeta med andra frågor kopplade till verksamheten för att slutligen fokusera mina frågor.

Jag fick frågan: ”Ulf, vi kan inte skriva din avhandling men hur kan vi stödja dig på bästa sätt?” Jag svarade: ”Genom att ge mig feedback på mina förslag och genom att stödja mig och mitt arbete genom möten och samtal.”

Jag redogjorde för ANO.⁵⁹

Vilka utmaningar kan uppstå om modellen ska tillämpas på företagsforskarskolan? Dels diskuterades utmaningar i handledarrelationen visavi företagsdoktoranderna. Särskilt diskuterades frågan om aktionsforskning och föreställningen om aktionsforskning som en behörig tradition eller inte.

Samtalet om ANO avrundades med en reflektion från var och en (inklusive från mig) om vad som upplevdes som mest väsentligt i fråga om tillämpningen:

- Behov av tillit för att möta situationer av osäkerhet och rädsla.

⁵⁹ Bilaga X Modellen och hur den pedagogiskt tillämpas.

- Behovet av en mer omsorgsfull och noggrann genomgång av ANO för att bättre förstå modellen; dess teori och tillämpning.
- Att det är angeläget att också ledningen provar, tränar och samproducerar med stöd av ANO med beredskap att man också kan hamna i situationer av misslyckande men då inte värjer utan uppfattar sådana som bidragande.
- Utmaningen att i stunden få ihop såväl teori som tillämpningen av samproduktion relaterat till det sammanhang man befinner sig i. Samproduktion är inte statiskt.

Den avslutande frågan: "Hur går ledningen vidare utifrån det samtal man fört? Vad blir nästa steg?"

Nästa steg blir ett heldagsmöte den 2 mars med ledningsgruppen för att fördjupa processen kring mitt forskningsuppdrag. Jag refererade än en gång till Cunninghams (2001) begrepp *immersion* och vikten av att alla i ledningsgruppen deltar i processen med syfte att förankra den.

Dagen efter konferensen mailade jag ledningsgruppen och berättade att jag specifikt från samtalet med de tre den andra dagen hade noterat budskapet om vikten av tillit för att samproduktion ska kunna äga rum. Jag tolkade budskapet projektivt, det avsåg den forskningsprocess jag initierat. Jag delade referenser till avhandlingar som visar hur tillit i team- och ledningsgrupper kan utvecklas till stöd för samproduktion och samskapande. Jag redogjorde i sammanfattning för den modell ANO jag introducerat dag 2 av konferensen.

Jag fick ett mail i retur med uppskattning över referenserna samt med ett positivt budskap inför fortsatta samtal.

Tillspetsat läge 8

En fältteoretisk "tryckkokareffekt" uppstod dag 1. Ett kvasistationärt jämviktsläge exponerades genom att den relationella obalansen mellan outsiders och insiders – och konsekvenser av den uppmärksammades med stöd av återkoppling. Med kvasistationärt menas att tillståndet till synes är stabilt men ifrågasätts även om det inte görs öppet. Nu gjordes detta öppet. För tillfället var de stödjande krafterna för ökad öppenhet av jämviktsläget för svaga i jämförelse med de bromsande. Jämvikten förändrades inte. Ett tillspetsat läge uppstod.

Tillspetsat läge 9

De tre från ledningsgruppen fullföljde inte en erfarenhetscykel dag 2. Samtalet om den uppmärksammade situationen från dag 1 avslutades inte. Frågan om tillit är figur dag 2 mot bakgrund av en specifik situation dag 1. Ett tillspetsat läge uppstod.

En hypotes är att den oavslutade situationen i samtalet mellan de tre präglade de avslutande kommentarerna: "Behov av tillit för att möta situationer av osäkerhet och rädsla."

Tillspetsat läge 10

Behovet av tillit till aktionsforskning som tradition och metod bland företagsforskarskolans intressenter framstod angelägen att undersöka och utveckla inför den tänkta och fortsatta

forskningsprocessen om samproduktion. En fråga om också ledningsgruppens tillit? Ett tillspetsat läge uppstod.

Tillspetsat läge 11

– Ulf vi kan inte skriva din avhandling men hur kan vi stödja dig på bästa sätt?

– Genom att ge mig feedback på mina förslag och genom att stödja mig och mitt arbete genom möten och samtal.

En fråga om tillit i samarbetet mellan ledningen, ledningsgruppen och mig? Ett tillspetsat läge uppstod.

Fas 3 - utforskande av samproduktionens mikronivå

Tre aktionsbaserade övningar genomfördes. Dessa framkallade den relationella dynamik på mikronivå som är en förutsättning för att öka graden av kvalitet av mikronivåns samproduktion av kunskap. Gruppen tog sig an de samtal som var nödvändiga för att åstadkomma dynamiken. Relevanta och kritiska frågor relaterat till gruppens sammanhang behandlades. Ledningsgruppens medlemmar levde teorin om insiders och outsiders i sina samtal, såväl i relation till varandra som i relation till kollegor i lärosätet utifrån vad de uttryckte. Företagsforskarskolans ledningsgrupp testade möjligheterna till en förändrad balans av sina relationer.

En preliminär agenda för mötet den 2 mars presenterades en kort tid efter mötet den 11 februari. Jag erbjöds två timmar som avslutning av dagen till mitt projekt. Jag tog kontakt med den mötesansvarige med synpunkter på upplägget. Jag ville utveckla förutsättningar för ledningsgruppen att förstå och tillämpa den modell ANO jag tagit fram för att undersöka samproduktion av kunskap.

Samtalet resulterade i en överenskommelse om att jag skulle handleda ledningsgruppen genom ett antal övningar för att säkerställa ett upplägg som tillgodosåg såväl gruppens behov som mitt. Jag och den mötesansvarige gick igenom övningarna såväl muntligt som skriftligt och den mötesansvarige erhöll dessa per mail i förväg innan mötet den 2 mars.

En medlem i ledningsgruppen anmälde förhinder och en meddelade att hen inte hade möjlighet att delta hela dagen.

2 mars - genomförande

Den mötesansvarige inledde mötet, hälsade välkommen och förklarade syftet med dagen. Dagordningens första punkt var en s.k. energizer, en incheckningsövning som ledningsgruppen alltid inledde sina möten med. Övningens syfte var att stödja ledningen att mot bakgrund av aktuella erfarenheter undersöka samproduktion som begrepp och upplevelse. Jag handledde övningen.

Situation 9 – en första upplevelse av mikronivåns samproduktion

Övningen spelades in på ljud (2016-03-02).

Steg 1

Deltagarna reflekterade på egen hand 5 min kring en aktuell erfarenhet man nyligen upplevt och som man ville beskriva i termer av samproduktion. Deltagarna antecknar stödord på post-it.

Steg 2

Deltagaren delade en i taget inför gruppen sina beskrivningar utan att jag, kollegor eller gruppen som helhet analyserade dem. Jag fäste anteckningarna på ett blädderblocksblad samtidigt som jag ställde frågor för att svaren skulle kunna förtydligas.

- *En händelse som innebar att motstånd i en process synliggjordes och förståelse för att situationen präglades av brist på tillit mellan olika aktörer i sammanhanget med slutsatsen att en nivå av tillit aldrig kan tas för given utan ständigt måste underhållas.*
- *Ett exempel på att olika behov och intressen måste koordineras mellan olika organisationsdelar och en beskrivning av hur en aktör kan ta ansvar för koordineringsprocessen.*
- *En erfarenhet om hur angeläget det är med ett omsorgsfullt förarbete innan förutsättningar för samproduktion kan skapas.*
- *En berättelse om att det också är viktigt att både kunna sätta stopp för gränsöverträdelser och upprätthålla gränser mellan olika intressen för att samproduktion ska fungera samt ett exempel på att polarisering kan fungera som stöd för samproduktion när man har olika erfarenheter och bakgrunder.*
- *En personlig erfarenhet av en kontakt som bjuder in till samproduktion utifrån lust, engagemang och öppenhet. Hur lätt det är att lösa problem och svårigheter när arbetsglädjen finns.*
- *En erfarenhet av hur viktigt det är att arbeta med att utveckla relationer mellan finansiärer och forskare för att samproduktion ska förverkligas.*

Steg 3

När samtliga närvarande redovisat gick gruppen fram till blädderblocksbladet och genomförde ett gruppsamtal med frågan om man kunde se ett mönster som förbinder de redovisade erfarenheterna med varandra? Jag lyssnade och antecknade.

Gruppen kommer i sitt samtal fram till ett mönster som präglas av ömsesidighet och samspel. Mönstret leder till att aktörer får en större förståelse för varandra. När man förstår den andra utesluter man inte denne utan utvecklar sin förmåga att vara flexibel i relationen och i kombination med att få saker gjorda bygger detta stöd för samproduktion. Mönstret beskriver också en form av tillit, förtroende, förtroendeförhållanden, kunskap om varandra, normbrytande och kreativt skapande.

Steg 4

Gruppen fortsatte därefter samtalet om hur mönstret hade uppstått, vad som bygger det och hur det upprätthålls.

- *Det finns stödjande strukturer som fångar upp vad som sker och som skapar grund för en gemensam målbild för verksamheten. Gruppen var inte enig om det finns en målbild eller*

inte. Man enades om att det finns en struktur som skapar förutsättningar för gemensamma upplevelser och därigenom samverkan.

- *Strukturen innehåller också tidigare erfarenheter av samproduktion som kan omsättas till stöd.*
- *Personliga drivkrafter i form av vilja, glädje och personliga utmaningar stöttar mönsterbyggande.*
- *Möjligheter att få tillgång till fakultetsmedel. Dessa möjligheter driver på sökprocessen att skaffa forskningsuppdrag. Behov av profilering, att synas och utveckla en egen identitet i konkurrens med andra bygger då mönstret.*
- *Slutligen, närheten till användning och tillämpning stödjer bildandet av mönstret.*

Steg 5

Samtalet fortsatte med att deltagarna två och två undersökte om det fanns krafter som bromsar mönstrets utveckling och om det också fanns krafter som var stödjande.⁶⁰ Resultaten av parsamtalen diskuterades i helgrupp.

- *Dålig personkemi eller avsaknad av personlig passion bromsar processen mot att goda mönster uppstår. Svårigheter att bryta etablerade normer, strukturer som stödjer personlig vinning eller personberoende relationer mellan högskolan och industrin bromsar. Med det senare menades när personberoende relationer avslutas uppstår svårigheter att ersätta dessa vilket bromsar processen mot att goda mönster uppstår.*
- *När det gäller normer som styr finns det en utmaning mellan å ena sidan att göra något annorlunda och å andra sidan att göra som andra gör (för att bli accepterad).*
- *Informella strukturer kan fungera både stödjande och bromsande. Å ena sidan är det informella strukturer som får saker att hända, å andra sidan betyder informella strukturer att alla inte blir delaktiga.*
- *Egna agendor som en konsekvens av brist på tillit bromsar. När det gäller bristen på tillit behöver den högsta ledningen vara tydlig; uttala att det är samproduktion som gäller och själva visa tillit i handling. Då följer andra efter, annars inte.*

Steg 6

Jag ställde frågan om gruppen kunde dra några slutsatser om hur de stödjande krafterna kan förstärkas och de bromsande begränsas?

Gruppens medlemmar samtalade med varandra, jag lyssnade och antecknade.

- *Man måste ta ledarrollen på allvar och delta där det händer. Man måste prata med människor där det händer. Det krävs att man sätter av tid och synliggör det ansvar som ledarskap innebär, att man får återkoppling både när det brister i ansvar och när man lever upp till det.*

⁶⁰ Lewins kraftfältanalys (Smartt, Casey, Ferreira 2018, Sharmaz, Singh, Matai 2018, Toves, Graf, Gould 2016).

- *Att också visualisera vad som faktiskt stödjer samproduktion. Att öka transperensen i kommunikation för att reducera förekomsten av dolda agendor.*
- *Att i större utsträckning synliggöra meningen med det som görs, även om man är med i en mindre omfattning, skulle också kunna vara stödjande för samproduktion.*

Steg 7

Övningens sista moment var en processutvärdering. Gruppen fick till uppgift att reflektera över övningen. Hur hade samtalet fungerat, gick det att uppfatta ett mönster i samtalet, kunde gruppen lära något av samtalet?

Tillspetsat läge 12

Gruppen kom fram till att det var en nyttig och bra övning. Man menade att det var bra att stanna upp och diskutera med varandra och att göra analysen tillsammans. Gruppen konstaterade att man samproducerar i samtalet. Att tänka i grupp är bra för samproduktion menade man. Slutligen kom gruppen fram till att samtalet hade öppnat upp för fler perspektiv. Frågan om samproduktion hade kopplats till hela miljön. Den interna samproduktionen är avgörande fastställde man; att få ihop skolans teamarbete med lärosätets avdelningar.

Gruppen skapade med stöd av sin process – och den inledande reflektionen efter lunch – en gemensam gestalt av samproduktion på sin mikronivå. Figuren av samproduktion framträdde mot bakgrund av de erfarenheter ledningsgruppens medlemmar delade med varandra och upplevelsen av själva processen. För första gången fullföljde gruppen en erfarenhetscykel. Kommunikationen prövade gränsen mellan Jag-det och Jag-du. Ett tillspetsat läge uppstod.

Lunchpaus

Efter en lunchpaus tog nästa övning vid. Jag önskade länka förmiddagens övning till eftermiddagens och inledde med att ställa frågan om det var något gruppen särskilt ville uppmärksamma från förmiddagens övning.

Gruppen menade att det var bra att man kommit tillsammans i sättet att tänka. Alla har inte har tillgång till den konkreta gemenskapen dagligen varför detta var bra. Det upplevdes också att det var bekvämt att arbeta tillsammans och att man fungerade väl ihop. Processen hade också synliggjort det lärande som ägt rum sedan företagsforskarskolans start och det konstaterades att nyfikenhet är ett tydligt inslag i verksamheten; att man lär tillsammans och att man är en bra grupp som har kul tillsammans. Gruppen menade också att det är bra att sätta av tid till det man gjort och att man borde göra detta oftare. Slutligen, man hade kommit något hållbart på spåret med skolan. Den har åstadkommit ett bestående lärande som kommer att finnas kvar även om den kommer att upphöra. Kvar kommer att finnas viljan att lära och jobba i team.

Situation 10 – en andra upplevelse av mikronivåns samproduktion

Övningen spelades in på ljud och transkriberades till text (2016-03-02).

Eftermiddagens första arbetspass var en övning i teambyggande med samproduktion av kunskap i fokus med stöd av William Isaacs (1999).

Som förberedande uppgift till övningen hade den möteansvarige fått i uppgift att skriva en personlig och reflekterande text om samproduktion. Texten kom att rubriceras "Co-production through win-win solutions to build learning environments – Thoughts, initial propositions and reflection" (2016-02 24).

Ledningsgruppens medlemmar fick texten inför övningen och läste den i samband med min introduktion till vad som komma skulle. Därefter lade man texten åt sidan och det var den mötesansvariges exemplar som fortsättningsvis skulle styra processen.

Den mötesansvarige inledde med att kommentera sin text och lämnade texten därefter till den som satt till vänster om denne. Deltagarna talade en i taget i tur och ordning. Gruppen följde en talarordning där den som sitter närmast den som senast talade tog vid.

Den som tog vid sammanfattade först det som den person som senast talade sagt. Därefter lade vederbörande till sina synpunkter, sin idé eller kommentar och skickade texten vidare till nästa person. Nästa person tog vid och sammanfattade vad tidigare personer sagt för att därefter lägga till sina synpunkter och skicka texten vidare.

Regelverket stipulerar att deltagarna håller sina kommentarer korta, vilket man gjorde. Man övertalade inte varandra och man argumenterade inte. Var och en redovisade sina tankar med syfte att låta övriga i gruppen svara an på dessa med tillägg.

Samtalet gick runt mötesbordet tre varv. Den mötesansvarige sammanfattade vid varje tillfälle texten när den passerade denne vad gruppen tyckte enas kring, lade till något, och skickade den vidare ytterligare ett varv. När texten uppnådde mognad, dvs. ingen hade ytterligare något att lägga till utvärderade gruppen övningen. Den mötesansvarige tog uppgiften att justera den ursprungliga texten utifrån resultatet av gruppens process.

Gruppens utvärdering

Tillspetsat läge 13

Gruppen menade att processen till en början upplevdes som utlämnande men efter hand blev den mer påtaglig av att göra något tillsammans. En positiv utveckling skedde utöver en utveckling av sakinnehåll. Resultatet blev teambuilding. Utvecklingen skedde med stöd av gruppen och dess process. Processen upplevdes som kraftfull och som en polaritet till den traditionella akademiska kulturen i vilken kritik sätts i första rummet.

Gruppen skapade en gemensam gestalt av sig själv som ett samproducerande team. Med stöd av sin utvärdering fullföljde man på nytt en erfarenhetscykel. Ett tillspetsat läge uppstod.

Situation 11 – den tredje upplevelsen av mikronivåns samproduktion

Övningen spelades in på ljud (2016-03-02). De inledande och avslutande momenten redovisas.

Eftermiddagens andra arbetspass – en kritisk granskning av slutresultatet "Co-production through win-win solutions to build learning environments..." med stöd av en rollspelsövning.

Jag introducerade en rollspelsövning baserad på teorin insiders och outsiders/Diversity and Inclusion (DaRos 2015).

Teorins centrala fundament i sammanfattning:

Beroende på sammanhang intar – eller tilldelas – individer rollen i en grupp eller organisation att antingen vara en insider eller en outsider. Det som kännetecknar insidern är att denne har eller ges tolkningsföreträde i sammanhanget, den som sätter standards, normer och värderingar. Med stöd av dessa standards, normer... värderas outsiders, ofta kritiskt. Outsidern förväntas anpassa och underordna sig insiders bedömning.

Kulturella faktorer som påverkar sammanhanget diskuteras som regel inte mellan insiders och outsiders. Outsidern får på egen hand utveckla sin förståelse för vad insidern avser som förutsättningar för tillhörighet. Dessutom kan outsiders inte förvänta sig återkoppling på sin prestation annat än om den värderas kritiskt.

Insiders är som regel omedvetna om sina positioner och förhållningssätt. Man har privilegier som man upplever som självklara. Outsiders är medvetna över och uppmärksammar sina perspektiv och förhållningssätt. Insiders bedömer individuellt men kategoriserar generellt med utgångspunkt från position eller social tillhörighet. Man framhäver egen utveckling. Outsiders uppmärksammar helheter och reflekterar över vad som återstår av egen utveckling för att kunna ta plats likt insiders. En polarisering mellan insiders och outsiders samskapas således.

Jag gav förutsättningarna för vad som komma skulle i form av en övning i syfte att utvärdera den definition av samproduktion man utvecklat i det tidigare skedet. Detta skulle göras i form av ett rollspel mellan insiders och outsiders.

Företagsforskarskolans ledningsgrupp utgör en insidergrupp betraktad av organisationens medarbetare i övrigt. Outsiders kan vara doktorander, kollegiet, industriella handledare... Jag ställde frågan vilka som i första hand kan betraktas som outsiders. Svaret blev kollegiet.

Ledningsgruppens kvarvarande fem medlemmar i konferensen organiserade sig genom att två intog rollen av att agera företrädare för kollegiet och därmed outsiders. Tre intog rollen av att tillhöra företagsforskarskolans ledningsgrupp och agerade därmed insiders. Kollegiets uppdrag var att förhålla sig ifrågasättande till det framtagna förslaget, ledningsgruppen stödjande. Respektive konstellation förberedde sig först enskilt för att därefter möta varandra i ett samtal.

Övningen genomfördes.

Gruppen reflekterade över övningen och vad den genererade av insider- och outsiderupplevelser. Själva övningen hamnade i bakgrunden. Vad den åstadkom för insikter blev förgrund.

Jag noterade att två perspektiv dominerade ledningsgruppens reflekterande samtal. Dels konkreta som behovet av tydligare rollbeskrivningar för ledningsgruppens medlemmar för att underlätta samarbetet men också behovet av ett tydligare mandat för ledningsgruppen som helhet från den akademiska ledningen när det gäller roll och uppgift. I frågan om akademisk ledning refererades i samtalet såväl till gruppen professorer som till avdelningens forskningsledare, den avdelning som företagsforskarskolan utgjorde en del av.

Det andra perspektivet hade mer påtaglig karaktär av personliga ställningstaganden utifrån hur ledningsgruppens medlemmar uppfattade sina relationer såväl visavi varandra som i förhållande till den omgivning de utgjorde en del av. Frågor om makt, hierarki, tillhörighet och inflytande inom

företagsforskarskolan och dess ledningsgrupp präglade samtalet. Ämnen man menade i större utsträckning borde vara föremål för arbete på företagsforskarskolans återkommande konferensdagar och då för att stödja en utveckling av skolans profil mot bakgrund av de krav och önskemål som KK-stiftelsen ställer.

I samtalet framkom att individer, beroende på sammanhang, kunde uppleva sig både som insiders som outsiders. När man upplevde sig som insider drog man sig inte för att värna den positionen även om det fick som följd att den andre markerades som en outsider. Ett exempel som nämndes var den industriella erfarenheten och kontakter med industriellt förankrade individer. I sådana sammanhang kunde outsiderupplevelsen bli uppenbar för den som hade begränsade erfarenheter från industriell miljö. Ytterligare ett exempel som relaterades var frågan om genus. Det konstaterades att det är skillnad mellan kvinnors och mäns inflytande inom akademien beroende på genus.

I samtalet uttalades att det inom ledningsgruppen finns spänningar som inte synliggörs, spänningar som också finns inom företagsforskarskolan och lärosätet i stort och att dessa förekommer i väsentligt högre grad än vad man i allmänhet uppmärksammar.

Jag bad ledningsgruppens medlemmar att tala med varandra om hur man avser att gå vidare mot bakgrund av vad man arbetat med. Jag lyssnade och antecknade.

Det konstaterades att det finns ett behov av ett mer inkluderande arbetssätt såväl inom ledningsgruppen som inom företagsforskarskolan och lärosätet i stort. I ett tidigare skede av samtalet hade sagts att det är viktigt att fråga sig hur ledningsgruppen tar utvecklingen vidare och att även om det är ansträngande att arbeta inom ledningsgruppen med frågan är det viktigt att få till en större gemenskap. Behovet av en ökad gemenskap var påtaglig i sammanhanget.

Generellt menade ledningsgruppen att i större utsträckning behöver individer både se och bekräfta varandra. I sitt samtal med varandra refererade deltagare till upplevelsen av den tidigare övningen "Co-production through win-win solutions to build learning environments...", en erfarenhet några menade återkommande skulle behöva reproduceras i organisationen.

Konkreta förslag diskuterades också. Att nämna varandra vid namn inför andra är att inkludera och att också ledningsgruppen utvecklar sitt mandat och gör sig mer synlig i organisationen – och tar plats – erbjuder möjligheter till ökad inkludering.

Det bestämdes att ledningsgruppen ska ta initiativ till att formulera ett förslag till mandat att förankra i organisationens hierarki. I sammanhanget ska man relatera till företagsforskarskolans uppgift och lyfta fram vad man lyckats med för att därigenom bli både självbegränsande och bekräftad av andra. Teamarbetet ska betonas och kraften kring vad ledningsgruppen och företagsforskarskolan har åstadkommit för att expandera sin position ska användas.

Tillspetsat läge 14

Processen stöttade ledningsgruppens medlemmar att pröva sina relationer. Man utvecklade ett LSp som öppnade upp för en högre grad av tillit än man tidigare i forskningsprocessen visat: "... inom ledningsgruppen finns spänningar som inte synliggörs, spänningar som också finns inom

företagsforskarskolan och lärosätet i stort och att dessa förekommer i väsentligt högre grad än vad man i allmänhet uppmärksammar.”

Återigen genomförde ledningsgruppen i ett kortare perspektiv en fullständig erfarenhetscykel men med ett mer omsorgsfullt och konkret lärande än tidigare. Ett tillspetsat läge uppstod.

Samtalet avslutades och gruppen tog paus.

Ledningsgruppens uppföljning av företagsforskarskolan

Gruppen tycktes dra en lättnades suck över att få tala utifrån ett väl känt perspektiv utan emotionella laddningar. Samstämmigt gav man uttryck för sin framgång. Inga kritiska frågor ställdes. Behovet att diskutera erfarenheter och utfall i relation till vision 2012 var behärskat. Jag delade min slutsats att ledningsgruppen ansåg att frågan om utfallet i förhållande till vision 2012 var avslutad vilket man bekräftade. Vision 2020 hanterades som en orientering och föranledde ingen mer ingående diskussion.

Efter pausen diskuterade ledningsgruppen utfallet av verksamheten fram till aktuell tidpunkt med utgångspunkt från visionen 2012 samt det påbörjade arbetet med visionen inför 2020.

Den mötesansvarige ledde arbetet och jag lyssnade. Till att börja med en genomgång och en rekapitulering. Därefter visionen i förhållande till aktuell situation. Slutligen summering av situationen. Visionen innehöll närmare 50 målpunkter.

Ledningsgruppen uppfattade i allt väsentligt att man var på god väg att nå vision 2012, framför allt mot bakgrund av att ca 1 och ½ år av projektiden återstod.

Vision 2020 hade en annan karaktär än vision 2012. Den presenterades som ett utkast med avsikt att utgöra en utgångspunkt inför ett fortsatt samtal. Den beskrev möjligheter och vägval mot bakgrund av de erfarenheter företagsforskarskolan gjort och utifrån de resultat man kan förvänta sig. Huvudfrågan var vilken forskningsprofil företagforskarskolan ska ha i kommande steg. Perspektivet var industriellt.

Konferensen avslutades.

”Det händer med människor att de plötsligt, för en kort stund öppnar sig, antingen de tror sig vilja eller inte. En nerv vidrörs, hela organismen reagerar. Muskler börjar sin självverksamhet. Det förekommer att hjärnan inte fattar det förrän om en stund; då kommer vardagsmänniskan, den vanliga slutna eller halvslutna flåsandes efter och smäller igen dörren” (Johnson 1998, Sid 36).

Två dagar senare mailade jag samtliga i ledningsgruppen. Jag berättade att jag fått material till stöd för att formulera en grundidé om hur samproduktion skulle kunna definieras av ledningsgruppen.

Jag berättade att jag kommer att lyssna igenom det inspelade materialet och skriva fram den empiri jag har utifrån processen den 2 mars. Jag utlovade ledningsgruppen att de kommer ges möjligheter att validera texten.

Deltagarna fick strukturen för övningen ”Co-production through win-win solutions to build learning environments...” samt ett antal PP-bilder som i sammanfattning beskriver DaRos modell Diversity and Inclusion.

Fas 4 - vägen fram och ett beslut om en test av en modell för mikronivåns samproduktion

Inför 15 april 2016

Ett möte med ledningsgruppen den 15 april planerades. Två timmar reserverades för forskningscirkeln.

Inför mötet mailade jag ledningsgruppen den transkriberade texten från incheckningsövningen den 2 mars (2016-03-27) samt en förberedande uppgift inför en bearbetning av resultatet från denna (2016-04-12). Förberedelseuppgiften bestod av att mot bakgrund av två frågor reflektera över hur ledningen samproducerar sina möten med utgångspunkt från övningens resultat (Melnick & Nevis 2019).

1. Vad den gör gruppen bra som stödjer samproduktion?
2. Vad kan gruppen göra bättre?

Jag menade att fokus bör vara det relationella, dvs. det som sker individer emellan. Jag bad dessutom ledningsgruppen att formulera tre förslag till konkreta praktiker till stöd för hur ledningsgruppen kan utveckla sin samproduktion.

Jag planerade att i mötet tillsammans med ledningsgruppen samskapa en prototyp för en relationell modell av samproduktion. Den skulle kunna testas och utvärderas såväl i egna möten som i möten som ledningsgruppen i övrigt leder och är ansvariga för inom företagsforskarskolan.

15 april

Om mötet den 2 mars hade indikerat en möjlig utvecklings- och forskningsprocess blev det tänkta mötet den 15 april ett svar på att detta var fel slutsats. Det underliggande motståndet var påtagligt och lyftes fram med stöd av frånvaro. Men detta hindrade inte att se framåt, att ta stöd av vad som till dess åstadkommits.

Fem av gruppens sju medlemmar anmälde förhinder till mötet den 15 april. Deltog gjorde de två övergripande ansvariga för företagsforskarskolan. Det förberedelsearbete jag arbetat fram i samråd med den mötesansvarige lades åt sidan. Jag initierade ett samtal om processen genom att referera till den fråga jag fick av företagsforskarskolans föreståndare i februari: "Ulf, vi kan inte skriva din avhandling men hur kan vi stödja dig på bästa sätt?" Jag upprepade också mitt svar: "Genom att ge mig feedback på mina förslag och genom att stödja mig och mitt arbete genom möten och samtal".

Mötet genomfördes. Jag skrev minnesanteckningar (16-04-17) som jag mailades till de två forskarna men även till en av mina handledare. Jag utvecklade i anteckningarna de idéer vi talade om i mötet. Jag betonade behovet av ett hållbart fokus för processen framåt och en snabb återkoppling på mitt mail.

Jag föreslog att den process som genomfördes med ledningsgruppen den 2 mars i frågan om att definiera samproduktion "Co-production through win-win solutions to build learning environments..." skulle genomföras i ett samarbete med en eller flera grupper av företagsdoktorander, deltagare från

kollegiet och ev. industriella mentorer samt möjligen en tvärgrupp sammansatta med deltagare från alla dessa kategorier. Denna sista grupp skulle kunna betraktas som en kontrollgrupp. En preliminär idé om omfattningen var fem grupper med vardera fem till åtta deltagare. Processen kan avslutas med en konferens – en lärande akademi – till vilken deltagare från företagsforskarskolan bjuds in utöver de som varit aktiva i processen. I denna prövas om det är möjligt att skapa en beskrivning av samproduktion som kan vara vägledande för skolan, dock inte normativ.

Jag tog på nytt upp frågan om en workshop om den samproducerande forskningsprocessen i samarbete med det institut jag hade samarbetat med under mitt licentiatprojekt. Från detta fanns ett intresse till ett samarbete med företagsforskarskolan.

Inför 12 maj och 1 juni

Jag preciserade förslag inför för de två kommande forskningscirkelmötena den 12 maj och den 1 juni.

Företagsforskarskolans ledningsgrupp hade i mötet den 2 mars testat om en förändrad balans av dess interna relationer var möjlig. I processen hade gruppens medlemmar levt teorin om insiders och outsiders men ifrågasatt balansen. Inför en uppföljning av processen den 15 april – och en möjlighet till mer samproducerande relationer – återgick ledningsgruppen till sin ursprungliga konstitution. Man fortsatte att samskapa och upprätthålla en relationell obalans av insiders och outsiders. Jag bidrog till detta.

Mötet den 12 maj planerades fokusera tre punkter:

- Först det arbete som skulle ha genomförts den 15 april men som ställdes in.
- Därefter en introduktion av modellen/metoden ANO som arbetsredskap för att undersöka erfarenheter av samproduktion i en organisation.
- Slutligen en avstämning av resultatet av övningen den 2 mars "Co-production through win-win solutions to build learning environments...", dvs. en granskning av skillnaden mellan dokumentet 1.0 och 2.0 samt reflekterar över detta.

Mötet den 1 juni planerades fokusera framför allt en test av ANO för företagsforskarskolans utveckling 2012 – 2015 i fråga om den samproducerande forskningsprocessen. Ledningsgruppen får stöd att identifiera erfarenheter av samproduktion i en organisation, analyserar och systematiserar dessa, reflekterar kring vilka resultat erfarenheterna genererat samt vad som går att lära utifrån vad man erfarit från perioden.

Mötet den 1 juni fastställer också en plan för 2: dra halvåret samt utvecklar en konkret idé, inklusive ett utkast till inbjudan, för ett antal processer med industridoktorander, kollegium och industriella mentorer med ca fem – sex deltagare vardera med uppgiften att ta fram versioner av hur samproduktion kan definieras samt en idé om en avslutande lärandekonferens utifrån processerna att definiera samproduktion, dvs. det som företagsforskarskolans ledningsgrupp gjorde i konferensen den 2 mars, samt tillämpningarna av ANO. Jag åtog mig att arbeta fram ett förslag till design för konferensen.

Slutligen föreslog jag inför den 12 maj ett avstämningsmöte om mina förslag per omgående med de övergripande ansvariga forskarna och bad om återkoppling. Jag fick omedelbart återkoppling från de två och från en av mina handledare som tagit del av mitt mail. Alla tre ställde sig positiva till de förslag jag hade presenterat. Ett avstämningsmöte planerades till den 25 april. Jag utlovade till mötet ett utkast till en tid- och arbetsplan (16-04-19) för de aktiviteter jag skissat på.

En ny sinnesförnimmelse, som signalerade handling, uppenbarade sig på agendan.

Situation 12 – en insikt!

25 april

Mitt arbete fångade den relationella obalans av inflytande som fanns etablerad i ledningsgruppen – insiders/outsiders – men bidrog också till att nya mönster utvecklades. Ledningen decimerades.

Avstämningsmötet genomfördes den 25 april men endast med en av de ansvariga forskarna samt en av mina handledare som närvarande.

Beslut om att gå vidare med den tänkta utvecklingsaktiviteten med det andra institutet togs. Jag fick förslag på datum att undersöka för att kunna genomföra en workshop i en samproducerande anda med den.

I övrigt fördes ett samtal om den fortsatta processen med utgångspunkt från mitt förslag.

Jag tog uppgiften att förbereda och presentera ett relevant underlag inför ledningsgruppens möte den 12 maj vad avsåg den tänkta fortsättningen. Jag kom att precisera detta med stöd av två dokument som han under processens gång också bearbetades i kontakt med den mötesansvarige. Det första dokumentet *Lägesrapport när det gäller mitt projekt* (16-05-06) och det andra *Punkter till dagordningen inför mötet med företagsforskarskolans ledning den 12 maj* (16-05-06).

I *Lägesrapport när det gäller mitt projekt* refererade jag till att börja med till det senast bokade mötet med ledningsgruppen den 15 april och som i praktiken ställdes in. Jag redogjorde för vad som varit tänkt att ske i mötet. Även om mötet inte kom att genomföras som planerat menade jag att det hade genererat ett gott resultat vad avsåg det fortsatta arbetet.

Jag delade information i min lägesrapport om en betydelsefull sekvens från mötet den 25 april om ledningsgruppens samproduktion: Jag fick mot slutet av mötet frågan: "Menar du att hur vi internt inom ledningen samproducerar har betydelse för samproduktion inom företagsforskarskolan?" Jag svarade "ja". Jag menade att även detta replikskifte var ett exempel på samproduktion av kunskap.

I övrigt redogjorde jag för en analys av processen; hur jag såg på den och vad som pågick. Jag var emotionellt laddad av situationen. Jag delade personliga tankar om mina utmaningar i sammanhanget.

Mötet den 25 april hade resulterat i en övergripande frågeställning som skulle vara vägledande inför det fortsatta arbetet: "Vad kännetecknar den samproducerande forskningsprocessen? Hur kan en sådan beskrivas, initieras, genomföras och följas upp?" Jag skrev i lägesrapporten att jag avsåg att

besvara frågorna med stöd av Participatory Action Research (PAR) och de interaktiva metodteorier jag tidigare lyft fram.

Jag skissade i min rapport en pragmatisk process som börjar med ledningen för att gå vidare med deltagare från företagsforskarskolan. Det pragmatiska perspektivet kopplade jag till en strävan att processen skulle präglas av ett demokratiskt förhållningssätt, nytta och användbarhet.

Tillspetsat läge 15

I lägesrapporten (16-05-06) som följde på avstämningsmötet den 25 april delade jag en sekvens från mötet, en fråga till mig: "Menar du att hur vi internt inom ledningen samproducerar har betydelse för samproduktion inom företagsforskarskolan?" Jag svarade "ja". I lägesrapporten skrev jag att själva replikskiftet i sig utgjorde ett exempel på samproduktion. Ett tillspetsat läge uppstod i mötet den 24 april.

Inför 12 maj

Forskningsuppdraget preciserades till innehåll och form. De etiska frågorna och perspektiven framhölls som nödvändiga att diskutera. Uppläget förankrades hos den mötesansvarige innan det presenterades för övriga i ledningsgruppen.

Jag beskrev övergripande ett antal aktiviteter jag önskade diskutera med ledningsgruppen i det planerade mötet den 12 maj.

Den väsentligaste aktiviteten var test av modellen ANO i forskningscirkelmötet den 1 juni. På dagordningen det tillfället står en tillämpning inför en senare utvärdering av modellens funktion som stöd för lärande om samproduktion för perioden 2012 – 16.

Jag beskrev i övrigt ett antal tänkta aktiviteter som vägledande inför det fortsatta arbetet.

- En workshop om samproduktion av kunskap med ledningen för det andra institutet,
- "Co-production through win-win solutions to build learning environments..."-möten med grupper av företagsdoktorander och vetenskapliga handledare/kollegiet.
- ANO-möten med grupper av företagsdoktorander och vetenskapliga handledare/kollegiet.
- En avslutande konferens – en lärande akademi – med samtliga deltagare från företagsforskarskolan med syfte att kondensera lärandet.

Jag tog upp frågan om forskningsetik i mail till ledningsgruppen som jag önskade en dialog kring. Jag refererade till Vetenskapsrådets rekommendationer när det gäller humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (ISBN:91 – 7307-008-4) <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Jag föreslog ett antal punkter till dagordningen den 12 maj som jag önskade behandlade. Det var kända punkter.

Innan rapporten och mitt förslag till mötespunkter slutligen mailades till ledningsgruppen stämde jag av dessa med den mötesansvarige. Rapporten mailades. Omgående kom återbud från två medlemmar i ledningsgruppen till den 1 juni.

Situation 13 – beslut om test med skarpt läge

12 maj

Processen fortskred. Mitt förslag till den fortsatta processen togs emot, bekräftades och accepterades med mindre justeringar. Designen för den 14 september på whiteboard växte fram med stöd av ett aktivt samskapande. Uppskattning för idén "train the trainer" uttrycktes. Jag reflekterade kring såväl fördelar som nackdelar med ledningsgruppen splittrad på två tillfällen i test av ANO-tillämpningen, som kom att bli fallet, men bestämde mig för att fördelarna var vägledande. Ur ett lärandeperspektiv var det en möjlighet att jämföra de två utfallen för att undersöka vad som är lika och vad som är olika och att med ledningsgruppen diskutera detta. Men i upplägget fanns också en anpassning till de faktiska omständigheterna. Den fragmenterade ledningsgruppen är ett mönster. De etiska frågorna togs inte upp.

Två medlemmar i ledningsgruppen hade anmält förhinder och ytterligare en kunde vara med endast under en del av mötet och då inte i den del som berörde den tänkta processen den 14 september. Närvarande var de två övergripande ansvariga forskarna, ytterligare en forskare samt företagsforskarskolans kommunikationsansvarige.

Mötet ägnades åt att diskutera en tänkt forskningsprocess den 14 september med företagsforskarskolans ledningsgrupp och företagsdoktorander. Med stöd av ANO ska ledning och doktorander undersöka erfarenheter och uppfattningar om samproduktion av kunskap relaterat till företagsforskarskolans uppgift.

Ett förslag till design för den 14 september konkretiserades och visualiserades på whiteboard. Eftersom ledningsgruppens medlemmar förväntades ha aktiva roller i processen diskuterades ledningsgruppens test av ANO den 1 juni i termer av "train the trainer".

Jag dokumenterade mötet den 12 maj och resultatet av detta. Resultatet döpte jag till *Den samproducerande forskningsprocessen* som jag redovisade i en PP-presentation (2016-05-12). PP-presentationen validerades av den mötensansvarige innan jag mailade den till ledningsgruppens medlemmar samtidigt som jag sammanfattade resultatet från mötet.

Förslaget

En ANO-process genomförs den 1 juni med ledningsgruppen. Syftet är att testa ANO samtidigt som processen innebär ett moment av "train the trainer", dvs. ledningsgruppens medlemmar får en introduktion i modellens tillämpning för att kunna arbeta med den i konferensen med företagsdoktoranderna den 14 september.

Den 14 september genomförs en heldagsövning ANO med företagsdoktorander och ledningsgruppen. Ledningsgruppens medlemmar har aktiva roller och uppgifter i processen.

ANO-modellen redovisades i PP-presentationen. Av den framgick en design över nio steg för processen den 14 september. Av designen framgick vilken roll och uppgift deltagare – såväl ledning som företagsdoktorander – kommer att ha i processen.

Några dagar innan den 1 juni tog jag kontakt med de två i ledningsgruppen som anmält hinder den dagen. Överenskommelse om ett alternativt tillfälle för dessa två i augusti träffades.

Tillspetsat läge 16

En figur beträffande den fortsatta forskningsprocessen växte fram framför allt i samarbete med de två övergripande ansvariga forskarna. Beslut om genomförande togs. Men figuren enade inte ledningsgruppen. Den bekräftade gruppens fragmentering. Ett tillspetsat läge uppstod.

Situation 14 – genomförande av test

1 juni och 31 augusti

Processen genomfördes inte som planerat med ledningsgruppen samlad. En gemensam analys av ledningsgruppens erfarenhetsbaserade modell för sin samproduktion kom inte på plats. Två delprocesser kom att genomföras. I sig kom detta att bekräfta gruppens mönster, svårigheten att skapa en gemensam arena – gestalt – för sitt arbete.

De två delprocesserna är i stor utsträckning bekräftande men med kritiska perspektiv under ytan. Frågan om vad för slag av ledningsgrupp man är (om man är en ledningsgrupp?) ställdes, brister vad gäller tydlighet hos enskilda forskares roller och uppgifter framkom samt återhållsamhet när det gäller att dela känslouttryck relaterat till sammanhanget i helgrupp blev tydligt. Sammantaget blev ett antal väsentliga och kritiska faktorer som påverkar företagsforskarskolans ledningsgrupp till samproduktion av kunskap – och i förlängningen också skolans – uppenbara.

De två delprocesserna integreras i en och samma text när jag nu redovisar dem. En psykoanalytiker skulle kunna påstå att det är min subjektivitet som på ettoreflekterat plan, genom att göra detta, agerar för att åstadkomma den helhet som flera – kanske alla – i ledningsgruppen längtar efter.

Den 1 juni genomfördes en första test av ANO med fem medlemmar av ledningsgruppen över en hel dag. Den 31 augusti med övriga två över en halv dag. Syftet var att introducera ledningsgruppens medlemmar i modellens teori och tillämpning. Jag betraktade modellen som en prototyp utvecklad med stöd av tre konsultuppdrag varav en i en forskningsorganisation. Modellen har legat till grund för en doktoranduppsats och evaluerad som en PAR-metod.

I mötet den 1 juni (och den 31 augusti) skissades modellen på ett avlångt vitt pappersark som sattes upp på whiteboarden framför gruppen. Gruppen formerades i en öppen halvcirkel inför modellen.

Jag hälsade välkommen och beskrev syftet med övningen. Jag startade med att fråga var och en vad man tog med sig för känsla eller uppfattning in i samtalet. Jag ville stödja mental närvaro.

Därefter introducerade jag modellen, beskrev den bakomliggande teorin kortfattat och startade själva arbetsprocessen. Modellens struktur är tre tidsaxlar uppritade parallellt i förhållande till varandra på ett större vitt ark.

Steg 1

Jag introducerade modellens första steg. Jag läste den text som är skriven i anslutning till den första tidsaxeln:

"Vad har inträffat under perioden som är nyckelhändelser och hur kommer det sig att dessa händelser är nyckelhändelser för dig? Beskriv själva erfarenheten och hur den framstår? Texta och skriv ditt namn på lappen."

"Först enskilt arbete i ca 15 minuter. Man antecknar på post-it upp till fem nyckelhändelser. En i taget går fram till det uppsatta arket för att sortera upp lappar i tidsordning och kort kommentera sina händelser. När alla händelser är redovisade ges övriga möjligheter att ställa klargörande frågor."

"Gör inte personliga associationer eller reflektioner utifrån de egna erfarenheterna. Ställ endast klargörande frågor med syfte att synliggöra enskilda fenomen."

Jag samlade upp noteringarna från deltagarna en i taget, läste upp texten och satte upp dem längs tidsaxeln. Respektive deltagare kommenterade kort sina händelser.

När samtliga redovisat bad jag gruppen att samlas framför modellen. "Tala med varandra om helheten." Processen inriktning förändrades från att fokusera enskildheter till tolkningar av helheten.

Jag frågade om gruppen kunde uppfatta ett eller flera mönster, i så fall vilket/vilka: "Något som framträdder som fenomen?" Genom att dela observationer med varandra kunde man notera mönster på gruppnivå snarare än individnivå. Mönster kunde vara likheter, olikheter eller polariteter.

Jag lyssnade till gruppen, antecknade och sammanfattade.

Vi lyfter fram möten och interaktion. Vi berättar om möten. Ett möte som leder till något annat – hur man går vidare. Fenomen är relationer i strukturella processer. Vi pratar om en struktur som håller eller inte håller. Fenomen är olika berättelser, enskilda berättelser. Vi har stora egna frihetsgrader. Då och då stämmer vi av med varandra. Vi har eget valt arbete på individnivå. Person X och Person Y har det formella ansvaret. Dom äger frågorna. Person X driver helhetsprocessen och rapporterar till KK-stiftelsen.

Man ställde klargörande frågor till varandra.

Steg 2

Som ett första moment fokuserades deltagarnas emotionella upplevelser i förhållande nyckelhändelserna: "Lägg märke till vad som finns inom dig av emotioner och kroppsfrömmelser i relation till respektive nyckelhändelse. Hur reagerade du? Och agerade du på basis av dina reaktioner, i så fall hur?"

Jag bad deltagarna att arbeta enskilt under ca 15 minuter. Därefter genomfördes processen enligt tidigare mönster.

Deltagarna delade sina upplevelser – reaktioner – och reflekterade över sitt agerade.

Gruppen gick fram till modellen – granskade materialet – och talade med varandra.

Steg 3

"Kan ni uppfatta ett eller flera mönster på gruppnivå, gemensamma teman? I så fall vilket/vilka? Något som framträder?"

Jag lyssnade, antecknade och sammanfattade.

Det är starka känslor av glädje, stress, frustration och nyfikenhet. Känslorna är kopplade till aktiviteter. Ingen uppgivenhet. Men vi håller inne med att dela våra emotioner i gruppen. Vi delar inte med varandra, ev. delar vi i mindre konstellationer. Hur mycket skall man lyfta upp. Vi är osäkra på att lyfta känslor, fr.a. när det gäller utsatthet. Vi är bra på att säga det positiva.

Vi hade mycket energi inför starten och i starten. När vi började arbeta med detaljer började det brinna lite och energin föll. Längs vägen fick vi möjligheter och tid till eftertanke och energin steg igen. Vi ser att vi är personberoende av både handledare, doktorander och deras chefer.

Gruppen som arbetade den 1 juni tog en lunchpaus. För att återknyta till förmiddagens arbetsprocess efter lunch föreslog jag en samtalsövning: "Prata två och två några minuter, något som ni kan ta med från förmiddagens arbete inför eftermiddagens fortsättning?" Eftersom antalet deltagare var udda tog jag plats tillsammans med en och agerade bollplank.

Arbetsparen berättade för varandra vad man talat om:

- *Intressant att se vilket agerande som kommer av känslor.*
- *Intressant att se olika händelser och sammanhang. Så olika man kan uppfatta ett skeende. Upptäcker hur annorlunda jag kan vara där det går för långt och skapar erfarenhet av samproduktion på riktigt.*
- *Är vi en grupp eller inte? En känsla av igenkänning. Metoden ger mig en upplevelse av tillfredsställelse.*

Steg 4

Enskilt arbete.

"Analysera såväl dina erfarenheter som dina emotionella reaktioner, ditt agerande som helhet. Vad tänker du om detta? Mot vilken bakgrund framträder erfarenheterna? Hur har de uppstått? Varför har de uppstått? Sök förklaringsmodeller!"

Jag samlade upp förklaringsmodeller, läste upp dem och satte upp dem längs tidsaxeln. Förklaringsmodellerna bestod av såväl text som figurer integrerade med varandra. Även med inslag av personliga ställningstaganden samt frågor man önskade ställa till sig själv och till andra i ledningsgruppen.

När samtliga redovisat sina förklaringsmodeller bad jag gruppen att gå fram till den uppsatta ANOmodellen, granska materialet, och tala med varandra mot bakgrund av frågan: "Kan man uppfatta ett eller flera mönster på gruppnivå, dvs. gemensamma teman? I så fall vilket/vilka? Något som särskilt framträder? Om man även prövar ett kritiskt förhållningssätt till resultatet av sin analys,

vad framträder då?” Jag förtydligade att med kritisk menar jag att reflektera över den egna analysmetoden för att synliggöra ev. brister i den.

Jag lyssnade, antecknade och sammanfattade.

Vi ser stora frihetsgrader kontra att vi inte har så mycket tid. Friheten är nödvändig för att det skall fungera. Vi ser också inslag av dualitet, strukturer beroende av människor och vice versa. Mycket prat och mycket göra och vi får producera våra egna stödfunktioner trots att det finns etablerade stödfunktioner. Vi är experimentella. Vi vet inte alltid vad vi skall göra. Svårigheter uppstår. Vi rör oss i fältet explore/exploit. Vi är utforskande och vi effektuerar. Det leder till att vi måste utveckla vår egen standard men möts av övergripande krav på att hålla oss till en annan standardprocess. Vi är inte i en miljö som stödjer oss. Är det för stora frihetsgrader? Finns det för liten delaktighet i gemensamma aktiviteter? Finns det en risk för någon eller några att falla ur projekten? Alla får inte vara med och bestämma om dom vill vara med eller inte. Resultatet kanske inte var individens fel utan processens. Olika doktorander passar bra i olika miljöer.

I gruppen fanns delade meningar i fråga om stödet från miljön. Är miljön stödjande eller inte?

Steg 5

Det femte och sista steget av modellens tillämpning inleddes. Syftet med detta var att stödja reflektion och lärande mot bakgrund av helheten; de samlade upplevelserna och erfarenheterna, emotionella reaktioner och ageranden samt analyser av dessa aspekter i relation till varandra. Och utifrån vad den genomförda grupprocessen tillfört.

Jag läste upp den text som är skriven i anslutning till den tredje tidsaxeln på modellen: ”Om projektet startades på nytt, eller om ett liknande projekt skulle startas, hur skulle du då vilja genomföra processen mot bakgrund av vad du nu har reflekterat över? Skulle du göra något annorlunda, i så fall vad?”

Enskilt arbete ca 15 minuter. Därefter en process med en deltagare i taget i fokus. Deltagaren redovisar sina lärdomar summerade på 5 – 7 postitappar.

Jag samlade upp noteringarna.

Som en sista uppgift reflektion och lärande mot bakgrund av samtliga data. Uppgiften planerades av ledningsgruppen att slutföras utan mitt handledningsstöd till mötet den 13 september.

I samband med att processen gick mot avslut den 1 juni uppstod ett samtal i gruppen om otydligheter när det gäller roller och uppgifter i företagsforskar skolans ledningsgrupp. Deltagarna kom överens om ett arbete för att öka tydligheten. Var och en av dem skulle på egen hand formulera tankar om vad som krävs för att öka tydligheten när det gäller den egna uppgiften. Detta skulle delges samtliga i ledningsgruppen och beredas av de två övergripande ansvariga att ligga till grund för ett samtal vid ett kommande ledningsgruppsmöte.

Tillspetsat läge 17

Processen utvärderades (1 juni och 31 augusti). Jag ställde frågan om processen skapat mening och så fall hur.

- *Det har varit en spännande process. Det har varit tröghet i processen och det har varit bra. Detta är det andra seminariet utan 100 powerpoint. Detta är en process även framöver. De gula lapparna gör det konkret. Det är ovant att arbeta så här.*
- *Varje individ har blivit tydligare för mig. Vi har inte svårt för att förstå varandra. Vi kan förstå och bygga på. Begreppet ledningsgrupp har varit ett filter. Jag har gått med mina förväntningar på vad för slags grupp en sådan grupp är. Det är klart att vi inte är en sådan grupp. Mitt filter försvinner.*
- *Bra process. Emotioner är utanför min säkerhetszon. Fått en helhetsbild. Värdefullt. Stegen sätter igång nya frågor.*
- *Det har varit intressant och jätteroligt att reflektera och göra en analys. Jag märker att person Å och jag kommer fram till samma saker.*
- *Jag och person Ä tänker samma saker.*

Processen/delprocesserna kan beskrivas som fullständiga gestalter. Gemensamma figurer mot bakgrund av samproduktion producerades återkommande. Erfarenhetscykeln fullföljdes i båda fallen. Kommunikationen håller sig inte enbart till Jag-det-nivå utan har också inslag av Jag-du. Ett tillspetsat läge uppstod.

Fas 5 – uppmarsch inför summering av analysen

Situation 15 – individuell uppföljningsuppgift

Inför 13 september

”Jag som samproducerande forskare”, såväl ledningsgruppens medlemmar som jag som företagsdoktorand, i fokus. Det avgörande steget för att ta ställning till processens relevans i sammanhanget.

Ledningsgruppen

Inför ledningsgruppens möte den 13 september och utvärderingen av ANO fick deltagarna den dokumentation som avsåg det egna bidraget till processerna den 1 juni och 31 augusti. Deltagarna ombads att återkoppla på materialet. Det var också möjligt för dem att vidareutveckla sina utsagor. Jag bad deltagarna att reflektera över dessa med stöd av ett antal frågor.

”Läs dokumentet och fyll på med dina kommentarer i slutet. Tänk dig att du läser en annan persons material.

- Vad är det du läser?
- Vilka tankar får du om det du läser?
- Vilka emotioner väcker det du läser?
- Vad skulle du vilja föreslå den personen att ta initiativ till?
- Något i övrigt som du vill kommentera och/eller lägga till?”

Syftet med frågorna och svaren var att öka självkännedom om "jag som samproducerande forskare". Fem av sju svarade. En skulle den 13 september begära att samtliga utsagor vederbörande levererat under hela forskningsprocessen skulle exkluderas från empirin.

Svar med personliga och insiktsfulla redovisningar med inslag av också stödjande återkoppling till den genomförda processen gjordes. Reflektioner om behov av utveckling och åtgärder för att förbättra förutsättningar för ledningsgruppens interna samproduktion utvecklades.

Min bearbetning

Min bearbetning gjorde jag under sommaren och skrev ett PM (2016-06-20) om hur jag uppfattade forskningsprocessen och fortsättningen.

Forskningsprocessen trevade sig fram. Idéer prövades men upplevdes inte vara hållbara över tid. Det fanns dock en plan från den 1 juni inför fortsättningen. Möjligheten att utveckla, testa och utvärdera ANO i samarbete med företagsforskarskolans ledningsgrupp hade prövats. Från skolans perspektiv fanns också ett sammanhang kopplat till samproduktion att utforska med stöd av ANO. I fråga om ett antal enskildheter som moment av grupprocesser och samtalsövningar uppfattade jag positiv återkoppling på min insats.

Jag avsåg att vända mig till ledningen med återkoppling. Jag uttalade därför mitt behov av ett mer engagerat och gemensamt samarbete för att forskningsprocessen skulle bli mer kvalitativ än den hittills varit. Jag uttryckte frustration över bristen på kontinuitet i samarbetet.

Jag formulerade nio arbetspunkter inför fortsättningen. Dessa ville jag diskutera med de två övergripande ansvariga för skolan inför mötet den 13 september. Jag förankrade planen med en av mina handledare. Av denne fick jag förslaget att intervjua ett antal företagsdoktorander för att fördjupa perspektiven om samproduktion. De nio punkterna mailade jag till den i ledningen som var ansvarig för ledningsgruppens mötesdagordningar. Jag fick en positiv återkoppling av denne med ett tilläggsförslag om ett moment av validering när det gäller intervjuer med företagsdoktorander och de som senare skulle komma att delta i ANO-processerna.

I fråga om den planerade workshopen för företagsdoktoranderna föreslog jag att den flyttas fram till senare under hösten när ledningen tagit till sig modellen ANO, modellens teori och metod, och kan arbeta med den samt uppfattar att den tänkta processen ger företagsforskarskolan svar på relevanta frågor. När det gällde den tänkta workshopen med det andra institutet, som jag såg som en intressant möjlighet att fördjupa perspektiven om samproduktion, efterlyste jag ett större intresse från ledningsgruppen om den skulle planeras.

18 augusti

Den 18 augusti träffade jag de två övergripande ansvariga. Jag skrev minnesanteckningar från samtalet (2016-08-16).

I dessa påtalade jag att jag på det personliga planet möttes väl men att det brister i den materiella responsen. Jag gav ett antal exempel. Någon reell process av samproduktion mellan ledningsgruppen och mig infinner sig inte. I mötet påminde jag om såväl den fråga jag vid tidigare tillfällen fått beträffande stöd från företagsforskar skolans ledning och det svar jag gett: "Vad kan vi göra för att hjälpa dig?" och mitt svar: "Sätta av tid, tid för reflektion och lärande, ge mig återkoppling på mina insatser och mitt material."

Jag bad om återkoppling och noterade:

Min upplevelse speglades av dem med igenkänning från doktorandprocesser i allmänhet. Jag bekräftades i min förvirring utifrån ett normaltillstånd.

De två summerade i mötet vad som varit viktigast för dem. Diskussionen om vilken slags ledningsgrupp man är var väsentlig. Det svar som man i stunden gav var att man är en ledningsgrupp för en intressedriver organisation. Man behöver gå vidare med att definiera roller i organisationen. "Varför finns man? Vad gör en ledningsgrupp i en intressedriver miljö? Hur skall gruppen drivas?" De två konstaterade att driva en företagsforskar skola är inte samma sak som att driva ett företag.

Jag noterade att man ställde frågan på nytt till varandra och sig själva: "Vilken slags ledningsgrupp är man?" Ett utvecklat svar blev att man leder ett projekt som kräver att man har roller och ambitioner som stämmer överens med vad man ska åstadkomma. Man måste leverera och genomföra.

Samproduktion diskuterades. Det konstaterades att "det är lätt att svara på frågan varför man ska samproducera. Lagom svårt är att förklara vad samproduktion är. Och mycket svårt är att komma fram till hur man ska samproducera."

Jag föreslog ett mer omsorgsfullt arbete mellan oss; att tid sätts av för detta, att vi fördjupar det vi talat om och bokar av tid för att lära känna varandra bättre, rent av en gemensam middag för att utveckla en mer personlig relation oss emellan.

Inför den 13 september kom man fram till att en viktig uppgift är att tydliggöra ledningsgruppens uppdrag samt de roller och uppgifter som medlemmar har i ledningsgruppen. Mötet den 13 september skulle även användas till ett samtal med mig för att fördjupa de perspektiv jag arbetar med.

Inför 13 september.

"Det lätt att svara på frågan varför man ska samproducera. Lagom svårt är att förklara vad samproduktion är. Och mycket svårt är att komma fram till hur man ska samproducera" är en återkommande utsaga inom företagsforskar skolan för att uttrycka den generella utmaningen vad gäller samproduktion. Utsagan gäller också ledningsgruppens samproduktion. Det är svårt för den att komma fram till sin egen samproduktion. Samproduktion av kunskap förutsätter att deltagarna byter information sig emellan, kommunicerar med varandra och ger varandra återkoppling. Delaktighet som upplevelse och erfarenhet mellan samproducerande deltagare är en kompromisslös förutsättning för samproduktion. Utan delaktighet ingen samproduktion.

Jag fick efter mötet den 18 augusti uppdraget av den mötesansvarige att facilitera ledningsgruppens samtal om roller i ledningsorganisationen den 13 september. Jag bad de två övergripande ansvariga forskarna att i samarbete med varandra förbereda en inledning genom att sammanfatta företagsforskarskolans uppdrag och att i anslutning till detta beskriva ledningsgruppens uppdrag. Jag föreslog att efter ledningen tydliggjort uppdrag och roller skulle jag presentera resultatet av den samlade ANO-analysen.

Jag berättade att jag avsåg att dela ut en fysisk version av analysen. Jag menade att det behövdes ett samtal om vem eller vilka som ska ta del av den och i så fall hur. Jag skrev att eftersom materialet är en del av min empiri behöver det anonymiseras.

Jag tog del av ledningens underlag inför den tänkta presentationen av företagsforskarskolans och ledningsgruppens uppdrag. Jag föreslog ett antal punkter i tillägg som skulle kunna konkretisera förutsättningarna för ledningsgruppsmedlemmarnas samspel med varandra. Jag tog upp frågan om att man inom ledningsgruppen ska hålla varandra informerade. Jag nämnde frågan om kommunikation samt frågan om återkoppling som väsentliga.

Jag tog även upp frågan om delaktighet. Jag betonade att det är viktigt att klargöra hur ledningsgruppen tar beslut och gärna med exempel på beslut som kan tas av var och en utan kontakt med ledningsgruppen som sådan, i samspel med en kollega i gruppen eller i samspel med flera. Jag fick en bekräftelse på att det jag framfört kommer användas som underlag för en återkommande punkt på ledningsgruppens mötesagenda när man väl tagit beslut om sina roller.

Tillspetsat läge 18

Förberedelsearbetet genererade en mer påtaglig ny roll och uppgift till mig. Jag blev en stabsfunktion till ledningen. På ett psykologiskt plan kom jag att ingå i den. Jag bidrog till detta. Ett tillspetsat läge uppstod.

Fas 6 – sammanbrott och ett etiskt ärende

Situation 16 – sammanbrott och ett etiskt ärende

13 september

”Det lätt att svara på frågan varför man ska samproducera. Lagom svårt är att förklara vad samproduktion är. Och mycket svårt är att komma fram till hur man ska samproducera.”
Ledningsgruppen komplett för första gången.

Mötet den 13 september startade 13.30. Den första 30 minuterna reserverades för frågan om företagsforskarskolans och ledningsgruppens uppdrag. Därefter redovisning av ANO-analysen med efterföljande diskussion. Som avslut en tänkt diskussion om roller i ledningsgruppen.

Sex medlemmar i ledningsgruppen deltog fysiskt i mötet. En anslöt via skype när det blev dags för samtal om ANO-analysen och ledningsgruppens roller. Detta var första gången som samtliga sju medlemmar i ledningsgruppen närvarade på en och samma gång under den tid forskningsuppdraget pågick.

Mötet inleddes med att företagsforskarskolans föreståndare redogjorde för skolans organisation styrelse, sin funktion, referensgrupp med representanter för industrin, ledningsgrupp, handledarteam till stöd för doktorander samt doktorandprojekt. Därefter företagsforskarskolans övergripande mål med särskilt fokus på innovation och innovativ utveckling. Slutligen redovisade föreståndaren såväl de akademiska som industriella målen för skolan och dess verksamhet.

Efter detta redovisade föreståndaren ledningsgruppens uppdrag. Föreståndaren menade att fokus för ledningsgruppens uppdrag är att skapa strukturer som bidrar till att skolans övergripande mål kan nås. Redovisningen fokuserade vad ledningsgruppen ska göra för att detta ska ske. Slutligen lyfte föreståndaren exempel på uppgifter och roller som var angelägna att arbeta med i ett utvecklingsperspektiv.

Redovisningen föranledde ingen diskussion förutom att några uppföljande frågor ställdes. Dags för ANO-analysen. Den icke närvarande ledningsgruppsmedlemmen kopplades upp via skype. Det dokument som redogjorde för ANO-mötena mailades till denne.

Jag inledde med att sammanfattande beskriva hur jag bearbetat materialet utifrån vad som framkommit i de två ANO-mötena. Varje deltagare har inför min bearbetning fått det egna materialet att reflektera över. En deltagare har återkopplat med korrigeringar. Jag berättade att var och en nu kommer att få ett fysiskt exemplar av analysen att läsa. Den deltagare som medverkar på distans tar del av analysen via mail. "Efter genomläsningen kommer jag att ge ordet till en i taget som kommer till tals med sina reflektioner och synpunkter."

Jag delade ut materialet (16-09-11), tystnaden tog plats och läsandet tog vid. Efter ca 20 minuter ställde jag frågan om alla hade läst analysen. En deltagare behövde ytterligare tid. När samtliga hade läst bad jag om kommentarer från var och en i turordning och föreslog att när alla kommenterat genomförs ett gruppssamtal. Jag antecknade. Ett tillspetsat läge uppstod.

Tillspetsat läge 19

- *Det sammanfattar det vi pratat om. Roller. Intressant, konstruktivt, inriktningsfrågor. Mycket som berör personer och projektet med hur det kan utvecklas.*
- *Inser att jag missat hur organisationen kommit till. Organisationen blivit till som en spelplan inom inriktningen. Jag når inte igenom. Speglar frustration inom hela högskolan. Jag vet att jag fungerar. Jag behöver få inbjudan. Jag vill inte känna att jag trycker mig in. Jag vill uppleva förväntan att delta.*
- *Har inte hunnit göra personliga reflektioner. Inte varit medveten om att de kunde hamna här. En intressant bild av att köra igång en forskarskola. Visar organisatoriska problem och politiska dilemman. Intressant att se de känslor man tillför. Intressant. Massor av lärdomar. Hela högskolan skulle lära sig en massa av detta om man drar rätt slutsatser.*
- *Reflekterar utifrån inriktningen och högskolan. Jag jobbar i ledningssystem där det finns beskrivningar. Alla borde ha arbetsbeskrivningar. Rollbeskrivningar kopplat till arbetet. Det*

borde hänga ihop till inriktningen/högskolenivå. Jag har jobbat i många år men det finns inte tydligt. Frågan är hur få det på plats. Blanda roll och arbetsbeskrivningar.

- *Känns lite läskigt att sitta här i ett litet rum. Inte se er veta vilka som är där. Får fokusera på detta. Jätteuppskattar att höra allas reflektioner. Olika processbeskrivningar. Det blir lite som team A och Team B. Vi kanske inte förstod uppgiften. Det jag själv kände då var som någon ögonöppnare. Känner mig platt nu när jag nu läser detta. Vi var processmässigt olika. Men vad är vi för grupp? Vad har vi för roller? Hur drivs organisationen? Puffar till det? Så har jag några personliga reflektioner hur jag agerar och icke agerar.*

Ett tillspetsat läge 20

Mötet avslutades utan att något samtal på gruppnivå genomfördes. Uppbrottet skedde abrupt när den siste personen i raden avslutat rundan av reflektioner. Kommunikation på Jag-Du-nivå ägde rum.

Ett tillspetsat läge uppstod.

Jag fick mail från en av deltagarna någon timme efter det att mötet hade avslutats. Vederbörande avböjde fortsatt medverkan i studien. Jag svarade med ett förslag om ett möte för att samtala om vad som inträffat. Jag var noga med att påtala att jag inte avsåg att påverka beslutet.

Jag mailade senare under dagen till samtliga i ledningsgruppen och tackade för den återkoppling på analysen som levererats. Jag uttryckte min uppskattning för den öppna och tydliga kommunikation som jag uppfattat att mötet präglats av. Jag bifogade de avslutande kommentarer jag fick från var och en efter och bad om att få dem validerade.

Mötet med den deltagare som fortsättningsvis inte önskade delta kom inte till stånd.

En etisk granskning av utfallet

Sammanbrott och etisk granskning av utfallet. Ett steg vidare. Processen ska fullföljas. Men det blev inte som tänkt.

Ett möte med mig och fyra vetenskapliga handledare, avdelningschefen och avdelningens forskarutbildningsansvarige genomfördes. Fokus var vetenskap och etik med anledning av processens utfall den 13 september.

Mötet resulterade i en rekommendation om att fullfölja processen. Jag mailade de två övergripande ansvariga forskarna för företagsforskarskolan och föreslog ett möte för att vi gemensamt skulle komma överens om hur processen ska fullföljas.

Mötet kom inte till stånd. Jag förde separata samtal med de två. I ett mail till företagsforskarskolans föreståndare bekräftade jag vad vi kommit överens om.

- Processen med företagsforskarskolans ledning ska avslutas för att möjliggöra en gemensam reflektion över dess utfall. "Vad kan man lära om metoden och modellen; hur den fungerat och hur den skulle kunna utvecklas?" En uppgift i ANO-materialet återstod att lösa, den som handlar om att ledningsgruppen samproducerar sitt gemensamma lärande.

- Ett samtal om hur en fortsatt ANO-process med företagsforskarskolans företagsdoktorander kan genomföras bör initieras. "Vilket fokus ska i så fall en sådan process ha?"
- Företagsforskarskolans ledning föreslog att lyfta perspektivet när det gäller min forskning till en övergripande nivå på högskolan för att denna också ska kunna beaktas i min forskningsprocess.

Kort efter det att vi kommit överens om att mötas kring punkterna meddelade en av mina handledare att det inte var aktuellt att gå vidare som tänkt. Processen avslutades.

Vetenskaplig handledning ledde fram till att ändra inriktning på forskningsuppdaget. Mitt fokus blev den process jag haft med företagsforskarskolan och dess ledning i stället för ANO med tillämpningar. Inför denna förändring fick jag godkännande av fem medlemmar i ledningsgruppen att det material som tagits fram under processen kan användas som underlag i min fortsatta forskning. Det som en sjätte forskaren bidragit med ströks. Den kommunikationsansvarige hade avslutat sin anställning och svarade inte på mina försök till kontakt. Därför har även dennes utsagor tagits bort.

Fas 7 - avslut

Situation 17 - avslut

9 juni 2017

Den övning som iscensattes den 2 mars 2016 med företagsskolans ledningsgrupp "Co-production through win-win solutions to build learning environments – Thoughts, initial propositions and reflection" med inspiration av Isaacs (1999) kom att representera den bestående lärdomen hos deltagarna av mitt doktorandprojekt. I det inledande kapitel skriver William Isaacs beaktansvärt:

"Vår bristande förmåga att tänka tillsammans beror alltså både på personlig oförmåga och på brister i förutsättningarna i vår omgivning; därför behöver vi verktyg och träning så att vi kan hantera de båda dimensionerna. Vi behöver kunskaper och verktyg för att åstadkomma framgångsrika resultat av våra samtal. Och vi behöver hjälp att ta itu med de krafter som fjärrar, segregerar människor från varandra för att i stället integrera det goda, det sanna och det sköna, både hos oss själva som individer och i vårt samhälles olika institutioner" (Isaacs 1999, Sid. 28).

Den 9 juni 2017, två år efter introduktionsmötet med de två ansvariga forskarna och en av mina handledare, hade jag ett slutligt möte med en av de ansvariga och handledaren. Syftet med mötet var att summera lärande och lägga den process som startade i maj 2015 till handlingarna.

Det konstaterades att ingen av ledningsgruppens medlemmar i övrigt kommer att delta. Jag avsåg inte att leda samtalet. Jag ville att de två fri från mina frågor skulle utveckla sina uppfattningar. Jag berättade att jag kommer att ställa en inledande fråga. Jag klargjorde att min avsikt är att lyssna till samtalet och att anteckna. Efter en tid kommer jag be dem att runda av, ställa ytterligare en eller två frågor för att därefter läsa upp vad jag antecknat så att de kan validera vad jag noterat.

Samtalet startade.

"Har ni lärt er något från processen, i så fall vad?"

Deltagarnas samtal:

Den strukturerade övningen den 2 mars 2016, när ledningsgruppen kom fram till en gemensam uppfattning om vad samproduktion av kunskap är och hur samproduktion kan utövas, uppfattades som ett av de mest betydelsefulla samtalen gruppen genomfört under den tid du medverkat. Resultatet av samtalet täckte ett behov som företagsforskarskolans projekt dittills inte hade tillgodosett. Samtalet var förlösande för samtliga i ledningsgruppen mot bakgrund av den problematik man arbetat med sedan starten av sitt projekt. Övningen skulle kunna ligga till grund för en ny ansökan inför en fortsättning av projektet om detta blir aktuellt.

Det arbete ledningsgruppens medlemmar till vardags utför är ett ensamarbete. Man arbetar självständigt oberoende av varandra. Arbetssättet skapar ett mönster som kan uppfattas som att man inte vill bidra till det gemensamma. Samtalsövningen den 2 mars 2016 synliggjorde det motsatta. Alla ville och bidrog till det gemensamma. Nyckeln till en sådan utveckling, att få uppslutning från alla i en arbetsgemenskap, är att med stöd av en vision åstadkomma en god balans mellan kunskap och upplevelse av angelägenhetsgrad. När så sker måste ett projekt också drivas så att ingen i projektet upplever sig ensam. Exempel från industrin togs. Projekt startar med att strukturer etableras som både stödjer utveckling och genomförande på en och samma gång för att garantera att det kommer att fullföljas. Industrin är klar över att en god grundstruktur är nödvändigt för att säkerställa resultat och för att garantera projektmedarbetarnas förutsättningar att kunna samarbeta.

Samtalet den 2 mars 2016 synliggjorde också påverkande maktstrukturer som företagsforskarskolans organisation vilar på och vars konsekvenser man är omedveten om. Det blev uppenbart att det även inom ledningsgruppen både finns inkluderande och exkluderande krafter. Det är endast någon eller några i gruppen som har fullt tillträde till den. Om man som outsider uttrycker önskemål om att bli inbjuden, inte blir det och frågar varför avfärdas man med att det är ens eget ansvar att skapa förutsättningar för delaktighet. Det kan också vara så att man kommer med förslag men varken får bifall eller mothugg på dessa.

”Lika effektiv som en organisation kan vara på att exkludera, lika effektiv kan den vara när det gäller att inkludera. Men det förutsätter att man vill.” I samtalet refererades till tillämpningen av de fyra reglerna för samskapande som jag introducerat i processen och som stödjer inkludering (Christensen och Marmgren 2005).

Miljön, inom vilket företagsforskarskolan verkar, har uttalat kravet att alla ska komma till tals gäller och att alla ska visas uppskattning för vad man bidrar med. Men uppskattning framförs alltför sällan. Inkludering kan dock ske i mindre grupper och inte inom akademien som helhet. Problemet är i första hand en fråga för ledningen och det är ledningens uppgift att föra upp frågan på dagordningen.

Jag frågade: ”Om detta är era erfarenheter, vad kan ni göra?”

Jag antecknade och sammanfattade. Ett tillspetsat läge uppkom.

Tillspetsat läge 21

Att börja använda den metod som ledningsgruppen prövade i sin konferens den 2 mars 2016. Sprida metoden i organisationen och stödja självorganisering av tillämpningen.

En alternativ metod är Dialogseminariemetoden (Göranzon, Hammarén, Ennals 2006).

Ett tillspetsat läge uppstod.

Jag ställde en avslutande fråga: "Hur kan ni ta ett första steg?" Ett tillspetsat läge uppstod.

- *Man behöver ha ett fokus, ett tema eller en artikel att arbeta utifrån.*
- *Man behöver ett bidrag: Om 2 år skall alla ha upplevt att man bidrar, om 1 år skall man göra detta... om 2 år detta. Det finns exempel från oktober och november 2015 där företagsforskarskolan arbetade med sin strategi. Vid dessa tillfällen hade modellen och arbetssättet från den 2 mars 2016 fungerat bra.*
- *Starta med att ta in arbetssättet i miljön, det kommer att fungera i mindre grupper.*
- *Utveckla ledarskapet! Det uttalas inte från högre ledning hur vi skall arbeta. Det uttalas inga krav eller ställs inga förväntningar. Det som sägs, sägs pliktskyldigast. Då händer det inget. Resultatet blir att var och en övervakar sina egna resurser, tar hand om sig själv. Inget stöd av högre ledning ges. Det är "låt gå" så länge allt går bra. Om det går dåligt kommer kritiken.*

Erfarenhetscykeln fullföljdes och en ny sinnesförnimmelse kunde ta plats i forskningsprocessen.

Analys

Analysen består av fyra avsnitt. Det första redogör i sammanfattande form för de teorier som ligger till grund för avhandlingen och för att empirin ska kunna analyseras: Den nya relationella samproduktionsteorin, den transatlantiska traditionens teorier, teorin om abduktion, teorin om subjektiviteten samt teorin om 'Självvet'. De därpå följande avsnitten avser analyser. Det första av dessa analyserar empirin med utgångspunkt från avhandlingens första forskningsfråga:

- *Möter avhandlingens processororienterade arbetssätt baserat på forskares och deltagares interaktioner och relationer forskningsfältets efterfrågan av tillämpningar av psykologiska teorier och tillämpningar på samproduktionens mikronivå?*

Framträder ett mönster i empirin på vad avhandlingen definierar som ett processororienterat arbetssätt: Ett interaktivt och iterativt utbyte av erfarenheter, kunskaper och information? Signifikanta situationer identifieras med utgångspunkt från definitionen. Dessa utgör ett mönster.

I det andra därpå följande avsnittet analyseras tillämpningen av den nya relationella samproduktionsteorin med utgångspunkt från avhandlingens andra och tredje forskningsfråga:

- *Svarar mikronivåns nya relationella samproduktionsteori och tillämpning an mot de behov av relationell utveckling som forskningsfältet – mot bakgrund av den dynamik som mikronivåns komplexitet och utmaningar – identifierar?*
- *Framgår av tillämpningen vad som bromsar mikronivåns utveckling av samproduktion och vad som stödjer? Vad som leder till att samproduktionsprocesser fullföljs och avslutas?*

Analysen tar avstamp från de situationer och tillspetsade lägen som uppstod i processen och som återges i empirin. Situationer – händelser – är komplexa. De analyseras emellanåt med fler än en av teorins komponenter gestaltpsykologi, fältteori, dialogfilosofi och erfarenhetscykeln med avsikt att påvisa sammanhangets komplexitet. Analysen visar hur mikronivåns samproduktion etableras och kan fullbordas med tillämpning av den nya teorin; vad som stödjer processen av mikronivåns samproduktion och vad som bromsar samt hur en samproduktionsprocess kan ledas mot ett avslut som tillgodoser de mål som ligger till grund för processen.

Slutligen, i det tredje och avslutande analysavsnittet analyseras tillämpningen av subjektivitet som metod i forskning med utgångspunkt från avhandlingens fjärde forskningsfråga:

- *Visar tillämpningen av subjektivitet som processmetod trovärdighet genom att tillföra avhandlingen användbara data eller inte?*

Den empiriska processens analyseras experimentellt med stöd av teorin om 'Självvet'. En berättelse bestående av ett antal nedslag i processen lyfter fram subjektivitet som utgör underlag för tillämpningen. Analysen av nedslagen konkretiserar 'Självets' operativa moden 'Ego', 'Id' och 'Personality' samt visar hur dessa samverkar för att generera mening baserat på 'Självvet' som mekanism. Analysen visar hur subjektiviteten kan användas som metod i forskning – det sammanhang avhandlingen utgör – och vad resultatet blir.

Forskningsfrågorna besvaras i anslutning till respektive analys. Svaren diskuteras i avhandlingens sista kapitel.

Avhandlingens teorier

Avhandlingens teorier som ligger till grund för analyserna.

Den nya relationella samproduktionsteorin

Den nya relationella samproduktionsteorin fokuserar de teoretiska aspekterna av mikronivåns samarbete och samproduktion med utgångspunkt från deltagares interaktioner. Teorin består av fyra komponenter.

- Gestaltpsykologin klargör att deltagarens upplevelser och handlingar av samproduktion har karaktär av organiserade helheter som inte kan förklaras som endast summan av delarna utan som framträder som meningsfulla först när deras karaktär av helheter fastställs. "Helheten är annorlunda än summan av de enskilda delarna." (Ask 1995, Lewin 1997, Spillman 2012).
- Fältteorin är en metod för att analysera vad som pågår i samspelet mellan samproducerande deltagare och som stödjer framväxten av helheten (Lewin 1997).
- Dialogfilosofin är en filosofi och en tillämpning som frigör den kunskap som helheten bär på (Buber 1997, Buber 2000).
- Erfarenhetscykeln är den teori/modell av den mänskliga processen som möjliggör för helheten att framträda och exploatera dess resultat utan ofullständiga avslut. Forskningsprocessen fullbordas (Finlay 2016, Chidiac 2018, Nevis 1987, Zinker 2008).

Den transatlantiska traditionens teorier

Avhandlingen relaterar till *den transatlantiska traditionen* i fråga om organisationstillämpning i arbete med aktionsforskning, deltagande aktionsforskning samt interaktiv och utvecklingsorienterad forskning. Kännetecknade för traditionen är relationens betydelse i fråga om utveckling och förändring av människan och hennes sammanhang samt den förankring som traditionen har i psykologisk vetenskap och filosofisk tankevärld, framför allt med stöd av de fyra komponenterna *fenomenologi* (Yontef 1993), *fältteori*, (Lewin 1997, Yontef 1993), *existentialism* (Bråkenhielm et al. 1991, Buber 2000, Crocker & Philippon 2005, Yontef 1993) och *dialogfilosofi* (Yontef 1993). Central är teorin om *awareness* som förenar de fyra komponenterna och är ett dominerande teoretiskt perspektiv inom traditionen (Yontef 1993). Tillämpningen ger tillträde till mikronivåns *inre scen* av samproduktion.

Abduktion, teorin om subjektiviteten och teorin om Själv

Abduktion är avhandlingens analysmetod. Tillsammans med deduktion och induktion utvidgar abduktionen analysen genom att använda forskarens intuitiva och erfarenhetsbaserade – subjektiva – kunskap. Med stöd av intuitionen söker forskaren sig bort från verkligheten för att återvända med avsikt att verifiera sin ingivelse (Bertilsson 2004, Jacobsson 2010, Peirce 1990). Abduktion visar – genom att använda intuitionen – samband till *teorin om Själv* och *subjektiviteten* som arbetsmetod (Brown 1996). Både abduktion och teorin om Själv och subjektiviteten undersöker tolkningar av data från den inre scenens samproduktion.

Teorin om Självet utvecklar forskarens förmåga att tillämpa subjektiviteten som arbetsmetod i samproduktionsforskning och att använda abduktion som analysmetod. Teorin om Självet bidrar till att forskaren blir medveten över hur tolkningar av data och av observationer av forskningsfältet denne gör kommer till uttryck från den inre scenen med stöd av subjektiviteten (Bandin 2012, Borglund 2019, Chidiac 2018, Chidiac och Denham-Vaughan 2009, Coffey 2011, Freilich 1970, Hostrup 2002, Johansson 2009, Lipson 2013, Mann 2010, Michailova et al. 2014, Perls 1992, Perls, Hefferline, Goodman 1977, Robine 2019, Spagnuolo Lobb & Lichtenberg 2005, Yontef 1993, Yontef 2016).

Primärteorier	Sekundärteorier	Teoriernas tillämpningar
Mikronivåns nya samproduktionsteori	Gestaltpsykologi Fältteori Dialogfilosofi Erfarenhetscykeln	Uppmärksammar forskare på vad som stödjer respektive bromsar forskning på samproduktionens makronivå samt stödjer forskare att fullfölja samproduktionens forskningsprocesser utan oavslutade inslag.
Den transatlantiska traditionens teori Teorin om awareness	Fenomenologi Fältteori Existentialism Dialogfilosofi	Uppmärksammar forskare att reflektera över hur upplevelser i mötet med kollegor och deltagare i forskningsprocessen påverkar samt uttrycka detta utan omskrivningar.
Teorin om abduktion Teorin om Självet	Teorin om Subjektiviteten "Use of Self"	Stödjer forskare att använda subjektiviteten som metod i samproduktionsforskning och abduktion som analysmetod av mikronivåns samproduktion

Tabell 2: Avhandlingens teorier

Analysen del 1

Analysens första del avser avhandlingens första forskningsfråga:

Den första forskningsfrågan

Möter avhandlingens processororienterade arbetssätt baserat på forskares och deltagares interaktioner och relationer forskningsfältets efterfrågan av tillämpningar av psykologiska teorier och tillämpningar på samproduktionens mikronivå?

I empirin framträder ett mönster. Ett processororienterat arbetssätt med vad som i denna avhandling menas ett interaktivt och iterativt utbyte av erfarenheter, kunskaper och information etablerades inte i starten av den empiriska processen (*en flyktig start, mobilisering inför en omsorgsfull start och en omsorgsfull start*). Initiativ till mobilisering togs men utbytet blev svagt eftersom mötesfrånvaron var hög. Inför den fjärde situationen (*starten som kom av sig*) – också första fasen – summerades och presenterades sex frågeställningar av grundläggande karaktär att diskutera. När mötet ägde rum fanns ingen av frågeställningarna med på dagordningen och ingen av dem uppmärksammades i mötet. I den sista situationen av den första fasen (*studiebesök hos företagsdoktoranderna*) – som var ett möte med ledningsgruppen och kollegor företagsdoktorander – fanns ett begränsat inslag av interaktivitet, intresse och återkoppling.

Även situation sex (*en omstart*) – som inledde den andra fasen av den empiriska processen – karaktäriserades av låg mötesnärvaro.

Först i fas tre (*utforskande av samproduktionens mikronivå*) – situationerna 9, 10 och 11 (*en första, andra och tredje upplevelse av samproduktion*) – kunde ett strukturerat och processororienterat arbetssätt introduceras, testas och genomföras med stöd av handledarledda övningar. Närvaron av ledningsgruppens medlemmar var hög. Återkopplingen på processen var positiv.

Fas fyra (*vägen fram till beslut*) med situationerna 12 (*en insikt*) och 13 (*beslut om skarpt läge*) återgick till låg grad av närvaro och låg grad av interaktivitet. Fasens situation 14 (*genomförande av test*) – som var ett strukturerat och processororienterat möte – genererade positiv återkoppling med hög grad av öppenhet vad gäller innehåll och form.

Fas sex (*sammanbrott och etiskt ärende*) med situation 16 (*sammanbrott och etiskt ärende*) genererade som helhet positiv återkoppling med hög grad av interaktivitet och såväl fysisk som mental närvaro (tillsjutsat läge 19).

Resultat

Besvaras avdelningens första forskningsfråga?

En överenskommelse om ett processororienterat arbetssätt med utgångspunkt från aktionsforskning, interaktiv forskning och utvecklingsorienterad forskning kom inte till stånd som tänkt. Ett aktivt samarbete ägde inte rum om man med det menar interaktioner och utbyte av erfarenheter, kunskaper och information i sak förekom inte eller förekom till begränsad del. Mötesnärvaro var låg. Den forskningsprocess som genomfördes sökte sig fram och genererade dock ett underlag möjligt att arbeta med sett till avhandlingens uppdrag. På så sätt blev arbetssättet processororienterat med en hög grad av dynamik och ett innehåll som var relevant.

Analysens del 2

Analysens andra del avser avhandlingens andra och tredje forskningsfråga.

Den andra forskningsfrågan

Svarar mikronivåns nya relationella samproduktionsteori och tillämpning an mot de behov av relationell utveckling som forskningsfältet – mot bakgrund av den dynamik som mikronivåns komplexitet och utmaningar – identifierar?

Den tredje forskningsfrågan

Framgår av tillämpningen vad som bromsar mikronivåns utveckling av samproduktion och vad som stödjer? Vad som leder till att samproduktionsprocesser fullföljs och avslutas?

Teorin om *situationer* utgör fokus för analysen. En situation ska förstås som en intrapsykisk upplevelse, en subjektiv bedömning hos en individ men också hos en grupp. Fältteorin och begreppet Lifespace (LSp) tas i avhandlingen som premiss för teorins definition av situation (Cartwright 1997, Hample 2016, Lewin 1997, Reis 2008, Seeman 1997). *Händelse* förekommer som synonymt begrepp till situation i avhandlingen. Situationen kan betraktas som hemvisst för den inre scenen.

Inom ramen för situationer identifieras *tillspetsade lägen* som möjliggör att pröva tillämpningen av mikronivåns nya relationella samproduktionsteori. De tillspetsade lägena analyseras med utgångspunkt från den relationella teorin. Situationer – händelser – är komplexa. De analysera emellanåt med fler än en av de tre komponenterna gestaltpsykologi, fältteori, dialogfilosofi eller ramverket energicykeln med avsikt att öka förståelsen för komplexiteten och tillämpningen för den nya teorin. Teorins hållbarhet testas.

Erfarenhetscykeln har en särskild uppgift i sammanhanget. Den beskriver processen av en situation från det att den påbörjas till dess den avslutas. Konsten att avsluta är ett signum för ett gott resultat och för välbefinnande, inte endast när det gäller samproduktion utan för alla livets situationer som sådana oavsett sammanhang.

Urvalet av tillspetsade lägen

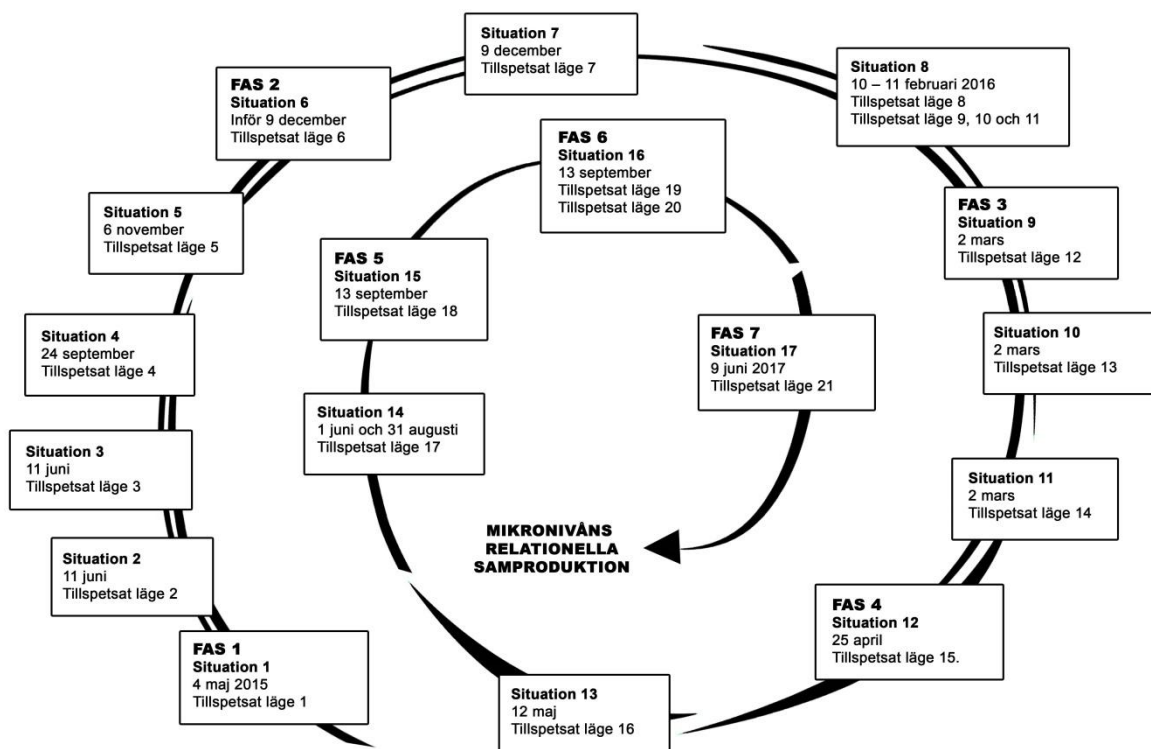
Empirin har varit föremål för en omsorgsfull läsning ett antal gånger. Den nya samproduktionens teorier är väl bekanta efter ca 20 års konsultativt arbete med dem vilket ger en förförståelse för deras konstruktion och tillämpningar. Situationer och tillspetsade lägen i empirin har identifierats intuitivt baserad på den etablerade och erfarenhetsrelaterade kunskapen om dem (Alvesson & Sköldbäck 1994). De har dock inte tidigare relaterats till varandra – eller funnits i ett sammanhang eller liknande – som i denna avhandling.

De teoretiska mönster teorierna genererat har i analysprocessen blivit mer påtagliga och medfört det som Jacobsson (2010) beskriver som "Aha!-upplevelser". Att upptäcka och arbeta med dem har gett mening åt den empiriska processen och avhandlingens arbete (Bertilsson 2004, Jacobsson 2010, Peirce 1990). Genom analysen ges nu teorin med dess mönster en möjlighet att bestyrkas i det sammanhang som avhandlingen undersöker (Alvesson & Sköldbäck 1994).

Jag analyserar empirin med utgångspunkt från den nya samproduktionsteorin komponentvis. Jag börjar med gestaltpsykologin, därefter fältteorin, därefter dialogfilosofin för att avsluta med

energicykeln. Jag summerar analysen till en helhet genom att mot bakgrund av vad den kommit fram till redovisa vad som bromsar respektive stödjer mikronivåns samproduktion.

Jag hänvisar till den empiriska processens faser, situationer och tillspetsade lägen redogör för analysunderlaget. Som bekant är antalet faser 7, antalet situationer 17 och tillspetsade lägen 21. Processen i sin helhet framgår av figuren nedan.

Figur 4: Forskningsprocessens faser, situationer och tillspetsade lägen

Gestaltpsykologin och Figur & Grund

Gestaltpsykologin och principen om Figur & Grund är det första analysperspektivet.

Gestaltpsykologin klargör att deltagares upplevelser av handlingar av samproduktion har karaktär av organiserade helheter som inte kan förklaras som summan av delarna utan som framträder som meningsfulla först när deras karaktär av helhet fastställs (Ash 1995, Lewin 1997, Spillman 2012).

I den empiriska processen har fem tillspetsade lägen uppmärksamats som exempel för att diskutera den gestaltpsykologiska principen Figur & Grund som analysmetod av mikronivåns samproduktion: **Låg grad av mobilisering** (1), **obearbetat dilemma** (3), **viktig fråga blev "hängande i luften"** (5), **undvikande beteende** (6) och ett exempel på **Figur & Grund** (15).

Kännetecknande för **låg grad av mobilisering** (1), **obearbetat dilemma** (3), **viktig fråga blev "hängande i luften"** (5) och **undvikande beteende** (6) är exempel på ofullständiga figurer, polariserande figurer eller möjliga figurer som inte utvecklas till samproducerande. Samproduktion försvåras, rent av

stoppas upp. Med utgångspunkt från principen ägde inte samproduktion av kunskap rum i dessa lägen. Tillspetsat läge **Figur & Grund** (15) är ett exempel på hur en figur kan uppmärksammas som leder till samproduktion.

Vad bromsar samproduktion med utgångspunkt från principen Figur & Grund?

Det tillspetsade **läge låg grad av mobilisering** (1) resulterade inte i en distinkt figur. Gestaltbildningsprocessen Figur & Grund var vag liksom upplevelsen av ett gemensamt LSp. Samtalet redde inte ut sammanhanget. Läget skapade inte en perception som var vägledande inför fortsättningen. Kommunikation ägde rum på en alldaglig Jag-Det-nivå. En erfarenhetscykel varken i det korta perspektivet eller i det längre påbörjades inte. Samproduktion ägde inte rum.

I det tillspetsade läget **obearbetat dilemma** (3) framträdde ett obearbetat dilemma på organisationsnivå företagsforskarskolan; skillnader i synsätt på vad samproduktion är. Ett dilemma som reproducerades i ledningsgruppen och därmed blev en figur för denna. Men även en figur av två ledande och mer aktiva ansvariga forskare i ledningen mot en bakgrund av övriga medlemmar i ledningsgruppen med oklara relationer till gruppen och behoven framträdde. Det som gäller organisationen – skillnader i synsätt på vad samproduktion är – fick det konsekvenser för också ledningsgruppens relationer? Idéer utan konkreta steg vidare. Samproduktion ägde inte rum.

I det tillspetsade läget **viktig fråga blev "hängande i luften"** (5) framträder en företagsdoktorand som en röst mot en bakgrund av gruppen företagsdoktorander. Doktoranden uttryckte ett behov att vilja veta mer om aktionsforskning. Behovet tolkas som också gruppens behov (Widlund 1995). Figuren uppmärksammades inte. Samproduktion ägde inte rum.

I det tillspetsade läget **undvikande beteende** (6) framträdde en figur av undvikande. Att inte delta är att undvika. En organisation, en grupp precis som en individ kan ha som mönster att undvika, att deflektera. En tänkt och påbörjad sinnesförmimelse av samproduktion deflekterades. Samproduktion undveks.

Vad som förenar exemplen **låg grad av mobilisering** (1), **obearbetat dilemma** (3) och **en viktig fråga blev "hängande i luften"** (5) är ett ofullständigt undersökande av mot vilken bakgrund frågor ställdes, om de var relevanta när det gällde samproduktion och i så fall hur. I det fjärde och sista exemplet undvikande beteende **undvikande beteende** (6) avvisades möjligheterna till samproduktion utifrån det förberedande arbetet. Ett figurskifte från det som upptog ledningsgruppens uppmärksamhet – en konferens med företagsdoktorander – till de frågeställningar ledningsgruppen fick som förberedelser genererade inte uppmärksamhet tillräckligt att starta en process som tänkt.

Vad stödjer samproduktion med utgångspunkt från principen Figur & Grund?

I den lägesrapporten (16-05-06) som följde avstämningsmötet den 25 april delade jag en sekvens från mötet, en fråga till mig: "Menar du att hur vi internt inom ledningen samproducerar har betydelse för samproduktion inom företagsforskarskolan?" Jag svarade "ja". I lägesrapporten skrev jag att själva replikskiftet utgjorde ett exempel på samproduktion. En figur mot en bakgrund uppstod, en helhet, gestaltbildning. Figurskifte inträffade. I det tillspetsade läget **Figur & Grund** (15) ägde samproduktion av kunskap rum.

Fältteori

Fältteorin är det andra analysperspektivet. Fältteorin är en metod för att analysera vad som pågår i samspelet mellan samproducerande deltagare och som stödjer framväxten av helheten (Lewin 1997).

I den empiriska processen har sju tillspetsade lägen uppmärksammats och som tas som exempel för att diskutera fältteorin som analysmetod av mikronivåns samproduktion **kvasistationärt jämviktsläge (4)**, **fältteoretisk tryckkokareffekt/kvasistationärt jämviktsläge (8)**, **Låg tillit (11)**, **en gruppgemensam gestalt 2 (13)**, **en gruppgemensam gestalt 3 (14)**, **ett fragmenterat LSp (16)** och **ett förändrat LSp (18)**.

Av intresse är att analysera *kvasistationära jämviktslägen* i form av obalanser när det gäller graden av delaktighet på samproduktionens mikronivå. Obalanser tenderar att etablera stagnerade lägen. Att förändra obalanser är en väg att utveckla samproduktion. Det förekommer obalanser i den empiriska processen. Kan de uppmärksammas och bearbetas? Kan arbete med att förändra obalanserna – de kvasistationära jämviktslägena – på samproduktionens mikronivå – bidra till att förbättra förutsättningarna för samproduktion? I så fall hur?

Kännetecknande för **kvasistationärt jämviktsläge (4)**, **fältteoretisk "tryckkokareffekt"/kvasistationärt jämviktsläge (8)** och **låg tillit (11)** är exempel på hur kvasistationära jämviktslägen upprätthålls. De tillspetsade lägena **en gruppgemensam gestalt 2 (13)** och **en gruppgemensam gestalt 3 (14)** visar hur kvasistationära jämviktslägen kan förändras så att ett mer produktivt och samproducerande läge uppstår.

Det tillspetsade läget **ett fragmenterat LSp (16)** ger en fältteoretisk förklaring till varför ingen samproduktion som inkluderade alla medlemmar i ledningsgruppen äger rum. Ledningsgruppen förmår inte att fullfölja ett beslut om ett gemensamt arbete när det gäller att undersöka sin egen samproduktion. Samproduktion ägde inte rum.

Läget **ett förändrat LSp (18)** förändrade förutsättningarna för tolkningen av sammanhanget – fältet – och öppnade upp för återkoppling från ledningsgruppens inre scen. Samproduktion ägde rum.

Vad bromsar samproduktion med utgångspunkt från fältteorin?

Det tillspetsade läget **kvasistationärt jämviktsläge (4)** uppmärksammas som en händelse med tolkningar av ett splittrat fält. Oförenliga figurer framträder mot olika bakgrunder. Ledningsgruppens figur mot bakgrund av ett planerat möte med företagsdoktorander dominerade. Ett figurskifte var inte möjligt. En potentiell konflikt mellan olika behov och figurer undveks genom anpassning och återkoppling. Det kvasistationära jämviktsläget förblev oförändrat. Processen om mikronivåns samproduktion pausades. Samproduktion ägde inte rum.

Det tillspetsade läget **fältteoretisk "tryckkokareffekt"/kvasistationärt jämviktsläge (8)** exponerade ett kvasistationärt jämviktsläge av relationella obalanser mellan outsiders och insiders i ett möte mellan ledningsgruppen och företagsdoktoranderna; obalanser relaterade till position och till genus. Dessa uppmärksammades – och reproducerades i ledningsgruppen – men åtgärdades inte. De stödjande krafterna för ökad öppenhet av jämviktsläget var för svaga i jämförelse med de bromsande. Jämviktsläget förändrades inte. Samproduktion ägde inte rum.

Det tillspetsade läget **låg tillit** (11) blottställde bristande tillit som företeelse. En fråga om bristande tillit i samarbetet ledningen, ledningsgruppen och med mig? Tillståndet upprätthölls genom att ingen påtalade eller åtgärdade den. Det kvasistationära jämviktsläget förblev oförändrat. Samproduktion ägde inte rum.

Det tillspetsade läget **ett fragmenterat LSp** (16). "En grupp består av relationer" enligt fältteorin. Om relationerna präglas av att oberoende – baserad på "fritt val att delta i arbetet" – mellan gruppens medlemmar dominerar inträffar ingen samproduktion på gruppnivå. Det kvasistationära jämviktsläget föder och tillgodoser individuella behov på bekostnad av gemensamma. Samproduktion äger inte rum.

Vad stödjer samproduktion med utgångspunkt från fältteorin?

De tillspetsade lägen **en gruppgemensam gestalt 2** (13) och **en gruppgemensam gestalt 3** (14) är exempel på att beteenden förändras när sammanhang förändras. Nya kvasistationära jämviktslägen etablerades.

Processen som ledde fram till det tillspetsade läget **en gruppgemensam gestalt 2** (13) skapade tillit som bidrog till att det som präglar den inre scenen av ledningsgruppens dynamik – störningar i samarbetet – kunde ta plats i samtalet. Möjligheter till bearbetning skapades. Samproduktion ägde rum.

Gruppen menade att processen till sin början upplevdes som utlämnande men att den efter hand fick en mer positiv karaktär som en följd av det gemensamma arbetet. En god relationell utveckling ägde rum. Processen upplevdes som kraftfull och som en polaritet till den traditionella akademiska kultur man på lärosätet erfar i vilken kritik prioriteras utan stöd av positivt bekräftande. Relationer påverkades. Gruppen skapade en gruppgestalt av sig själv som ett samproducerande team. Ett figurskifte ägde rum och det kvasistationära läget förändrades. Samproduktion ägde rum.

Den efterföljande processen – som ledde fram till tillspetsat läge **en gruppgemensam gestalt 3** (14) – ökade tillståndet av tillit. Ledningsgruppens medlemmar prövade sina relationer. Gruppen utvecklade ett LSp som öppnade upp för en högre grad av tillit än vad tidigare visats: "... inom ledningsgruppen finns spänningar som inte synliggörs, spänningar som också finns inom företagsforskarskolan och lärosätet i stort och att dessa förekommer i väsentligt högre grad än vad man i allmänhet uppmärksammar." Ledningsgruppen fullbordade en erfarenhetscykel med inslag av ett mer omsorgsfullt formulerat lärande än man tidigare utvecklat. Samproduktion ägde rum.

En överenskommelse om den fortsatta forskningsprocessen växte fram i samarbete med de två övergripande ansvariga forskarna. Beslut om genomförande togs. Beslutet enade inte ledningsgruppen. Den bekräftade gruppens dominans av ett oberoende jämviktsläge. Beslutet ledde dock fram till det tillspetsade läget **ett förändrat LSp** (18).

Det tillspetsade läget **ett förändrat LSp** (18) förändrade förutsättningarna för jämviktsläget vad gäller roller och uppgifter på ett ledningsplan. På ett psykologiskt plan integrerades jag i ledningen i en specifikt avgränsad fråga genom att söka, tilldelas och acceptera en uppgift som var ledningens.

Förändringen kom att utlösa dynamik som hade varit möjlig att använda till att åstadkomma samproduktion. Samproduktion hade varit möjligt.

Dialogfilosofi

Dialogfilosofin är det tredje analysperspektivet som frigör den kunskap som helheten bär på (Buber 1997, Buber 2000).

Den empiriska processen är en Jag-Det-process. Den organiseras med den uttalade idén om en fragmenterad ledningsgrupp som vägledande. Detta uppmärksammas inte som ett problem av ledningen eller ledningsgruppen.

Individer framträder i processen, inte personer. Individer söker sig till processen när de har ett eget intresse, inte av intresse för andra. Processens fokus ligger på sakfrågor. Det personliga uppmärksammas sällan.

Vid några tillfällen söker personer framträda i en Jag-Det-situation – visar sitt intresse för andra eller delar personlig information om sig själva – men detta ges inte en fördjupad uppmärksamhet och leder inte till Jag-Du och närvaro baserat på ömsesidighet och växelverkan.

I den empiriska processen har 7 tillspetsade lägen med anledning av möjliga steg från Jag-Det till Jag-Du uppmärksammas. Dessa tas som exempel på dialogfilosofins möjligheter som analysmetod av mikronivåns samproduktion med dialogfilosofin som utgångspunkt: **låg grad av mobilisering (1), önskan om Jag-Du (2), Jag-Det dominerade (9), Jag-Du anades/gruppgemensam gestalt 1 (12), en gruppgemensam gestalt 2 (13), en gruppgemensam gestalt 3 (14) och Jag-Du tog plats (20).**

Kännetecknande för exemplen **låg grad av mobilisering (1), önskan om Jag-Du (2) och Jag-Det dominerade (9)** är att de innehåller embryon till Jag-Du. Dessa är vaga, de läggs inte märke till. Inte heller när det finns en tendens till att uppmärksamma dem stannas processen upp för en undersökning.

Vad bromsar samproduktion med utgångspunkt från dialogfilosofi?

Det första mötet – det som genererade det tillspetsade läget **låg grad av mobilisering (1)** – präglades av en informerande kommunikation som ägde rum på en alldaglig nivå. Det fanns personlig information som en del av underlaget men som inte lyftes fram. Samproduktion ägde inte rum.

Inför det andra mötet – som genererade det tillspetsade läget **önskan om Jag-Du (2)** – uttrycktes önskemål om ett informationsutbyte som sträckte sig utöver Jag-Det. Informationsutbytet kom inte till stånd. Samproduktion ägde inte rum.

Det tillspetsade läget **Jag-Det dominerade (9)** skapades utifrån en händelse ett dygn tidigare med inslag av kommunikation Jag-Du som uppmärksammades i läget men som inte utvecklades. Samproduktion ägde inte rum.

Vad stödjer samproduktion med utgångspunkt från dialogfilosofi?

Kännetecknande för exemplen **Jag-Du anades/gruppgemensam gestalt 1** (12), **en gruppgemensam gestalt 2** (13) och **en gruppgemensam gestalt 3** (14) är att de stegvis leder fram till kontakt utöver Jag-Det och där gränsen mot Jag-Du närmades men inte överträdde.

Det tillspetsade läget **Jag-Du anades/gruppgemensam gestalt 1** (12) uppstod med stöd av att deltagarna delade personlig information med varandra och personlig information om sina upplevelser av processen. Samproduktion ägde rum.

Det tillspetsade läget **en gruppgemensam gestalt 2** (13) beskriver en händelse – ett mellanmänniskt möte – i vilken deltagarna kände sig utlämnade, delade information med varandra om både upplevelsen och känslan av gemenskap som uppstod som en effekt av händelsen. Samproduktion ägde rum.

Det tillspetsade läget **en gruppgemensam gestalt 3** (14) öppnade upp för än mer delande av personliga data. Det var personer som talade med varandra, inte individer. ”... inom ledningsgruppen finns spänningar som inte synliggörs, spänningar som också finns inom företagsforskarskolan och lärosätet i stort och att dessa förekommer i väsentligt högre grad än vad man i allmänhet uppmärksammar.” Samproduktion ägde rum.

Det tillspetsade läget 20 är det enda läget i forskningsprocessen som hade ett påtagligt moment av Jag-Du men som inte fullföljdes. Samproduktion i dess genuina betydelse kunde ha ägt rum.

Erfarenhetscykeln

Erfarenheten är det fjärde analysperspektivet.

Erfarenhetscykeln beskriver den mentala processen hos en människa – eller hos en grupp som gruppens medlemmar samskapar – av en *situation* från det att den påbörjas till dess den avslutas (Chidiac 2018, Finlay 2016, Nevis 1987, Zinker 2008). Cykeln kan också benämnas som en *gestaltbildningsprocess*. Den framkallar en meningsfull helhet utifrån de data som en människa eller en grupp tar in med sina sinnen. Vad som framträder filtreras genom lagrade erfarenheter och genom behov. Helheten – *Figur & Grund* – visar sig när gestaltbildningsprocessen – erfarenhetscykeln – fullbordas (Marmgren 2014).

Processen stödjer förståelse för den helhet en situation är en del av och som omfattar människan både som organism och person i det fysiologiska och psykologiska fält hon oundvikligen ingår i eller gruppens förståelse för sitt sammanhang. Modellen ska användas för att förstå sammanhanget och hur det påverkar, inte som ett schema för att åstadkomma ett specifikt resultat (Gaffney 2010b).

Målet med samproduktionsprocesser bör vara att åstadkomma avslut. Erfarenhetscykeln beskriver processen av en situation från det att den påbörjas till dess den är avslutad. Att göra relevanta avslut genererar kunskap och upplevelser av frihet.

Med erfarenhetscykeln som grund undersöks i denna avhandling om den i sin tillämpning bidrar till att stödja mikronivåns samproduktionsprocesser till fullbordan – i så fall hur – och därmed också till att tillgodose de behov av utveckling som forskningen lyfter fram.

Den empiriska processen karaktäriseras av ofullbordade samproduktionsprocesser men också fullbordade. Processer som initieras men inte drivs vidare i ett fortsatt steg: **låg grad av mobilisering** (1), **önskan om Jag-Du** (2), **obearbetat dilemma** (3), **undvikande beteende** (6), **Jag-Det dominerade** (9), **bristande tillit bromsade** (10) och **Jag-Du tog plats** (20). Exempel finns också på en startad men avbruten efter ett antal steg: **en omstart men avbruten** (7). Slutligen finns också exempel fem fullbordade: **en gruppgemensam gestalt 1** (12), **en gruppgemensam gestalt 2** (13), **en gruppgemensam gestalt 3** (14), **en gruppgemensam gestalt 4** (17) **en gruppgemensam gestalt 5** (19). De fem fullbordas inom ramen för strukturerade övningar varav den sista (19) avser test av ANO-modellen som gick över i **Jag-Du tog plats** (20) för att som sådan avslutas som ofullbordad. Slutligen och sist, de tillspetsade läget **den aktionsbaserade forskningsprocessen fullbordas** (21) kom att markera en fullbordad erfarenhetscykel på forskningsprocessen som sådan men med endast två deltagare från ledningsgruppen ca 9 månader efter läge 19 och 20.

Bromsande krafter

Vad bromsar samproduktion med utgångspunkt från erfarenhetscykeln? Vad hindrar en cykel från att gå vidare från start? När den avbryts, hur sker det?

Möjliga cykler som initieras, startas, men som inte går vidare:

Introduktionsmötet den 4 maj 2015 genererade tillspetsade läge **låg grad av mobilisering** (1). En erfarenhetscykel i det korta perspektivet etablerades inte och en i det långa perspektivet påbörjades inte. Samproduktion ägde inte rum.

Inför det därpå följande mötet den 11 juni initierades en start med avsikt att nå ledningsgruppen med ett tydligare budskap om ambition och vilja till samproduktion. Ett tillspetsade läge **önskan om Jag-Du** (2), en möjlig start på en erfarenhetscykel, skapades.

Ett tillspetsat läge **obearbetat dilemma** (3) uppstod i mötet den 11 juni. Ledningsgruppen var inte fulltalig. Med frågor inför mötet som utgångspunkt analyserade de ansvariga i ledningen och ytterligare en medlem i ledningsgruppen, företagsforskarskolans förhållningssätt till samproduktion. En möjlig erfarenhetscykel för att mobilisera inför handling av samproduktionen på ledningsgruppens mikronivå skapades. Samproduktion ägde inte rum.

Det tillspetsade läget **undvikande beteende** (6) kan analyseras som en effekt av att en möjlig erfarenhetscykel som deflekteras. Inte heller den etablerades över tid trots att den initierades. Den samproduktion som var tänkt ägde inte rum.

Tillspetsat läge **Jag-Det dominerade** (9) uppstod i ett samtal mellan företagsforskarskolans två övergripande ansvariga och ytterligare en medlem i ledningsgruppen. En erfarenhetscykel startades. Samtalet dem emellan ändrade stegvis karaktär. Slutligen och sist övergavs samtalet utan några slutsatser eller överenskommelse om hur gå vidare. Samproduktion avbröts.

Det tillspetsade läget **en omstart men avbruten** (7) åstadkoms genom att forskningsprocessen för första gången tog ett steg vi vidare från en sinnesförnimmelse till medvetenhet och därifrån vidare till mobilisering av resurser, att reservera arbetstid. Samproduktion ägde rum men kom inte att fullbordas.

Ett samtal om Awarenessbaserad Nulägesanalys av en Organisationsförändring (ANO) utvärderades. I samtalet och i utvärderingen framkom behovet av en större grad av tillit till aktionsforskning som tradition och metod bland företagsforskarskolans intressenter framstod angelägen att undersöka och utveckla inför den tänkta och fortsatta forskningsprocessen om samproduktion. En fråga om också ledningsgruppens tillit? Tillspetsat läge **bristande tillit bromsade** (10) uppstod. Ett första steg i en erfarenhetscykel mot ökad medvetenhet och en möjlig process av samproduktion togs men fullföljdes inte.

Forskningsprocessen avslutades abrupt. Tillspetsat läge **Jag-Du tog plats** (20) noterades. Var och en i ledningsgruppen yttrade sig på både Jag-Det och Jag-Du-nivå. Däremot genomfördes inte samtal på gruppnivå. I det korta perspektivet ägde samproduktion av kunskap rum och en erfarenhetscykel fullbordades. I ett längre perspektiv – för att fullfölja forskningsprojektet som tänkt – skedde detta inte.

Stödjande krafter

Var stödjer samproduktion med utgångspunkt från erfarenhetscykeln? Hur fullbordas processen?

Det tillspetsade läget: **en grupp-gemensam gestalt 1** (12) analyseras som ett samproduktionsexempel. Ledningen utvärderade en övning med ett användbart innehåll sett till roll och uppgift. Gruppen kom fram till att det var en nyttig och bra övning. Man menade att det var bra att stanna upp och diskutera med varandra och att göra analysen och utvärderingen tillsammans. Gruppen konstaterade att man samproducerar i samtalet. Att tänka i grupp är bra för samproduktion menade man. Slutligen kom gruppen fram till att samtalet hade öppnat upp för fler perspektiv. Frågan om samproduktion hade kopplats till hela miljön. Den interna samproduktionen är avgörande fastställde man; att få ihop skolans teamarbete med lärosätets avdelningar. Samproduktion ägde rum.

Gruppen skapade med stöd av sin process – och det inledande momentet efteråt – en gemensam gestalt av samproduktion på sin mikronivå. Figuren av samproduktion framträdde mot bakgrund av de erfarenheter ledningsgruppens medlemmar delade med varandra och upplevelsen av själva processen. För första gången fullföljde gruppen en erfarenhetscykel. Kommunikationen prövade gränsen mellan Jag-Det och Jag-Du. Samproduktion ägde rum.

Det tillspetsade läget **en grupp-gemensam gestalt 2** (13) analyseras som ett samproduktionsexempel. Ytterligare en övning med ett användbart innehåll sett till roll och uppgift analyserades. Gruppen menade att processen till en början upplevdes som utlämnande men efter hand blev den mer påtaglig av att göra något tillsammans. En positiv utveckling skedde utöver en utveckling av sakinnehåll. Resultatet blev teambuilding. Utvecklingen skedde med stöd av gruppen och dess process konstaterade. Processen upplevdes som kraftfull och som en polaritet till den traditionella akademiska kulturen i vilken kritik sätts i första rummet. Gruppen skapade en gestalt av sig själv som ett samproducerande team. Med stöd av sin utvärdering fullföljde man en erfarenhetscykel. Samproduktion ägde rum.

Det tillspetsade läget **en grupp-gemensam gestalt 3** (14) analyseras som ett samproduktionsexempel. Processen stöttade ledningsgruppens medlemmar att pröva sina relationer. Man utvecklade ett LSp som öppnade upp för en större grad av tillit än man tidigare i forskningsprocessen visat: "... inom

ledningsgruppen finns spänningar som inte synliggörs, spänningar som också finns inom företagsforskarskolan och lärosätet i stort och att dessa förekommer i väsentligt högre grad än vad man i allmänhet uppmärksammar.” Gruppen genomförde en erfarenhetscykel med ett mer omsorgsfullt och konkret lärande än tidigare. Samproduktion ägde rum.

Det tillspetsade läget **en gruppgemensam gestalt 4** (17) analyseras som ett samproduktionsexempel. Det tillspetsade läget uppstod som en effekt av de två ANO-processerna (1 juni och 31 augusti) över vilka ledningsgruppens medlemmar reflekterade över om dessa hade skapat mening och i så fall hur. Samproduktion ägde rum.

Slutligen och sist, de tillspetsade lägen **en gruppgemensam gestalt 5** (19) och (21) kom att markera fullbordade erfarenhetscykler på forskningsprocessen som sådan som den var tänkt. Läge **en gruppgemensam gestalt 5** (19) övergick i ett ofullbordat läge **Jag-Du tar plats** (20) och läge **den aktionsbaserade forskningsprocessen fullbordas** (21) med endast två deltagare från ledningsgruppen ca 9 månader efter läge 19 och 20. Att konstatera att något inte är möjligt att fullborda är också ett sätt att avsluta och komma vidare i tankeprocessen.

Resultat

Besvaras avhandlingens andra och tredje forskningsfråga?

Analysen visar att om undersökande frågor initieras men inte besvaras – om frågor diskuteras utan att relateras till ett sammanhang eller om sammanhanget inte beaktas – sker ingen betydelsefull samproduktion av kunskap. Ofullständiga figurer eller olika figurer blir vägledande för den fortsatta samproduktionsprocessen. Detta försvårar för processen att utvecklas. Någon meningsfull helhet visar sig inte. Kunskapen blir fragmenterad. Samma sak gäller om enbart en bakgrund fokuseras – t.ex. samproduktion som bakgrund – utan att generera en figur. Kunskapen blir fragmenterad.

Om kvasistationära jämviktslägen består sker inte samproduktion av kunskap. När etablerade hierarkiska sociala strukturer i forskningsorganisationen – som ifrågasätts – tillåts, reduceras graden av tillit. Detta påverkar förmåga till samproduktion kritiskt. Den bristande tilliten blir ett inslag i ett jämviktsläge balanserat av att oberoende framhävs som styrande framför beroende. Gemensam samproduktion av kunskap äger inte rum. Det egna intresset sätts framför det gemensamma. Detta stödjer inte tillit och därmed inte heller helhetens samproduktion. Bristande tillit är en bromsande faktor. Kunskap blir fragmenterad. Beroende och tillit är en nödvändig för att åstadkomma samproduktion av kunskap.

Det kvasistationära jämviktsläget förändras när nya sammanhang och erfarenheter skapas med stöd av strukturer som möjliggör personliga uttryck med data hämtad från den *inre scenen*. Nya erfarenheter av hur deltagare kan förhålla sig till varandra uppstår och jämviktsläget förändras. Förändrade jämviktslägen innebär samproduktion av kunskap.

Analysen visar att ledningsgruppen förändrade sitt kvasistationära jämviktsläge temporärt. Samproduktion av kunskap ägde rum. Läget etablerades inte varaktigt eftersom inte hela ledningsgruppen involverades i processen och eftersom gruppen inte gjorde ett åtagande om att lära av erfarenheten och värna den. Ytterligare en försvårande faktor i sammanhanget kan antas: Om inte

ledningsgruppens kvasistationära läge i förhållande till företagsforskarskolan och kollegiet förändras – eller vice versa – inträffar inte en hållbar förändring av ledningsgruppens läge. Organisationsdelarna är beroende av varandra. Hållbara förändringar kan bara ske i samverkan mellan dem. Högre systemnivåer – Högskolan och akademien – villkorar lägre (Öquist 2008).

Med dialogfilosofin som utgångspunkt konstateras att fokus genomgående ligger på Jag-Det-världen, dvs. sakfrågor. Individen dominerar samspelet. Helheten ger sig inte till känna. Samproduktion i dess fulla potential äger inte rum. En bidragande orsak kan vara inslaget av ”fritt val att delta i arbetet” som forskningsprocessen domineras av. Jag-Du-möten äger inte rum där möten över huvud taget inte äger rum. Kunskapen blir fragmenterad.

Analysen visar att när personen framträder Jag-Du (om än begränsat) kan samproduktion av kunskap äga rum.

Framgår av tillämpningarna vad som bromsar mikronivåns samproduktion och vad som stödjer den; vad som leder till att den fullföljs och avslutas?

Analysen visar att bromsande situationer dominerar under den första delen av forskningsprocessen med undantag för den avslutande situationen **Jag-Du tar plats** (20) som hade karaktär av både bromsande och stödjande. De stödjande situationerna relateras till strukturerade övningsmoment. När det finns strukturer med syfte att leda fram till en helhet sker samproduktion av kunskap. En gemensam Figur & Grund i gruppen framträder med stöd av processen och lärande äger rum.

Analysen visar också att när samproduktionsprocesser fullföljs med reflektion, integration och lärande kan också cykeln – situationen – avslutas och samproduktion äga rum. Om Figur & Grund tillämpas på de inledande faserna sinnesförnimmelse, medvetenhet och mobilisering av resurser men också på helheten sker samproduktion.

Gemensam medvetenhet är att kalibrera tolkningar som ledningsgruppens medlemmar gör var och en för sig till gemensamma, en tillämpning av fältteorin och ett etablerande av ett gemensamt LSp. När inte tolkningar uppmärksamma leder det till störningar eller avbrott i samproduktionsprocessen.

Att genomgående genom cykeln ge stöd för både individ och person – sak och person – att träda fram leder till samproduktion. Det gäller oavsett fas i erfarenhetscykeln.

Som sammanfattning konstateras att analysen visar att när figurer är ofullständiga och tillåts dominera som sådana – figurer som inte utvecklas i samstämmighet med en bakgrund eller inte utvecklas till fullständiga och till gemensamma – sker ingen tillfredsställande samproduktion av kunskap. Forskningsprocessen blir bristfälligt och lärandet stannar av.

Analysen visar också att när samtalet har en undersökande karaktär bortom ofullbordade polariserande mellan Figur & Bakgrund – när det finns en stödjande struktur i form av en övning med syfte att leda fram till en helhet – äger samproduktion av kunskap rum. En gemensam Figur & Grund i gruppen växer fram. En forskningsprocess utvecklas som möjliggör lärande.

Som mönster för ledningsgruppen gäller ofullbordade erfarenhetscykler. Cykler kan initieras men tas inte vidare annat än i undantagsfall. När de tas vidare avbryts de påfallande ofta. Forskningsprocessen kännetecknas återkommande som ofullbordad. Samproduktion av kunskap sker inte annat än i begränsade moment och av tillfällig art. I handledda övningar fullbordar ledningsgruppen erfarenhetscykler uttrycker för lärande och tillfredsställelse. Samproduktion av kunskap äger rum.

Översikt mikronivåns samproduktion				
Teorins komponenter	Gestalt-psykologi	Fältteori	Dialog-filosofi	Erfarenhetscykeln
Bromsande situationer	1,3,5,6	4,8,11,16	1,2,9	1,2,3,7,9 10,20
Stödjande situationer	15	13,14,18	12,13,14 20	12,13,14 17,19,21

Tabell 3: Översikt av bromsande och stödjande situationer

Analysens del 3

Analysens tredje del avser avhandlingens fjärde forskningsfråga.

Den fjärde forskningsfrågan

Visar tillämpningen av subjektivitet som processmetod trovärdighet genom att tillföra avhandlingen användbara data eller inte?

‘Själv’ och subjektiviteten i empirin

Analysens tredje del analyserar subjektiviteten som metod med stöd av ‘Själv’ som instrument.

I starten av den empiriska processen diskuterades om objektivitet som förhållningssätt i forskningsprocessen är möjligt eller om subjektivitet ska accepteras. En medlem i ledningsgruppen menade att det inte är möjligt att vara objektiv utan att det i stället handlar om att synliggöra subjektiviteten och använda resultatet som arbetsmaterial. Jag delar uppfattningen men tillämpningen behöver ett teoretiskt stöd. Hur subjektiviteten kan synliggöras är en av avhandlingens forskningsfrågor och besvaras med stöd av teorin om ‘Själv’ (Brown 1996).

Hur gör jag?

Jag distanserar mig från empirin. Jag läser den som en vid sidan av betraktare. Jag läser den mot bakgrund av frågan ”vad är det du läser?” Mitt ‘Själv’ är oundvikligen involverat vilket innebär att min tolkning av empirin behöver vägas av mot hur andra deltagare i processen tolkar den för att

subjektiviteten ska kunna valideras. Tolkningarna blir inte mer objektiva eller mindre subjektiva för att de delas men subjektiviteten blir mer relevant genom att den görs till ett gemensamt arbetsmaterial. Ett eller flera nya perspektiv på empirin baserad på fler röster växer fram till en kollektiv subjektivitet.

Metoden – som den här beskrivs – är avhandlingens tillämpning av *den transatlantiska traditionen*. Brown (Ibid.) menar att personlig utveckling bör ingå som en komponent i relationell forskning för att stödja ökad medvetenhet om 'Självets' funktion och påverkan och därmed göra subjektiviteten till en vetenskaplig metod.

Avhandlingens tillämpning kan kritiseras för att vara ofullständig. Andra deltagare i processen har inte deltagit. Svaret på frågan om det är möjligt att göra subjektiviteten till arbetsmaterial är pragmatisk i enlighet med det förhållningssätt och den metod – *abduktion* – som genomsyrar den.

'Själv' förekommer som ett underliggande väsen i empirin, flyktigt och svårfångat. Är det möjligt att fånga? 'Självets' operativa moden konkretiseras men kan det flyktiga som ligger i samspelet mellan dem göras det? De kursiverade styckena är beskrivningar av 'Självets' moden i aktivitet. De är inte beskrivningar av 'Själv'. Analysen startar med att beskriva 'Självets' moden som de framträder.

Berättelsen om 'Själv' och subjektiviteten

Jag läser en berättelse med utgångspunkt från en doktorands upplevelser av att ta plats i en forskningsprocess med målet att bli accepterad som forskare. Från start tar doktoranden ansvar för idéer och ställer frågor. Han signalerar kompetens, erfarenhet, engagemang och förmåga att lösa problem. Doktoranden agerar nyfiken. Han vill visa duglighet och bli bekräftad som behörig.

'Ego' processar överväganden och valmöjligheter som de framstår i sammanhanget. Vad kan övervägas och vad kan inte övervägas. 'Ego' söker meningsfullhet och samspelar i sökandet med 'Id' och 'Personality'. 'Id' kan instinktivt förnimmas som stress och osäkerhet över om övervägande av val och möjligheter leder till acceptans eller inte.

'Ego' är det rationellt medvetna med data från erfarenheter lagrade i 'Personality'. 'Ego' tar plats genom att vara en frågeställare. Samspelet mellan 'Självets' moden – och omgivningen – är en förutsättning för att en forskarroll ska etableras. I samspelet finns 'Självets' flyktiga och svårfångade väsen.

Återkommande formulerar doktoranden "på sin kammare" frågor för att i möten med ledningen och ledningsgruppen ställa dessa. Gensvaret är svagt och doktoranden möter detta med nya frågor och nya idéer. Doktoranden förstärker sina frågor och idéer med vetenskapliga referenser. Med frågorna vill doktoranden framstå som förankrad i sammanhanget. Något genombrott sker inte trots återkommande ansträngningar. Fortsatt lågt gensvar besvaras oförändrat med nya frågor och nya idéer ända tills den empiriska processen abrupt avslutas.

Att vara självständig och ta ansvar för tankar och handlingar – "att aldrig ge upp" – är i 'Personality' en internaliserad arbetsmodell. Modellen uppmärksammas och framhålls av 'Ego' som en konstruktiv egenskap, framför allt i ett sammanhang av oförutsebarhet. 'Id' söker instinktivt möjligheter att ta itu med det oförutsebara men inte givet på sätt som 'Ego' eftersträvar.

Av berättelsen framgår att möten inte resulterar i hållbara och gemensamma ställningstaganden mellan doktoranden och företagsforskarskolans ledning/ledningsgrupp. Var och en tycks sätta det egna intresset främst. Intresse från ledningen och företagsforskarskolan för doktorandens uppdrag framträder begränsat. Doktoranden är behärskad i sitt ifrågasättande, också av sitt eget förhållningssätt.

Att agera med anpassning är 'Personality' men med 'Id' som det instinktiva instrumentet att söka den möjliga formen för detta.

Doktoranden drivs av övertygelsen om de egna idéernas förträfflighet – de återupprepas i den empiriska processen vid tillfällen över tid – men förmår inte att ta initiativ i samarbetet som leder till att ledningen och företagsforskarskolans ledningsgrupp svarar an. Av empirin framgår inte heller om ledningen och ledningsgruppen vid något tillfälle poängterar sina idéer i möten med doktoranden. Har man inom ledningsgruppen en uppfattning om vad samproduktion är utöver att referera till KK-stiftelsens teori/modell?

Endast vid ett tillfälle – det sista under det ca 1,5 år den empiriska processen pågår – är ledningsgruppen fulltalig i ett ledningsgruppsmöte och då med en av medlemmarna via länk. Gruppen diskuterar inte under den empiriska processen frånan som ett problem. Snarare som en förutsättning för medverkan i ledningen. Även beträffande detta är doktoranden behärskad i sin kritik.

Trots det klena gensvaret driver doktoranden den empiriska processen vidare. Det tycks som när stödjande strukturer tar plats i form av övningar eller modeller skapas kontakt mellan denne och företagsforskarskolans ledningsgrupp. Erfarenheter av mikronivåns samproduktion etableras.

'Id' söker vidare med en hög frekvens av rörelse och anspänning mellan 'Ego' att vara bearbetande och 'Personality' "att aldrig ge upp".

Berättelsen återger hur doktoranden återkommande – med stöd av dialogbaserade metoder och rollspelsövningar – synliggör problem och möjligheter vad avser ledningsgruppens samproduktion. Några av de resultat ledningsgruppen åstadkommer – som exempel vad gäller insiders och outsiders – är autentiska och speglar den kultur som präglar ledningsgruppens och företagsforskarskolans sammanhang. Ledningsgruppen lever i stunden sin analys. I sin bearbetning synliggör ledningsgruppen sin inre scen av bristande samarbete. Det är berörande att läsa avsnittet. Övningens resultat väcker intresse och engagemang men resulterar inte i ett fördjupat arbete eller i en praktisk tillämpning på företagsforskarskolan eller i den akademiska organisationen.

Det är också berörande att läsa det avsnitt som lyfter ledningsgruppens hierarki baserad på position och genus och hur hierarkin återspeglas i arbetet mellan ledningsgruppen och företagsdoktoranderna. Vem är överordnad och vem är underordnad i ledningsgruppen? Det förstår företagsdoktoranderna och agerar utifrån detta i mötet med ledningsgruppen. Det är en enstaka

händelse som inte genererar en generell slutsats, men en händelse som borde relatera i ett intresse att undersöka om den är relevant i ett större sammanhang eller inte.

Som företeelser är frågorna om insiders/outsiders och makt baserad på position och genus förknippade med ett starkt engagemang med rötter i 'Personality' och som framträder i 'Ego' men med 'Id' som instrument att söka i den sinnliga världen. 'Själv'et själver av sin laddning med referenser till 'Personality's' outsiderupplevelser.

Genomgående tycks doktoranden tolka händelser som framtida möjliga öppningar även om de i stunden de inträffar etablerar stopplägen. Ett exempel man kan läsa är när doktoranden mot slutet av den empiriska processen lyfter sin frustration över det bristande gensvaret med ledningen och får höra att upplevelsen är signifikant för en doktorandprocess.

'Id' är konstant aktiv och instinktivt sökande med stöd av såväl 'Ego' som 'Personality'. Att söka anpassning gör 'Id' oavsett upplevelse av frustration eller annan slag av upplevelse men frustration är en påtaglig signal om att 'Id' är aktiv.

Resultat

'Självets' funktioner 'Ego', 'Id' och 'Personality' framträder men 'Själv'et är något annat. Att vara subjektiv eller objektiv eller något där emellan – när doktoranden forskar på ett socialt sammanhang denne är en del av – är inte något doktoranden kan välja. Valen är alltid subjektiva med ursprung i 'Självets' preferenser. Om doktoranden skulle kunna kontrollera 'Självets' preferenser – och omvärldens tillstånd – skulle den empiriska processen kunna göras om på nytt oförändrad – om också deltagarna skulle kunna göra detta – med exakt samma resultat som skulle kunna benämnas för objektivt. Det är inte möjligt. 'Själv'et är en process i ständig rörelse. Helheten av 'Ego', 'Id' och 'Personality' – 'Själv'et – är något annat än summan av de tre som inte kan förutses. Men subjektiviten kan synliggöras relaterat till situation och göras till en metod i forskning med stöd av 'Själv'et. Klart framgår att subjektiviten – med 'Själv'et som instrument – kan utvecklas och förfinas i relation till den upplevda omvärlden, men inte utan kontakt med andra som delar sammanhanget om metoden ska ha den nödvändiga skärpan. Kollektiv subjektivitet är svaret på frågan om objektivitet är möjligt. Det är inte samma sak som att komma fram till en gemensam figur.

Diskussion

I detta sjätte och sista kapitel diskuterar jag avhandlingens aspekter på förutsättningar och villkor för mikronivåns samproduktion med utgångspunkt från den mest påtagliga händelsen som var det plötsliga avbrottet av den empiriska processen. Händelsen – som den kom att utspelas – uppfattas som central för att avhandlingen kan fullfölja sitt uppdrag att undersöka mikronivåns dynamik och villkor med fokus på att tillföra forskningsfältet kunskap det efterfrågar.

De utmaningar avhandlingen möter – varav undvikande i möten och samtal är det mest påtagliga – skapar underlag för att undersöka mikronivåns psykologiska dynamik, svårigheter och möjligheter. Diskussionen – tillsammans med de svar på avhandlingens forskningsfrågor som det tidigare analyskapitlet redovisat – ger ett mer fullödigt svar på hur forskningsfältets behov ska tillgodoses. Diskussionen besvarar forskningsfrågorna tillsammans med de slutsatser som levererades i analyskapitlet.

Mikronivåns omständigheter och förutsättningar är avgörande för att forskningsprocessen ska nå framgångar och dessa är olika från projekt till projekt även om mönster dem emellan kan finnas. Samproduktionsprojektet måste alltid diskuteras relaterat till sitt sammanhang. Att följa modeller och strukturer är inte den enda vägen för att nå resultat.

Avhandlingen har styrkor och svagheter. Avslutningsvis tas några upp som också pekar på behov av fortsatt forskning.

Allra sist vill jag med stöd av en deltagare i den empiriska processen förmedla en väsentlig slutsats om varför mikronivåns forskning är central i tiden av globala kriser och problem. I det lilla finns lösningar på det stora.

Avhandlingens utmaningar

Den mest uppenbara händelsen i avhandlingen är det plötsliga avbrottet av den empiriska processen. Diskussionen kommer därför att fokusera vad som inträffade men med ambitionen att använda händelsen till att förstå den dynamik som präglade situationen med utgångspunkt från mikronivåns samproduktion.

Doktoranduppdraget etablerades tre år efter att företagsforskarskolans samproduktionsuppdrag hade startat. Skolan och ledningsgruppen hade väl etablerade rutiner och uppfattningar om sin verksamhet när den empiriska processen inleddes. Jag kom in i den med en ny aspekt. Ingen diskussion om hur mitt doktoranduppdrag skulle komma att påverka gruppens arbete och rutiner hade förts. När jag reflekterar över detta – och den första fasen av doktoranduppdraget – är det *undvikande* som dominerar mina tankar.

För mig var doktoranduppdraget var en möjlighet att summera min yrkeskarriär och förverkliga en dröm. Som senior person tänkte jag att jag inte kommer att få fler möjligheter. När svårigheterna att etablera uppdraget i den första fasen visade sig agerade också jag *undvikande*. Jag tog inte initiativ till en diskussion om hur mitt uppdrag skulle komma att påverka och om ledningen och ledningsgruppen var bekväm med detta. Jag presenterade mina idéer och tankar men när svaren uteblev sökte jag nya vägar utan att stanna till. Jag tänkte att doktoranduppdraget inte skulle komma

att etableras om jag inte ansträngde mig att utveckla idéer. Jag agerade undvikande inför det uppenbara. Att processen inte tog sig vidare.

När jag arbetat med att förstå detta – den empiriska processens inledande karaktär – har jag funderat på undvikandet som ett ev. emergent fenomen i ledningsgruppen, om det fanns ett inslag av undvikande också hos företagsforskarskolans ledning och ledningsgrupp och som visade sig i inledningen av vårt samarbete? Ledningsgruppen och jag diskuterade aldrig våra respektive förutsättningar och villkor. Hade ledningsgruppen diskuterat sina?

Företagsforskarskolans ledningsgrupp var aldrig samlad som fulltalig under den tid den empiriska processen pågick med undantag för det sista tillfället den 13 september 2016 och då med en medlem på distans. Icke närvaro i ledningsgruppen hade stöd från ledningen som princip. Svårigheter att undersöka uppfattningar om konsekvenser för samproduktion i allmänhet och för ledningsgruppens samproduktion i synnerhet uppstod. Det gavs få tillfällen till att ställa frågor till fler om frånvarons dynamik i den utsträckning som hade varit önskvärt. Det som utspelade sig på de inre scenerna i fråga om detta – och konsekvenser för kollegor, samproduktion av kunskap och för den empiriska processen – blev inte föremål för den uppmärksamhet som skulle ha varit berikande för mikronivåns samproduktion.

Förvåning och frustration dominerade min upplevelse. "Kan man överhuvud taget tala om samproduktion när man inte träffar varandra?" tänkte jag. Jag drog till en början slutsatsen att jag inte formulerade tillräckligt vetenskapliga och intressanta frågor eller preciserade tillräckligt användbara metoder – eftersom jag inte fick gensvar på mina ansträngningar – varför jag svarade med att sätta av mer och mer tid på tankearbete på mitt arbete utan att ta initiativ till samtal. Först i början av den andra fasen ställde jag frågan och fick ett svar som jag kategoriserar som "fritt val att delta i arbetet". Eftersom mitt val inte var "fritt" som jag uppfattade kände jag frustration inför den mer eller mindre ständiga frånvaro som präglade ledningsgruppens möten.

Efteråt har jag funderat på om det var fler i ledningsgruppen som också tänkte att deras bidrag inte var tillräckligt kompetenta? Var undvikandet – tanken på att inte uppfattas som tillräckligt kompetenta – också när det gällde detta ett emergent fenomen i ledningsgruppens. Var detta ett av skälen till att man höll sig borta? Underskott på positiv återkoppling?

I företagsforskarskolan, det akademiska kollegiet och i företagsforskarskolans ledningsgrupp fanns olika uppfattningar om vad samproduktion är och hur förutsättningar för samproduktion skapas, specifikt med stöd av aktionsforskning som tradition och metod. Detta var något man hävdade men aldrig bearbetade. De olika uppfattningarna om samproduktion processades inte till gemensamma utan fick leva som icke uppenbara aktörer på vars och ens inre scen. Möjligheter att undersöka uppfattningarna inom ramen för den empiriska processen presenterades men kom inte till stånd. I den andra fasen diskuterades tillit till aktionsforskning relaterat till samproduktion. Tilliten borde undersökas menade ledningen men inte heller den frågan togs vidare för en mer genomarbetad diskussion.

Vad samproduktion är? I min tankevärld pågick ett möte mellan humanvetenskapliga och ingenjörsvetenskapliga teorier och metoder under de första faserna av den empiriska processen. Jag

och ledningen/ledningsgruppen undersökte aldrig i vårt samarbete gemensamt om vi hade olika teoretiska eller erfarenhetsbaserade utgångspunkter och om de i så fall kunde leda till gemensamma tolkningar antingen till stöd för företagsforskarskolans uppdrag eller till insikter om att olikheterna var svåra att integrera.

Jag upplevde att mötet mellan de humanvetenskapliga och ingenjörsvetenskapliga teorierna och metoderna ledde till föreställningar om "jag och dom" som belastades av bristande tillit. Jag hade också föreställningen att den bristande tilliten till aktionsforskning påverkade doktorandprojektet eftersom det var ett aktionsforskningsprojekt. När jag nu efteråt reflekterar över processen kommer jag fram till att detta var en projektion på svag grund som emanerade i att möten inte resulterade i ställningstaganden över tid som jag önskade. Möten mellan olika tankevärldar är komplexa skeenden som inte kan hanteras på några timmar och eftersom frågan inte stod på dagordningen blev resultatet projektivt för min del. Ett exempel på hur en forskares inre scen kan konstrueras utifrån faktiska omständigheter som inte reds ut?

Tillbaka till frågan om vad samproduktion är och en faktisk omständighet. Fanns det också inom företagsforskarskolans ledningsgrupp olika uppfattningar om vad samproduktion är? Och om, hur kommer det sig i så fall att dessa inte undersöktes? Om det fanns en gemensam uppfattning, hur kommer det sig att den inte framträdde? För övrigt var stiftelsens process – när det gäller att definiera samproduktion – så som den framställs i avhandlingens bakgrundsbeskrivning utdragen, samtidigt som den inte hade som syfte att generera ett precist svar som jag uppfattar, utan utgjorde ett stöd för att tänka vidare och utveckla praktik. Men frågan är om de långa processernas kultur utvecklades och etablerades som också kom att färga företagsforskarskolan? Eller om handling och resultat trumfade det akademiska samtalet?

Frågan om vad samproduktion är togs inte upp av företagsforskarskolans ledningsgrupp om man menar med detta att komma fram till svar. "Det är lätt att svara på frågan varför man ska samproducera. Lagom svårt är att förklara vad samproduktion är. Och mycket svårt är att komma fram till hur man ska samproducera" är en sanningsenlig utsaga från empirin som blev till en riktlinje för den empiriska processen. Ledningsgruppen utvecklade ingen gemensam uppfattning eftersom man inte hade något gemensamt arbete om detta.

Vetenskaplig och akademisk identitet funderar jag över. Humanvetare, ingenjörsvetare, professorer, lektorer, informatörer, doktorander... kan även dessa olikheter generera sociala krafter som påverkar mikronivåns samproduktion hämmande? Som försvårar för samarbetet att t.ex. komma fram till vad samproduktion är? Eller mobiliseras hämmande krafter mot bakgrund av identiteten industriell erfarenhet/icke industriell erfarenhet? Eller genus?

Denner et al. (2019) diskuterar social identitet och position. Sociala identiteter kan ta plats i ett samarbete och bidra till den inre scenens dynamik med störningar och ett upprätthållande av relationella obalanser om de inte synliggörs och diskuteras. Det som kallas för kvasistationära jämviktslägen. I den andra fasen – situation 8 av forskningsprocessen – förekom ett moment som visade på en ojämlikhet i fråga om makt och inflytande inom ledningsgruppen baserad på akademisk position och genus. Genom en immanent överföring från ledningen professorer till

doktorandgruppen reproducerades ojämlikheten i doktorandgruppens relationer till en medlem i ledningsgruppen.

Att några är insiders och andra är outsiders i företagsforskarskolan, det akademiska kollegiet och i ledningsgruppen – inte enbart utifrån akademisk position utan även med utgångspunkt från genus och/eller industriell erfarenhet – konstaterades av ledningsgruppen själv med stöd av en övning fas 3, situation 11. Outsiderupplevelsen i forskningsmiljön kunde bli uppenbar för den som hade begränsade erfarenheter av industriell miljö menade medlemmar av ledningsgruppen.

Att förekomsten av insiders och outsiders inom organisationen är dynamiskt laddad visades genom att ledningsgruppen inte förmådde att gå från ord till handling för att hantera den efter det att den uppmärksammats.

Min upplevelse av mig själv i sammanhanget var en outsider. Jag var det på formella grunder i egenskap av företagsdoktorand i huvudsak verksam på distans men också utifrån ytterligare ett antal faktiska omständigheter. Jag är en senior person i slutet av min yrkeskarriär (rent av i slutet av mitt liv). Jag har en avvikande vetenskapsteoretisk och erfarenhetsbetonad utgångspunkt för min forskning i sammanhanget – humanvetenskap – och möjligen en personlig stil med avvikande inslag i jämförelse med andra i detta. Men så finns där också ett inslag av mindre faktiska omständigheter. Jag har i min personlighet en fallenhet för outsiderupplevelser. Detta gör det möjligen lättare för mig – om det nu är så – att projicera ut outsiderupplevelser än för de som har insiderpositionen. Med stöd av min inre scen tog jagoreflekterade initiativ i processen. Min fallenhet är en tillgång har jag lärt mig om jag kan använda den med awareness. Den ingår i subjektivitetens verktygslåda med referens till teorin om 'Självvet'. Min grad av awareness i det skeendet fas 3, situation 11 var emellertid låg.

Att uppmärksamma ett socialt system på förekomsten av insiders och outsiders kan liknas vid en psykologisk detonation på grupp- och organisationsnivå som främst riskerar att drabba den som uppmärksammar förekomsten – den som regel är en outsider – är min erfarenhet. Frågan "Hur bidrar du till detta?" kan ställas till den som uppmärksammar av en som då genom att fråga positionerar sig som insider. Det är att utöva personlig makt. Att uppmärksamma en grupp eller en organisation på förekomsten av insiders och outsiders kan också leda till att belägga systemet med skuld och skam har jag upplevt, känslor som systemets outsiders i första hand får bära och ta ansvar för. Jag gjorde misstaget i fas 2, situation 8. Jag intervenerade med en observation som inte utfördes på ett etiskt korrekt sätt. Jag "skammade" möjligen de tre som förde samtalet. Det var därför – tänker jag – de tystnade utan att göra ett avslut.

Ansaret för att hantera frågan om insiders och outsiders ska läggas på den övergripande ledningen. Frågan om insiders och outsiders är en fältteoretisk och systemteoretisk konstruktion som överordnade systemnivåer är ansvariga för eftersom det är de som villkorar de underliggande systemnivåernas förutsättningar (Lewin 1997, Öquist 2008). En avdelning eller en enhet av en organisation, en grupp i en avdelning eller enhet eller en individ i en grupp ska inte ges ansvaret. En sådan delegering förstärker systemet av insiders och outsiders, pekar ut outsiders och utlöser känslor av skuld och skam hos både individer och grupper.

Det är dags att sammanfatta avhandlingens utmaningar och omständigheter som påverkat mikronivåns samproduktion och som de framträder i diskussionen. Såväl omständigheterna som reflektionerna kring dem uttrycker mikronivåns komplexitet och immanens som Galvao et al. (2019), Skute et al. (2017) och Mascarenhas et al. (2018) menar behöver beforskas. Omständigheternas komplexitet sträcker sig utöver det uppenbara (Mensha & Enu-Kwesi 2018, Denner, Bean, Campe, Martinez, Torres 2019). Avhandlingens diskussion genererar inte absoluta svar. Däremot skapas ett underlag för eftertanke och reflektion. I fråga om det komplexa och immanenta får mikronivåns samproduktionsforskare söka sig fram till svar i dialog med varandra och med deltagare. Man kan förvänta sig att också svaren kommer att vara komplexa och immanenta.

Jag sammanfattar mikronivåns och samproduktionens utmaningar och omständigheter med ett ord mot bakgrund av vad som visar sig i avhandlingens empiri och som jag diskuterar. Det blir *undvikande*.

Svaret på avbrottets syfte blir undvikande. Men det är inte tillräckligt för att förstå dynamiken. Också undvikandets komplexitet behöver undersökas. Vad kännetecknar den? Mot vilken bakgrund tog undvikande plats i den empiriska processen?

Undvikandet

Det relationella och psykologiska perspektivet fanns inte med i företagsforskarskolans ansökan till KK-stiftelsen om finansiering. Företagsforskarskolans resultat skulle valideras genom industriella tillämpningar där beteendemässiga eller relationella aspekter av utvärdering inte nämndes. De psykologiska teorierna och tillämpningarna är normbrytande i sammanhanget. De tankemodeller och den utveckling denna avhandling baseras på – och som forskning efterlyser – fanns inte med.

Att 2015 öppna upp för att integrera ett psykologiskt perspektiv med inriktning på det personliga och relationella är en utmaning när en stor del av en tänkt projekttid har förflutit (2012 – 2015). En uppenbar lärdom är att de psykologiska perspektiv som introducerades 2015 hade krävt en mer omsorgsfull kontaktprocess präglad av omtanke kring både problem och möjligheter över vad som kan uppstå än den som ägde rum. I sammanhanget – och i forskningsfältet – var psykologin något ett helt nytt.

Även om denna avhandling fick karaktären att ”kasta in jästen efter degen” har jag funderat över om det etablerade samproduktionsfältet präglas av en konservativ hållning som inte stödjer tillämpningar av psykologisk teori? Om undvikandet är reaktionen på den etablerade traditionen? Jag tänker utifrån begrepp och tillämpningar.

Har *produktion* en större behörighet som begrepp och tillämpning på en ingenjörsvetenskapsakademi och i samproduktionsforskning än *samarbete* har? Påverkar detta? Bidrar den industriella tankeanknytningen till en konservativ hållning när det gäller samproduktionsforskningens teorier och metoder? Av KK-stiftelsens material och verksamhetsberättelser från 00-talet och framåt framgår att tekniskt präglade illustrationer och beskrivningar av samproduktion dominerar. Har samproduktion med utgångspunkt från KK-stiftelsens definitioner kommit att reproduceras i företagsforskarskolans akademiska miljö utan att kritiskt ifrågasättas? Jag uppfattar att de har tagits initiativ till att introducera psykologisk teori och relationella tillämpningar men som inte uppmärksammas i den utsträckningen att de fått genomslag.

Vinnovas forskningsantologi om chefskap och innovation *Leda mot det nya* – som lyfter in relationella och psykologiska aspekter i forskningsfältet (Kreuger, Cervani, Larsén 2013).⁶¹ – har inte satt intryck på den samproduktionsforskning jag studerat efter vad som framkommer i publikationer från KK-stiftelsen.

Inför den förändrade inriktningen av avhandlingen – efter sammanbrottet 2016 – intresserade jag mig för såväl frågan om samproduktion som frågan om samarbete. Ett intryck av mötet med KK-Stiftelsen, lärosätet och företagsforskarskolan är att frågan om samarbete ligger i lä av frågan om samproduktion. Några av de studier om samarbete – som redogör för effekter av olika former och grader av samarbete mellan forskare och praktiker – och som jag har inspirerats av och som kan tas som utgångspunkt för att utveckla samarbetets och samproduktionens forskningsfält är: Ankrah & Al-Tabba (2015), Scandura (2016) Belotti, Kronegger, Guadalupi (2016), Bstieler, Hemmert, Barczak (2017), Karmakar (2014), Keast & Mandell (2014), McCabe, Parker, Cox (2016), Noble, Charles, Keast (2017) och Rajalo & Vadi (2017).

Ytterligare en fråga jag relaterar till *undvikande* är frågan om att använda subjektiviteten som metod i forskning. I den första fasen av doktorandprojektet – situation 3 – diskuterades om det är möjligt för doktorander att arbeta med samproduktion – och att tillämpa subjektivitet i sina forskningsprocesser – om man ska förhålla sig vetenskapligt. Kan subjektiviteten bidra till nytta för samproduktionsforskning och för industrins utveckling? Hur ska forskningsprocessen i så fall gå till? Subjektivitet och objektivitet relateras till närhet och distans. Finns det en gräns som ska upprätthållas för att samproduktionsforskning ska kunna genomföras med trovärdighet och i så fall var går den?

Frågan kom inte att besvaras på annat sätt än genom tillämpningar av aktionsforskning och interaktiv och utvecklingsinriktad forskning, framför allt med stöd av den transatlantiska traditionen som förordar närhet och subjektivitet som metod i forskningsprocessen (Brown 1996). Den har därför besvarats – som bekant är – genom att vara en av avhandlingens forskningsfrågor.

Slutligen och sist, pragmatismen – med inriktning på konsensus som förhållningssätt – har dominerat tillämpningarna av traditioner och metoder som jag uppfattar på bekostnad av en mer kritisk hållning. Den är väl förankrad i den transatlantiska traditionen om inte helt dominerande. Jag har funderat på om undvikandet – mitt undvikande – i för stor utsträckning klätts i termer av pragmatism med stöd av min personlighet i stället för ett vetenskapligt förhållningssätt. Så var det till en början. Vad den transatlantiska traditionen med aktionsforskning och pragmatism som filosofi och tillämpningar skulle innebära i samspelet mellan mig och ledningen samt mellan mig och ledningsgruppen konkretiserades aldrig. Om närhet och konsensus i en forskningsprocess upplevs som ovetenskapligt blir undvikande en rimlig reaktion.

Med dessa ”undvikandets reflektioner” i tanken, vad är dess kärna?

Frågan om ”närhet eller distans” har haft en bromsande effekt på den empiriska processen när det gäller såväl teoriernas tillämpningar som de aktionsbaserade traditionernas och metodernas

⁶¹ <https://www.vinnova.se/publikationer/leda-mot-det-nya/>

användning. Den transatlantiska traditionen är undvikandets gemensamma nämnare. Traditionen förordar närhet – subjektiviteten – med stöd av *awareness*.

”En intervention i en grupp ska inte vara så fri från anspänning att deltagare bekvämt lutar sig tillbaka i sina stolar men inte heller så laddad att de reser sig och lämnar rummet” är ett transatlantiskt budskap jag fått i min yrkeshandledning.

Interventionen situation 15 – en individuell uppgift inför fas 6 – var ett misstag av mig som den utfördes. Jag gick för nära utan överenskommelse. Interventionen ledde till att deltagare lämnade rummet. Den bidrog till att ledningsgruppen valde att inte fullfölja den empiriska processen. Alldeles oavsett resultatet av den etiska prövningen av situationen – som gav klartecken till att fortsätta processen – var interventionen illa utförd av mig eftersom den resulterade i ett sammanbrott. Jag hade inte gjort tydligt nog att också *jag som samproducerande forskare* skulle vara tillgängligt för samtliga i gruppen.

Teorierna och filosofierna – gestaltpsykologi, fältteori, dialogfilosofi och erfarenhetscykeln – genererar mellanrumstillämpningar som *utforskar den inre scenen* av mikronivåns samspel och samarbete. Det är den samproducerande – *den handledande samproducerande* – forskarens ansvar att säkerställa det etiska kontraktet om tillämpningarna. Det är inte tillräckligt att påtala vikten av ett etiskt kontrakt, hänvisa till regelverk eller i en mailkommunikation få en bekräftelse. Den handledande samproducerande forskaren behöver genom exempel, pedagogik och praktik säkerställa att det inte endast finns en föreställning om ett kontrakt på ett mentalt plan utan också reellt, även i ett sammanhang där det kan förväntas att deltagare är inbegripna i den mentala föreställningen om kontraktet.

Sammanbrottet – med utgångspunkt från dialogfilosofin och det sätt detta ägde rum på – är det bästa exemplet på ett Jag-Du-möte under det ca 1,5 år doktorandprojektet den empiriska processen pågick. Sammanbrottet innehöll ett budskap framförd med uppriktighet som kunde ha varit vägledande för att etablera öppenhet, autenticitet och tydlighet som principer för mikronivåns fortsatta samproduktion. Nu blev det inte så. Dock måste konstateras – sett till resultatet – att sammanbrottet blev en fågel Fenix som efter en tid kunde lyfta och bidra till intressanta forskningsresultat på samproduktionens mikronivå som utan detta inte skulle ha åstadkommits.

Slutsatsen? Närhet och subjektivitet kräver ett tydligare kontrakt och en mer omsorgsfull kontakt än annars.

Slutet av min diskussion om omständigheterna närmar sig. Jag frågar om jag gör ledningens, ledningsgruppens och mitt sätt att arbeta rättvisa i diskussionen om den empiriska processen när den så påtagligt lyfter fram undvikande som utmärkande för den empiriska processen?

Ledningsgruppen visar – när den arbetar inom ramen för stödjande strukturer, övningar baserade på autentiska och relevanta problemställningar relaterade till sin samproduktion av kunskap (tillspetsade lägen 12, 13 och 14) samt test av ANO (tillspetsade lägen 17 och 20) – både kompetens och förmåga att arbeta med tillämpningar av mikronivåns nya samproduktionsteori.

Ledningsgruppens resultat är både konkreta och tillförlitliga sett till sina sammanhang utan inslag av undvikande. Snarare det motsatta, rättframma.

Det är således inte rättvist eller korrekt att etikettera ledningsgruppen som undvikande om helheten ska beaktas.

Ledningen och ledningsgruppen är en del av en företagsforskarskola som är en del av en akademi som är en del av ett lärosäte som är en del av något större. Enligt fältteori (Lewin 1997) är beteendet – oavsett individ, grupp eller organisation – en funktion av person, grupp och organisation samt sammanhang eller *tolkningen* av sammanhanget.

Ledningsgruppens medlemmar kunde i de tillspetsade lägena 12, 13, 14, 17 och 20 utveckla och visa tillit. Detta betyder inte att högre systemnivåer företagsforskarskolan, akademien och lärosätet också utvecklar tillit för att ledningsgruppen gjorde det. Snarare visar detta att bristande tillit – precis som undvikande – med sannolikhet är ett emergent fenomen även på högre systemnivåer än ledningsgruppen och att den bristande tilliten emanerar från dessa. Så snart ledningsgruppen lämnar den stödjande strukturen och interagerar med företagskolan, akademien eller lärosätet återuppstår bristande tillit som en påverkande faktor i dess förhållningssätt är en hypotes. Detta är effekten av en fältteoretisk mekanism.

Det finns anledning att uppmärksamma att ledningsgruppen också visar en hög grad av tillit till sig själv – sin förmåga och prestation när den utvärderar de fyra första åren 2012 – 2016 av skolans verksamhet – det sista momentet av fas 3. Gruppen redovisar goda resultat i förhållande till de mål och ambitioner som gäller för den och för skolan. I relation till de villkor som lärosätet och det omgivande samhället (politik, näringsliv och KK-stiftelsen) villkorade för skolan låg man väl framme.

Vann ledningsgruppen och företagsforskarskolan något på doktorandprojektet? Som grupp inget konstaterat utöver vad två medlemmar från den sammanfattar i fas 7 – situation 17 och tillspetsat läge 21 – nio månader efter att ledningsgruppen avslutade doktorandprojektet den 13 september 2016 lyfter fram: Isaacs teamövning (Isaacs 1999) med inriktning på vad samproduktion är där framför allt teamupplevelsen framhövdes.

Enskilda ledamöter vann insikter och eget lärande om det tillspetsade läget 19 – fas 6 situation 16 – betraktas som underlag. Att det också fanns medlemmar som menade att problemet är större än att det begränsas till ledningsgruppen och företagsforskarskolan – akademien och lärosätet – är viktigt att uppmärksamma i sammanhanget.

Det tillspetsade läget 19 – som uppstod när ledningsgruppen tog del av sin ANO-analys – innehåller återkoppling i vilket lärosätet införlivas: "Massor av lärdomar. Hela högskolan skulle lära sig en massa av detta om man drar rätt slutsatser." Företagsforskarskolans ledning föreslog att lyfta perspektivet till en övergripande nivå lärosätet så att också det skulle beaktas i forskningen. Detta skulle innebära en fältteoretisk tillämpning på nivåerna lärosätet, akademien och företagsforskarskolan. Ett exempel på undvikande? Eller en insikt som hade varit hedrande för en doktorand att diskutera som ett uppdrag även om det ömsesidigt hade kommit att avföras.

Med denna diskussion som bakgrund – och svaren i analysen på avhandlingens forskningsfrågor – kan svaren på frågorna utvecklas ytterligare?

Forskningsfrågornas svar

Avhandlingens syfte är att visa hur forskares och deltagares interaktioner kan identifieras och analyseras mot bakgrund av mikronivåns dynamik och komplexitet för att en genomförd samproduktion av kunskap på nivån ska kunna konstateras.

I och med att avhandlingens inriktning – från att vara en aktionsforskningsbaserad studie – förändrades medförde detta att också underlaget för forskningsfrågorna förändrades. I stället för att forska *med* eller *tillsammans* – som är utgångspunkten för aktionsforskning och den efterföljande interaktiva och utvecklingsorienterade – har avhandlingen forskat *på*. Syftet efter avbrottet har fortsatt varit att undersöka forskarnas/deltagarnas interaktioner till stöd för hur dessa kan förstås och analyseras för att samproduktion ska kunna konstateras.

Den empiriska processen har analyserats med stöd av de forskningsfrågor som kommit att gälla för avhandlingen och besvarats i anslutning till analyserna. Svaren kompletteras nu med reflektioner mot bakgrund av att interaktioner och kommunikation mellan deltagare kommit att studeras på ett sätt som går emot såväl den ursprungliga aktionsbaserade inriktningen som den transatlantiska traditionens tillämpning. Vid eftertanke väcker det frustration och en dämpad sinnesstämning. Deltagarna och deras process har objektifierats.

Den empiriska processen och utfallet utgör samtidigt ett exempel på hur omständigheter kan påverka utan att forskare och deltagare i stunden uppmärksammar dem för att tillsammans reflektera över konsekvenserna. Den nyss redovisade diskussionen visar på några. Inte för att man inte vill eller kan utan därför att komplexiteten är svårfångad i ett sammanhang som styrs av ramor som prioriterar största möjliga prestation och resultat på minsta möjliga tid. De går att lära utifrån enskildheter och rätta till dessa inför nya sammanhang med det befintliga regelverket men den stora utmaningen är att lära utifrån en helhet som aldrig kan förutses om inte förutsättningarna förändras. För att detta ska ske behöver sammanhangens villkor och ramverk förändras. Fortfarande kan man förvänta sig att oväntade händelser kommer att inträffa. Men som ett steg vidare?

Sammanhanget påverkar. Som de två forskarna från företagsforskarskolans ledningsgrupp formulerade det återgivet i empirin situation 17, sid. 122, ca 9 månader efter avbrottet:

”Finns det tid för att utveckla gemensamt arbete? Tiden för gemensamt arbete upplevs som begränsad. Tidsutrymme kan dock skapas. Alla som har lärartjänster har 10 % till personlig kompetensutveckling. Ett liknande upplägg skulle kunna tillämpas när det gäller gemensamt projektarbete. Men godtycke drabbar organisationskulturen i frågan som hindrar utveckling. Egenintresset går före det gemensamma. Forskning är i huvudsak personligt intressedrivet och inslaget av centraliserade beslut påverkar forskarens motivation negativt.

Det existerande systemet gynnar konsekvent den som får anslag och missgynnar den som inte får. Mekanismen är självförstärkande. Detta skapar svåra dilemman i organisationen eftersom finansierare efterfrågar uppgifter om i vilka journaler en specifik anslagssökande forskarna har publicerat och

prioriterare forskare som publicerats på båda sidorna om jorden. Framför allt gäller detta tvärvetenskapliga kaikakuprojekt som handlar om att göra grundläggande och radikala förändringar av produktionssystem. Det finns ett antal förväntade kompetenser som finansiärer förutsätter och som måste visas för att få stöd.”

Den första forskningsfrågan undersökte om det processorienterade arbetssättet som avhandlingen arbetade med baserat på forskares/deltagares interaktioner och relationer mötte forskningsfältets efterfrågan av tillämpningar av psykologiska teorier på samproduktionens mikronivå.

På ett djupare plan kom avhandlingen att arbeta processorienterat som sannolikt gick utöver vad som från början var föreställningen. ”Försök och misstag” innebar att avhandlingen kontinuerligt gavs möjligheter att utveckla idéer och förslag som medförde en drivbänk för att pröva psykologiska teorier och tillämpningar när inte den tänkta ambitionen att arbeta med stöd av aktionsforskning kunde fastställas. Till en början – efter sammanbrottet – stod inte omfattningen av möjligheterna att fullfölja avdelningens arbete klart. De växte fram i takt med att kunskapen om forskningsfältets behov utvecklades och att stöd för att ta steget vidare därigenom utvecklades. Avhandlingens omfattande och fyllda empiri kom till användning. Den gjorde avhandlingens förändrade inriktning genomförbar men reducerade dess bidrag till forskningsfältets utveckling om man med detta menar att en studie om samproduktion ska vara samproducerad. Så här i efterhand önskar jag att jag hade återvänt till deltagarna, förankrat den nya inriktningen och gjort dem delaktiga i det fortsatta arbetet.

I avhandlingens introduktion konstaterades att skilda synsätt på kunskapsprocesser utgjorde en komplikation när KK-stiftelsens modell och teori – som var vägledande för företagsforskarskolan – och det mer aktionsbaserade *Learning by doing* – som jag arbetade med – ställdes mot varandra utan bearbetning i den empiriska processen. På bekostnad av ett mer gemensamt och integrerat lärande kan antas att avhandlingen har nått framgångar som inte företagsforskarskolans ledning och ledningsgupp delar.

Ett gemensamt inledande arbete med att identifiera behov, möjligheter och problem – som KK-stiftelsen redan tidigt i sitt utvecklingsarbete fastslog som vägledande för att samproduktionens komplexitet skulle kunna undersökas – kom inte till stånd (Waltré & Vogel 2009, Waltré 2013). ”Att samproduktion är en fråga om relation och något man gör” var mitt normativa och något onyanserade bidrag till samtalet om vad samproduktion är som också förstärktes av att jag tidigt i processen presenterade en analysmodell som jag ville pröva i sammanhanget baserat på psykologisk relationell teori och tillämpning utan att avvakta vilka behov ledningen ville lyfta fram.

En ny teori för mikronivåns samproduktion kom att utvecklas och prövas av avhandlingen. I vilken utsträckning teorin och tillämpningen motsvarar forskningsfältets behov av relationell utveckling som forskningsfältet identifierade besvaras av avhandlingens andra forskningsfråga. Behoven identifierades som relevanta vid forskningsfronten mot bakgrund av mikronivåns dynamik, komplexitet och utmaningar. Den tredje forskningsfrågan undersökte om den nya teorin bidrog till kunskap om vad som bromsar mikronivåns samproduktion och vad som stödjer samt vad som leder till att samproduktionsprocesser kan fullföljas och avslutas.

Den andra och tredje forskningsfrågan besvarades med stöd av teorin och dess tillämpning men svaren kan ifrågasättas då de inte utvecklades med utgångspunkt från ett gemensamt arbete. Den rapport som summerade lärdommar från KK-stiftelsen programsatsningar 1997 - 2013 konstaterar att samproducerande resultat får ett lägre värde om inte båda parter behov tillgodoses (KK-stiftelsen 2015). Rapporten pekar på att problem uppstår när den enes intresse överordnas den andres. Ett intryck från avhandlingens empiriska process är att intressena växelvis tog över utan att tillförlitlighet för dessa utvecklades till gemensamma.

Det är en paradox och en besvärande omständighet att svaren på den andra och tredje forskningsfrågan så genomgående förmedlar vad som kännetecknar väl utförd samproduktion på mikronivån med utgångspunkt från en arbetsrelation präglad av interaktivitet och kommunikation mellan forskare och deltagare samtidigt som de utvecklats utan interaktivitet och kommunikation. Återigen påminns jag om KK-stiftelsens ställningstaganden om vikten av en överenskommelse – som inte träffades – som reglerar samarbetets innehåll och form till stöd för ett resultat som båda eftersträvar men som också preciserar de relationella förutsättningarna för samarbetet (Grundel 2017).

Det är ett relevant svar på frågan om vad samproduktion är: "Samproduktion är en fråga om relation och något man gör" om svaret preciserar vad relation är, något som Waltré uttrycker som behov (Ibid.). Det något diffusa påståendet om vad samproduktion är ska ställas mot den utsaga som förekom vid ett antal tillfällen under den empiriska processen med ledningen och ledningsgruppen som avsändare: "Det är lätt att svara på frågan varför man ska samproducera. Lagom svårt är att förklara vad samproduktion är. Och mycket svårt är att komma fram till hur man ska samproducera." Det är en relevant utsaga giltig för också mig.

Ledningens och ledningsgruppens empiriska process – inklusive mig som forskare – analyseras av mig med stöd av mikronivåns nya relationella teori och forskningsfrågorna besvaras och bekräftas som betydelsefulla. Jag tänker att de fortfarande är det. Om samarbetsprocessen mellan mig och ledningen/ledningsgruppen skulle fokuseras av en annan forskare med utgångspunkt från den nya teorin är ett antagande att svaren skulle kunna vara identiska präglade av ofullständiga figurer, kvasistationära jämviktslägen, ojämlikheter, bristande tillit, egna intresset främst... och när dessa ofullständigheter och brister förändras åstadkoms förutsättningar för samproduktion. Hur skulle det kunna vara annorlunda?

"I själva verket skulle det kunna vara så" – skulle en insiktsfull opponent kunna säga – "att ledningens och ledningsgruppens process är ett projektningsobjekt för din egen process." Ja, så är det. Men även om så är fallet säger också det något om mikronivåns utmaningar. Projektioner är relevanta och utgör ett vetenskapligt underlag under förutsättning att de tillkännages och granskas.

Det leder till avhandlingens fjärde forskningsfråga: Tillämpningen av subjektivitet som metod i forskning. Visar tillämpningen av subjektivitet som processmetod trovärdighet genom att tillföra avhandlingen användbara data eller inte? Svaret är att subjektiviteten kan tillföra avhandlingen trovärdiga data.

Subjektiviteten kan utvecklas och förfinas och användas som metod, men inte utan öppenhet. Först när vi delar subjektiviteten med varandra – gör den till arbetsmaterial – bidrar metoden till vetenskap. Fantasi och öppenhet blir vetenskap.

Vad leder diskussionen och de mer eftertänkta svaren fram till som slutsats?

Det abrupta avbrottet genererade utmaningar för avhandlingen som bidragit till att den kunnat möta, arbeta med och analysera aspekter på mikronivåns samproduktion med ett underlag som varit autentiskt och fulländat sett till vad forskningen efterfrågat som behov. På så sätt har avhandlingen löst sin uppgift.

Styrkor och svagheter

Studien är ett unikt bidrag till utveckling av samproduktionsforskningens fält. Den sätter mikronivåns samproduktion med tillämpningar av psykologiska teorier och metoder i fokus. Den är experimentell till sin karaktär och för på så sätt in forskarens och deltagarnas erfarenheter och upplevelser som en väsentlig komponent i sammanhanget.

Avhandlingen visar på den komplexitet och immanens som samproduktionens mikronivå präglas av och hur nivån kan beskrivas och analyseras utifrån såväl teoretiska som praktiska aspekter till stöd för samproduktionens utveckling.

Studien presenterar en ny teori som är ett centralt bidrag till utveckling av mikronivåns samproduktion. Teorin bekräftar mikronivåns komplexitet med sin konstruktion och synliggör möjligheterna genom att i sin tillämpning omsätta den till hållbara svar och lösningar på de problem och utmaningar som mikronivåns samproduktion erbjuder.

Studiens val av analysmetod förstärker studiens unika bidrag till utveckling av mikronivåns samproduktion genom att föra in forskarens intuition och subjektivitet som instrument för att förstå och använda nivåns händelser och skeenden till stöd för samproduktionens utveckling.

En svaghet är att studien – som är en studie av samproduktion – i liten utsträckning lever sitt ämne. Den är inte ett resultat av mikronivåns samproduktion och tillämpning. Den är ett resultat av studier *på* samproduktionens mikronivå. Deltagare har inte kommit till tals med sina tolkningar av de i empirin redovisade situationer och tillspetsade lägen.

En svaghet är också den inledningsvis bristfälligt bekräftade etiska grund studien vilar på som är ett bidrag till väsentliga moment präglade av osäkerhet och otillräcklig tillit. Har det påverkat processen och utsagorna?

Fortsatt forskning

Det skulle vara värdefullt med en eller flera studier som med utgångspunkt från aktionsforskning, interaktiv och utvecklingsorienterad forskning undersöker mikronivåns samproduktion med stöd av psykologiska teorier och tillämpningar som avsikten från början var med denna studie.

Samproduktion på en högre organisatorisk systemnivå påverkar lägre menar avhandlingen. Det initiativ som ledningen för företagsforskarskolan tog för att uppmärksamma frågan (tillspetsat läge 20, sid.121) bör vara föremål för fortsatt forskning. En högre systemnivå villkorar alltid en lägre (Öquist 2008).

Den transatlantiska traditionens tillämpning är inte beforskad i Sverige annat än i begränsad omfattning, däremot i andra länder. Det skulle vara intressant med en eller flera mer genomarbetade studier med traditionen som utgångspunkt och som också skulle kunna omfatta utveckling av en eller flera doktorandutbildningar med den inriktning och bredd som University of Oslo utvecklade på 1990-talet.

Sista ordet

Världen står inför globala utmaningar som berör oss alla och som än mer kommer att beröra de som kommer efter. Frågor om klimat och miljö, välfärd och hälsa, rättvis fördelning och tillgång till mat, vatten och energi för jordens befolkning men också frågor om samhällskonflikter, flyktingkriser och stöd för demokratisk utveckling. Dessutom ett virus – ett av de mest påtagliga exemplen på komplexitetens dynamik – har muterande svept över jorden på kort tid för att också ta plats på uppmärksamhetens scen. Virusets yviga framfart har mobiliserat till samarbeten som aldrig förr men också varslat om beredskap att i framtiden möta än fler med ännu uslare karaktärer.

Världen har en mängd globala problem på sin dagordning som behöver lösas på kort tid i samarbeten mellan stater och unioner av stater och med stöd av samarbeten mellan universitet, näringsliv och civilsamhällen. Det går inte en enda stund på jorden utan att vi möts av rubriker om behoven. Människor över hela världen förväntar sig lösningar som leder till ett bättre liv för dem och för deras efterföljande.

Finns det då anledning för forskare att titta inåt, titta på det som äger rum i samspelet mellan individer? Det som utspelar sig på deras inre scener?

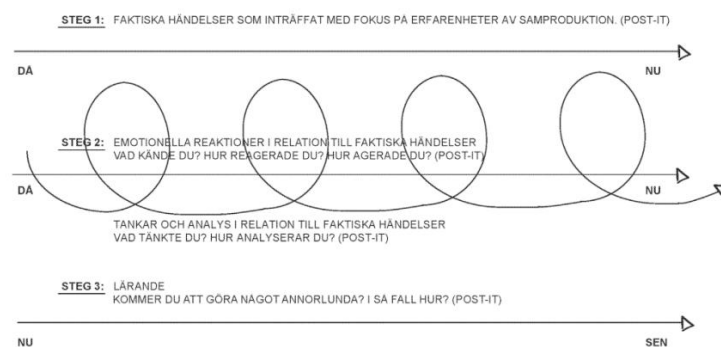
Företagsforskarskolans föreståndare ställde frågan som i sig också är svaret om rimligheten i att titta inåt.

”Menar du att hur vi internt inom ledningen samproducerar har betydelse för samproduktion inom företagsforskarskolan?”

Det tydligaste enskilda momentet av samproduktion av kunskap i den empiriska processen.

Bilaga x - Awarenessbaserad Nulägesanalys av en Organisationsförändring (ANO) och modellens tillämpning

Modellen presenteras på ett avlångt pappersark som sätts upp så att gruppen löpande kan relatera till det material som produceras under själva processen. Med stöd av teorin om awareness undersöks erfarenheter. ANO stödjer ett utforskande av *hela* sammanhanget i stället för att undersöka enstaka företeelser och/eller delar av sammanhanget. Modellen är holistisk. ANO betonar ett systematiskt beskrivande av delar, vad som faktiskt varit. Tolkningar med syftet att skapa underlag för helheten görs från och med från den avslutande delen av steg 1. Fokus i hela processen (steg 1 – 3) ligger på reflektioner utifrån faktiska händelser, emotionella upplevelser och kroppsförnimmelser, samt analys av samband mellan dessa för att beskriva erfarenheten.

Awarenessbaserad Nulägesanalys av en Organisationsförändring (ANO)

Steg 1

Modellens första steg är ett arbete i en process med stöd av fenomenologisk metod. Uppgiften är att lyfta fram vad observatören faktiskt tror inträffat och inte tolkningar av det inträffade.

"Vad har inträffat under perioden som är nyckelhändelser och hur kommer det sig att dessa händelser är nyckelhändelser för dig? Beskriv själva erfarenheten och hur den nu framstår för dig?"⁶²
Texta och skriv ditt namn på lappen."

Enskilt arbete. Deltagaren antecknar på postitlappar i sammanfattning ca fem nyckelhändelser. En gruppmedlem i taget går fram till det uppsatta arket för att sortera upp postitlapparna. När samtliga händelser är redovisade och kommenterade av deltagaren kan övriga ställa klargörande frågor. Det är viktigt att veta att ur ett fenomenologiskt betraktelsesätt finns det lika många perspektiv som observatörer.

"Gör inga associationer eller reflektioner utifrån egna erfarenheter, ställ endast klargörande frågor med syfte att synliggöra fenomenologiska data."

⁶² Data utifrån en fenomenologisk utgångspunkt: Själva erfarenheten, hur den framstår. *Vad det är att erfara något, inte tolkningen* av erfarenheten eller dess egenskaper (Gallagher & Zahavi 2012).

När samtliga deltagare i gruppen redovisat sina händelser samlas deltagarna framför modellen med uppgift att samtala med varandra över helheten. Processen förändras från ett praktiskt värderingsfritt arbete till att acceptera tolkningar. Strävan är att åstadkomma en helhetsbild.

"Kan man uppfatta ett eller flera mönster på gruppnivå, gemensamma teman? I så fall vilket/vilka? Något som framträder som fenomen?"

Genom att dela observationerna kan gruppen notera mönster på gruppnivå snarare än individnivå. Mönster kan vara likheter, olikheter eller polariteter.

Steg 2

Moment A

I modellens andra steg fokuseras, till att börja med som ett första moment, deltagarens *emotionella* upplevelser och erfarenheter relaterade till vad som inträffat under perioden. Enskilt arbete. Därefter en process med en deltagare i taget i fokus. Deltagaren redovisar sina emotionella upplevelser - sina reaktioner - utifrån nyckelhändelserna som grund och reflekterar över dessa, samt om denne *agerade* på basis av reaktionerna.

"Lägg märke till vad som finns inom dig av emotioner och kroppsförnimmelser i relation till respektive nyckelhändelse. Hur reagerade du? Och agerade du på basis av dina reaktioner, i så fall hur?"

När samtliga deltagare i gruppen redovisat sina händelser samlas deltagarna framför modellen med uppgift att i samtal med varandra reflektera över helheten.

"Kan man uppfatta ett eller flera mönster på gruppnivå, gemensamma teman? I så fall vilket/vilka? Något som framträder?"

Moment B

I ett andra moment *analyserar* deltagaren sina erfarenheter och upplevelse om emotionella reaktioner och sitt agerande i relation till varandra.

"Analysera såväl dina erfarenheter som dina emotionella reaktioner, ditt agerande som helheten. Vad tänker du om det du erfarit? Mot vilken bakgrund framträder dina erfarenheter? Hur har de uppstått? Varför har de uppstått? Sök förklaringsmodeller!"

När samtliga deltagare i gruppen redovisat sina analyser samlas deltagarna framför modellen med uppgift att i samtal med varandra reflektera över helheten.

"Kan man uppfatta ett eller flera mönster på gruppnivå, gemensamma teman? I så fall vilket/vilka? Något som särskilt framträder? Om man också prövar att vara kritisk till resultatet av sin analys, vad framträder då?"

Steg 3

Modellens tredje steg är ett arbete enligt samma mönster som tidigare. Syftet med detta 3:e steg är att stödja reflektion och lärande mot bakgrund av helheten; de samlade upplevelserna och erfarenheterna, emotionella reaktionerna och ageranden samt analyser av dessa aspekter i relation till varandra. Och utifrån vad grupprocessen tillfört.

"Om projektet startades på nytt, eller om ett liknande projekt skulle startas, hur skulle du då vilja genomföra processen mot bakgrund av vad du nu har reflekterat över? Skulle du göra något annorlunda, i så fall vad?"

Enskilt arbete. Därefter en process med en deltagare i taget i fokus. Deltagaren redovisar sina lärdomar summerade på 5 – 7 postitappar.

När samtliga deltagare i gruppen redovisat sina händelser samlas deltagarna framför modellen med uppgift att samtala med varandra över helheten.

"Kan man uppfatta ett eller flera mönster på gruppnivå, gemensamma teman? I så fall vilket/vilka? Något som framträder? "

Gruppen ges uppgiften att till ett kommande möte summera processen och lärdomar i ett skriftligt dokument.

Processutvärdering

En avslutande processutvärdering genomförs. En deltagare i taget:

"Hur har denna process varit? Har den skapat mening?"

Referenser

- Albats, E., Fiegenbaumt, I., Cunningham, J.A. (2018) A micro level study of university industry collaborative lifecycle key performance indicator. *The Journal of Technology Transfer* (2018), 43:389–431.
- Alexander, A., Martin, D.P., Manojchev, C. and Miller, K. (2018), University-industry collaboration: Using meta-rules to overcome barriers to knowledge transfer. *The Journal of Technology Transfer*, 45: 371–392.
- Alford, J. (2014) The Multiple Facets of Co-Production: Building on the work of Elinor Ostrom: *Public Management Review* 16:3, 299-316.
- Allport, G., W. & Bernard M., K. (1946) Some Roots of Prejudice. *Reprint from the Journal of Psychology*, 22, Fall 1946.
- Allport, G., W. (1997) Foreword to the 1948 Edition. Pp 5 – 9. Lewin, K. *Resolving Social Conflicts & Field Theory in Social Science*, Washington: American Psychological Association.
- Alvesson, M., Sköldbberg, K. (1994) *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Alvesson, M., Sveningsson, S. (Red.) *Organisationer, ledning och processer*. Lund: Studentlitteratur.
- Alänge, S., Book, S. (2001) *Process Analysis in an Academic Environment*. Park Dahlgaard, S., M., Dahlgaard, J.J. (Eds.) *Building People and Organisational Excellence: Proceedings of the 4th International QMOD Conference, September 12-14, 2001 in Linköping, Sweden*. Pp. 124-131.
- Anderson, H. (2002) *Samtal språk och möjligheter. Psykoterapi och konsultation ur postmodern synvinkel*. Stockholm: Mareld.
- Andersson, F. (2007) *Att utmana erfarenheter - kunskapsutveckling i en forskningscirkel*. (Akad. Avh. Lärarhögskolan/Stockholms universitet).
- Ankrah, S. & Al-Tabba, O. (2015) Universities—industry collaboration: A systematic review. *Scandinavian Journal of Management* (2015) 31, 387—408.
- Ash, M., G. (1995) *Gestalt Psychology in German Culture 1890-1967*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Aspelin, G. (1990) *Tankens vägar – En översikt av filosofiens utveckling del II*. Nora: Bokförlaget Nya Doxa.
- Auh, S., Menguc, B., Katsikeas, C.S., Sung Jung, Y. (2019) When Does Customer Participation Matter? An Empirical Investigation of the Role of Customer Empowerment in the Customer Participation–Performance Link: *Journal of Marketing Research* 2019. Vol. 56(6) 1012-1033.

Baccarne, B., Logghe, S., Schuurman, D. and De Marez, L. (2016) Governing quintuple helix innovation: urban living labs and socio-ecological entrepreneurship. *Technology Innovation Management Review*, Vol. 6 No. 3, pp. 22-30.

Baldwin, R. (2016) *The Great Convergence. Information Technology and the New Globalization*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Bandin, C., V. (2012) Personality: co-creating dynamic symphony. Pp. 49 – 58. Levine, T., B-Y. (Ed.) *Gestalt Therapy. Advances in Theory and Practice*. Sussex: Routledge.

Barber, P. (2006) *Practitioner Researcher. A Gestalt Approach to Holistic Inquiry*. London: Middlesex University Press.

Barnes T, Pashby I, Gibbons A (2002) Effective university–industry interaction: a multi-case evaluation of collaborative R&D projects. *European Management Journal*, 20:272–285.

Bavelas, A. (1942) A method for investigating individual and group ideology. *Sociometry*, 5: 371 – 377.

Belotti, E, Kronegger L., Guadalupi, L. (2016) The evolution of research collaboration within and across disciplines in Italian Academia. *Scientometrics* (2016) 109:783–811.

Benner och Sörlin (2015) *Samverkansuppgiften i ett historiskt och institutionellt perspektiv*. VINNOVA ANALYS VA 2015:02.

Bertilsson, M. (2004) The elementary Forms of Pragmatism. On different types of abduction. *European Journal of Social Theory* 7(3): Pp. 371-389.

Billing, M. (2014) Kurt Lewin's Leadership Studies and His Legacy to Social Psychology: Is There Nothing as practical as Good Theory? *Journal for the Theory of Social Behaviour* (2014), 45:4.

Bloch, J. (2018) Book Review. *International Journal of Business Communication* 2018, Vol. 55(1) 118-122.

Boalt Boëthius, S. (2001) Att utveckla strategier för förändring genom analys av konfliktrelaterade intressen och behov. Sid. 25 – 39. Jern, S. & Olsson, E. (Ed.). *Studies of Groups and Change. Proceedings from a conference on group and social psychology*. Lund: Lunds Universitet.

Boalt Boëthius, s. & Jern, S. (1996) *Den svårfångade organisationen. Texter om medvetna och omedvetna skeenden*. Stockholm: Natur och Kultur.

Borglund, D. (2019) *Gestaltterapi som meningsskapande – en evidensbaserad teori om människans funktion och förändringsprocess*. Gestaltakademin i Skandinavien.

Boscolo, L. & Bertrando, P. (1998) *Genom tidens lins. Ett nytt perspektiv inom systemisk terapi och konsultation*. Stockholm: Mareld.

Bower, J. (1993) Successful Joint Ventures in Science Parks. *Long Range Planning* Vol. 26, No. 6. pp. 114–120.

Bowman, C., E. & Dialogue Respondent E., C. Nevis. (2005) *The History and Development of Gestalt Therapy. Gestalt Therapy – History, Theory and Practice*. pp. 3 – 12. Woldt, A., L. & Toman, S. (ed.) California: Sage.

Bozeman, B., Boardman, C. (2014) *Research Collaboration and Team Science. A State-of-the-Art Review and Agenda*. Heidelberg: Springer.

Brown, J. (1996) *The I in Science. Training to Utilize Subjectivity in Research*. Oslo: Scandinavian University Press.

Brownell, P. (Ed.) (2019) *Handbook for Theory, Research, and Practice in Gestalt Therapy*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Brulin, G. (1998) The New Task of Swedish Universities Knowledge Formation in Interactive Collaboration with Practitioners. *Concepts and Transformations*. Vol. 3 Pp. 113-127

Brulin, G. & Svensson, L. (2012) *Managing Sustainable Development Programmers. A Learning Approach to Change*. Surrey: Gower.

Bråkenhielm, C., Grenholm, C-R., Koskinen, L., Thorsén, H. (Red.) (1991) *Aktuella livsåskådningar. Del 1. Existentialism Marxism*. Nora: Nya Doxa.

Bstieler, L., Hemmert, M., Barczak, G. (2017). The changing bases of mutual trust formation in inter-organizational relationships: A dyadic study of university-industry. *Journal of Business Research* 74 (2017) 47–54.

Buber, M. (1937) *I and thou*. New York: Simon & Schuster.

Buber, M. (1997) *Jag och Du*. Ludvika: Dualis.

Buber, M. (2000) *Det mellanmännsliga*. Ludvika: Dualis.

Burke, W. (2006). Where Did OD Come From? pp. 13-38. Gallos, J., V. (Ed.). *Organization Development*. San Francisco: Jossey-Bass.

Burnes, B. & Bargal, D. (2017) Kurt Lewin: 70 Years on. *Journal of Change Management*, 17:2, pp. 91-100.

Burnes, B. & Cooke, B. (2013) Kurt Lewin's Field Theory: A Review and Re-evaluation. *International Journal of Management Reviews*, Vol. 15, pp. 408–425.

Chidiac, M-A., Denham-Vaughan, S. (2009) An oranisational self: applying the concept of self to groups and organisations. *Brittish Gestalt Journal*. 2009. Vol 18, No. 1, Pp. 42 – 49.

Chidiac, M-A. (2018) *Relational Organisational Gestalt. An Emergent Approach to Organisational Development*. London and New York: Routledge.

Cæsar, M. (2011) Powerpoint från en föreläsning vid lärosätet 2011-05-24

- Capatinaa, A., Bleojua, G., Matos, F., Vairinhos, V. (2017) Leveraging intellectual capital through Lewin's Force Field Analysis: The case of software development companies. *Journal of Innovation & Knowledge* 2 (2017), Pp.125–133.
- Chartwright, D. (1997) Foreword to the 1951 Edition. pp. 155-165. Lewin, K. (1997) *Resolving Social Conflicts & Field Theory in Social Science*. Washington: American Psychological Association.
- Chidiac, M-A. (2018) *Relational organisational gestalt. An emergent approach to organisational development*. London and New York. Routledge.
- Chomsky, N. (1968) *Människan och språket*. Stockholm: PAN/Norstedts.
- Christensen, L. & Marmgren, L. (2005) *Vägen mot samhandling. Några tankar om hur man stödjer innovative grupper, konstellationer och system*. MILs kunskapsdagar, 10-20 oktober 2005.
- Clark B (2001) The entrepreneurial university: new foundations for collegiality, autonomy, and achievement. *Journal of the Programme on Institutional Management in Higher Education*, 13:9–24.
- Clauss T, Kesting T (2017) How businesses should govern knowledge-intensive collaborations with universities: an empirical investigation of university professors. *Industrial Marketing Management*, 62:185–198.
- Coffey, A. (1999) *The ethnographic self: Fieldwork and the representation of identity*. London: Sage.
- Coffey, A. (2011) *The Ethnographic Self: The Interpersonal Field*. Online. London: Sage.
- Coghlan, D. & Brannick, T. (2014) *Doing Action Research in own Organization*. London: Sage.
- Collier A, Gray BJ, Ahn MJ (2011), Enablers and barriers to university and high technology SME partnerships. *Small Enterprise Research*, 18:2–18.
- Crocker, S. F., Philippson, P. (2005) Phenomenology, Existentialism, and Eastern Thought in Gestalt Therapy. Sid. 71 – 72. *Gestalt Therapy – History, Theory, and Practice*. Woldt, A., L., Toman, S. (Ed.) California: Sage.
- Cummings, S., Bridgman, T., Brown, G., K (2016) Unfreezing change as three steps: Rethinking Kurt Lewin's legacy for change management. *Human Relations* 2016, Vol. 69(1) Pp. 33-60.
- Cunningham, J., Link, A. (2015) Fostering University-industry R&D collaborations in European Union countries. *International Entrepreneurship and Management Journal* Vol. 11 (4), pp. 849-860.
- Cunningham, J., B. (2001) *Researching organizational values and beliefs. The Echo Approach*. Westport: Quorum Books.
- DaRos, D., J. (2015) *Diversity and Inclusion Tools, Skills and Concepts*. Stockholm, Sweden.
- de Board, R. (2009) *The Psychoanalysis of Organizations*. London and New York: Routledge.
- Denham-Vaughan, S. Chidiac, M-A. (2013) SOS: a relational orientation towards social inclusion. *Mental Health and social inclusion*. Vol 17 NO. 2, Pp. 100-107.

de Wit-de Vries, E., Wilfred A. Dolfsma W., A. · Henny J. van der Windt, H., J. Gerkema, M., P. (2018) Knowledge transfer in university–industry research partnerships: a review. *Journal of Technology Transfer* 2019,, 44:1236–1255.

Denner, J., Bean, S., Campe, S., Martinez., J., Torres, D. (2019) Negotiating Trust, Power, and Culture in a Research–Practice Partnership. *AERA Open April-June 2019*, Vol. 5, No. 2, Pp. 1–11.

Denti, L., Hemlin, S. (2016) Modelling the link between leader-member exchange and individual innovation in R&D. *International Journal of Innovation Management*, Vol. 20, No.3 (April 2016).

Dewey, J. (2009) *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.

Dong, B., Sivakumar, K. (2017) Customer participation in services: domain, scope, and boundaries. *Journal of the Academy of Marketing Science* 2017, 45:944–965.

Drain, A., Sanders, E. B. N. (2019) A collaboration system model for planning and evaluating participatory design projects. *International Journal of Design* 13(3), 39-52.

Dumay, J. (2010) A critical reflective discourse of an interventionist research project. *Qualitative Research in Accounting and Management*. Vol. 7 No. 1, Pp. 46-70.

Durkin, H., E. (1964) *The Group in Depth*. New York: International Universities Press.

Eco, U. (1985) *Semiotics and Philosophy of Language*. London: Macmillan.

Eikeland, O. (2006) Validity of Action Research and Validity in Action Research. Sid 193 – 240. Aagaard Nielsen, Kurt and Svensson, Lennart. *Action and Interactive Research – Beyond practice and theory*. Maastricht: Shaker Publishing.

Ericson Öberg, A., Sannö, A., Jackson, M. (2018) *How to succeed with Co-production. Experiences from industrial researchers*. Stockholm: E-print AB

Etzkowitz, H. (1993) Enterprises from science: The origins of science-based regional economic development. *Minerva*, Vol. 31, Issue 3, pp 326–360.

Etzkowitz, H. (2001) The second academic revolution and the rise of entrepreneurial science. *IEEE Technology and Society Magazine*. 2001, Vol. 20(2), Pp. 18-29.

Etzkowitz, H. (2003) Research groups as ‘quasi-firms’: the invention of the entrepreneurial university. *Research Policy*, 32:109-121.

Etzkowitz, H. (2008) *The Triple Helix. University-Industry-Government. INNOVATION IN ACTION*. New York: Edward Edgar Publishing Limited.

Etzkowitz, H (2015) Rendezvous of the ‘Third Kind’: Triple Helix origins and future possibilities Henry Etzkowitz. *Industry & Higher Education*, Vol. 29, No 4 pp. 243–247.

- Etzkowitz, H. & Leydesdorff, L.A. (1995) The Triple Helix – University – Industry – Government Relations: A Laboratory for Knowledge Based Economic Development. *EASST Review* 1995, Vol.14 (1), Pp.14-9.
- Etzkowitz, H. & Leydesdorff, L. (2000) The dynamics of innovation: from national systems and mode 2' to a triple helix of university-industry-government relations. *Research Policy*, Vol. 29 No. 2, Pp. 109-123.
- Filippetti, A., & Savona, M. (2017) University–industry linkages and academic engagements: Individual behaviors and firms' barriers. Introduction to the special section. *The Journal of Technology Transfer*, 42(4), Pp. 719–729.
- Finlay, L. (2016) *Relational integrative psychotherapy. Engaging process and theory in practice*. West Sussex: Wiley Blackwell.
- Follett, M. P. (1924) *Relating: The circular response*. In *The creative experience*. New York: Longmans & Green.
- Follett, M. P. (1942/1926a) Business as an integrative unity. In H. C. Metcalf & L. Urwick (Eds.), *Dynamic administration: The collected papers of Mary Parker Follett*: 71-94. New York: Harper and Brothers.
- Follett, M. P. (1942/1926b. Constructive conflict. In H. C. Metcalf & L. Urwick (Eds.), *Dynamic administration: The collected papers of Mary Parker Follett*: 30-49. New York: Harper and Brothers.
- Follett, M. P. (1949) *Freedom and co-ordination. Lectures in business organizations by Mary Parker Follett*. London: Management Publications Trust.
- Friger, R. & Fadiman, J. (1998) *Personality & Personal Growth*. New York: Longman.
- Freilich, M. (1970) Fieldwork: An introduction. In M.Freilich (Ed). *Marginal natives: Anthropologists at work*. Pp. 1 – 37. New York: Harper & Row.
- Freire, P. (1972) *Pedagogik för förtryckta*. Stockholm: Gummessons.
- Gaffney, S. (2010a) Volume 1. *Gestalt at Work – Integrating Life, Theory & Practice*. Los Angeles: The Gestalt Institute Press.
- Gaffney, S. (2010b) Volume 2. *Gestalt at Work – Integrating Life, Theory & Practice*. Los Angeles: The Gestalt Institute Press.
- Gaffney, S. & O'Neill B. (2013) *The Gestalt Field Perspective. Methodology and Practice*. Queensland: Ravenwood Press.
- Galindo, M-Á., Méndes, M.T. (2014) Entrepreneurship, economic growth, and innovation: Are feedback effects at work? *Journal of Business Research* 67 (2014) 825-829.
- Gallagher, S. Shear, J. (Ed.) (1999) *Models of the Self*. Exter: Imprint-Academic.

Galvao, A., Mascarenhas, S., Marques, C., Ferreira, Ratten, V. (2019), Triple helix and its evolution: a systemic literature review. *Journal of Science and Technology. Policy Management*, Vol 10.No. 3, 2019, Pp.812-833.

Gitell, J. H. (2016) *Transforming Relationships for High Performance: The Power of Relational Coordination*. Stanford: Stanford University Press.

Gittell, J.H., Douglass A. (2012) Relational bureaucracy: structuring reciprocal relationships into roles. *Academy Management Review* 2012; 37(4):709–733.

Gold, M. (Ed.) (1999) *The Complete Social Scientist. A Kurt Lewin Reader*. Washington: American Psychological Association.

Granström, H. (2019) *Att nå fram till världen – om den smärtsamma längtan efter att få leva fullt ut*. Sveriges Radio 2019-09-30.

Greenberg, J., R. & Mitchell, S., A. (1983) *Object Relations in Psychoanalytic Theory*. Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press.

Greenwald, A., G. (2012) There Is Nothing So Theoretical as a Good Method. *Perspectives on Psychological Science*, 7(2) Pp. 99-108.

Greenwood, D., J. & Levin, M. (2007) *Introduction to Action Research, Social Research for Social Change*. California: Sage Publications.

Grundel, U. (2015) "Huvudet i himlen, fötterna på Jorden och händerna i verkligheten". Holmstrand, L. Härnsten, G. (Red.) *Ett dussin russin. Tolv texter om deltagarbaserade verksamheter i utbildning och forskning*. Sid. 53 – 66. Stockholm: Bantorget grafiska.

Grundel, U. (2015) *Mötesanteckningar med företagsforskarskolans ledning lärosätet* 2015-09-29.

Grundel, U. (2017) Samproduktion. *Minnesanteckningar från samtal med Mats Waltré* 2017-03-27.

Gunnarsson, E. (2006) The Snake and the Apple in the Common Paradise. Pp. 117 – 142. Aagaard Nielsen, Kurt and Svensson, Lennart. *Action and Interactive Research – Beyond practice and theory*. Maastricht: Shaker Publishing.

Gunnarsson, E., Hansen, H., P. Nielsen, B., S., Srisikandarajah, N. (2016) *Action Research for Democracy. New Ideas and Perspectives from Scandinavia*. New York and London: Routledge.

Göranzon, B., Hammarén, M., Ennals, R. (2006) *Dialogue, Skill & Tacit Knowledge*. West Sussex: Wiley

Hample, D. (2016) A theory of Interpersonal Goals and Situations. *Communication Research* 2016, Vol. 43 (3) Pp. 344-371.

Hanson, N., R. (1958) *Patterns of Discovery. An Inquiry into the foundations of science*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hartmann, G., W. & Poffenberg, A., T. (1935) *Gestalt Psychology: A Survey Of Facts And Principles*. New York: The Ronald Press Company.

Haumann, T., Güntürkün, P., Schons, L.M., Wieseke, J. (2015) Engaging Customers in Coproduction Processes: How Value-Enhancing and Intensity-Reducing Communication Strategies Mitigate the Negative Effects of Coproduction Intensity. *Journal of Marketing*, ISSN: 0022-2429 (print) Vol. 79 (November 2015), 17–33.

Hemström, K. (2018) *Verktyg för gemensam kunskapsproduktion*. Mistra Urban Futures Report 2018:2.

Herr, K. & Anderson, L., G. (2005) *The Action Research Dissertation – A Guide for Students and Faculty*. London: SAGE Publications.

Heule, C., Knutagård, M. & Kristiansen, A. (2017) Mending the gaps in social work education and research: two examples from a Swedish context. *European Journal of Social Work*, 20:3, 396-408.

Hickey, G., Brearley, S., Coldham, T., Denegri, S., Green, G., Staniszevska, S., Tembo, D., Torok, K., Turner, K. (2018) *Guidance on co-producing a research project*. Southampton: INVOLVE.

Holmberg, I., Tyrstrup, M. (2013) Chefskapet utmanas när innovationskraften finns i mellanrummen. Sid. 29 – 42. *Leda mot det nya. En forskningsantologi om chefskap och innovation*. Kreuger, M., Cervani, L., Larsen, K. (Red.) VINNOVA: Stockholm.

Holmstrand, L. & Härnsten, G (2003) *Förutsättningar för forskningscirklar i skolan. En kritisk granskning*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Holmstrand, L. (2006) Deltagarorienterad aktionsforskning – ett nytt paradigm? Wingård, Britta (red). *Livslång nyfikenhet. En vänbok till Gunilla Härnsten*. Stockholm: HLS Förlag. Sid. 125 – 139.

Holmstrand, L. (2008) Forskningscirklar – ett sätt att demokratisera kunskapsbildning. Sid. 189 – 203. *Gemensamt kunskapande – den interaktiva forskningens praktik*. Göteborg: Växjö University Press.

Holmstrand, L. (2014) WS-anteckningar. Demokratiska kunskaps- och förändringsprocesser – delkurs I, Göteborgs Universitet i samarbete med SPARC 2013 – 14.

Holmström, I.K., Stier, J., Tillgren, P., Östlund, G. (2016) *Samproduktionens retorik och praktik – inom området hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur.

Hong J., Heikkinen J., Blomqvist K. (2010) Culture and knowledge co-creation in R&D collaboration between MNCs and Chinese universities. *Knowledge and Process Management*, 17:62–73.

Hostrup, H. (2002) *Gestaltterapi. En introduktion till grundbegreppen*. Smedjebacken: Mareld.

Huang, K-H. & Mas-Tur, A. (2016) Turning Kurt Lewin on his head: Nothing is so theoretical as a good practice. *Journal of Business Research* 2016, 4725-4731.

- Hume, W.R. (2014) Productive relationships in research and development between government, industry, and universities, pp 3-9. Chaguturu, R. (Ed). *Collaborative innovation in drug discovery. Strategies for Public and Private Partnerships*. New Jersey: Wiley & Sons.
- Isaacs, W. (1999) *Dialogen och konsten att tänka tillsammans*. Stockholm: Bookhouse Publishing.
- Israel, J. (1998) *Martin Buber. Dialogfilosof och sionist*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jacobsson, G. (2010) Abduktion – En forskningsmetod för psykodynamiska terapeuter. *Matrix* 2010, Vol. 27. Nr 4. Sid. 324-347.
- James, W. (2003) *Pragmatism*. Göteborg: Daidalos.
- Johannisson, B., Gunnarsson, E., Stjernberg, T. (Red). (2008) *Gemensamt kunskapande – den interaktiva forskningens praktik*. Göteborg: Växjö University Press.
- Johansson, A. (2009) *Kontakt – ett försök till sammanfattning av en teoretisk utveckling och debatt*. Gestaltakademin i Skandinavien.
- Johansson, A., W.(2008) Kritisk reflektion och handling i interaktiv forskning. Sid. 17 – 32.
- Johannisson, B., Gunnarsson, E., Stjernberg, T. (Red). *Gemensamt kunskapande – den interaktiva forskningens praktik*. Göteborg: Växjö University Press.
- Johnson, E. (1941). *Grupp Krilon*. Viborg: Albert Bonniers Förlag.
- Karlsson, J. (2008) Learning in Collaboration: Academics' experiences in collaborated partnerships. Avhandling. Lund: Lunds universitet.
- Karmakar, C. (2014) *8th International Conference on Electrical and Computer Engineering* 20-22 December, 2014, Dhaka, Bangladesh 840. University-Industry Research Collaboration
- Karp, H. B. (1996) *The Change Leader. Using A Gestalt Approach With Work Groups*. San Francisco: Jossey-Bass/Pfeiffer.
- Kato, J., Klaren, G., Levi, N. (Eds) (2019) *Supporting Human Dignity in a Collapsing Field. Gestalt approach in the social and political contexts*. Instituto di Gestalt: Siracusa.
- Koffka, K. (1935) *Principles of Gestalt Psychology*. New York: A Harbinger Book.
- Keast, R. & Mandell, M. (2014) The collaborative push: moving beyond rhetoric and gaining evidence. *Journal of Management and Governance* (2014) 18:9–28.
- Kennedy, D. (2013) *Healing Perception. An Application of the Philosophy of Merleau-Ponty to the Theoretical Structures of Dialogic Psychotherapy*. Queensland: Ravenwood Press.
- Kitzler, R. (2007) The Ambiguities of Origins: Pragmatism, the University of Chicago and Paul Goodmans Self. *Studies in Gestalt Therapy. Volume 1. Number 1*. New York: The New York Institute for Gestalt Therapy.

Kreuger, M., Cervani, L., Larsen, K. (Red.) (2013) *Leda mot det nya. En forskningsantologi om chefskap och innovation*. Stockholm: VINNOVA.

Kyakulumbye, S., Pather, S., Jantjies, M. (2019) Knowledge Creation in a Participatory Design Context: The use of Empathetic Participatory Design. *The Electronic Journal of Knowledge Management*, 17(1), Pp. 49-65, available online at www.ejkm.com

Larsson, A. (2020) *Hur ska vi förstå den tid vi lever i?* (Bokmanus) Stockholm: Arenaidé.

Lee, J. (2012) *Paul Goodman changed my life*. Zeitgeist films. www.zeitgeistfilms.com

Levine, T., B-Y. (2012) *Gestalt Therapy. Advances in Theory and Practice*. London and New York: Routledge.

Lewin, K. (1947) Group Decision and Social Change.⁶³ Pp. 265 – 284. Gold, M. (Ed.) *The Complete Social Scientist*. Washington, DC: American Psychological Association.

Lewin, K. (1997) *Resolving Social Conflicts & Field Theory in Social Science*. Washington: American Psychological Association.

Lewin, K. (2008) *A Dynamic Theory of Personality. Selected Papers*. Alcester: Read Books.

Lindberg, H., Karlsson, N., Larsson, A-S, Vogel, O. (2015) *Samverkan – en utmaning. Lärdomar av KK-stiftelsens samverkansprogram*. Ratio Institute.

Lindhult, E. (2016a) *Action Research, Co-production and the movement towards Mode 3 production of knowledge*. Paper developed from contribution to Action research Seminar, Aalborg University, 7 October, 2016.

Lindhult, E. (2016b) *Co-production and Action Research*, PP Images. 20160421.

Lindhult, E. (2021) *The logic and integration of Co-productive research approaches*. Paper accepted for publication in International Journal of Managing Projects in Business, 14 (1), on 1st February 2021.

Link, A. N. (2015) Capturing knowledge: Private gains and public gains from university research partnerships. *Foundations and Trends" in Entrepreneurship*, 11(2), Pp. 139–206.

Lipson, J., G. (2013) The Use of Self in Ethnographic Research. Pp. 1 - 14 (On line). Morse, Janice M. (Ed) *In: Qualitative Nursing Research: A Contemporary Dialogue*. Thousand Oaks: Sage.

Lönnheden, C. (1997) *När de tysta "kunskaparna" börjar tala! Forskningscirklar – ett möte mellan praktiker och teoretiker*. Rapport 18/97. Stockholm: Trygghetsfonden.

Maietta, OW (2015) Determinants of university-firm R&D collaboration and its impact on innovation: a perspective from a low-tech industry. *Research Policy* 44:1341–1359.

63

http://web.mit.edu/curhan/www/docs/Articles/15341_Readings/Organizational_Learning_and_Change/Lewin_Group_Decision_&_Social_Change_Readings_Psych_pp197-211.pdf

- Mann, D. (2010) *Gestalt Therapy. 100 Key Pointys & Techniques*. East Sussex: Routledge.
- Marion, R. (1999) *The Edge of Organization. Chaos and Complexity Theories of Formal Social Systems*. California: Sage Publications
- Marmgren, L. (2014) *People at work. Gestalt methodology and management*. BoD.
- Marrow, A. (1969) *The Practical Theorist – The Life and Work of Kurt Lewin*. Annapolis: BDR Learning Products.
- Martin, J., L. (2003) What Is Field Theory? *American Journal of Sociology* 2003, Vol. 109 (1) pp. 1-49.
- Martincic, A. & Dovey, K. (2011) Action research as a knowledge generating change methodology. *International Journal of Learning and Intellectual Capital*. Vol. 8 No. 1, Pp. 108-122.
- Mascarenhas, C., Ferreira, J., J. Marques, C. (2018) University-industry cooperation: A systematic literature review and research agenda. *Science and Public Policy*, 45(5), 2018, 708-718.
- Matthew, B., Sayers, P. (1999) The application of Gestalt to organizational interventions in university. *The International Journal for Academic Development*. 4:2. pp. 131-141.
- Maurer, R., Gaffney, S. (2005) Gestalt Approaches With Organizations and Large Systems. Pp. 237 – 256. Woldt Ansel L och Toman Sahra M (Ed). *Gestalt Therapy. History, Theory and Practice*. California/London/New Delhi: Sage Publications.
- McCabe, A., Parker, R., Cox, S. (2017) The ceiling to co-production in university-industry research collaboration. *Higher education research & development*, Vol. 35, No. 3, Pp. 560-570.
- McGill, I. & Brockbank, A. (2004) *The Action Learning handbook*. New York: Routledge.
- McMahon, C. *The Research Area of Design* (2017-11-20). Föreläsningssanteckningar. Eskilstuna: MDH.
- McNiff, J. & Whitehead, J. (2009) *Doing and Writing Action Research*. London: SAGE Publications.
- Melnick, J., & Nevis, S., M. (2019) *The Evolution of The Cape Cod Model. Gestalt conversations, theory and practice*. Siracusa: Instituto di Gestalt.
- Mensha, M.S.B, Enu-Kwesi, F. (2018) Research collaboration for a knowledge-based economy: towards a conceptual framework. *Triple Helix*, (2018) 5:1.
- Michailova S., Piekkari R., Plakoyiannari E., Ritvala T., Mihaolova I. and Salm, A. (2014) Breaking The Silence About Exiting Fieldwork. A Relational Approach and Its Implications for Theorizing. *Academy of Management Review* 2014, Vol 39. No. 2. Pp. 138 – 161.
- Miller, K., McAdam, M., & McAdam, R. (2014), The changing university business model: a stakeholder perspective. *Research and Development Management*, 44, P.p. 265–287.

Miller, K., McAdam, R., Moffett, S., Allen, A., Puthusserry, P. (2016) Knowledge transfer in university quadruple helix ecosystems: an absorptive capacity perspective. *R&D Management*, Vol. 46 (2). Pp. 383-393.

Milne, R., Hall, B. (2019) *Powering up the Industrial Base*. Financial Times; London (UK), 03 Dec 2019.

Mintzberg, H. (1983) *Structure in Fives: Designing Effective Organisationz*. New Jersey: Prentice-Hall International Editions.

Miron, D., Gherasim, I. A. (2018) Linking the triple helix (university-industry-government) to the quadruple helix of university-industry-government - civil society in the field of international business and economics. *Proceeding of the international Conference on Business Excellence 01 May 2018*, Vol. 12(1), Pp. 612-625.

Mistler, B., J. & Brownell, P (Eds.) (2015) *Global Perspective on Research, Theory and Practice. A Decade of Gestalt!* Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Mulvale, G., Moll, S., Miatello, A., Robert, G., Larkin, M., Palmer, V.J., Powell, A., Girling, M. (2019) Codesigning health and other public services with vulnerable and disadvantaged populations: Insights from an international collaboration. *Health Expectations*, 2019:22: 284-298.

Nevis, E. (1987) *Organizational Consulting a Gestalt Approach*. Cleveland: Gestalt Institute of Cleveland Press.

Nevis, E. (1997) Gestalt Therapy and Organization Development. A Historical Perspective, 1930-1996. *Gestalt Review*, 1 (2):110-130, 1997.

Nevis, E., C., Lancourt, J., Vassallo, H., G. (1996) *Intentional Revolutions. A Seven-Point Strategy for Transforming Organizations*. San Francisco: Jossey- Bass Publishers.

Nilsson, H. (2020) *Utvecklingsförmåga. En relationell process mellan ledning och arbetarkollektiv*. Vetenskaplig avhandling. Industriell ekonomi och organisation. Kungliga Tekniska Högskolan.

Nistelrooij, A., V. (2018) Coping with Uncertainty during Change: A Relational Approach inspired by Kurt Lewin. Wise Action and Uncertainty. Schueller, A. and Wallis, N. (Ed.) *Challenging Organisations and Society 2018*, Volume 7, Issue 1.

Noble, D., Charles, M.B., Keast, R. (2017) New development: Towards a collaborative framework to enchase public value in university-industry collaboration. *Public Money & Management*, Vol. 37, (5), Pp. 373-378.

Nordström-Lytz, R. (2013) *Att möta den andra. Det pedagogiska uppdraget i ljuset av Martin Bubers dialogfilosofi*. Doktorsavhandling. Enheten för pedagogisk. Åbo Akademi 2013.

Norstöm, C. (2011) Powerpoint från en föreläsning vid lärosätet. 2011-05-24

O'Cathain, A., Croot, L., Duncan, E., Rousseau, N., Sworn, K., Turner, K. M., Yardley, L., Hoddinott, P. (2019) Guidance on how to develop complex interventions to improve health and healthcare. *BMJ Open* 2019;9:e 029954.

Olsson, E. (1998) *På spaning efter gruppens själ. Gruppen i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Olsson, E. & Martin, I. (2012) *Socialt arbete med grupper*. Lund: Studentlitteratur.

O'Neill, B. (2013) Relativistic Quantum Field Theory – Implications for Gestalt Therapy. Pp. 91-116. Gaffney, S. & O'Neill B. *Gestalt Field Perspective. Methodology and Practice*. Queensland: Ravenwood Press.

Palmer, V.J., Weavell, W., Callander, R., Piper, D., Richard, L., Maher, L., Boyd, H., Herrman, H., Furler, J., Gunn, J., Iedema, R., Robert, G. (2019) The Participatory Zeitgeist: an explanatory theoretical model of change in an era of coproduction and codesign in healthcare improvement. *Med Humanities* 2019: 45:247–257.

Pedler, M. & Burgoyne, J. (2008) Action Learning. Pp. 319-332. Reason, P. & Bradbury, H. (Ed.) *The SAGE Handbook of Action Research. Participative Inquiry and Practice*. London: Sage.

Peirce, C., S. (1990) *Pragmatism och kosmologi*. Göteborg: Daidalos.

Perls, F., S (1992) *Ego Hunger and Aggression. A Revision of Freud's Theory and Method*. Gouldsboro: The Gestalt Journal Press.

Perls F., Hefferline R., Goodman P. (1977) *Gestalt Therapy – The influential masterpiece of the Gestalt movement - a dynamic revolutionary view of human personality and potential*. New York: Bantam Books.

Philippon, P. (2012) *Gestalt Therapy. Roots and Branches – Collected Papers*. London: Karnac.

Plank, K. & Eneroth T. (2008) *Förändringsdynamik*. Malmö: Liber AB.

Pohl, C., Krütli, P. Stauffacher, M. (2017) Ten Reflective Steps for Rendering Research Societally Relevant. *GAIA – Ecological Perspectives for Science and Society* 2017, Vol. 26 (1), Pp. 43-51.

Rajalo, S. & Vadi, M. (2017) University-industry innovation collaboration: Reconceptualization. *Technovation* 62–63 (2017) 42–54.

Reason, P. & Bradbury, H. (Ed.) (2008) *The SAGE Handbook of Action Research - Participative Inquiry and Practice*. Pp. 15 – 30. London: Sage.

Reis, H., T. (2008) Reinvigorating the Concept of Situation in Social Psychology. *Personality and Social Psychology Review*, Vol. 12 4, November 2008 Pp. 311-329.

- Robine, J-M. 2019. Use of Self in Practice. Pp. 303 -340. Brownell, P. (Ed.). (2019) *Handbook for Theory, Research and Practice in Gestalt Therapy*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Robinson, S., Lockett, N., Bicknell, A., Francis-Smythe, J., Arthur, J. (2010) Knowledge transfer: Deconstructing the entrepreneurial academic. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 16. Pp. 485–501.
- Rorty, R. (2003) *Hopp i stället för kunskap. Tre föreläsningar om pragmatism*. Göteborg: Daidalos.
- Rosenlund, J. (2015) *An Interactive Research Approach to the Triple Helix Model in Environmental Science*. Licentiate thesis in environmental science. Linnaeus University.
- Rybníček, R. & Königsgruber R. (2018) What makes industry-university collaboration succeed? A systematic review of the literature. *Journal of Business Economics* 2019, 89:221-250.
- Rydell, I., Windell, K., Felicia, F., Jansson, S., Vogel, O., Ehneström, C. (2008) *Varför samverka. En studie av resultat och effekter av programmet Expertkompetens inom lärosäten och forskningsinstitut*. KK-stiftelsen.
- Scandura, A. (2016) University–industry collaboration and firms’ R&D effort. *Research Policy* 45 (2016) 1907–1922.
- Schumpeter, J., A. (2012) *The Theory of economic development*. New Brunswick and London: Transaction Publishers.
- Secundo, G., Ndou, V. & Pasquale Del Vecchio, P. (2019) Knowledge management in entrepreneurial universities. A structured literature review and avenue for future research agenda. *Management Decision*, Vol. 57 No. 12, 2019. Pp. 3226-3257.
- Seeman, M. (1997) The Elusive Situation in Social Psychology. *Social Psychology Quarterly*, Vol. 60, No. 1 (1997) Pp. 4-13.
- Sharma, S., Conduit, J. (2016) Cocreation Culture in Health Care Organizations. *Journal of Service Research* 2016, Vol. 19(4) 438-457.
- Sharma, S., K., Singh, R., Matai (2016) Force field analysis of Indian automotive strategic sourcing risk management enablers and barriers. *Measuring Business Excellence*, Vol 22 No. 3 2018. Pp. 258-275.
- Sjöö, K & Hellström, T. (2019) University-industry collaboration: A literature review and synthesis. *Industry and Higher Education*, Vol 33(4) Pp. 275-285.

Skute, I. Zalewska-Kurek, K. Hatak, I. de Weerd-Nederhof (2017) Mapping the field: a bibliometric analysis of the literature on university–industry collaborations. *Journal of Technological Transfer*, 44:916–947.

Smartt, C., Casey, W., Ferreira, S. (2018) Using Force-Field Analysis as Part of Systems Engineering Strategy to Achieve Goals. *28th annual INCOSE international symposium*. Washington, DC, USA, July 7 – 12, 2018.

Smith, R., G. (1992) *Martin Buber*. Ludvika: Dualis.

Smuts, J., C. 1986) *Holism and Evolution*. Gouldsboro: The Gestalt Journal Press.

Spagnuolo Lobb, M. (2013) The Now-for-Next in Psychotherapy. Gestalt Therapy Recounted in Post-Modern Society. Istituto di Gestalt: Siracusa.

Spagnuolo L., Lichtenberg P. (2005) Gestalt Educational Therapy. Pp. 21 - 39. Woldt Ansel L and Toman Sahra M (Ed). *Gestalt Therapy. History, Theory and Practice*. California/London/New Delhi: Sage Publications.

Spagnuolo Lobb, M., Meulmeester, F. (Eds.) (2019) *Gestalt Approaches with Organisations*. Istituto di Gestalt: Siracusa.

Spillman, L. (Ed.) (2012) Max Wertheimer. *On Perceived Motion and Figural Organisation*. Cambridge: The MIT Press.

Spinelli, E. (2005) *The interpreted world. An introduction to Phenomenological psychology*. London: Sage.

Stokburger-Sauer, N.E., Scholl-Grissemann, U., Teichman, K., Wetzels, M. (2016) Value cocreation at its peak: the asymmetric relationship between coproduction and loyalty. *Journal of Service Management*, Vol. 27 No. 4, 2016. Pp. 563-590.

Svensson, L., Brulin, G., Jansson, S, Sjöberg, K. (red.) (2013) *Att fånga effekter av program och projekt*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, L. (2008) Efterord. Sid. 367 – 379. Johannisson, B., Gunnarsson, E., Stjernberg, T. (Red). *Gemensamt kunskapande – den interaktiva forskningens praktik*. Göteborg: Växjö University Press.

Theunissen, M. (1986) *The Other. Studies in the Social Ontology of Husserl, Heidegger, Sartre, and Buber*. Massachusetts: The MIT Press.

Tillgren, P., Stier, J. (2016) Perspektivet samproduktion inom hälsa och välfärd. Sid. 25 – 36.

Holmström, I.K., Stier, J., Tillgren, P., Östlund, G. (2016) *Samproduktionens retorik och praktik – inom området hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur.

Toulmin, S. (1953) *The Philosophy of Science*. London: Hutchinson.

Toves, P., R., Graf, L., Gould, D., A (2016) Innovative Use of Force Field Analysis: Factors Influencing Technology-Enabled Change. *Journal of Behavioral and Applied Management*: Glendale, Vol. 17, Iss. 2, (2016): 85-102.

Waltré, M. & Vogel, O. (2009) *Samproduktion – white paper*. Stockholm: KK-stiftelsen.

Waltré, M. (2016) *Samproduktion*. Powerpoint från en föreläsning vid lärosätet. 2016-05-04.

Wheelan, S., A., Pepitone, E., A., Abt, V. (Eds.) (1990) *Advances in Field Theory*. California: Sage.

Wheeler, G. (2016) Self The Future of the Self. Reflections on Contact, Development, and the “Sub-Systems of the Self” in Paul Goodman. Pp. 191 - 212. Robine, J-M. (Ed.). *Self. A Polyphony of Gestalt therapist*. France: L’exprimerie.

Wheeler, G. (1991) *Gestalt Reconsidered. A new approach to contact and resistance*. Massachusetts: The Gestalt Institute of Cleveland Press.

Wertheimer, M. (1912) Experimental Studies of the Perception of Movement. Pp. 1-92. Spillman, L. (Ed.) (2012) *Max Wertheimer On Perceived Motion and Figural Organisation*. Cambridge: The MIT Press.

Wertheimer, M. (1923) Investigations on Gestalt Principles. pp 126-182. Spillman, L. (Ed.) (2012) *Max Wertheimer. On Perceived Motion and Figural Organisation*. Cambridge: The MIT Press.

Westlander, G. (2016) *Aktivist för mångfald och integration. Pionjären Mary Parker Follet*. Stockholm: Carlssons.

Westerdahl, S. Lindkvist Scholten, C. (2018) *Samproduktion – I praktik och teori*. Lund: K2.

Widlund, Inge (1995) Gruppanalytisk teori Sid. 65- 88. Inge Widlund (Red). *Den analytiska gruppen, Gruppanalys i teori och praktik*. Borås: Natur och Kultur.

Woldt, A., L. & Toman, S., M. (Ed.). (2005) *Gestalt Therapy – History, Theory, and Practice*. California: SAGE Publications.

Wollants, G. (2012) *Gestalt Therapy. Therapy of the Situation*. London: Sage.

Wurmseher, M. (2017) To each his own: Matching different entrepreneurial models to the academic scientist’s individual needs. *Technovation*, Vol. 59, Pp. 1-17.

Yontef, M., G. (1993) *Awareness, Dialogue & Process – Essays on Gestalt Therapy*. Maine: The Gestalt Journal Press.

Yontef, G., M. (2016) The Self in Gestalt Therapy – Reply to S. Tobin. Pp. 123 – 136. Robine, J-M. (Ed.) *Self. A Polyphony of Gestalt therapist*. France: L'exprimerie.

Zinker, J. (1978) *Creative Process in Gestalt Therapy*. New York: Vintage Books.

Zinker, J., C. (2008) *In Search of Good Form. Gestalt Therapy with Couples and Families*. Orleans: GestaltPress.

Zwinkl, O., Bar-Yoseph, B., A. (2004) Improving the Capabilities of project team management using the Gestalt cycle of experience. *Team Performance Management*, Volume 10. Number 7 – 2004 – Pp. 137-144.

Aagaard Nielsen, K. & Svensson, L. (Eds), (2006) *Action and Interactive Research – Beyond practice and theory*. Maastricht: Shaker Publishing.

Aagaard Nielsen, K. & Nielsen, B. S. (2006) Methodologies in Action Research. Pp 63 – 87. Aagaard Nielsen, K. & Svensson, L. (Eds) *Action and Interactive Research – Beyond practice and theory*. Maastricht: Shaker Publishing.

Östling, J. (2018) *Humboldt and The Modern German University. An intellectual history*. Lund: Lund University Press.

Öquist, O. (2008) *Systemteori i praktiken. Konsten att lösa problem och nå resultat*. Stockholm: Gothia Förlag.

Webbsidor

<https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1379608?programid=503> Besökt 2020-04-21

https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/92177/nordstrom_rita.pdf?sequence=2
Besökt 2020-05-10

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/immersion> Besökt 2020-06-06

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:762093/FULLTEXT01.pdf> Besökt 2020-06-06

http://web.mit.edu/curhan/www/docs/Articles/15341_Readings/Organizational_Learning_and_Change/Lewin_Group_Decision_&_Social_Change_Readings_Psych_pp197-211.pdf Besökt 2020-06-09

https://www.cscd.osaka-u.ac.jp/user/rosaldo/K_Lewin_Action_research_minority_1946.pdf Besökt 2020-06-25

https://svenska.se/saob/?id=M_0805-0180.v1Ck&pz=7 Besök 2020-09-13

<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/situation> Besökt 2020-09-16

<https://svenska.se/tre/?sok=situation&pz=1> Besökt 2020-09-16

<http://www.chathamhouse.org/about/chatham-house-rule#sthash.hOoUo4NV.dpuf> Besökt den 3 juni 2015

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Besökt den 3 juni 2015

http://web.mit.edu/curhan/www/docs/Articles/15341_Readings/Organizational_Learning_and_Change/Lewin_Group_Decision_&_Social_Change_Readings_Psych_pp197-211.pdf Besökt den 27 september 2020

<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/situation> Besökt den 27 september 2020

<https://svenska.se/tre/?sok=situation&pz=1> Besökt den 27 september 2020

<https://svenska.se/tre/?sok=situation&pz=1> Besökt den 24 januari 2021

<https://www.vinnova.se/publikationer/leda-mot-det-nya/> Besökt den 9 februari 2021

<https://www.religion-online.org/book-chapter/chapter-7-growth-resources-in-gestalt-therapy/> Besökt den 25 februari 2021

<http://www.kks.se/medel/SitePages/Samproduktion.aspx> Besökt 2017-02-03

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434 Besökt 2017-02-03

<https://publector.org/publication/Langsiktig-utveckling-av-svenska-larosatens-samverkan-med-det-omgivande-samhallet> Besökt 2021-06-01

<https://www.kks.se/app/uploads/2017/06/kk-stiftelsens-verksamhetsberattelse-och-arsredovisning-2014.pdf> Besökt 2017-02-04

<https://www.kks.se/app/uploads/2017/06/kk-stiftelsens-verksamhetsberattelse-och-arsredovisning-2015.pdf> Besökt 2017-02-04

<https://www.kks.se/app/uploads/2019/04/kk-stiftelsens-verksamhetsberattelse-och-arsredovisning-2017.pdf> Besökt 2021-06-01

<https://www.kks.se/app/uploads/2019/05/kk-stiftelsens-verksamhetsberattelse-och-arsredovisning-2018.pdf> Besökt 2021-06-21

<https://www.vasteras.se/download/18.3ff54ef414ba63027dc1606/1554823321272/06%20Beslut%20-%20Nytt%20avtal%20f%C3%B6r%20samh%C3%A4llskontraktet.pdf> Besökt 2021-06-02

https://www.researchgate.net/publication/275347936_Samverkan_-_en_utmaning_Lardomar_av_KK-stiftelsens_samverkansprogram Besökt 2021-07-04

https://www.researchgate.net/publication/325756189_How_to_succeed_with_Co-production_Experiences_from_industrial_researchers/link/5b2219a7a6fdcc69745e4b19/download
Besökt 2021-07-07

http://matrixtidsskrift.no/wp-content/uploads/2015/01/matrix_2010_4.pdf Besökt 2021-08-01

<https://www.vinnova.se/m/agenda-2030/> Besökt 2021-08-17

<https://www.eea.europa.eu/policy-documents/com-2010-2020-europe-2020> Besökt 2021-08-17

<https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en> Besökt 2021-08-17

<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/37824> Besökt 2021-08-17

Samproduktion för tillväxt – Resultat och effekter av forskningsfinansiering. Resultatrapport till KK-stiftelsen av DAMVAD (2014)

Lärosätets Vision och långsiktiga plan 2011 – 2014

Lärosätets Forsknings- och utbildningsstrategi 2013 – 2016

Lärosätets Forsknings- och utbildningsstrategi 2017 – 2022

Företagsforskarskolans ansökan till KK-stiftelsen om finansiering (2012) *Description of... – An Industrial Graduate School within Innovative Production System Development*

Företagsforskarskolans tilläggsansökan till KK-stiftelsen om finansiering (2014) *Proposal for expansion of current research school 2014*